T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

ANDIRIN (KAHRAMANMARAŞ) İLÇESİNDE ETNOBOTANİK BİR ARAŞTIRMA

SERPİL DEMİRCİ

DANIŞMAN
PROF. DR. NERİMAN ÖZHATAY

FARMASÖTİK BOTANİK ANABİLİM DALI
FARMASÖTİK BOTANİK PROGRAMI

İSTANBUL-2010

TEZ ONAYI

İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Farmasötik Botanik Anabilim Dalı Farmasötik Botanik Programında Serpil Demirci tarafından hazırlanan Andırın (Kahramanmaraş) İlçesinde Etnobotanik Bir Araştırma başlıklı Yülsek Lisans tezi, yapılan tez sınavında Jürimiz tarafından başarılı bulunarak kabul edilmiştir.

16 / 12 / 2010

Tez Sınav Jürisi

Ünvanı Adı Soyadı (Üniversitesi, Fakültesi, Anabilim Dalı) İmzası

1.Prof. Dr. Neriman Özhatay (İ.Ü. Eczacılık Fak., Farmasötik Botanik A.B.D.) (Tez danışmanı)

2.Prof. Dr. Ertan Tuzlacı (Marmara Ünv. Eczacılık Fak., Farmasötik Botanik A.B.D.)

3.Doç. Dr. Emine Akalın (İ.Ü. Eczacılık Fak., Farmasötik Botanik A.B.D.)

4.Yard. Doç. Dr. Gülay Melikoğlu (İ.Ü. Eczacılık Fak., Farmakognozi A.B.D.)

5.Yard. Doç. Dr. Şükran Kültür (İ.Ü. Eczacılık Fak., Farmasötik Botanik A.B.D.)

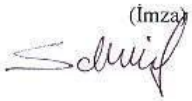
BEYAN

iii

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmayla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığı beyan ederim.

SERPİL DEMİRCİ

(İmza)

İTHAF

Annem Fadime Demirci ve Babam Mehmet Demirci' ye ithaf ediyorum……

TEŞEKKÜR

Çalışmam sırasında daima desteğini esirgemeyen Anabilim Dalı Başkanımız ve çok değerli danışman hocam Prof. Dr. Neriman Özhatay'a çok teşekkür ederim.

Bu mesleği seçmemde çok büyük etkisi ve emeği olan çok değerli hocam Doç. Dr. Galip Akaydın' a çok teşekkür ederim.

Arazi çalışmalarım sırasında daima yanımda olan çok değerli arkadaşım Evrim Tabur' a çok teşekkür ederim.

Gerek arazi çalışmalarım sırasında gerekse fotoğraflarıyla tezime katkıda bulunan sayın hocam Öğretim Görevlisi Tolga Ok' a çok teşekkür ederim.

Umbelliferae familyasına ait türlerin teşhisinde yardımcı olan çok değerli hocam Doç. Dr. Emine Akalın' a, Labiatae familyasına ait türlerin teşhisinde yardımcı olan arkadaşım Araş. Gör. Uzman Bio. Yeter Yeşil' e ve tezin yazım-kontrol aşamasında benden desteklerini esirgemeyen Farmasötik Botanik Anabilim dalı öğretim üyeleri ve çalışanlarına çok teşekkür ederim.

Arazi çalışmalarım sırasında yardımcı olan ve fotoğraflarıyla tezime katkıda bulunan Ecz. Başar Kayıran' a ve tezimde fotoğraflarını kullanmama izin veren sayın Alican Ala' ya çok teşekkür ederim.

Kahramanmaraş İl Çevre Orman Müdürü Sayın Hüseyin Çanak' a arazi çalışmalarım sırasında verdiği destekten dolayı çok teşekkür ederim.

Andırın' da yardımlarını esirgemeyen BTC Şirketi çalışanlarına, Andırın Kaymakamlığı, Andırın Belediyesi, Andırın Orman İşletme Müdürlüğü' ne ve Andırın' da yardımlarını esirgemeyen yöre halkına çok teşekkür ederim.

Hayatım boyunca varlıklarından daima güç ve güven duyduğum, desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen aileme çok teşekkür ederim.

Çalışma, İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenmiştir (Proje No:6184). Adı geçen kuruma teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI ..... İİ
BEYAN ..... İİİ
İTHAF ..... İV
TEŞEKKÜR V
İÇİNDEKİLER ..... Vİ
TABLOLAR LİSTESİ ..... XİV
ŞEKİLLER LİSTESİ XV
ÖZET ..... XXİİ
ABSTRACT ..... XXİİİ
1. GİRİŞ VE AMAÇ 24
2. GENEL BİLGİLER 28
2.1. Kahramanmaraş ilinin Türkiye' deki konumu, ilçeleri ve Andırın' a başlı köyler 28
2.2. Andırın İlçesinin Tarihi 30
2.3. Coğrafi Durumu 30
2.4. İklim ve Bitki Örtüsü 33
3. GEREÇ VE YÖNTEM 35
4. BULGULAR 43
4.1. Adianthaceae 44
4.1.1. *Adiantum capillus-veneris* L. 44
4.2. Aspleniaceae 45
4.2.1. *Ceterach officinarum* DC. 45
4.3. Equisetaceae 46
4.3.1. *Equisetum ramosissimum* Desf. 46
4.4. Pinaceae 47
4.4.1. *Abies cilicica* (Ant. & Kotschy) Carr. subsp. *cilicica*(Toros göknarı) 47
4.4.2. *Pinus brutia* Ten. (Kızılçam) 49
4.5. Cupressaceae 51
4.5.1. *Arceuthos drupacea* Ant. & Kotschy. (Andız) 51
4.5.2. *Juniperus oxycedrus* L. subsp. *oxycedrus* (Katran ardıcı) 53
4.6. Amaranthaceae 54

4.6.1. *Amaranthus retroflexus* L. 54
4.7. Anacardiaceae 55
4.7.1. *Cotinus coggyrgia* Scop. 55
4.7.2. *Pistacia terebinthus* L. subsp. *palaestina* (Boiss.) Engler 56
4.7.3. *Rhus coriaria* L. 57
4.8. Araliaceae 58
4.8.1. *Hedera helix* L. 58
4.9. Boraginaceae 59
4.9.1. *Echium italicum* L. 59
4.9.2. *Symphytum brachycalyx* Boiss. 60
4.10. Buxaceae 61
4.10.1. *Buxus sempervirens* L. 61
4.11. Campanulaceae 62
4.11.1. *Michauxia campanuloides* L´Herit T. ex Aiton 62
4.12. Caprifoliaceae 63
4.12.1. *Sambucus ebulus* L. 63
4.13. Caryophyllaceae 64
4.13.1. *Silene vulgaris* (Moench) Garcke var. *vulgaris* 64
4.14. Chenopodiaceae 65
4.14.1. *Beta trigyna* Waldst. & Kit. 65
4.14.2. *Chenopodium album* L.subsp. *album* var. *album* 66
4.15. Compositae (Asteraceae) 67
4.15.1. *Achillea biebersteinii* Afan. 67
4.15.2. *Achillea kotschyi* Boiss. subsp. *kotschyi* 68
4.15.3. *Achillea setacea* Waldst et Kit. 69
4.15.4. *Anthemis tinctoria* L. subsp. *pallida* DC. 70
4.15.5. *Artemisia absithium* L. 71
4.15.6. *Bellis perennis* L. 72
4.15.7. *Centaurea lycopifolia* Boiss. & Kotschy 73
4.15.8. *Cichorium intybus* L. 74
4.15.9. *Gundelia tournefortii* L. var. *armata* Freyn & Sint. 75
4.15.10. *Helichrysum arenarium* (L.) Moenc. subsp. *aucheri* (Boiss.) Davis et Kupicha 76

4.15.11. *Helichrysum armenium* DC. subsp. *armenium* 77
4.15.12. *Helichrysum plicatum* DC. subsp. *plicatum*.....78
4.15.13. *Inula montbretiana* DC. 80
4.15.14. *Scorzonera tomentosa* L.....81
4.15.15. *Tragopogon dubius* Scop. 82
4.15.16. *Tussilago farfara* L. 83
4.16. Cornaceae.....84
4.16.1. *Cornus mas* L. 84
4.17. Cruciferae (Brassicaceae) 85
4.17.1. *Fibigia clypeata* (L.) Medik. 85
4.17.2. *Nasturtium officinale* R. Br. 86
4.17.3. *Raphanus raphanistrum* L. 87
4.18. Cucurbitaceae.....88
4.18.1. *Ecballium elaterium* (L.) A. Rich. 88
4.19. Ericaceae 89
4.19.1. *Arbutus andrachne* L. 89
4.19.2. *Erica manipuliflora* Salisb. 90
4.20. Euphorbiaceae.....91
4.20.1. *Euphorbia helioscopia* L. 91
4.20.2. *Euphorbia kotschyana* Fenzl.....92
4.20.3. *Euphorbia macrostegia* Boiss. 93
4.20.4. *Euphorbia peplus* L. var. *minima* DC. 94
4.21. Fagaceae.....95
4.21.1. *Quercus cerris* L. var. *cerris* 95
4.21.2. *Quercus coccifera* L. 97
4.22. Fumariaceae 98
4.22.1. *Fumaria officinalis* L. 98
4.23. Hypericaceae.....99
4.23.1. *Hypericum perforatum* L. 99
4.24. Juglandaceae 100
4.24.1. *Juglans regia* L. 100
4.25. Labiatae (Lamiaceae).....101

4.25.1. *Ajuga chamaepitys* (L.) Schreber subsp. *chia* (Schreber) Arcangeli var. *ciliata* Brig.....101
4.25.2. *Lamium truncatum* Boiss. 102
4.25.3. *Marrubium vulgare* L.....103
4.25.4. *Melissa officinalis* L. subsp. *inodora* (Bornm.) Bornm. 104
4.25.5. *Mentha longifolia* (L.) Hudson subsp. *typhoides* (Briq.) Harley 105
var. *typhoides* 105
4.25.6. *Micromeria fruticosa* (L.) Druce subsp. *brachycalyx* P.H.Davis 106
4.25.7. *Nepeta flavida* Hub.-Mor. 107
4.25.8. *Ocimum basilicum* L. 108
4.25.9. *Origanum syriacum* L. var. *bevanii* (Holmes) Letswaart 109
4.25.10. *Phlomis russeliana* Poiret 110
4.25.11. *Rosmarinus officinalis* L. 111
4.25.12. *Salvia cryptantha* Montbret et Aucher ex Bentham.....112
4.25.13. *Salvia verbenaca* L.....113
4.25.14. *Satureja cilicica* P.H.Davis.....114
4.25.15. *Satureja hortensis* L. 115
4.25.16. *Sideritis libanotica* Labill. subsp. *linearis* (Bentham) Bornm.....116
4.25.17. *Sideritis perfoliata* L. 117
4.25.18. *Teucrium chamaedrys* L. subsp. *tauricolum* Rech. Fil. 118
4.25.19. *Teucrium polium* L.....119
4.25.20. *Thymus sipyleus* Boiss.subsp. *rosulans* (Borbas) J. Jalas 120
4.25.21. *Ziziphora capitata* L.....121
4.26. Lauraceae 122
4.26.1. *Laurus nobilis* L.....122
4.27. Legüminosae (Fabaceae) 123
4.27.1. *Ceratonia siliqua* L. 123
4.27.2. *Ononis spinosa* L. subsp. *leiosperma* (Boiss.) Sirj. 124
4.27.3. *Onobrychis gracilis* Besser.....125
4.27.4. *Spartium junceum* L. 126
4.28. Loranthaceae.....127
4.28.1. *Viscum album* L. subsp. *album* 127
4.29. Malvaceae 128

4.29.1. *Alcea pallida* Waldst. & Kit.....128
4.29.2. *Malva neglecta* Wallr.....129
4.30. Moraceae.....130
4.30.1. *Ficus carica* L. subsp. *carica* (All.)Schinz et Thell.....130
4.30.2. *Morus nigra* L.....131
4.31. Morinaceae.....132
4.31.1. *Morina persica* L. var. *persica*.....132
4.32. Myrtaceae.....133
4.32.1. *Myrtus communis* L. subsp. *communis*.....133
4.33. Oleaceae.....134
4.33.1. *Fontanesia phillиraeoides* Labill. subsp. *phillиraeoides*.....134
4.33.2. *Fraxinus ornus* L. subsp. *cilicica (*Lingelsh.) Yalt.....135
4.34. Plantaginaceae.....136
4.34.1. *Plantago major* L. subsp. *major*.....136
4.35. Polygonaceae.....137
4.35.1. *Polygonum bellardii* AH.....137
4.35.2. *Rheum ribes* L.....138
4.35.3. *Rumex pulcher* L.....139
4.35.4. *Rumex tuberosus* L. subsp. *horizontalis* (Koch) Rech.....140
4.35.5. *Rumex sanguineus* L.....141
4.36. Portulacaceae.....142
4.36.1. *Portulaca oleracea* L.....142
4.37. Primulaceae.....143
4.37.1. *Primula vulgaris* Huds. subsp. *vulgaris*.....143
4.38. Punicaceae.....144
4.38.1. *Punica granatum* L.....144
4.39. Ranunculaceae.....145
4.39.1. *Clematis vitalba* L.....145
4.39.2. *Ranunculus constantinopolitanus* (DC.) d'Urv.....146
4.39.3. *Ranunculus ficaria* L. subsp. *ficariformis* Rouy. & Fouch.....147
4.40. Rhamnaceae.....148
4.40.1. *Paliurus spina-christi* Miller.....148
4.41. Rosaceae.....149

4.41.1. *Cerasus mahaleb* (L.) Miller var. *alpina* Browicz.....149
4.41.2. *Crataegus aronia* (L.) Bosc. ex DC. var. *aronia*.....150
4.41.3. *Eriolobus trilobatus* (Poiret) Roemer var. *trilobatus*.....151
4.41.4. *Potentilla speciosa* Willd. var. *speciosa*.....152
4.41.5. *Prunus divaricata* Ledeb. subsp. *divaricata*.....153
4.41.6. *Rosa canina* L. 154
4.41.7. *Rubus canescens* DC. var. *canescens*.....155
4.41.8. *Rubus sanctus* Schreber 156
4.41.9. *Sorbus torminalis* (L.) Crantz var. *pinnatifida* Boiss.....157
4.41.10. *Sorbus umbellata* (Desf.) Fritsch var. *umbellata*.....158
4.42. Scrophulariaceae.....159
4.42.1. *Verbascum pinetorum* (Boiss.) O.Kuntze 159
4.43. Solanaceae.....160
4.43.1. *Hyoscyamus niger* L.....160
4.43.2. *Physalis alkekengi* L. 161
4.44. Styracaceae 162
4.44.1. *Styrax officinalis* L.....162
4.45. Ulmaceae.....163
4.45.1. *Celtis australis* L.....163
4.46. Umbelliferae (Apiaceae).....164
4.46.1. *Apium nodiflorum* (L.) Lag. 164
4.46.2. *Bunium paucifolium* DC.var. *junceum* (Boiss.) Hedge & Lamond 165
4.46.3. *Eryngium campestre* L. var. *virens* Link.....166
4.46.4. *Ferula longipedunculata* Peşmen 167
4.46.5. *Ferulago cassia* Boiss.....168
4.46.6. *Laser trilobum* (L.) Borkh.....169
4.46.7. *Lecokia cretica* (Lam.) DC. 170
4.46.8. *Smyrnium connatum* Boiss & Kotschy 171
4.47. Urticaceae 172
4.47.1. *Urtica dioica* L.....172
4.48. Valerianaceae.....173
4.48.1. *Valeriana dioscoridis* Sm.....173
4.49. Verbenaceae.....174

4.49.1. *Verbena officinalis* L. 174
4.50. Violaceae 175
4.50.1. *Viola kitaibeliana* Roem. & Schult. 175
4.51. Vitaceae 176
4.51.1. *Ampelopsis orientale* (Lam.) Planchon 176
4.52. Zygophylaceae 177
4.52.1. *Tribulus terrestris* L. 177
4.53. Araceae 178
4.53.1. *Arum maculatum* L. 178
4.54. Graminae (Poaceae) 180
4.54.1. *Cynodon dactylon* (L.) Pers. var. *dactylon* 180
4.54.2. *Sorghum halepense* (L.) PERS. var. *halepense* 181
4.55. Juncaceae 182
4.55.1. *Juncus inflexus* L. 182
4.56. Liliaceae 183
4.56.1. *Allium ampeloprasum* L. 183
4.56.2. *Allium scorodoprasum* L. subsp. *rotundum* (L.) Stearn 185
4.56.3. *Asparagus acutifolius* L. 187
4.56.4. *Asphodeline globifera* J. Gay ex Baker 188
4.56.5. *Danae racemosa* (L.) Moench 189
4.56.6. *Eremurus spectabilis* Bieb. 190
4.56.7. *Muscari armeniacum* Leichtlin ex Baker 191
4.56.8. *Polygonatum multiflorum*(L.) All. 192
4.56.9. *Ruscus aculeatus* L. var. *angustifolius* Boiss. 193
4.56.10. *Smilax aspera* L. 194
4.57. Orchidaceae 195
4.57.1. *Anacamptis pyramidalis* (L.) L.C.M. Richard 195
4.57.2. *Comperia comperiana* (Steven) Aschers. & Graebn. 196
4.57.3. *Orchis anatolica* Boiss. 197
4.57.4. *Orchis laxiflora* Lam. 198
5. TARTIŞMA 199
5.1. Etnobotanik Bilgi Formlarının Değerlendirilmesi 199
5.2. Tıbbi Amaçla Kullanılan Bitkiler 201

5.2.1. Tıbbi amaçlı kullanılan zehirli bitkiler.....203
5.2.2. Tıbbi amaçla kullanılan endemik ve tehdit altındaki bitkiler 203
5.2.3. Tıbbi Karışımlar.....203
5.2.4. Bitkilerin Farmakolojik Sınıflandırılması.....204
5.1. Gıda Olarak Kullanılan Bitkiler.....208
5.2. Baharat ve Çay Olarak Kullanılan Bitkiler.....208
5.3. Boya Elde Etmek İçin Kullanılan Bitkiler.....208
5.4. Alet Yapımında ve Yakacak Olarak Kullanılan Bitkiler.....208
5.5. Ticari Amaçla Toplanan Bitkiler.....209
5.6. Farklı Amaçlarla Kullanılan Bitkiler.....211
5.7. Bitkilerin Yöresel İsimleri.....211
5.8. Tablolar.....213
KAYNAKLAR.....247
ÖZGEÇMİŞ.....250

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3-1: Etnobotanik Bilgi Kayıt Formu 35
Tablo 5-1: Endemik Taksonlar 199
Tablo 5-2: Yörede en çok kullanılan bitkilere ait familyalar 200
Tablo 5-3: Tıbbi Amaçla Kullanılan Bitkiler: 213
Tablo 5-4: Çalışma alanının güneyinde yer alan; Antalya, Mersin, Osmaniye, Hatay illerinde yapılan etnobotanik çalışmalarla tıbbi kullanışı olduğu saptanan taksonların karşılaştırılması 218
Tablo 5-5: Çalışma alanının batısında yer alan; Aksaray, Kayseri, Konya ve Niğde illerinde yapılan etnobotanik çalışmalarla, tıbbi kullanışı olduğu saptanan bitkilerin karşılaştırılması 221
Tablo 5-6: Çalışma alanının kuzeyi ve doğusunda yer alan, Siirt, Malatya, Urfa ve Elazığ illerinde yapılan etnobotanik çalışmalarla, tıbbi kullanışı olduğu saptanan bitkilerin karşılaştırılması 224
Tablo 5-7: Tıbbi amaçla kullanılan bitkilerin araştırma bölgesindeki ve yakın illerdeki etnobotanik çalışmalarda saptanan kullanımlarının karşılaştırılması 226
Tablo 5-8: Gıda Olarak Kullanılan Bitkiler 236
Tablo 5-9: Baharat ve Çay Olarak Kullanılan Bitkiler 239
Tablo 5-10: Boya elde etmek için kullanılan bitkiler 239
Tablo 5-11: Alet Yapımında ve Yakacak Olarak Kullanılan Bitkiler 240
Tablo 5-12: Farklı amaçlarla kullanılan bitkiler 241
Tablo 5-13: Bitkilerin Yöresel Adlarına Göre Alfabetik Listesi 242

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1-1: Materia Medica 24
Şekil 1-2: Dioskorides' in De Materia Medicasından bir bitki örneği 25
Şekil 2-1: Kahramanmaraş İlinin Türkiye' deki yeri 28
Şekil 2-2: Kahramanmaraş İlçeleri 28
Şekil 2-3: Andırın Köyleri 29
Şekil 2-4: Kayranlı Dağı (Foto: İsmet Ceyhun Hattuşili) 31
Şekil 2-5: Kayranlı zirveden bir görüntü (Foto: İsmet Ceyhun Hattuşili) 32
Şekil 2-6: Tırıl dağından bir görüntü 32
Şekil 2-7: Andırın İlçesi'nin İklim Diyagramı 34
Şekil 3-1: Boğazören köyü İsmail Hayta ile anket yapmı ve Yeşilova beldesi Osman Hayta 37
Şekil 3-2: Kabaağaç köyü muhtarı Mehmet Nacar ve Beşbucak köyü köy kahvesinde anket yapımı 37
Şekil 3-3: Sumaklı köyünde köy sakinleri ile anket yapımı 38
Şekil 3-4: Tufanpaşa mahallesi ve Kışla bahçesinde tez çalışması ile ilgili yapılan sunum 38
Şekil 3-5: Tırıl dağında yaylacılar ile anket yapımı ve Mehlepçik obasında Mustafa Temiz ve ailesi ile anket yapımı 38
Şekil 3-6: Hacıveliuşağı köyünde İsmail Karataş ve eşi Hatice Karataş ile anket yapımı ve Kayranlı dağında Evrim Tabur ile arazi çalışması 39
Şekil 3-7: Karayüce Yangın Gözetleme Kulesinde anket çalışması ve Kayranlı dağı "*Fritillaria pinardii"* 39
Şekil 3-8: Çiçekli köyü Fatma Dalkıran ve Altınboğa köyü Mustafa Kocabaş ile anket yapımı 39
Şekil 3-9: Andırın pazarına köylerden gelen yöre halkı ile anket yapımı-1 40
Şekil 3-10: Meryemçil mevkii Kemal Küpeli ile ve Cambaz köyünde köy kahvesinde anket yapımı 40
Şekil 3-11: Akifiye köyü camii avlusunda ve köyün hanımları ile anket yapımı 40
Şekil 3-12: Andırın pazarına köylerden gelen yöre halkı ile anket yapımı-2 41
Şekil 3-13: Berke barajı ve Orhaniye köyü Parmaksız obasında Elif Erdevir ve ailesi ile anket yapımı 41

Şekil 3-14: Orhaniye köyü Karanebili mevkii Ahmet Erdevir ile anket yapımı ve Çınargeçidi 41
Şekil 3-15: Kesik yaylası ve Geben beldesi 42
Şekil 3-16: Andırın Orman İşletme müdürlüğü ormancısıOsman Tuncer tarafından ağaç köklerinden yapılan biblolar 42
Şekil 3-17: Camuzluk köyü Perihan Soğancı ile anket yapımı ve *Ophyrs* fotosu çekerken Tolga Ok 42
Şekil 4-1: *Adiantum capillus-veneris* 44
Şekil 4-2: *Ceterach officinarum* ISTE 92892 45
Şekil 4-3: *Equisetum ramosissimum* 46
Şekil 4-4: *Abies cilicica* subsp. *cilicica* ISTE 92949 47
Şekil 4-5: Altınboğa köyünde toplanmış reçine örnekleri 47
Şekil 4-6: *Pinus brutia* ISTE 92819 49
Şekil 4-7: Altınboğa köyünde yakacak olarak kullanılmak üzere toplanmış kozalaklar, Andırın Pazarında çam katranından hazırlanmış ilaç örnekleri 50
Şekil 4-8: Altınboğa köyünde kızılçamdan yapılmış eşya örnekleri 50
Şekil 4-9: *Arceuthos drupacea* ISTE 92796 51
Şekil 4-10: Andız Pekmezi Örnekleri (Andırın Pazarı) 52
Şekil 4-11: Andız Tesbihi 52
Şekil 4-12: *Juniperus oxycedrus*subsp. *oxycedrus* ISTE 92850 53
Şekil 4-13: *Amaranthus retroflexus* 54
Şekil 4-14: *Cotinus coggyrgia* ISTE 92799 55
Şekil 4-15: *Pistacia terebinthus* subsp. *palaestina* ISTE 92834 56
Şekil 4-16: *Rhus coriaria* bitki ve meyve 57
Şekil 4-17: *Hedera helix* 58
Şekil 4-18: *Echium italicum* ISTE 92878 59
Şekil 4-19: Cambaz köyü 59
Şekil 4-20: *Symphytum brachycalyx* ISTE 92797 60
Şekil 4-21:*Buxus sempervirens* 61
Şekil 4-22: Andırın Pazarı Yaba ve Kaşık örnekleri 61
Şekil 4-23: *Michauxia campanuloides* 62
Şekil 4-24: *Sambucus ebulus* ISTE 92880 63
Şekil 4-25: *Silene vulgaris* var. *vulgaris* ISTE 92943 64

Şekil 4-26: *Beta trigyna* ISTE 93012 65
Şekil 4-27: *Chenopodium album* 66
Şekil 4-28: *Achillea biebersteinii* 67
Şekil 4-29: *Achillea kotschyi* subsp. *kotschyi* ISTE 92841 68
Şekil 4-30: *Achillea setacea* 69
Şekil 4-31: *Anthemis tinctoria* L. subsp. *pallida* ISTE 92840 70
Şekil 4-32: *Artemisia absithium* 71
Şekil 4-33: *Bellis perennis* ISTE 92946 72
Şekil 4-34: *Centaurea lycopifolia* 73
Şekil 4-35: *Cichorium intybus* ISTE 92907 74
Şekil 4-36: *Gundelia tournefortii* var. *armata* ISTE 92805 75
Şekil 4-37: *Helichrysum arenarium* 76
Şekil 4-38: *Helichrysum armenium* 77
Şekil 4-39: *Helichrysum plicatum* 78
Şekil 4-40: Pencere Önünde *Helichrysum* çiçekleri (Karanebili) 79
Şekil 4-41: Toplanıp satılan *Helichrysum* çiçekleri (Andırın Pazarı) 79
Şekil 4-42: *Inula montbretiana*ISTE 93030 80
Şekil 4-43: *Scorzonera tomentosa*(Foto: Alican Ala) 81
Şekil 4-44: *Tragopogon dubius* ISTE 92917 82
Şekil 4-45: *Tussilago farfara* ISTE 92886 83
Şekil 4-46: *Cornus mas* ISTE 92811 84
Şekil 4-47: *Fibigia clypeata* ISTE 92910 85
Şekil 4-48: *Nasturtium officinale* 86
Şekil 4-49: *Raphanus raphanistrum* ISTE 92971 87
Şekil 4-50: *Ecballium elaterium* 88
Şekil 4-51: *Arbutus andrachne* ISTE 92818 89
Şekil 4-52: *Erica manipuliflora* 90
Şekil 4-53: *Euphorbia helioscopia* ISTE 92930 91
Şekil 4-54: *Euphorbia kotschyana* ISTE93087 92
Şekil 4-55: *Euphorbia macrostegia* 93
Şekil 4-56: *Euphorbia peplus* var. *minima* 94
Şekil 4-57: *Quercus cerris* var. *cerris* 95
Şekil 4-58: Kök boya ile boyanmış iplerle dokunmuş kilim(Camuzluk) 96

Şekil 4-59: *Quercus coccifera* ISTE 92854 97
Şekil 4-60: *Fumaria officinalis* 98
Şekil 4-61: *Hypericum perforatum* 99
Şekil 4-62: *Juglans regia* 100
Şekil 4-63: *Ajuga chamaepitys* subsp. *chia* var. *ciliata* ISTE 92838 101
Şekil 4-64: *Lamium truncatum* ISTE 92793 102
Şekil 4-65: *Marrubium vulgare* 103
Şekil 4-66: *Melissa officinalis* 104
Şekil 4-67: *Mentha longifolia* 105
Şekil 4-68: *Micromeria fruticosa* subsp. *brachycalyx* ISTE 93036 106
Şekil 4-69: *Nepeta flavida* ISTE 92897 107
Şekil 4-70: *Ocimum basilicum* 108
Şekil 4-71: *Origanum syriacum* 109
Şekil 4-72: *Phlomis russeliana* ISTE 93007 110
Şekil 4-73: *Rosmarinus officinalis* 111
Şekil 4-74: *Salvia cryptantha* ISTE 92898 112
Şekil 4-75: *Salvia verbenaca* ISTE 93005 113
Şekil 4-76: *Satureja cilicica* ISTE 93031 114
Şekil 4-77: *Satureja hortensis* ISTE 93076 115
Şekil 4-78: *Sideritis libanotica* 116
Şekil 4-79: *Sideritis perfoliata* ISTE 92975 117
Şekil 4-80: *Teucrium chamaedrys* subsp. *tauricolum* 118
Şekil 4-81: *Teucrium polium* ISTE 92914 119
Şekil 4-82: *Thymus sipyleus* subsp. *rosulans* 120
Şekil 4-83: *Ziziphora capitata* ISTE 92866 121
Şekil 4-84: *Laurus nobilis* ISTE 92858*Laurus nobilis* yapraklarından yapılmış el kremi (Camuzluk) 122
Şekil 4-85: *Ceratonia siliqua* ISTE 92833 123
Şekil 4-86: *Ononis spinosa* subsp. *leiosperma* 124
Şekil 4-87: *Onobrychis gracilis* 125
Şekil 4-88: *Spartium junceum* ve toprak üstü kısımlarından yapılmış çardak (Sumaklı) ISTE 93086 126
Şekil 4-89: *Viscum album* subsp. *album* 127

Şekil 4-90: *Alcea pallida*ISTE 93003 128
Şekil 4-91: *Malva neglecta* ISTE 93033 129
Şekil 4-92: *Ficus carica* subsp. *carica* ISTE 93070 130
Şekil 4-93: *Morus nigra* 131
Şekil 4-94: *Morina persica* var. *persica*ISTE 92893 132
Şekil 4-95: *Myrtus communis* 133
Şekil 4-96: *Fontanesia phillireaoides* subsp. *phillireaoides* 134
Şekil 4-97: *Fraxinus ornus* subsp. *cilicica* 135
Şekil 4-98: *Plantago major* subsp. *major* 136
Şekil 4-99: *Polygonum bellardii* ISTE 93009 137
Şekil 4-100: *Rheum ribes* ISTE 92923 138
Şekil 4-101: *Rumex pulcher* ISTE 92979 139
Şekil 4-102: *Rumex tuberosus* 140
Şekil 4-103: *Rumex sanguineus* ISTE 92867 141
Şekil 4-104: *Portulaca oleracea* 142
Şekil 4-105: *Primula vulgaris* subsp. *vulgaris* 143
Şekil 4-106: *Punica granatum* ISTE 92849 144
Şekil 4-107: *Clematis vitalba* ISTE 92996 145
Şekil 4-108: *Ranunculusconstantinopolitanus* ISTE 92876 146
Şekil 4-109: *Ranunculus ficaria* subsp. *ficariformis* 147
Şekil 4-110: *Paliurus spina-christi* ISTE 92835 148
Şekil 4-111: *Cerasus mahaleb* 149
Şekil 4-112: *Crataegus aronia* var. *aronia* 150
Şekil 4-113: *Eriolobus trilobatus* 151
Şekil 4-114: *Potentilla speciosa* var. *speciosa* 152
Şekil 4-115: *Prunus divaricata* subsp. *divaricata* 153
Şekil 4-116: *Rosa canina* ISTE 92790 154
Şekil 4-117: *Rubus canescens* var. *canescens* 155
Şekil 4-118: *Rubus sanctus*ISTE 92832 156
Şekil 4-119: *Sorbus torminalis* var. *pinnatifida* 157
Şekil 4-120: *Sorbus umbellata* var. *umbellata* ISTE 93041 158
Şekil 4-121: *Verbascum pinetorum* ISTE 92831 159
Şekil 4-122: *Hyoscyamus niger*ISTE 92879 160

Şekil 4-123: *Physalis alkekengi* ISTE 93010 161
Şekil 4-124: *Styrax officinalis* ISTE 92856 162
Şekil 4-125: *Celtis australis* ISTE 92852 163
Şekil 4-126: *Apium nodiflorum* 164
Şekil 4-127: *Bunium paucifolium* var. *junceum* 165
Şekil 4-128: *Eryngium campestre* var.*virens*ISTE 92839 166
Şekil 4-129:*Ferula longipedunculata* ISTE 93011 kök örneği ve meyva enine kesiti 167
Şekil 4-130: *Ferulago cassia* 168
Şekil 4-131: *Laser trilobum* (Meyve ve meyva enine kesiti) 169
Şekil 4-132: *Lecokia cretica* ISTE 92791 170
Şekil 4-133: *Smyrnium connatum*ISTE 93057 171
Şekil 4-134: *Urtica dioica* ISTE 92809 172
Şekil 4-135: *Valeriana dioscoridis*ISTE 92788 173
Şekil 4-136: *Verbena officinalis* 174
Şekil 4-137: *Viola kitaibeliana* ISTE 92947 175
Şekil 4-138: *Ampelopsis orientale* ISTE 92990 176
Şekil 4-139: *Tribulus terrestris* ISTE 93093 177
Şekil 4-140: *Arum maculatum* ISTE92846 178
Şekil 4-141: Tirşik çorbası (Çiçekli) Yöre halkı tarafından toplanıp satılan *Arum maculatum* yaprakları (Andırın pazarı) 179
Şekil 4-142: *Cynodon dactylon* var. *dactylon* ISTE 93079 180
Şekil 4-143: *Sorghum halepense* 181
Şekil 4-144: *Juncus inflexus* 182
Şekil 4-145: *Allium ampeloprasum* 183
Şekil 4-146: *Allium ampeloprasum* toplayan yöre insanı (Mustafa Temiz, Mehlepçik obası) 184
Şekil 4-147: *Allium scorodoprasum* 185
Şekil 4-148: *Asparagus acutifolius* ISTE92847 187
Şekil 4-149: *Asphodeline damascena*subsp. *damascena* ISTE 92973 188
Şekil 4-150: *Danae racemosa* ISTE 92851 189
Şekil 4-151: *Eremurus spectabilis* 190
Şekil 4-152: Yöre halkı tarafından toplanmış *Eremurus spectabilis* yaprakları 190
Şekil 4-153: *Muscari armeniacum* ISTE 92964 191

Şekil 4-154: *Polygonatum multiflorum* ISTE 92953 192
Şekil 4-155: *Ruscus aculeatus* var. *angustifolius*ISTE 92815 193
Şekil 4-156: *Smilax aspera* ISTE 92939 194
Şekil 4-157: *Anacamptis pyramidalis* 195
Şekil 4-158: *Comperia comperiana* 196
Şekil 4-159: *Orchis anatolica* 197
Şekil 4-160: *Orchis laxiflora* ISTE 92862 198
Şekil 5-1: Bilgi Formlarının Değerlendirilmesi 200
Şekil 5-2: En çok kullanılan bitkilerin familyalarına göre kullanım oranlarını gösteren şema 200
Şekil 5-3: Bitkilerin Kullanım Çeşitliliği Oranları 201
Şekil 5-4: Tıbbi amaçla en çok kullanılan bitkilerin familyalarına göre oranları 201
Şekil 5-5: Tıbbi Amaçlı Kullanılan Bitkilerin Kullanılışlarına Göre Oranları 207
Şekil 5-6: Gıda olarak kullanılan bitkilerin kullanılan kısımlarına göre dağılımı 208
Şekil 5-7: Kullanılan Ortak Bitkilerin Oranları (Manavgat, Osmaniye, Aydınlar, Pürenbeleni, Kışlak) 220
Şekil 5-8: Kullanılan Ortak Bitkilerin Oranları (Nizip, Aladağlar, Konya, Niğde) 223
Şekil 5-9: Kullanılan Ortak Bitkilerin Oranları (Kurtalan, Sivrice, Arat, Kürecik) 225

ÖZET

Demirci S. Andırın (Kahramanmaraş) İlçesinde Etnobotanik Bir Araştırma. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik ABD. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul. 2010.

Bu araştırma, Andırın (Kahramanmaraş) ilçesinde bitkilerin halk arasındaki kullanımlarını saptamak amacıyla yapılmıştır. Mart 2010 – Kasım 2010 tarihleri arasında bölgeye toplam 5 arazi çalışması yapılmış, bu arazi çalışmalarında toplam 52 köy, köylere bağlı oba ve dağlar ziyaret edilerek toplamda ortalama 500 adet bitki örneği toplanmıştır. Bu bitkilerin yöresel adları, kullanılan kısımları, kullanılışları, hazırlanışları, uygulanış şekilleri ve uygulama süreleri hakkında bilgiler derlenmiştir. Toplanan örnekler, İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Herbaryumu' nda (ISTE) saklanmaktadır. Bu çalışmanın sonucunda kullanılışı olan 147 takson saptanmıştır. Bunlardan 95' i halk ilacı, 52' si gıda, 8' i baharat, 6' sı boya, 3' ü yakacak ve çay olarak kullanılmaktadır. 16 taksonun ise bunların dışında çeşitli farklı kullanışlarının olduğu saptanmıştır. Kullanımı olan bitkilerden 10 takson endemiktir.

Anahtar Kelimeler :Etnobotanik, Andırın, Kahramanmaraş, Türkiye

Bu çalışma, İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenmiştir. Proje No:6184

ABSTRACT

Demirci S. Ethnobotanical Study In Andırın (Kahramanmaraş) District. Istanbul University, Institute of Health Science, Department of Pharmaceutical Botany. Master Thesis.Istanbul. 2010

This survey has an aim to identifity the various folk usage of the plants in Andirin (Kahramanmaras) district. The field works have been done from March 2010 to November 2010. During this research 52 villages have been visited and about 500 plant specimens were collected. The information for these plants, such as local names, used parts, their usages, methods of preparation, administration dosage and duration treatments have been recorded. The collected specimens are kept in the Herbarium of the Faculty of Pharmacy, Istanbul University (ISTE). As a result of this identification, 147 taxa of which 10 endemic have been determined for several usages. Among them 95 taxa are used as medicinal purposes, 52 taxa as food, 3 taxa as tool, 8 taxa as spice, 6 taxa as dye, 3 taxa as fuel and tea. Additionally 16 plants specimens have been established for different usages.

Key Words: Ethnobotany, Andirin, Kahramanmaras, Turkey

The present work was supported by the Research Fund of Istanbul University. Project No. 6184

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Türkiye 11000 çiçekli bitki ve eğrelti çeşidi ile zengin ve nadir bir bitki örtüsüne sahiptir. Bitki örtüsünün yaklaşık % 35' i Türkiye için endemik olan (Dünyada sadece doğal olarak Türkiye' de yetişen) türleri içermektedir. Türkiye florasındaki bu olağan üstü zenginlik ve çeşitlilik; içerdiği farklı iklim tipleri (karasal iklim, okyanus iklimi ve Akdeniz iklimi), jeolojik ve jeormorfolojik çeşitlilik, zengin su kaynakları (deniz, göl ve akarsu), büyük yükseklik farkları (deniz seviyesi-5000 m), çok çeşitli habitat tipleri ve üç fitocoğrafik bölgenin (Avrupa-Sibirya, Akdeniz, İran-Turan) buluştuğu konumundan kaynaklanmaktadır (Özhatay N, 2005).

Türkiye bu zenginliğin yanında yıllardır birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır ve dolayısıyla birçok farklı kültürü bünyesinde barındırmaktadır. Özellikle Anadolu' da bitkilerden yararlanma bir kültür haline gelmiş ve yüzyıllardır devam etmektedir. Yüzyıllar öncesinde bir çok araştırmacı gezgin bilim adamı ülkemizi ziyaret etmiş ve halk tarafından kullanılan bitki örneklerini toplamış, bunları kendi ülkerine taşımışlardır. Ayrıca ülkemizden topladıkları bu bitkilerin kullanılışları ile ilgili bir çok bilgiye eserlerinde yer vermişlerdir.

Örneğin Pedanius Dioscorides (M.S. 20-79?) Anazarba'da (Adana) doğmuş bir Hekim-Eczacıdır. Dioskorides, Tarsus ve İskenderiye'de öğrenim gördükten sonra Roma ordularında hekimlik yapmış, Anadolu başta olmak üzere Doğu Akdeniz ülkelerini dolaşmış ve bu sırada halkın kullandığı bitkileri ve etkilerini öğrenmiştir. Dioskorides'in Grekçe olarak yazdığı 'Peri hyles iatrikes' (ilaçlar bilgisi) eseri Arapça'ya 'Kitab-al Haşayiş', Latince'ye 'Materia Medica' adlarıyla çevrilmiştir.

Şekil 1-1: Materia Medica

Dioskorides'in *De Materia Medica*sından bir bitki örneği
Kiklaminos (*Cyclamen graecum*, Domuz soğanı, Macar şalgamı)

Şekil 1-2: Dioskorides' in De Materia Medicasından bir bitki örneği

(Ataç A., Yıldırım V., 2004)

Etnobotanik, geniş anlamda "evrim süreci içinde insan-bitki ilişkileri"dir. Dar anlamda ise "bir yörede yaşayan halkın çevresinde bulunan bitkilerden çeşitli gereksinimlerini karşılamak üzere yararlanma bilgisi ve o bitkiler üzerine etkileri" olarak özetlenebilir. Tıbbî bitki terimi ise, hastalık tedavisinde veya hastalıklardan korunmak amacıyla kullanılan bitkileri ya da bitkisel ürünleri kapsar. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), 1980 yılında tıbbî bitkileri "bir veya daha fazla organıyla tedavi edici veya hastalıkları önleyici olabilen veya herhangi bir kimyasal farmasötik sentezin öncüsü olabilen bitki çeşidi" olarak tanımlamıştır (Yıldırımlı, 2004).

Etnobotanik günümüzde sağlık, açlık ve doğal kaynakların tükenmemesi ve sürdürülebilir bir kullanım için neler yapılması gerektiği konularına önem vererek çağdaş bir bilim dalı haline gelmiştir.

Bir yörenin folklor özellikleri o yörenin ayrılmaz parçalarından biridir. Bu özellikler arasında tıbbî folklor, insan yaşamını ilgilendirmesi bakımından özellikle önemlidir. Çok uzun yılların deneyimi olarak ortaya çıkan tıbbî folklor, özellikle sentetik ilaç sanayiinin gelişmesiyle birlikte önemini yitirmeye başlamıştır. Ancak son yıllarda, sentetik ilaçların istenmeyen yanetkilerinin ortaya çıkması tıbbî bitkileri yeniden gündeme getirmiştir. Günümüzde bitkilerle tedavi "fitoterapi" bir bilim dalı haline gelmiştir. "Yeşil dalga, yeşil ilaç" adıyla anılan tıbbî bitkiler başta Avrupa ve Amerika olmak üzere tüm dünyada yaygın olarak kullanılmaktadır (Saya ve ark., 2001).

Gıda elde etmek için kullanılan türlerin sayısı 3000 civarındadır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) bitkisel drogların sayısını 1900 olarak vermiştir. Tedavi amacıyla kullanılan yaklaşık 20.000 bitkinin 600 kadarı Türkiye'de yetişmektedir (Öztürk ve Özçelik, 1991).

Türk toplumunda çoğunluğun kırsal bölgelerde yaşamasından dolayı halk, yabani bitkilerle yakından ilgilenmektedir. Halk yabani bitkilerin bir bölümünden gıda, baharat, boyar madde veya hastalıkların tedavisinde yararlanmaktadır. Tıbbî bitkilerin amaca uygun, etkili ve yeteri kadar kullanılabilmesi için kimyasal içeriğinin ve etken maddelerinin miktarları, özellikleri ve etki mekanizmalarının tespit edilmesi gerekmektedir (Baytop, 1984).

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin tıbbî folkloru özellikle bu bölgedeki kimi yerleşim yerlerinin dağınık ve korunmuş olması nedeniyle önem taşımaktadır. Bu bölgede pek çok bitki tedavi edici özelliğiyle bilinmektedir. Gerek sanayinin, gerekse ulaşım olanaklarının gecikmesi nedeniyle, bu bölgede yüzlerce yıldan beri sürdürülen geleneklerin çoğu değişmeden günümüze dek gelebilmiştir. Bu gelenekler içinde yer alan ve tedavi

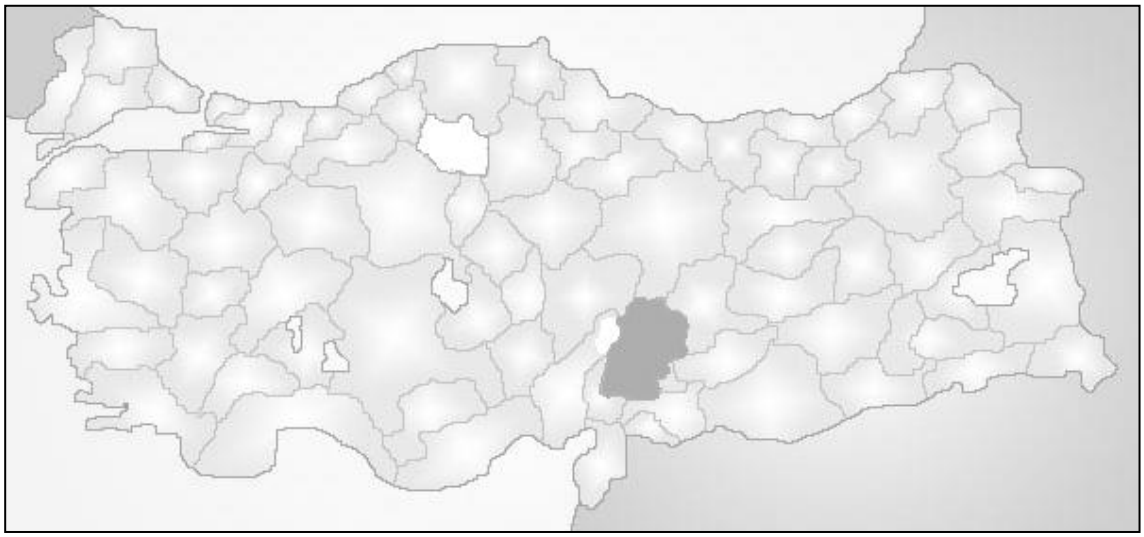
edici özellikleri bilinen bitkiler, kırsal kesimde olduğu kadar, kent yaşamı içinde de yerini almıştır (Saya ve ark., 2001).

Araştırma alanı olarak seçilen Andırın, Kahramanmaraş' ın ilçelerinden biridir. İlçede Akdeniz iklimi görülmektedir. Andırın Kahramanmaraş'ın en yeşil ve ormanlık ilçesidir. Oldukça engebeli bir arazi yapısı olan ilçenin ortalama rakımı 1.100 m' dir. İlçenin en yüksek noktası Boncuk Tepesi 2.249 m yükseltidedir. İlçenin nüfusu 2007 ili adrese dayalı nüfus sayımına göre 40.915'tir. Bunun 8.026'si ilçe merkezinde, 32.889'i ise köylerde yaşamaktadır.

Andırın ilçesinde daha önce etnobotanik bir çalışma yapılmamış olması konunun özgün yönünü göstermektedir. Bu çalışma sonucunda bilimsel katkının yanı sıra elde edilen bilgilerin ilaç, gıda ve diğer alanlarda kullanımı çalışmanın yararlarından birkaçıdır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Kahramanmaraş ilinin Türkiye' deki konumu, ilçeleri ve Andırın' a başlı köyler

Şekil 2-1: Kahramanmaraş İlinin Türkiye' deki yeri

Şekil 2-2: Kahramanmaraş İlçeleri

Şekil 2-3: Andırın Köyleri

2.2. Andırın İlçesinin Tarihi

Andırın ve çevresi sırasıyla; Etiler-Frigyalılar, Romalılar ve Bizanslılar'ın egemenliğinde kalmıştır. İlçe sınırları içerisinde kalan kaleler de bu dönemlere aittir. Tarihi bakımından çok eski devirlerin kalıntılarına sahip Andırın ve çevresinde bu eserlerden de anlaşılacağı gibi zaman zaman beylikler ve devletlerin kurulduğu anlaşılmaktadır.

Daha sonraki dönemlerde Dulkadiroğulları Beyliği yönetimine giren Andırın 1915'de Yavuz Sultan Selim zamanında Osmanlı İmparatorluğu'na bağlanmıştır. Maraş 1866 yılında Padişah Abdülaziz devrinde Halep Vilayeti'ne bağlanınca Andırında Halep'e bağlı kalmıştır. 1919 Sivas Kongresi'nden sonra, Çukurova doğu bölgesi Kuvayi Milliye Teşkilatı, Andırın'da kurularak, bu yörenin kurtuluş hareketlerinin öncüsü ve merkezi olmuştur. Milli mücadeledeki, büyük hizmetlerinden dolayı Cumhuriyet döneminde 1925 yılında ilçe teşkilatı yeniden kurulmuştur.

Andırın, Güney Doğu Anadolu'daki Roma yolları üzerine kurulmuş tarihi bir yerleşim yeridir. Bu bakımdan Çukurova'yı, İç Anadolu'ya bağlayan en kısa yol haritası Andırın'dan geçer.

Kafkaslar'dan İç Anadolu ve Çukurova bağlantısını sağlayan yol, Kayseri –Göksun-Andırın- Anavarza istikametine uzanırken yol boyunca yapılan kaleler bu yolların emniyetini sağlamada önemli roller üstlenmişlerdir. Yol boyunca çevrede yerleşim imkanı doğmuş ve bir çok yerde yapılan kiliseler ve evlere, yer altı kanalizasyonu ile sular götürülmüştür Sarımsak dağı eteklerinde Fenkte yer alan Kilisede bu su taşımacılığını görebiliriz. Beşbucak'ta yer alan hamam, bu yol çevresi inkişafının ciddi bir göstegesidir.

Kalelerde yapılan araştırmalarda bulunan seramik parçaları üzerindeki işlemelerin çoğu, Roma dönemi mimarisinin özellilerini yansıtmaktadır. Bu kalelerde Selçuklu dönemi mimarisinin özelliklerini yansıtan seramik parçalarını da bulmak mümkündür.

2.3. Coğrafi Durumu

Andırın ilçesi, Doğu Akdeniz bölümünün kuzey doğusunda yer alır. Kuzeyinde Göksun ve Saimbeyli, batısında Feke, güneybatısında Kadirli, güneyinde Bahçe ve Düziçi, güneydoğusunda Türkoğlu İlçeleri ve doğusunda Kahramanmaraş ili ile çevrilidir.

Şekil 2-4: Kayranlı Dağı (Foto: İsmet Ceyhun Hattuşili)

Oldukça engebeli bir arazi yapısı vardır. İlçe yüzölçümünün 970 kilometrelik kısmı dağlık ve arızalı sahalar, kalan 208 kilometrelik kısmı ise ovalık ve düzlük alanlardan oluşur. Vadiler genellikle kuzey-güney doğrultusundadır. Ceyhan Nehri'ne karışan dere ve çaylar bu vadiler de akarlar. En uzun vadi Çokak Köyü yakınlarından başlayıp Aslantaş baraj gölü sularına kavuşan "Kesiş Suyu Vadisi" dir. Çuhadarlı Köyü'nün kuzeyinden başlayıp, Tokmaklı Ovası'ndan Aslantaş baraj gölü sularına kavuşan Andırın Çayı Vadisi'ni ikinci vadi olarak sayabiliriz. Bu vadiler tabansız vadi tipindedir. Yamaçlar çok dik olup kanyon tipi vadilere benzemektedir.

Yukarıda belirtilen vadilere akan suların, yataklarının uç kısımlarında küçük ova ve düzlükler mevcuttur. Bunların en büyüğü "Aşağı AndırınOvası" dır. Bu ova 120 bin dekarlık bir tarım alanını kapsamaktadır.

Ancak verimli olan bu alanların bir bölümü ilçe sınırlarındaki Aslantaş baraj gölü sahası içinde kalmıştır. Çokak Nahiyesi'nin güneyinde uzanan düzlükler, vadi tabanları; Kocaçukur, Kargaçayırı köyleri ve Geben Kasabası'nda bulunan düzlükler, akarsular tarafından yapılmış platolar şeklindedir. Vadi tabanlarında sulu tarım yapılabilmektedir.

Şekil 2-5: Kayranlı zirveden bir görüntü (Foto: İsmet Ceyhun Hattuşili)

Şekil 2-6: Tırıl dağından bir görüntü

2.4. İklim ve Bitki Örtüsü

Kahramanmaraş bölgesinde ve çevresinde, yağış miktarının en fazla olduğu yer Andırın ilçesidir. Gerek coğrafi özellikleri, gerekse ormanlık alanların geniş bir yüzeye yayılmasından dolayı bol yağış getiren hava hareketlerine karşı yer alması, ilçede yağışların fazla görülmesinin başlıca nedenidir.

Akdeniz üzerinden gelen rutubetli hava, yüksek dağlara ve ormanlara bağlı olarak ilçe üzerinde yağışları bırakır. Akdeniz kıyılarında kış mevsiminde batı yönlü gezici depresyonlar hakimdir. Bu depresyonlar Akdeniz kıyısını etkisi altına aldıktan sonra kuzeye doğru ilerleyen alçak basınç sistemi bol yağışların Andırın ilçesine kadar sokulmasına sebep olur. Yağışlar genellikle kış ve sonbahar mevsiminde toplanmıştır. Ortalama olarak üç ay (91 gün) yağışlar mevcuttur. Bu yağışlar genellikle yağmur şeklinde düşmektedir.

İlçe merkezinin genellikle güney kesimlerinde kar yağışı görülmezken kuzeydeki dağ yamaçlarında ve dağlarda kış mevsiminde kar yağışları görülmektedir. Bununla birlikte köylerdeki ulaşımı olumsuz yönde etkilemekte olup yolların ulaşıma açık olmasında engelleyici bir rol oynamaktadır. İlçe merkezinde km2'ye, ortalama 1300 kg yağış düşmektedir. İlçenin güney kesimleri ile vadi ve yerleşim bölgelerinde Akdeniz iklimi hakimken kuzey kesimlerinde, dağ ve yamaçlarında kara iklimi belirginleşmektedir. Kışları ılık ve yağışlı yazları sıcak ve kurak olarak geçmektedir.

İlçede; fazla yağışların görülmesinin sebeplerinden birisi de Akdeniz kıyılarında geçici depresyonların görülmesi yanında, soğuk mevsimde, Arabistan yarımadası üzerinde Fırat ve Dicle havzaları arasında görülen yüksek basınçlı hava hareketleri de bölgede yağışların görülmesine sebebiyet vermektedir.

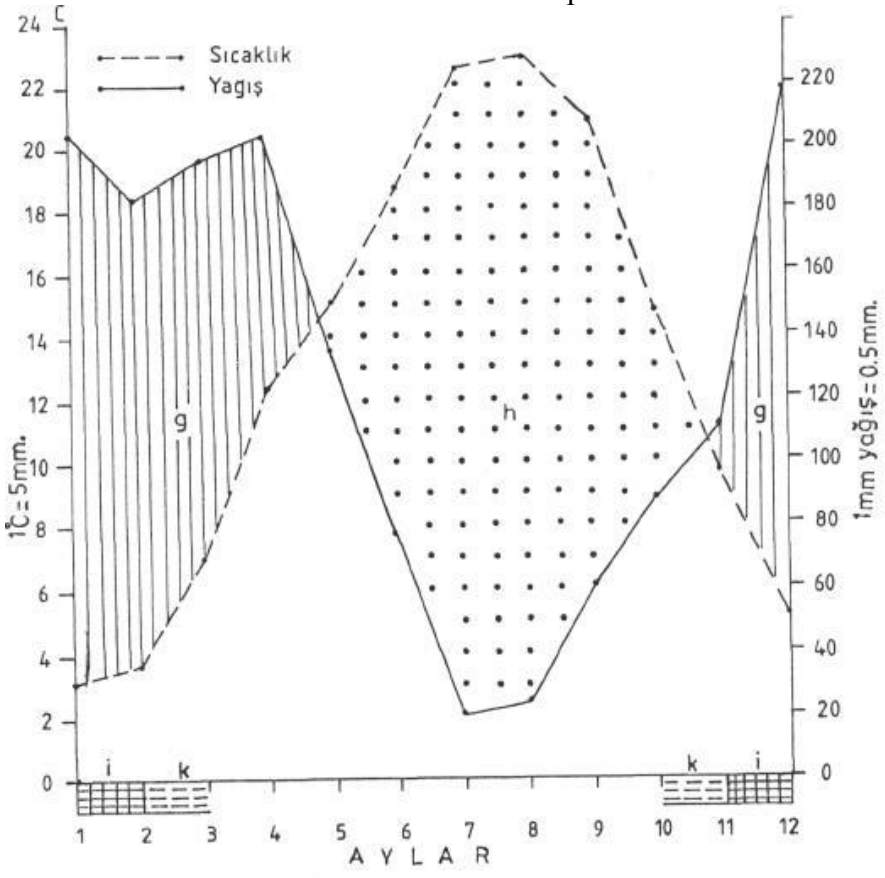
Tabi bitki örtüsü, özellikle dağ ve vadi yamaçlarında hakim durumdadır. İlçenin ikliminin karasal Akdeniz iklimi olduğu dağ ve vadi yamaçlarında kuraklığa dayanıklı kserofil bitkiler gelişme imkanı bulmuştur. Bu bitkiler genellikle yapraklarını dökmeyen, daima yaprakları yeşil kalan, kenarları dikenli sert özelliklere sahip olan makilerdir. Ovalık alanların hemen yanı başında yükselen dağlık kesimin 150-500 m yükseklikleri arasında maki bitki örtüsü, 500 m'den itibaren yayvan yapraklı ormanlar ve yaprağını dökmeyen dikenli meşeler bulunmaktadır. 1000 m'den sonra ise çam ağaçlarının bulunduğu ormanlara geçilir. Ormanlar çam,sedir, ardıç, meşe, menengiç, karaçalı, hartlap ve tesbih

çalısından ibarettir. Genellikle yangın sahaları ile parçalanmış durumdadır. Bundan dolayı çıplak kalan arazi, sel sularının tahribatına daha fazla maruz kalmıştır. Toprak kaybı gün geçtikçe artmakta ve çıplaklaşmaya maruz kalmaktadır.

Özellikle Kahramanmaraş ve Andırın ilçesinde görülen ormanları meydana getiren ağaç türleri şunlardan ibarettir: *Pinus brutia* (Kızılçam), *Pinus nigra* (Karaçam), *Abiescilicica* subsp. *cilicica* (Toros göknarı), *Cedrus libani* (Yavşan sediri), *Juniperus oxycedrus* subsp. *oxycedrus* (Pıtık ardıcı) ve *Quercus sp*. (Meşe) türleri vb. görülmektedir.(http://www.andirin.gov.tr/)

a: Andırın b:120m c: 10 Yıl d: 10 Yıl e:13C°

f: 1522.2 mm I: 28.7*C*° m:39.4C° n:-0.9 C° p:-12.4 C°

Şekil 2-7: Andırın İlçesi'nin İklim Diyagramı

a: Meteoroloji İstasyonu
b: Meteo. İst. Denizden Yüksekliği
c: Sıcaklık Rasat Süresi
d: Yağış Rasat Süresi
e: Ortalama Yıllık Sıcaklık
f: Ortalama Toplam Yıllık Yağış
g: Yağışlı Devre
h: Kurak Devre
i: Don Olma İhtimali Yüksek Aylar
k: Don Olma İhtimali Düşük Aylar
I: En Sıcak Ayın Ort. Yüksek Sıcaklığı
m: En Sıcak Ayın Ort. En Yüksek Sıcaklığı
n: En Soğuk Ayın Ort. Düşük Sıcaklığı
p: En Soğuk Ayın Ort. En Düşük Sıcaklığı (Karakısa, 1997)

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Yapılan araştırmanın materyalini oluşturan bitki örnekleri araştırma alanından (Şekil 2-3) Mart 2010 -Kasım 2010 tarihleri arasında gerçekleştirilen arazi çalışmalarında bizzat toplanmıştır. Çalışmalar sırasında Andırın merkeze bağlı 3 mahalle, 52 köy, köylere bağlı oba ve yaylalar ve dağlık alanlar ziyaret edilmiştir. Arazi bölgesinin uzak olması nedeniyle toplam 5 arazi çalışması yapılmış fakat her çalışma en az 25 gün sürmüştür. Ziyaret edilen bu yerlerde doğadan 500 örnek toplanmıştır, kullanılışlarıyla ilgili bilgiler kullanan kişiler ile bizzat görüşülerek elde edilmiştir. Bitkilerin kullanılışları, yöresel adları, toplandığı yer ve diğer veriler, bilgiyi veren kişi hakkındaki veriler Etnobotanik Bilgi Kayıt Formu (Tablo 3–1), defter, ses kayıt cihazı ve kameraya kaydedilmiş, ayrıca her bitkinin fotoğrafı çekilmiştir.

Tablo 3-1: Etnobotanik Bilgi Kayıt Formu

Etnobotanik Bilgi Toplama Formu:
İl/İlçe:
Köy:
Tarih:
Bitkinin Bilimsel Adı:
Bitkinin Yöresel Adı:
Toplanan Kısmı:
Bitkinin Bulunduğu Ortamdaki Bolluğu:
Toplama Ve Kurutma Teknikleri:
Toplama Zamanı:
Bitkinin Hangi Amaçla Kullanıldığı:
Kullanılan Kısım:
Kullanım Şekli:
Ne Sıklıkla Ve Nasıl Kullanıldığı:
Kullanılış Yaygınlığı:
Bilgi Alınan Kişinin;
Adı Ve Soyadı:
Yaşı:
Adresi:
Tel:

Arazi çalışmaları sırasında, kullanılışı olan bitkilere ait örneklerin, bilginin alındığı köyden toplanmasına özen gösterilmiştir. Ancak halk tarafından çok iyi bilinen ve yaygın olarak kullanılan, morfolojik yapısına bakılarak kolayca teşhis edilebilen bazı türler (*Ecballium elaterium*(L.) A. Rich., *Pinus brutia* Ten., *Arceuthos drupaceae*Ant. & Kotschy., *Juglans regia* L.**,** *Cornus mas* L.*vb.*)her köyden ayrı ayrı toplanmamıştır.

İlgili kişilere çalışmalar sırasında toplanan örneklerden oluşturulan renkli resimler gösterilerek teşhisi sağlanmıştır. Bu yönteme genellikle bitkinin bulunduğu yere ulaşmanın zor olduğu, iklim koşullarının elverişli olmadığı ve bitkinin mevsimi olmadığı zamanlarda veya vakit kaybını önlemek amacıyla başvurulmuştur.

Kullanılışı (tıbbi, gıda, alet yapımı, boya, yakacak vb.) ve yöresel adı saptanan bitki örnekleri preslenerek, kurutulmuş, derin dondurucuda -28 °C'de 3–4 gün bekletilmiş ve sonra kartonlara yapıştırılıp tayin edilmiştir. Tayin işlemleri sırasında 'The Flora of Turkey and East Aegean Islands" (Davis 1965-1985),'Flora Iranica (Rechinger 1963-2001), 'Flora Europaea' (Tutin ve ark. 1964-1976), 'Botanik Kılavuzu (Baytop 1998), Dibek Dağları ve Çevresi (K.maraş) Florası Üzerine Bir Ön Araştırma(Karakısa 1997), Doğanın Penceresinden Kahramanmaraş (Özhatay ve Ok 2008), Ahırdağının Sessiz Güzelleri (Özhatay ve ark. 2009) adlı eserler kullanılmıştır. Aynca tezin bulgular bölümünde;Giresun İli Halk İlaçları Üzerinde Farmakognozik Ön Araştırmalar (Melikoğlu 1987), Tekirdağ'ın Tıbbi ve Yenen Bitkileri Hakkında Bir Araştırma (Akalın ve Alpınar 1994), Çatalca Yöresinde Etnobotanik Bir Araştırma (Ecevit Genç 2004),Wild Plants used as medicinal Purpose im Yalova (Northwest Turkey) (Koçyiğit ve Özhatay 2006), Medicinal Plants Used In Kırklareli Province (Turkey) (Kültür 2007) gibi kaynaklardan yararlanılmıştır. Ayrıca teşhisi yapılan bitkiler ISTE (İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Herbaryumu) deki örneklerle karşılaştırılmıştır.

Herbaryum materyali haline getirilen bitkilere ISTE numaraları verilmiştir. Herbaryum örneği haline getirilemeyecek örnekler ise kavanozlarda saklanmaktadır ve Serpil Demirci' nin kendi verdiği numara olan toplayıcı nosu SD numarasını taşımaktadır. Bulgular bölümünde kullanılışı olan her bitki ile ilgili bilgiler aşağıdaki düzen içinde sunulmuştur.

Genel Özellikleri

Bitkinin Yetişme Ortamı

Türkiye' deki Yayılışı

Dünyadaki Yayılışı

Yöresel Bilgiler

İncelenen Örnek
Kullanılan Kısmı
Kullanılışı

Bitkinin genel özellikleri, çiçeklenme zamanı ve yetişme ortamı bilgileri " The Flora of Turkey and East Aegean Islands" (Davis 1965-1985) adlı eserdeki bilgilere ve toplanan ve teşhis edilen bitki örneklerinin genel özellikleri dikkate alınarak yazılmıştır. bitkinin yöresel kullanılışları Tıbbi, Gıda, Boya, Yakacak, Yapacak, Diğer (oyuncak, hayvan yemi vs.) amaçlarla kullanılış şekline göre sıralanmıştır. Türkiye genelinde yaygın olarak yetişen ve yaygın kullanımı olan özellikle kültür bitkilerinden örnekler toplanmamış, sadece kullanım bilgileri yazılmıştır. Bir bitkinin kullanımına ait bilgi 7 ve üzeri lokaliteden alınmışsa, lokalite adları yerine "Andırın; genel" ifadesi kullanılmıştır.

Yörede Yapılan Arazi Çalışmalarına Ait Fotoğraflar

Şekil 3-1: Boğazören köyü İsmail Hayta ile anket yapmı ve Yeşilova beldesi Osman Hayta

Şekil 3-2: Kabaağaç köyü muhtarı Mehmet Nacar ve Beşbucak köyü köy kahvesinde anket yapımı

Şekil 3-3: Sumaklı köyünde köy sakinleri ile anket yapımı

Şekil 3-4: Tufanpaşa mahallesi ve Kışla bahçesinde tez çalışması ile ilgili yapılan sunum

Şekil 3-5: Tırıl dağında yaylacılar ile anket yapımı ve Mehlepçik obasında Mustafa Temiz ve ailesi ile anket yapımı

Şekil 3-6: Hacıveliuşağı köyünde İsmail Karataş ve eşi Hatice Karataş ile anket yapımı ve Kayranlı dağında Evrim Tabur ile arazi çalışması

Şekil 3-7: Karayüce Yangın Gözetleme Kulesinde anket çalışması ve Kayranlı dağı "*Fritillaria pinardii*"

Şekil 3-8: Çiçekli köyü Fatma Dalkıran ve Altınboğa köyü Mustafa Kocabaş ile anket yapımı

Şekil 3-9: Andırın pazarına köylerden gelen yöre halkı ile anket yapımı-1

Şekil 3-10: Meryemçil mevkii Kemal Küpeli ile ve Cambaz köyünde köy kahvesinde anket yapımı

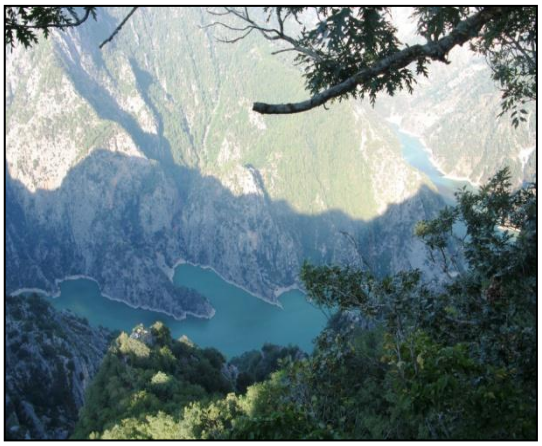

Şekil 3-11: Akifiye köyü camii avlusunda ve köyün hanımları ile anket yapımı

Şekil 3-12: Andırın pazarına köylerden gelen yöre halkı ile anket yapımı-2

Şekil 3-13: Berke barajı ve Orhaniye köyü Parmaksız obasında Elif Erdevir ve ailesi ile anket yapımı

Şekil 3-14: Orhaniye köyü Karanebili mevkii Ahmet Erdevir ile anket yapımı ve Çınargeçidi

Şekil 3-15: Kesik yaylası ve Geben beldesi

Şekil 3-16: Andırın Orman İşletme müdürlüğü ormancısı Osman Tuncer tarafından ağaç köklerinden yapılan biblolar

Şekil 3-17: Camuzluk köyü Perihan Soğancı ile anket yapımı ve *Ophyrs* fotosu çekerken Tolga Ok

4. BULGULAR

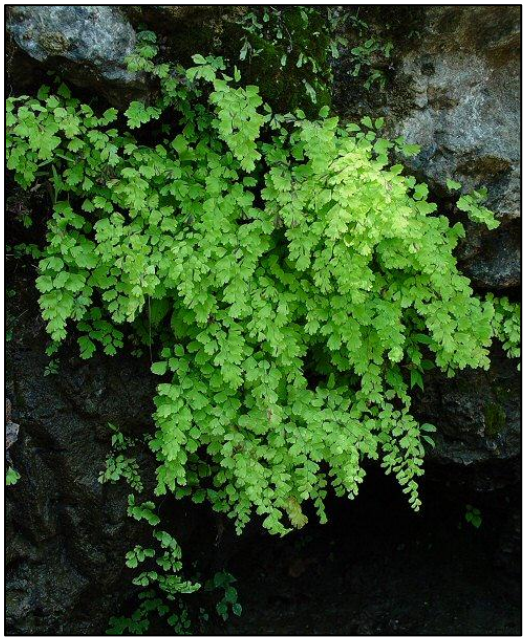
Araştırma bölgesinde kullanılışı saptanan bitkiler Pteridophyta (Eğreltiler), Gymnospermae (Açık tohumlular) ve Angiospermae (Dicotyledones ve Monocotyledones) alt bölümleri kapsamında familya, cins ve türlerine göre alfabetik olarak sunulmuştur.

P T E R I D O P H Y T A (Eğreltiler)

4.1. Adianthaceae

4.1.1. *Adiantum capillus-veneris* L.

Rizomu ince, yaprakları bipennat, parlak siyahımsı mor uzun saplı bir eğreltidir. Yaprak foliol lopları yelpaze biçiminde, dikotom damarlı, kuneat, loplar tepede alt yüze doğru kıvrık ve soruslar bu kıvrımlar içinde yer alır. Foliol sapı parlak morumsu-siyah.

Şekil 4-1: ***Adiantum capillus-veneris***

ISTE 92814

Sporların olgunlaşma zamanı: Ocak-Ekim

Yetişme Ortamı: Kireçli kaya çatlakları,, rutubetli ve serin yerler, akarsu kenarları ve mağara ağızlarında, 0 - 800 m.

Türkiye' de ki yayılışı;Yaygın.

Dünyadaki yayılışı; Güney Avrupa.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Beşbucak köyü, köy içi, 443 m, 02.06.2010, S. Demirci, ISTE 92814, Yeşilova beldesi, sulak alan, 220 m, 09.04.2010, SD 6701.

Yöresel Adı: İrefe otu (Kızık), Erefe otu (Yeşilova).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Yapraklardan hazırlanan infüzyon dahilen böbrek taşlarını düşürücü (Kızık), idrar yolları enfeksiyonlarında, nefes açıcı, balgam söktürücü ve öksürük kesici (Yeşilova) olarak kullanılır.

4.2. Aspleniaceae

4.2.1. *Ceterach officinarum* DC.

Küçük rizomlu, 5-20 cm boyunda bir eğreltidir. Yapraklar pennatipartit, loplar yuvarlakça, üst yüzü yeşil ve çıplak, alt yüzü esmer pullarla tamamen örtülüdür. Soruslar linear , indusyum yoktur.

Şekil 4-2: *Ceterach officinarum* ISTE 92892

Sporların olgunlaşma zamanı: Nisan

Yetişme Ortamı: Kuru duvarlarda, kireçli ve metamorfik kayalıklarda, 10-1300 m.

Türkiye' de ki yayılışı; Kuzey ve BatıAnadolu' nun kıyı kesimleri.

Dünyadaki yayılışı; Akdeniz ve Atlantik bölgesi, Kırım, Kafkaslar, Himalayalar.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın, Geben beldesi, Meryemçil mevkii, 1566 m, 21.06.2010, S. Demirci, ISTE 92892, Çiğşar kasabası, Akçadağ, 1647 m, 12.08.2010, ISTE 93095 , Sumaklı köyü, Berke dağı, kayalık alan, 1400 m, 23.08.2010, ISTE 93096, Efirağızlı köyü, Çatak mevkii, sulak alan, 720 m, 02.11.2010, ISTE 93097.

Yöresel Adı: Altın otu (Kayranlı)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Yapraklardan hazırlanan infüzyon dahilen böbrek taşlarını düşürmek amacıyla (Kayranlı) ve idrar yolları rahatsızlıklarının tedavisinde (Meryemçil, Torlar, Yenimahalle) kullanılır.

4.3. Equisetaceae

4.3.1. *Equisetum ramosissimum* Desf.

Gövde dik, mavimsi yeşil, boyuna oluklu, noduslarda vertisillat dallanmış, yaklaşık 75 cm boyunda, çok yıllık, rizomlu bitkiler. Fertil ve steril fertler olmak üzere 2 tip birey vardır. Gövde üzerinde kınlar önceleri yeşil, sonraları kahverengi; dişler siyah renkli, tek çıkıntılı, kenarları beyaz çizgili ve tüysü uçlu. Strofil 12 mm kadar.

Şekil 4-3: ***Equisetum ramosissimum***

ISTE 92887

Yetişme Ortamı: Nehir kenarları, nemli çayırlıklar ve çakıllı alanlar, 0- 1900 m.

Türkiye' de ki yayılışı; Yaygın

Dünyadaki yayılışı; Avrupa, Asya, Afrika ve Amerika.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Geben beldesi; Meryemçil mevkii, bataklık alan, 1600 m, 02.06.2010, S. Demirci, ISTE 92887, Fevziye mah., 1459 m, 04.06.2010, SD160.

Yöresel Adı: Boğumlu ot, Ulama otu (Meryemçil).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon dahilen idrar yolları rahatsızlıklarının tedavisinde (Meryemçil) ve böbrek taşlarının düşürülmesinde (Meryemçil) kullanılır.

SP E R M A T O P H Y T A (Tohumlu Bitkiler)

GYMNOSPERMAE (Açık tohumlular)

4.4. Pinaceae

4.4.1. *Abies cilicica* (Ant. & Kotschy) Carr. subsp. *cilicica* (Toros göknarı)

25-30 m'ye kadar boylanabilen konik tepeli herdem yeşil ağaçlar. Gençlikte pürüzsüz olan kül grisi kabuk sonraları çatlayıp pul pul olur. Genç sürgünler gri-esmer, parlak, çıplak ya da ince esmer tüylü. Tomurcuklar reçinesiz ya da hafif reçineli. Sürgünlere seyrek olarak dizilmiş iğne yapraklar açık yeşil renkli, 20-35 mm uzunluğunda olup alt yüzlerinde 7 stoma çizgisinden oluşan iki adet stoma bandı taşır. Kozalak dik, büyük, 20-30 cm uzunluğunda, 4-6 cm çapında.

Şekil 4-4: *Abies cilicica* subsp. *cilicica* ISTE 92949

Yetişme Ortamı: Güneşli ve yarı gölge yerler, rutubetli kumlu balçık topraklar, 1200-2000 m.

Türkiye' de ki Yayılışı: Toros ve Antitoroslar

Dünyadaki Yayılışı: Akdeniz elementi, Lübnan.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Çiğşar kasabası, Akçadağ, 1400 m, 12.08.2010, S. Demirci, ISTE 92949, Orhaniye köyü, Parmaksız obası, 1192 m, 25.07.2010, SD 2901,Akifiye köyü, 1291 m, 22.06.2010, SD 2902, Hacıveliuşağı köyü, 533 m, 09.04.2010, SD 2903,Boğazören köyü, 620 m, 02.06.2010, SD 2904,Çiçekli köyü, 1050 m, 13.04.2010, SD 2905,Yeşilyurt köyü, Tırıl dağı, 1500 m, 07.08.2010, SD 2906.

Şekil 4-5: Altınboğa köyünde toplanmış reçine örnekleri

Yöresel Adı: Mezla, Mezda, Mezdeği, Mezda sakızı (Andırın; genel).

Kullanılan Kısım: Reçine, kozalak

Kullanılışı:

Tıbbi;

a) Reçine dahilen mide ağrılarının ve mide ülserinin tedavisinde (Andırın; genel) haricen antiseptik ve çıban iyi edici olarak yakı halinde (Torlar, Meryemçil, Yeşilova, Yenimahalle) kullanılır.
b) Kozalağın ezilerek kekik yaprakları ile karışımından hazırlanan infüzyon dahilen kadın hastalıklarının tedavisinde kullanılır (Orhaniye).
c) Reçine sütle karışıtırılarak dahilen grip ve bronşit tedavisinde kullanılır (Altınboğa, Akifiye).

4.4.2. *Pinus brutia* Ten. (Kızılçam)

Ülkemizde doğal olarak yetişen 5 Pinus türünden en geniş yayılışa sahip türdür. 15-20 m kadar boyda, yaprak dökmeyen ağaçlar. Kısa sürgünlerde ikili olarak yer alan iğne yapraklar 10-20 cm uzunluğunda, açık yeşil renkli. Kozalaklar 6-11 cm uzunluğunda, topaç biçiminde, dal üzerinde dik ve çifter, karşılıklı yerleşmiş. Genç sürgünleri ve fidanları birinci yıl kırmızımsı, dallar daha sonraları grimsi-kahverengi renkli.

Şekil 4-6: *Pinus brutia* ISTE 92819

Yetişme Ortamı: Ormanlık alanlar,0-1200 m.

Türkiye' de ki Yayılışı: Türkiye' nin kıyı şeridi.

Dünyadaki Yayılışı: Güney İtalya, Güney Ege, Kırım, Mısır, Kuzey Irak, Batı Suriye, Batı Kafkaslar.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Sumaklı köyü, 400 m, 04.06.2010, S. Demirci, ISTE 92819, Boğazören köyü, 600 m, 02.06.2010, SD 7201,Yeşilova beldesi, 220 m, 02.08.2010, ISTE 92829, Kızık köyü, 220 m, 04.06.2010, SD 7202, Emirler köyü, 1233 m, 14.04.2010, SD 7203.

Yöresel Adı: Kızılçam (Sumaklı, Yeşilova, Boğazören, Kızık, Emirler).

Kullanılan Kısım: Kabuk ile gövde arasındaki ince zar, kök ve gövde parçaları.

Kullanılışı:

Tıbbi;

a) Çıralı kök ve gövde parçalarının yakılması ile elde edilen katran hayvanların burunlarına sürülerek, derilerindeki hastalıkların tedavisinde kullanılır (Emirler).
b) Katran haricen yara iyileştirmek amacıyla kullanılır (Kabaağaç).
c) Kabuk ve gövde arasındaki kısım çiğ halde yenerek mide ağrısının tedavisinde kullanılır (Boğazören).

d) Kabuk ve gövde arasındaki kısımdan hazırlanan infüzyon dahilen verem tedavisinde kullanılır (Boğazören).

Gıda;

a) Kabuk ve gövde arasındaki kısım yenir (Boğazören).

b) Kabuk ve gövde arasındaki kısımdan dekoksiyon bitki çayı olarak kullanılır (Yeşilova).

Yakacak;

a) Kozalaklar yakacak olarak kullanılmak üzere toplanır (Altınboğa, Yeşilova).

Şekil 4-7: Altınboğa köyünde yakacak olarak kullanılmak üzere toplanmış kozalaklar, Andırın Pazarında çam katranından hazırlanmış ilaç örnekleri

Yapacak;

Gövde tarım aletleri yapımında kullanılır (Altınboğa).

Şekil 4-8: Altınboğa köyünde kızılçamdan yapılmış eşya örnekleri

4.5. Cupressaceae

4.5.1. *Arceuthos drupacea* Ant. & Kotschy. (Andız)

Şekil 4-9: *Arceuthos drupacea* ISTE 92796

10 m' ye kadar boylanabilen ağaçlar. Gençlikte piramidal bir görünüşe sahip. Yumurta biçimindeki tomurcuklar sivri uçlu pullarla örtülü. Boyları 1-2.5 cm olan geniş iğne biçimindeki yaprakların uçları sivri ve batıcıdır. İçe bakan yüzeyinde belirgin iki stoma bandı taşır. Bir cinsli iki evcikli olan Andız ağacında erkek çiçekler sürgünlerin dip taraflarında yer almıştır. Dişi çiçek üçer üçer çevresel dizilmiş çok sayıdaki pullardan oluşmaktadır. İki yılda olgunlaşan kozalak yuvarlak, oldukça büyük (çapı 2 cm'den fazla) ve etlidir. İçinde çoğunlukla 3, bazen de 1-6 adet tohum bulunur. Tohumlar kozalak pullarının iç kısımlarının odunlaşması sonucu oluşmuş sert bir koruyucu içerisinde saklıdır. Birçok özelliğiyle Ardıç' a benzeyen Andız, tohumlarının serbest olmaması, tomurcuklarının pullarla örtülmüş olması ile ardıçlardan ayrılır.

Yetişme Ortamı: Yamaç, çalılık, kayalık, Toros göknarı ve Toros sediri ile karışık olarak**,** 1000-1550 m.

Türkiye' de ki Yayılışı:, Toroslar ve Amanoslar

Dünyadaki Yayılışı: Lübnan, Suriye, Mola Yarımadası.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Geben beldesi, Kayranlı dağı, 1400 m, 09.04.2010, S. Demirci, ISTE 92796, Boğazören köyü, 660 m, 02.06.2010, ISTE 92860, Altınboğa köyü, 1154 m, 13.04.2010, SD 3941, Çiğşar kasabası, Akçadağ, 1346 m, 12.08.2010, ISTE 93048, Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1268 m., SD 3942.

Yöresel Adı: Andız (Altınboğa, Mehlepçik, Boğazören, Geben)

Kullanılan Kısım: Kozalak, tohum.

Kullanılışı:

Tıbbi;

Andız ağacının kozalaklarından yapılan andız pekmezi özellikle öksürük kesici, bronşit, astım gibi rahatsızlıkların tedavisinde kullanılır (Torlar, Boğazören, Akifiye, Çokak, Çiçekli, Altınboğa).

Gıda;

Andız ağacının olgun kozalaklarından andız pekmezi elde edilir (Andırın; genel).

Şekil 4-10: Andız Pekmezi Örnekleri (Andırın Pazarı)

Yapacak;

a) Tohumlarından tesbih yapılır (Yeşilova).

b) Gövde tarım aletleri yapmında kullanılır (Altınboğa).

Şekil 4-11: Andız Tesbihi

4.5.2. *Juniperus oxycedrus* L. subsp. *oxycedrus* (Katran ardıcı)

Çoğunluğu çalı veya 10 m'ye kadar boylanabilen herdem yeşil ufak ağaçlar. İğne yaprakları sivri, batıcı olup sürgünlere dik açı yapacak biçimde, üçlü çevresel dizilişli. Hafif oluklu olan yaprak üst yüzlerinde iki tane beyaz stoma bandı taşır. Üzümsü kozalakları armut biçiminde, parlakkahverengi-kırmızı renkli, 3-6 puldan oluşur ve 3 tohum taşır. İki yılda olgunlaşan kısa saplı kozalağın etli pulları birbiriyle kaynaşmış, açılmaz.

Şekil 4-12: *Juniperus oxycedrus* subsp. *oxycedrus* ISTE 92850

Yetişme Ortamı: Çam ormanı, meşe çalılığı, maki, 0-1800 m.

Türkiye' de ki Yayılışı: Yaygın

Dünyadaki Yayılışı: Güney Avrupa, Batı Suriye, Kuzey İran, Kafkasya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Çiğşar kasabası, Akçadağ, 1346 m, 12.08.2010, S. Demirci, ISTE 92948, Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1550 m, 08.06.2010, SD 2891, Altınboğa köyü, 1154 m, 13.04.2010, ISTE 93047 , Boğazören köyü, 620 m, 02.06.2010, ISTE 92850, Akifiye köyü, 1147 m, 22.06.2010, SD 3941, Çiçekli köyü, 1050 m, 11.04.2010, SD 2892, Yeşilyurt köyü, Tırıl dağı, 1500 m, 07.08.2010, SD 1091.

Yöresel Adı: Pıtık ardıcı (Andırın; genel)

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanılışı:

Tıbbi;

a) Olgun kozalaklardan hazırlanan dekoksiyon dahilen öksürük tedavisinde kullanılır (Altınboğa, Boğazören, Torlar, Akifiye, Çiçekli).
b) Katranı haricen sedef hastalığının tedavisinde kullanılır (Mehlepçik).

Gıda;

Olgun kozalaklar pekmez yapımında kullanılır (Altınboğa).

ANGIOSPERMAE (Kapalı Tohumlular)

DICOTYLEDONES (Çift Çenekliler)

4.6. Amaranthaceae

4.6.1. *Amaranthus retroflexus* L.

15–100 cm uzunluğunda, dik gövdeli, tek yıllık bitkiler. Gövde kısa ve yoğun tüylü. Yapraklar 3–7 x 2–4 mm, rombik-ovat. Çiçek durumu yoğun, brakteoller sıkı ve keskin sivri uçlu. Dişi çiçeklerin periantları 5, linear-kuneattan spatulata kadar değişen şekillerde.. Meyve kıvrımlı, kapaklı bir kapsula.

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Temmuz

Yetisme ortamı: Yol kenarları, boş alanlar, ekilmiş tarlalar, 0-1900 m.

Türkiye' deki Yayılışı: Trakya, Orta ve Güneydoğu Anadolu.

Genel yayılışı: Kuzey Amerika.

Şekil 4-13: ***Amaranthus retroflexus***

ISTE 93004

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Camuzluk köyü, Soğancılar mevkii, 620 m, 14.08.2010,S. Demirci, ISTE 93082, Orhaniye köyü, Parmaksız obası, 1182 m, 25.07.2010, SD 4631, Efirağızlı köyü, 720 m, 25.07.2010, SD 4632, Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1268 m., 08.06.2010, SD4633, Yenimahalle, 1046 m., 09.08.2010, SD 4634.

Yöresel Adı: Kızılbacak (Mağarabaşı, Camuzluk, Orhaniye, Efirağızlı, Torlar).

Kullanılan Kısım: Taze yapraklar.

Kullanılışı:

Gıda;

Bitkinin genç yaprakları sebze olarak kullanılır (Mağarabaşı, Camuzluk, Orhaniye, Efirağızlı, Torlar).

4.7. Anacardiaceae

4.7.1. *Cotinus coggyrgia* Scop.

Şekil 4-14: *Cotinus coggyrgia* ISTE 92799

2-3 m boyunda sık dallı, yuvarlak tepeli kışın yaprağını döken çalılar. Genç sürgünler tüysüz, parlak ve zeytuni esmer renkli. Kısa saplı tam kenarlı 3-8 cm uzunluğundaki yapraklar ovat, rotundat. Sonbaharda sarı, kırmızı renklerde görülürler. Çiçekler terminal durumlu, bileşik salkım halinde, sarımsı yeşil renkli. Meyve çarpık armut biçiminde, içinde böbrek şeklinde tek tohumlu. Meyve sapları uzun, yeşilden kırmızıya kadar değişen renklerde uzun ve dik tüylerle kaplıdır.

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Haziran

Yetişme ortamı: Çalılıklar ve meşe ormanları, kuru ve taşlık alanlar, genelde kireçli topraklar, düzlük ve dağ yamaçları, 0-800 m.

Türkiye'deki yayılışı: Trakya, Güney, Kuzey ve Orta Anadolu.

Genel yayılışı: Kuzey Avrupa, Orta Asya, Himalaya, Çin.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Kuzgun köyü, 841 m, 02.06.2010, S. Demirci, ISTE 92799, Boğazören köyü, 660 m, 02.06.2010, ISTE 92853 , Boynuyoğunlu köyü, 860 m, 04.06.2010, SD 1131.

Yöresel Adı: Sumak, Tetiri,Tetri (Kuzgun, Sumaklı, Boynuyoğunlu, Hacıveliuşağı).

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanılışı:

Tıbbi;

Meyvelerden hazırlanan dekoksiyon haricen ağız yaralarının iyileştirilmesinde kullanılır (Yenimahalle).

4.7.2. *Pistacia terebinthus* L. subsp. *palaestina* (Boiss.) Engler

2-3 (6) m boyunda yaprak döken çalı veya ağaçlar. Karşılıklı dizilmiş bileşik yapraklar (imparipennat) 5-11 adet parlak yaprakçıktan oluşur Yaprakçıklar lanseolat, akuminat. Meyveler küremsi ve 5-6 mm çapında, önceleri kırmızı sonra kahverengi.

Şekil 4-15: *Pistacia terebinthus* subsp. *palaestina* ISTE 92834

Çiçeklenme zamanı: Mart-Mayıs

Yetişme Ortamı: Kayalık yamaçlarda, maki içinde ve çam ormanlarında 50-1500 m.

Türkiye' de ki Yayılışı: Yaygın

Dünyadaki Yayılışı: Mısır, Filistin, Lübnan, Suriye.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Kabaağaç köyü, köy çıkışı, yol kenarları, 266 m, 03.06.2010, S. Demirci, ISTE 92834, Boğazören köyü, 660 m, 02.06.2010, ISTE 92859, Köklü köyü, köy girişi, yol kenarı, 950 m, 03.11.2010, ISTE 93106, Beşbucak köyü, 220 m, 04.06.2010, SD 4892, Boynuyoğunlu köyü, 860 m, 04.06.2010, SD 4891.

Yöresel Adı: Menengiç (Yeşilova, Beşbucak, Boğazören), Çıtımık (Camuzluk, Boynuyoğunlu, Bostanlı, Sumaklı, Köklü).

Kullanılan Kısım: Olgun meyveler, kökler

Kullanılışı:

Tıbbi;

Köklerden hazırlanan dekoksiyon haricen ağız yaralarında kullanılır (Yenimahalle).

Gıda;

a) Olgun meyveler çerez olarak yenir, kurutulup ezilerek menengiç kahvesi yapımında kullanılır (Yeşilova, Boğazören, Camuzluk, Sumaklı, Bostanlı).
b) Genç sürgünler gıda olarak tüketilir (Hacıveliuşağı).

4.7.3. *Rhus coriaria* L.

Şekil 4-16: *Rhus coriaria* bitki ve meyve

ISTE 93103

Kışın yaprağını döken, nadiren 5 m'den fazla boylanan, genellikle çok dallı çalı veya ağaççıklar. Sürgünleri kırmızı renkli, yoğun kadifemsi tüylü. Sürgünlere çok sıralı sarmal dizilmiş (imparipennat) yapraklar tüylü, 11-31 yaprakçıktan oluşur. Yaprakçıklar oblong-lanseoalat, koyu yeşil renkli, akut, serrat, alt yüzü gençlikte mavi-yeşil renkli, tüylüdür. Sonbaharda yapraklar kırmızı-portakal rengi. Dioik ağaçlar. Çiçekler yeşil-sarı renkli, tüylü, 15-20 cm uzunluğundaki dik duran salkımlarda yer alır. Terminal salkımlarda yer alan meyve kırmızı renkli, yoğun tüylü.

Çiçeklenme zamanı: Haziran-Temmuz

Yetişme ortamı: Çalılıklar, kıyılar, ormanlar, 600-1900 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın.

Genel yayılışı: Akdeniz bölgesi, Kırım, Kafkasya, Kuzey İran.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın, Kuzgun köyü, 841 m, 02.06.2010, S. Demirci, ISTE 93103, Hacıveliuşağı köyü, köy girişi, bahçe içi, 533 m, 02.11.2010, ISTE 93102, Sumaklı köyü, 721 m, 04.06.2010, SD 4851, Boynuyoğunlu köyü, 860 m, 04.06.2010, SD 4852.

Yöresel Adı: Sumak, Tetiri,Tetri (Kuzgun, Sumaklı, Boynuyoğunlu, Hacıveliuşağı).

Kullanılan Kısım: Olgun meyveler

Kullanılışı:

Tıbbi;

Meyvelerden hazırlanan dekoksiyon haricen ağız yaralarının iyileştirilmesinde kullanılır (Yenimahalle).

Gıda;

Meyveler baharat olarak kullanılır (Kuzgun, Sumaklı, Boynuyoğunlu, Hacıveliuşağı).

4.8. Araliaceae

4.8.1. *Hedera helix* L.

Sürünücü veya tırmanıcı, yaprak dökmeyen otsu ve çok yıllık bitkiler. Yapraklar çıplak, çiçekli sürgünlerde darca eliptikten kordata kadar değişen şekillerde, genellikle tam, 5-8x5-10 cm; steril sürgünlerde3-5 palmat loplu, 4-8 x 2-6 cm. Sepaller çok küçük, 5 adet; petaller 3-5 mm, yeşilimsi. Bakka küremsi, mavimsi siyah, 6-12 mm çapında.

Şekil 4-17: *Hedera helix*

Çiçeklenme zamanı: Ağustos-Eylül

Yetişme Ortamı: Genellikle ağaçların, kayaların veduvarların üzerinde, 0-1500 m.

Türkiye' de ki Yayılışı: Yaygın

Dünyadaki Yayılışı: Avrupa ve Asya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Yenimahalle, 1056 m, 09.04.2010, S. Demirci, SD 2171, Tufanpaşa mah., 1050 m, 28.07.2010, SD 2172.

Yöresel Adı: Hebil, Sarmaşık,Yabani tevek (Yenimahalle, Tufanpaşa, Pınarbaşı).

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılışı:

Tıbbi;

Yapraklarından hazırlanan infüzyon dahilen kalp rahatsızlıklarının tedavisinde kullanılır (Yenimahalle).

4.9. Boraginaceae

4.9.1. *Echium italicum* L.

30-80 cm yükseklikte, sert batıcı tüylü, 2 yıllık otsu bitkiler. Yapraklar, sarmal, hirsut, linear veya dar olbong, akut, taban yaprakları kısa saplı, gövde yaprakaları sapsız veya kısa saplı. Çiçek durumu genellikle piramitsi. Kaliks çiçekte 6-8 mm, meyvede 12 mm, korolla açık mavi, lila, pembe veya beyaz renkli, 7-9,5 mm uzunlukta, dar huni şeklinde, yıldızsı tüylerle kaplı. Stamenler korolladan uzun, filamentler açık kahverengi veya turuncu. Meyva ortalama 4 x 2 mm, oblong, uçta geriye doğru kıvrık, gagalı, çıkıntılı, tüberküllü, ağsı.

Şekil 4-18: *Echium italicum* ISTE 92878

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Ağustos

Yetişme Ortamı: Kireçli kayalıklar, tarlalar, altüst edilmiş araziler, 0 1950 m.

Türkiye' de ki Yayılışı: Yaygın

Dünyadaki Yayılışı: Akdeniz elementi,Güney ve Orta Avrupa, Güneybatı Asya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Cambaz köyü, 1500 m, 11.04.2010, S. Demirci, ISTE 92878.

Şekil 4-19: Cambaz köyü

Yöresel Adı: Kaşıntı otu (Cambaz).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan dekoksiyon haricen hayvanların kaşıntılarını gidermek amacıyla kullanılır (Cambaz).

4.9.2. *Symphytum brachycalyx* Boiss.

Şekil 4-20: *Symphytum brachycalyx* ISTE 92797

20-60 cm boyunda çok yıllık otsu bitkiler. Gövde kıssa yumuşak tüylerle kaplı. Yapraklar linear-oblong-ovat, alt kısımlarda saplı, üst kısımlarda ise sapsız. Çiçekler ortalama 9-15 adet. Kaliks 7-9(-11) mm uzunlukta, meyvede 15 mm'e kadar gelişmiş, loplar linear-lanseolat. Korolla beyaz renkli, 12-15 mm uzunlukta, linear. Stamenler korollaya eşit veya korolladan daha kısa. Meyve 2,5-3 mm uzunlukta, tabanda daralmış, yüzey tüberküllü.

Çiçeklenme zamanı: Nisan-Temmuz

Yetişme Ortamı:Göknar ormanları, gölgeli alanlar, nehir kenarları, 800-1000 m.

Türkiye' de ki Yayılışı: Güney Anadolu.

Dünyadaki Yayılışı: Akdeniz elementi, Batı Suriye.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Çiçekli köyü, köy içi, 1012 m, 13.04.2010, S. Demirci, ISTE 92797.

Yöresel Adı: Somruk (Çiçekli)

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılışı:

Gıda;

Genç ve taze yapraklar haşlanarak ya da kavrularak gıda olarak tüketilir (Çiçekli).

4.10. Buxaceae

4.10.1. *Buxus sempervirens* L.

12 m'ye kadar boylanabilen ağaççık veya 1-2 m'lik çalılar. Sert odun sarımsı beyaz, öz kısmı daha açık renkli. Yapraklar ovat-eliptik, 1,5-3,5 x 0,5-1,5 cm boyutlarında, üst kısım koyu yeşil, alt kısım açık sarımsı yeşil renkli. Çiçekler kümeleşmiş yaklaşık 5 mm çapta. Anterler 1-1,5 mm, kapsül 7-8 mm, stilus 2-3 mm uzunlukta. Tohumlar oblong-eliptik.

Çiçeklenme Zamanı: Nisan

Yetişme Ortamı: Yaprak döken karışık ormanlar (genellikle kayın ağaçları ile birlikte), yamaçlardaki çalılıklar ve kayalarda, 100-2000 m.

Türkiye' de ki Yayılışı: Yaygın

Dünyadaki Yayılışı: Avrupa-Sibirya elementi, Kuzey, Batı, ve Orta Avrupa, Kuzeybatı Afrika, Transkafkasya, Kuzey İran.

Şekil 4-21:*Buxus sempervirens*

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Yenimahalle, 1050 m, 20.08.2010, S. Demirci, SD 4915.

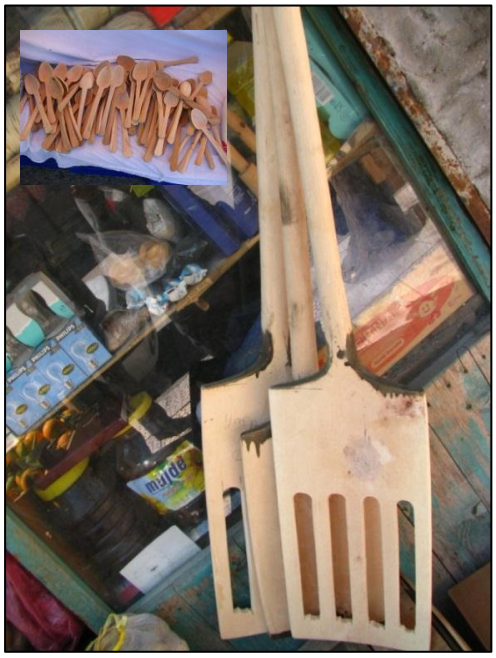
Yöresel Adı: Tosak (Yenimahalle)

Kullanılan Kısım: Gövde ve dallar

Kullanılışı:

Yapacak;

Gövde ve dallar özellikle kaşık, bıçak ve tarım aletleri yapımında kullanılır (Yenimahalle)

Şekil 4-22: Andırın Pazarı Yaba ve Kaşık örnekleri

4.11. Campanulaceae

4.11.1. *Michauxia campanuloides* L´Herit T. ex Aiton

100-150 cm boyunda otsu bitkiler. Gövde dik, yoğun tüylü, çiçek durumu rasem ya da birleşik salkım. Yapraklar her iki yüzde de yoğun tüylü; taban yaprakları parçalı, ovat-oblong, lirat veya pennat parçalı, uzun saplı, sap iki tarafta kanatlı, gövde yaprakları sapsız, gövdeyi sarıcı, oblong-ovat. Çiçekler uzun saplı, beyaz, hafif sarkık, 2-4 cm çapında, dış yüzü beyaz sert tüylü. Stilus 30-40 mm uzunlukta, yarıya kadar sert tüylü. Filamentler tabanda ovat, kenarlar papillalı.

Şekil 4-23: ***Michauxia campanuloides***

(Foto: Alican Ala)

Çiçeklenme Zamanı: Mayıs-Ağustos

Yetişme Ortamı: Kayalık yamaçlar, açık kurutaşlık yerler, 10-1700 m.

Türkiye' de ki Yayılışı: Güney ve Orta Anadolu

Dünyadaki Yayılışı: Doğu Akdeniz elementi, Batı Suriye.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Akifiye köyü, 1150 m, 22.06.2010, S. Demirci, Cambaz köyü, 1647 m, 22.06.2010.

Yöresel Adı: Keçibiciği (Akifiye, Cambaz, Orhaniye).

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılışı:

Tıbbi;

Yapraklar ezilerek haricen yara ve yanıkların iyileştirilmesinde kullanılır (Akifiye, Tufanpaşa).

4.12. Caprifoliaceae

4.12.1. *Sambucus ebulus* L.

0,5-2 m boyunda, kötü kokulu, çok yıllık otsu bitkiler. Yapraklarbileşik **(**imparipennat), folioller 7-13 çift, lanseolat-eliptik, 7-15 x 2-6 cm boyutlarında, serrat. Stipula ovat, 8-30 mm uzunlukta. Çiçek durumu çoğunlukla 3 ışınlı, 7-10 cm çapında, tepede düzleşmiş, çok çiçekli yalancı umbella. Kaliks dişleri 0,5 mm; korolla beyaz, bazen hafif pembemsi, yaklaşık 5 mm; anterler mor. Meyve küre şeklinde, yaklaşık 6 mm, parlak siyah renkli bir drupa.

Şekil 4-24: *Sambucus ebulus* ISTE 92880

Çiçeklenme Zamanı: Temmuz-Ağustos

Yetişme Ortamı: Yaprak döken ormanlar, yol kenarları, tarlalar, orman açıklıkları, 500-2000 m.

Türkiye' deki Yayılışı: Yaygın

Dünyadaki Yayılışı: Avrupa-Sibirya elementi, Avrupa, Lübnan, Kuzey Irak, Batı İran.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Akifiye köyü, köy içi, bahçe, 1147 m, 22.06.2010, S. Demirci, ISTE 92880 , Geben beldesi, Meryemçil mevkii, 1576 m, 21.06.2010, ISTE 92890, Pınarbaşı mah., 1100 m, 06.08.2010, ISTE 92952, Orhaniye köyü, Parmaksız obası, 1227 m, 06.08.2010, SD 7951.

Yöresel Adı: Yir otu (Akifiye, Beşbucak), Ayıboğan (Orhaniye).

Kullanılan Kısım: Tohum, kök

Kullanılışı:

Tıbbi;

a) Tohumlar dahilen basur (Akifiye) ve damar tıkanıklığı (Orhaniye) tedavisinde alınır.

b) Köklerden ezilerek elde edilen lapa haricen, bir hafta boyunca ağrılı bölgeye sürülerek romatizma ağrılarını gidermek amacıyla kullanılır (Beşbucak).

4.13. Caryophyllaceae

4.13.1. *Silene vulgaris* (Moench) Garcke var. *vulgaris*

80 cm' e kadar boyda çok yıllık, otsu bitkiler. Gövde dallanmış, çıplak. Yapraklar ovat-lanseolat, lanseolat. Çiçek durumu birleşik dikazyum. Kaliks 13–21 mm uzunlukta, şişkin, yeşilimsi, 15–20 adet ağ oluşturan damarlı; petaller çoğunlukla beyaz, nadiren kırmızı renkli, derince iki parçalı; antafor 2–4 mm uzunlukta.Kapsula kaliks dışına taşmamış, ovat-küremsi.

Şekil 4-25: *Silene vulgaris* var. *vulgaris* ISTE 92943

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Ağustos

Yetişme ortamı: Çalılıklar, yamaçlar, açık alanlar, 0–1300 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın

Genel yayılışı: Avrupa,Kuzey ve Batı Afrika, Asya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Altınboğa köyü, 1154 m, 13.06.2010, S. Demirci, ISTE 92943.

Yöresel Adı: Kıyışak, Bozot (Altınboğa)

Kullanılan Kısım: Genç yapraklar

Kullanılışı:

Gıda;

Genç yapraklar sebze olarak kullanılır (Altınboğa).

4.14. Chenopodiaceae

4.14.1. *Beta trigyna* Waldst. & Kit.

1 m'yi aşan boyda, çıplak, çok yıllık otsu bitkiler. Taban yaprakları çok uzun saplı, lamina uzun ve tabanı kordat, uçta triangular-kordat-uzun deltoid. Çiçek durumları panikulat, genellikle yoğun, çok çiçekli. Çiçekler 3–5 mm, 2–3 grup halinde birleşmiş, brakteler lanseolat.

Şekil 4-26: *Beta trigyna* ISTE 93012

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Temmuz

Yetişme ortamı: Stepler, ekili tarlalar, 0–2200 m.

Türkiye'deki yayılışı: Doğu, Orta ve Kuzey Anadolu.

Genel yayılışı: Orta Avrupa, Balkanlar, GüneyRusya, Kırım, Kafkasya, Hazar Denizi'nin doğusu, İran.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Yenimahalle, 1046 m, 09.04.2010, S. Demirci, ISTE 93012.

Yöresel Adı: Pancar (Yenimahalle)

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılışı:

Gıda;

Genç yapraklar pişirilerek yemek yapılır (Yenimahalle).

4.14.2. *Chenopodium album* L.subsp. *album* var. *album*

Şekil 4-27: *Chenopodium album* subsp. *album* var. *album* ISTE 93023

20-150 cm boyda, tek yıllık otsu bitkiler. Yapraklar genellikle 3 loplu, alt yüzde unsu görünümde, romboid-ovat veya ovat-lanseolat, 2-8 x 1-5 cm, dar kuneat, akut; düzensiz dişli. Çiçek durumu tepede veya yaprak koltuğunda kümelenmiş başak, rasem veya simoz durumunda. Perikarplar serbest. Tohum kenarlarda obtus, yüzeyi hemen hemen pürüzsüz, az derin oluklu.

Çiçeklenme Zamanı: Mayıs-Ağustos

Yetişme Ortamı: Boş alanlar,ekili araziler, 0-2000 m.

Türkiye' de ki Yayılışı: Yaygın

Dünyadaki Yayılışı: Avrasya, Kuzey Afrika.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın;Camuzluk köyü, Soğancılar obası, 660 m, 14.08.2010, S. Demirci, ISTE 93084, Orhaniye köyü, Parmaksız obası, 1227 m, 25.07.2010, ISTE 93023.

Yöresel Adı: Sirken (Camuzluk, Orhaniye)

Kullanılan Kısım: Genç yapraklar

Kullanılışı:

Gıda;

a) Taze ve genç yaprakları haşlanarak yemek ve börek içi yapılır (Orhaniye).

b) Toprak üstü kısımları kavrularak yemeği yapılır (Camuzluk).

4.15. Compositae (Asteraceae)

4.15.1. *Achillea biebersteinii* Afan.

10–100 cm uzunluğunda, silindirik, kısa yumuşak tüylü bitkiler. Yaprakları 2-3 pinnatisekt,linear, linear-lanseolat, 2,5–12 x 0,5–2,5 cm, seyrey veya yoğun yumuşak uzun tüylü.Kapitulumlar 30–200veya daha fazla sayıda, korimbus halinde, korimbus 2–10 cm genişliğinde, involukrum ovat-oblong, 3–4 x 2–3 mm,brakteler ovat-oblong-obtus, soluk, kısa yumuşak tüylü, içtekiler zarımsı. Dilsi çiçekler 4–5 adet, altın sarısı; tüpsü çiçekler 10–30 adet, sarı renkte.

Şekil 4-28: ***Achillea biebersteinii***

ISTE 92807

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Ağustos

Yetişme ortamı: Gymnosperm ormanları, stepler, çayırlar, taşlı bayırlar, 350–3450 m.

Türkiye'deki yayılısı: Yaygın

Genel yayılısı: İran-Turan elementi, Güney Bulgaristan, Güneybatı ve Orta Asya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1067 m, 08.06.2010, S. Demirci, ISTE 92842, Altınboğa köyü, 1154 m, 08.06.2010, ISTE 92807, Orhaniyeköyü, Parmaksız obası, 1227 m, 25.07.2010, ISTE 93028, Geben beldesi, Meryemçil mevkii, 1576 m, 21.06.2010, ISTE 92885.

Yöresel Adı: Erkurtaran (Orhaniye, Torlar, Çiçekli, Geben, Akifiye)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon dahilen karın ağrılarında tok karnına (Orhaniye, Torlar, Çiçekli, Geben, Akifiye) ve adet ağrılarında (Orhaniye, Torlar, Çiçekli, Altınboğa) kullanılır.

4.15.2. *Achillea kotschyi* Boiss. subsp. *kotschyi*

Gövdesi şeritler halinde çizgili, tüylü, 12-40 cm boyunda otsu bitkiler.Yapraklar (1-)2-3 pinnatisekt, yaprak parçaları linear-lanseolat. Kapitula 2-6 mm uzunlukta, 50-100 kadar çiçekli, şemsiyemsi salkım şeklinde, çiçek sapı 1-3 mm. İnvolukrum oblong, 3-3,5 x 2-2,5 mm boyutlarında, involukral brakteler lanseolat-oblong, akuminat ve kenarları kahverengi renkli,uzun yumuşak tüylerle kaplı. Dilsiçiçekler beyaz renkli, 1-2,5 mm uzunlukta, ortadaki çiçekler 5-15 adet.

Şekil 4-29: *Achillea kotschyi* subsp. *kotschyi* ISTE 92841

Çiçeklenme zamanı: Haziran-Ağustos

Yetişme ortamı: Taşlık yamaçlar, kireçtaşı kayalıkları, alpin çayırlıklar, 1200-3000.

Türkiye'deki yayılışı: Türkiye' nin kıyı kesimleri ve İç Anadolu dağları.

Genel yayılışı: Bulgaristan, Lübnan.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1067 m, 08.06.2010, S. Demirci, ISTE 92841, Geben beldesi, Fevziye mah., 1432 m, 09.04.2010, SD 9941.

Yöresel Adı: Erkurtaran (Torlar, Geben, Akgümüş, Altınyayla).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlananinfüzyon dahilen karın ağrılarının tedavisinde (Torlar) ve adet ağrılarında (Fevziye)kullanılır.

4.15.3. *Achillea setacea* Waldst et Kit.

10–80 cm boyunda bitkiler. Gövde şeritler halinde çizgili, az çok lanat. Gövde yaprakları taban yapraklarına benzer, ipeksi tüylü; linear, linear-lanseolat, 2–3 pinnatisekt, en uçtaki segmentler akuminat, ortadaki segmentler 1,5–6 x 0,3–1 cm boyutlarında. Kapitulumlar 40–150 veya daha çok çiçekli, korimbus 2,5–9 cm genişliğinde. İnvolukrum oblong, linear-oblong; brakteler oblong-lanseolat, subakut veya akut, dar, kenarları soluk renkte, kısa yumuşak tüylü. Dilsi çiçekler 4–6 adet, beyaz, tüpsü çiçekler 10–20 adet.

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Ağustos

Yetisme ortamı: Stepler, taşlık yamaçlar, çayırlık alanlar, nadasa bırakılmıs tarlalar,0–2300 m.

Türkiye'deki yayılısı: Yaygın.

Genel yayılışı: Avrupa-Sibirya elementi, Güney, Orta ve Doğu Avrupa, Orta Rusya, Kırım, Kafkasya, İran.

Şekil 4-30: ***Achillea setacea***

ISTE 92884

(Foto: Yeter Yeşil)

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Geben beldesi, Meryemçil mevkii, 1568 m, 21.06.2010, S. Demirci, ISTE 92884, Geben beldesi, Çamlıca mah., 1385 m, 21.06.2010, SD 1561.

Yöresel Adı: Erkurtaran (Meryemçil, Çamlıca).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlananinfüzyon dahilen karın ağrılarının tedavisinde kullanılır (Meryemçil, Çamlıca).

4.15.4. *Anthemis tinctoria* L. subsp. *pallida* DC.

Şekil 4-31: *Anthemis tinctoria* L. subsp. *pallida* ISTE 92840

Çok yıllık, gri-yeşil renkte bitkiler. Gövdeler tabana yakın yerden dallanmış, 20–60 cm boyunda bitkiler. Yapraklar 2–3 pinnatisekt, lanseolat-ovat, 1–4 cm, segmentler 3–5 çift, lanseolat. Kapitulumlar dilsi ve tüpsü çiçekli. İnvolukrum 1–2 cm eninde, seyrek; iç kısımdaki braktelerin kenarları kahverengi, tepede siliat; en dıştaki brakteler oblong, akut, disk çiçekleri ile aynı uzunlukta. Akenler 1,75–2 mm, az çok belirgin çizgili, korona tam.

Çiçeklenme Zamanı: Haziran-Temmuz.

Yetişme ortamı: Step, tarla kenarları, 200–2300 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın

Genel yayılışı: Avrupa, Kafkasya, Batı Suriye, İran, Türkiye.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1067 m, 08.06.2010, S. Demirci, ISTE 92840.

Yöresel Adı: Papatya (Mehlepçik).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon dahilen grip ve nezle tedavisinde kullanılır (Mehlepçik).

4.15.5. *Artemisia absithium* L.

40-120 cm boyunda çok yıllık otsu bitkiler. Gövde dik, boyuna çizgili, çok dallı ve taşıdığı tüylerden dolayı yeşilimsi-beyaz renkli. Yapraklar alternan dizilişli ve tüylerden dolayı beyaz-gri renkli. Taban yaprakları uzun saplı ve tripennatisekt. Orta kısımdaki yapraklar kısa saplı ve bipennatisekt. Üst kısımdaki yapraklar pennatisekt. Kapitulumlar küçük, küremsi, eğik ve gevşek salkım şeklinde toplanmış. Brakteler yeşil, dıştakiler uzunca linear, içtekiler oval ve kenarları zarımsı.

Şekil 4-32: *Artemisia absithium*

ISTE 92911 ve toprak üstü kısımlarından yapılmış süpürge (Meryemçil)

Reseptakulum konveks ve tüylü. Kapitulumların kenarlarında az sayıda, dil şeklinde dişi çiçekli, ortasında ise tüp şeklinde ve hermafrodit dişi çiçeki. Meyve papussuz, tüysüz, uzunca ve şişkince aken.

Çiçeklenme zamanı: Haziran-Eylül

Yetişme ortamı: Otlaklar, taşlık alanlar, çalılıklar, yol kenarları, 0-2600 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın

Dünyadaki yayılışı: Avrupa ve Asya'nın ılıman bölgeleri ve Kuzey Afrika.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Geben beldesi,Meryemçil mevkii, 1568 m, 21.06.2010, S. Demirci, ISTE 92911, Orhaniye köyü, Parmaksız obası, 1220 m, 25.07.2010, ISTE 93024.

Yöresel Adı: Pelin otu (Meryemçil), Periyavşan (Orhaniye).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bikinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon dahilen soğuk algınlığında kullanılır (Orhaniye).

Yapacak;Bikinin toprak üstü kısımları süpürge yapımında kullanılır (Meryemçil).

4.15.6. *Bellis perennis* L.

Şekil 4-33: *Bellis perennis* ISTE 92946

Kısa boylu ve çok yıllık otsu bitkiler. Yaprakların tamamı tabanda, spatulat, 2-30 x 0,5-1,5 cm, obtus veya akut, tabanda daralmış, her iki yüzü seyrek yumuşak tüylü. Kapitulum sapı 1,5-10 cm uzunluğunda. İnvolukrum 0,5-1 cm genişliğinde; brakteler ovat-lanseolat, 3-6 x 0,75-2,5 mm, akut.Dilsi çiçekler 30-50 adet, beyaz renkli, tüpsü çiçekler 1,5-2 mm uzunlukta, sarı renkli. Meyve tepede yuvarlak, 1,3-1,5 x 0,7-0,8 mm boyutlarında, aken seyrek tüylü.

Çiçeklenme zamanı: Mart-Ağustos

Yetisme ortamı: Ormanlar,nemli alanlar, 0-2000 m.

Türkiye'deki yayılısı: Yaygın

Genel yayılışı: Avrupa-Sibirya elementi, Avrupa, Kıbrıs, Batı Suriye, Azerbaycan

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın;Çiçekli köyü, 1012 m, 13.04.2010, S. Demirci, ISTE 92946, Boğazören köyü, 660 m, 02.06.2010, SD 2711.

Yöresel Adı: Yoğurt çiçeği (Çiçekli, Boğazören, Torlar, Yeşilova).

Kullanılan Kısım: Kapitulum

Kullanılışı:

Tıbbi;

Kapitulumlardan hazırlanan infüzyon dahilen bronşit tedavisinde (Çiçekli), soğuk algınlığı tedavisinde (Mehlepçik), nefes açıcı ve mide ağrısı tedavisinde (Yeşilova), idrar yolu enfeksiyonlarının tedavisinde (Boğazören) kullanılır.

4.15.7. *Centaurea lycopifolia* Boiss. & Kotschy

(15-)20-40 cm boyunda, dik veya yatık gövdeli çok yıllık otsu bitkiler. Gövde kapitulumun alt kısmında kalınlaşmış ve tüylü. Yapraklar parçalı, yıldızsı tüylü, çok çeşitli; taban ve alt kısımlardaki yapraklar triangular,yaprak parçaları lanseolat, orta ve üst kısımdaki yapraklar triangular-lanseolat, dentat (nadiren tam) ve yaprak parçaları 1-3 çift yaprakçıklı veya tam. İnvolukrum 17-25 x 10-20 mm boyutlarında, ovoid-globular, ağ şeklinde tüylü. İnvolukral brakteler en uçta her biri 2,5-4,5 mm olan (3-)4-6(-8) adetüçgensi iğneli ve kahverengi.Çiçekler sarı renkli. Meyve 5-6 mm boyunda aken; papus 1-2 mm.

Şekil 4-34: *Centaurea lycopifolia*

ISTE 92801(Foto: Başar Kayıran)

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Temmuz

Yetişme ortamı: Maki, çalılık, kayalık, 50-1800(-2000) m.

Türkiye'deki yayılışı: Endemik,Güney Anadolu.

Genel yayılışı: DoğuAkdeniz elementi, Türkiye.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın;Yeşilyurt köyü, 1012 m, 13.07.2010, S. Demirci, ISTE 92929, Geben beldesi, Meryemçil mevkii,1532 m, 13.07.2010, ISTE 92889, Yenimahalle, 1056 m, 28.07.2010, ISTE 92961, Kabaağaç köyü, 266 m, 03.06.2010, SD 4601, Camuzluk köyü, 660 m, 02.06.2010, ISTE 92801.

Yöresel Adı: Amaliyat otu, Acı ot (Yeşilyurt), Kesik otu (Kabaağaç), Cerrah otu (Yenimahalle).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon haricen yara ve kesiklerin iyileştirilmesinde (Kabaağaç, Yeşilyurt), sütle hazırlanan dekoksiyon haricen yara ve kesiklerin iyileştirilmesinde (Yenimahalle).

4.15.8. *Cichorium intybus* L.

Şekil 4-35: *Cichorium intybus* ISTE 92907

20-100 cm boyunda, çok yıllık otsu bitkiler. Yapraklar tabanda rozet şeklinde, sapsız veya kısa saplı. Lamina uzunca lanseolat, derin parçalı, serrat, orta damar oldukça belirgin, alt kısımda orta damar boyunca tüylü. Üst yapraklar küçük. Kök uzun ve oldukça kalın. Çiçekler, her biri bir yan dalın koltuğunda bulunan, mavi renkli, kapitulumlar oluşturur. Her kapitulumda 12-16 adet dilsi çiçekli. İnvolukrum 2 sıra yeşil renkli brakteli. Kaliks pulsu. Korolla 5 dişli dilsi. Stamen 5 adet, filamentler serbest, anterlerin tamamı birleşik, tüpsü. Ovaryum 2 karpelli, tek gözlü, tek tohumlu ve stiluslu, stigma 2 adet ve geriye kıvrık. Meyve esmer renkli, uzunca ve köşeli aken.

Çiçeklenme zamanı: Nisan-Eylül

Yetişme ortamı: Yol kenarları, boş ve ekilmişalanlar, 0-3050 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın.

Genel yayılışı: Avrupa, Batı Asya, Kuzey Afrika.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın;Yenimahalle, bahçe içi, 1056 m, 28.07.2010,S. Demirci, ISTE 93006, Camuzluk köyü, 721 m, 14.08.2010, SD 3441, Beşbucak köyü, 220 m, 04.06.2010, SD 3442, Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1268 m, 08.06.2010, SD 8701, Geben beldesi, Meryemçil mevkii, 1576 m, 21.06.2010, ISTE 92907.

Yöresel Adı: At Çıtlığı (Beşbucak, Torlar, Camuzluk), Çıtımık, Hindiba (Torlar, Yenimahalle).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi; Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan dekoksiyon dahilen kalp rahatsızlıklarında (Camuzluk, Beşbucak), karaciğer rahatsızlıklarında (Yenimahalle) ve infüzyon dahilen öksürük kesici ve bronşit tedavisinde (Mehlepçik) kullanılır.

4.15.9. *Gundelia tournefortii* L. var. *armata* Freyn & Sint.

Şekil 4-36: *Gundelia tournefortii* var. *armata* ISTE 92805

30-100 cm boyunda, tüylü ve dikenli çok yıllık otsu bitkiler. Gövde basit veya az dallı, kalın. Yapraklar derimsi oblong-lanseolat, parçalı, damarlar çok belirgin ve beyazımsı tüylü, gövdedekiler sapsız. Çiçek durumu küremsi baş şeklinde,2-5 x 2-4 cm, kapitulum 5-7 çiçekli, yalnız ortadaki çiçek verimli. İnvolukrum 5-7 dikenli. Brakteler ovat-akuminat, belirgin bir şekilde çiçekleri aşmış, tepesi (1,5-) 2,5-7 cm' e kadar dikenli.Korolla huni şeklinde, morumsu-kırmızı renkli, 5 dişli, dişlerin boyu tüp kısmının boyuna eşit. Kapitulum olgunlukta sarımsı-yeşil renkli, çok köşeli bir piramit şeklinde, dikenler hariç 10 mm kadar uzunlukta, sert.

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Haziran

Yetişme ortamı: Kayalık kireçli topraklar, volkanik yamaçlar, stepler, tuzlu göl kenarları, orman açıklıkları, nadasa bırakılmış tarlalar, 100–2500 m.

Türkiye'deki yayılışı: İç ve Güney Anadolu.

Genel yayılısı: İran-Turan elementi, Transkafkasya, Kıbrıs, Batı Suriye, Suriye çölleri, Kuzey Irak, İran (Güneyi hariç).

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın, Altınyayla köyü, 1400 m, 13.07.2010, S. Demirci, ISTE 92805, Çiğşar kasabası, Akçadağ, 1700 m, 12.08.2010, SD 1561 , Geben beldesi,Fevziye mah., 1400 m, 09.04.2010, SD 1562.

Yöresel Adı: Kenger otu (Altınyayla, Geben, Çokak), Kendir (Fevziye)

Kullanılan Kısım: Genç gövde, kök

Kullanılışı:

Gıda;

a) Genç gövde soyularak yenir (Altınyayla).

b) Köklerden elde edilen sakız çiğnenir (Fevziye, Akçadağ, Halbur).

4.15.10. *Helichrysum arenarium* (L.) Moench. subsp. *aucheri* (Boiss.) Davis et Kupicha

9-46 cm boyunda, tabanda dallanmış çok yıllık otsu bitkiler. Verimsiz sürgünler yaprak tabanında şişkinleşmiş. Taban yaprakları genellikle linear-lanseolat veya spatulat, 10-50x2-8 mm; gövdenin üst kısmındaki yapraklar dar linear, yaprak kenarları tam. Kapitula çok sayıda, yarı küremsi. İnvolukral brakteler düz, sarı renkli. Tüm çiçekler hermafrodit.

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Ağustos

Yetişme ortamı: Kurak kalkerli veya kumlu topraklar, step, kenarlar, 250-3200 m.

Türkiye'deki yayılışı: Karasal Anadolu, Kuzey Anadolu.

Genel yayılışı: İran-Turan elementi, endemik.

Şekil 4-37: *Helichrysum arenarium* subsp. *arenarium* ISTE 92816

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Altınboğa köyü, 1154 m, 08.06.2010, S. Demirci, ISTE 92816.

Yöresel Adı: Mantuvar (Altınboğa)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan dekoksiyon dahilen böbrek taşlarını düşürmek amacıyla kullanılır (Altınboğa).

4.15.11. *Helichrysum armenium* DC. subsp. *armenium*

Şekil 4-38: *Helichrysum armenium* subsp. *armenium* ISTE 93025

18-50 cm boyunda, tabanda odunlaşmış çok yıllık otsu bitkiler. Gövde, lanat, glandular, tabanda ve dallanmış. Yapraklar tüylerden dolayı gri renkte, tüy örtüsü özellikle yaprak kenarlarında yoğunlaşmış, taban sürgünlerine ait yapraklar lanseolat, üst kısımdakiler dar linear. Kapitula yarı küre şeklinde, 5-6 mm, çiçek durumu 3 veya daha çok çiçekli yalancı umbella.İnvolukral brakteler akuminat, imbrikat, yatık, sarı renkli. Tüm çiçekler hermafrodit.

Çiçeklenme zamanı: Haziran-Ağustos

Yetişme ortamı: Kireçtaşı kayalık yamaç, step, 900-2500 m.

Türkiye'deki yayılışı: Doğu, Orta ve Güney Anadolu.

Genel yayılışı: İran-Turan elementi, Kuzey ve Batı İran, Kafkasya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Orhaniye köyü, Parmaksız obası, 1220 m, 25.07.2010, S. Demirci, ISTE 93025.

Yöresel Adı: Mantuvar (Orhaniye)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları.

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin toprak üstü kısımlarının dekoksiyonu dahilen böbrek taşlarını düşürmek amacıyla (Orhaniye), infüzyonun buğusu bebeklerdeki kulak ağrısının tedavi edilmesinde (Orhaniye) ve doğrudan yeni doğan bebeklerin kulak ağrılarını alması amacıyla yastık yapılır (Orhaniye).

Diğer; Bitkinin tamamı kapı üstlerine, pencere önlerine konularak eve yılan girmesini önlemek amacıyla kullanılır (Orhaniye).

4.15.12. *Helichrysum plicatum* DC. subsp. *plicatum*

4–42 cm boyunda, çok yıllık otsu bitkiler. Gövde dik, lanat, bazen çıplaklaşmış. Taban yaprakları linear-lanseolat, 10–100 x 2–10 mm; gövde yaprakları az çok ampleksikaul, linear-oblanseolat veya linear, 15–40 x 2–5 mm, beyazımsı veya grimsi-yeşil renkte. Kapitulumlar az çok yarıküremsi, 4–9 mm. Brakteler obtus-akut, düzensiz imbrikat, genellikle boyuna kıvrımlı, sarı renkli; tüm çiçekler hermafrodit veya kenardakiler dişi.

Şekil 4-39: *Helichrysum plicatum* subsp. *plicatum* ISTE 92871

Çiçeklenme zamanı: Haziran-Ağustos

Yetişme ortamı: *Pinus nigra, Abies cilicica* orman açıklıkları, çalılıklar, kayalık yamaçlar, 1400–2850 m.

Türkiye'deki yayılışı: Batı hariç Anadolu'da yaygın.

Genel yayılışı: Anadolu'da yaygın.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Geben beldesi; Çamlıca mah., 1385 m, 21.06.2010, S. Demirci, ISTE 92915, Meryemçil mevkii, 21.06.2010, ISTE 92871, Orhaniye köyü, Parmaksız obası, 1284 m, 29.07.2010, SD 1421, Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1268 m, 08.06.2010, SD 1961, Akifiye köyü, köy içi, 1147 m, 22.06.2010, SD 1422,Cambaz köyü, köy içi, 1155 m, 22.06.2010, SD 1962, Rifatiye köyü, 1153 m, 22.06.2010, SD 1423.

Yöresel Adı: Mantuvar (Andırın; genel)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Toprak üstü kısımlarından hazırlanan dekoksiyon dahilen böbrek taşlarını düşürmek amacıyla (Andırın; genel), infüzyonun buğusu bebeklerdeki kulak ağrısının tedavi edilmesinde (Orhaniye) ve doğrudan yeni doğan bebeklerin kulak ağrılarını gidermek amacıyla yastık yapılır (Orhaniye).

Diğer;

a) Bitkinin tamamı kapı üstlerine, pencere önlerine konularak eve yılan girmesi önlenir (Orhaniye, Akifiye, Cambaz, Rifatiye, Yeşiltepe).

b) Bitkinin tamamı ölü yıkama merasimlerinde yıkama suyu içine atılır ve kefen içerisine konulur (Orhaniye, Akifiye, Cambaz, Rifatiye, Yeşiltepe).

Şekil 4-40: Pencere Önünde *Helichrysum* çiçekleri (Karanebili)

MANTUVAR TÜRKÜSÜ

Hey mantuvar
mantuvar!
Mantuvarın bahtı var
Mantuvara gelenin,
Cennette beş tahtı var.

Mantuvarım açıldı,
Kokuları saçıldı,
Anasından üç doğdu,
Kızın bahtı açıldı.

(Andırın yöresinden derlenmiştir)

Şekil 4-41: Toplanıp satılan *Helichrysum* çiçekleri (Andırın Pazarı)

4.15.13. *Inula montbretiana* DC.

10-30 cm boyunda, rizomlu, çok yıllık otsu, bitkiler. Gövde tekve uzun beyaz tüylerle kaplı. Taban yaprakları 5-10 x 0,75-1,5 cm, akut, tam. Gövde yaprakları eliptik- oblanseolat. Kapitula radiat, tek. İnvolukrum 1,75-2,5 cm genişliğinde, involukral brakteler 5-6 sıralı, dış kısımdakiler ovat, 4-7 x 1,75-2,5 mm, uzun tüylerle kaplı, iç kısımdakiler 10-15 x 0,5-1 mm. Tüpsü çiçekler 50-70 adet, sarı renkli dilsi çiçekler 7-15 adet, tüysüz, 7-10 mm, sarı renkli. Meyve boyuna çizgili, 2,5-3 mm, çok az tüylü aken. Papus beyaz, 7-12 mm, tüyler ortalama 50 adet, tabana kadar serbest.

Şekil 4-42: *Inula montbretiana*ISTE 93030

Çiçeklenme zamanı: Haziran-Ağustos

Yetişme ortamı: Kurak kalkerli yamaçlar, kumlu stepler, 850-2400 m.

Türkiye'deki yayılışı: İç, Doğu ve Güney Anadolu.

Genel yayılışı: İran-Turan elementi, Ermenistan.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Gökgedik köyü, Elmadağ, 1500 m, 07.08.2010, S. Demirci, ISTE 93030.

Yöresel Adı: Kök çayı (Orhaniye), Aslanpençesi (Pınarbaşı)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

a) Bitkinin toprak üstü kısımlarından *Potentilla speciosa* bitkisi ile birlikte hazırlanan dekoksiyon dahilen kanser hastalığının tedavisinde kullanılır (Orhaniye).
b) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon dahilen soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır (Pınarbaşı).

4.15.14. *Scorzonera tomentosa* L.

Şekil 4-43: *Scorzonera tomentosa* (Foto: Alican Ala)

19–40 cm uzunluğunda, dik gövdeli, sık yumuşak tüylü, rizomlu, çok yıllık otsu bitkiler. Taban yaprakları tam, lamina 6 12 x 1–5 cm boyutlarında, lanseolat-ovat, boyu eninin 2–6 katı, villoz-lanat, yaprakkenarları undulat; üst gövde yaprakları alttakilerden daha geniş. Kapitulumlar her gövdede 4 veya daha çok sayıda, 20–25 mm. Dıştaki brakteler 17–19 mm uzunlukta, içteki brakteler 16–21 mm, villoz. Çiçekler sarı renkli. Meyve yaklaşık 10 x 1 mm boyutlarında, aken çıplak; papus sarımsı-kahverengi renkli, tabanda sakalsı tüylerle kaplı.

Çiçeklenme zamanı: Haziran-Ağustos

Yetişme ortamı: Step, kayalık yamaç, uçurum, 800-2600 m.

Türkiye'deki yayılışı: Karasal ve Kuzeydoğu Anadolu.

Genel yayılışı: İran-Turan elementi, endemik.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Geben beldesi, Kayranlı dağı, Kırksu mevkii, 1472 m, 31.05.2010.

Yöresel Adı: Bozkulak otu (Mehlepçik)

Kullanılan Kısım: Yaprak, Lateks

Kullanılışı:

Tıbbi;

Yapraklar ezilerek haricen kaşıntıları tedavi etmek amacıyla kullanılır (Mehlepçik).

Gıda;

Köklerinden elde edilen sakız çiğnenir (Mehlepçik).

4.15.15. *Tragopogon dubius* Scop.

80 cm'e kadar boyda, iki yıllık otsu bitkiler.Genç gövdelanat, tabanda dallanmış. Yapraklar linear-lanseolat. Çiçek sapı kapitulanın hemen altında kalınlaşmış. İnvolukral brakteler 8-12 adet, lanseolat, çiçeklerden daha uzun, çiçekli kapitula 2,5-3 cm genişliğinde, 5 boyuna uzun ve kısa çizgili. Meyvegagası, meyve ile aynı boyda veya ondan daha uzun, uçta şişkinleşmiş. Papuslar 15-20 mm, grimsi kahverengi renkli, halka seyrek tüylü.

Şekil 4-44: *Tragopogon dubius* ISTE 92917

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Temmuz

Yetişme ortamı: Tarlalık alanlar, 400-1840 m.

Türkiye'deki yayılışı: Türkiye' nin batısı, İç Anadolu.

Genel yayılışı: Orta ve Güney Avrupa, Kafkasya, Kuzey Amerika.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Geben beldesi,Meryemçil mevkii, 1600 m, 09.04.2010, S. Demirci, ISTE 92917, Fevziye mah., 1432 m, 09.04.2010, SD 1991, Boğaziçi mah., 1432 m, 09.04.2010, SD 1992, Çamlıca mah., 1385 m, 09.04.2010, SD 1993.

Yöresel Adı: Yemlik (Meryemçil, Fevziye, Boğaziçi, Çamlıca)

Kullanılan Kısım: Genç yapraklar, toprak üstü kısımlar

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon dahilen barsak rahatsızlıklarının tedavisinde kullanılır (Meryemçil).

Gıda;

Genç yapraklar çiğ veya pişirilerek yenir (Meryemçil, Fevziye, Boğaziçi, Çamlıca).

4.15.16. *Tussilago farfara* L.

Şekil 4-45: *Tussilago farfara* ISTE 92886

10-20 cm boyunda, çok yıllık, rizomlu, otsu bitkiler. Yapraklar saplı, genellikle tabanda, lamina 10-20 cm çapında, akut, kenarları düzensiz dentat, üst yüz koyu yeşil, alt yüz sık ve beyaz tüylü. Skapus 4-15 cm, çok sayıda pulsu yapraklı, lanat, tomurcuk halinde iken dik, çiçek açtıktan sonra sarkık. Çiçekler sarı renkli.Kapitulum 1,5-2,5 cm genişliğinde. Brakteler 1-2 sıralı, linear, obtus, genellikle morumsu-beyaz tüylü. Aken 3-4 mm. Papus 10-15 mm.

Çiçeklenme zamanı: Mart-Nisan

Yetişme ortamı: Boş ve kumlu alanlar,nemli yerler, 0-2400 m.

Türkiye'deki yayılışı: Trakya; Anadolu'da Doğu hariç geniş yayılışlı.

Genel yayılışı: Avrupa, Kuzey ve Batı Asya, Kuzey Afrika.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Gökgedik köyü, Elmadağ yolu, Sıtma pınarı, 1260 m, 10.08.2010, S. Demirci, SD 1591, Geben beldesi,Meryemçil mevkii, 1568 m, 21.06.2010, ISTE 92886.

Yöresel Adı: Öksürük otu (Meryemçil)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon dahilen öksürük kesici, göğüs yumuşatıcı olarak ve bronşit tedavisinde kullanılır (Meryemçil).

4.16. Cornaceae

4.16.1. *Cornus mas* L.

3-5 m boyunda, kışın yaprak döken küçük ağaçlar. Yapraklar tam, oppozit, lanseolat-eliptik, 2,5-8,5 cm boyunda. Çiçekler yeşilimsi-sarı renkli, terminal umbella durumunda, çiçek durumu 15-20 çiçekli,petal 2-3 mm; sepal yaklaşık 0,5 mm.Meyve 1,5-2 cm boyunda, silindirik, elipsoid, kırmızı renkli drupa.

Çiçeklenme zamanı: Mart-Mayıs

Yetişme ortamı: Genişyapraklı ormanlar, çalılıklar, 20-1500 m.

Türkiye'deki yayılışı: Trakya; Kuzey ve Güney Anadolu.

Genel yayılışı: Avrupa-Sibirya elementi,Orta ve Güneydoğu Avrupa, Kırım, Güney Rusya, Kafkasya, Kuzey ve Kuzeybatı İran, Lübnan.

Şekil 4-46: *Cornus mas* ISTE 92811 Kızılcık kurusu (Altınboğa köyü) Kiraz ekşisi (Andırın Pazarı)

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Altınboğa köyü, 1154 m, 13.04.2010, S. Demirci, ISTE 92811, Boğazören köyü, 670 m, 30.08.2010, ISTE 92855, Sumaklı köyü, Berke dağı, 1230 m, 23.08.2010, SD 1151, Camuzluk köyü, 660 m, 14.08.2010, SD 1641.

Yöresel Adı: Kızılcık kirazı (Boğazören, Camuzluk, Çiçekli, Yeşilova, Sumaklı, Altınboğa).

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanılışı:

Tıbbi; Bitkinin meyvelerinden hazırlanan dekoksiyon dahilen şeker hastalığı tedavisinde kullanılır (Sumaklı).

Gıda; Meyvelerden kızılcık şurubu, kızılcık pekmezi, kızılcık ekşisi ve kızılcık kurusu yapılır. (Altınboğa, Boğazören, Çiçekli, Yeşilova).

Yapacak;Gövde ve dallar eşya (balta sapı, yün çırpma çubuğu) yapımında kullanılır (Altınboğa).

4.17. Cruciferae (Brassicaceae)

4.17.1. *Fibigia clypeata* (L.) Medik.

30 cm'den daha uzun boyda, batıcı tüylerle kaplı çok yıllık otsu bitkiler. Taban yaprakları oblong, tam, krenat-serrat; gövde yaprakları linear. Petaller sarı renkli. Silikula oblong-eliptik, ovat-oblong, 21-24 x 10-12 mm, hirsut, pürüzlü. Stilus 1,5-2,2 mm uzunlukta, tohumlar her lokulusta (5-)6(-9) adet, 2,8-3,7 mm uzunlukta, kanatlar toplam genişliğin yarısı kadar veya yarısından daha kısa.

Çiçeklenme zamanı: Nisan-Haziran

Yetişme ortamı: Kayalık yamaçlar. 500-2300 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın.

Genel yayılışı: Orta Avrupa, Balkanlar, Batı Suriye, Kuzey Irak, Orta ve Batı İran, Transkafkasya, Kırım, Mısır.

Şekil 4-47: *Fibigia clypeata* ISTE 92910 (Foto: Alican Ala)

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Torlar köyü, Karayüce yangın gözetleme kulesi, 1600 m, 13.07.2010, S. Demirci, ISTE 93055, Geben beldesi, Meryemçil mevkii, 1576 m, ISTE 92910.

Yöresel Adı: Sancı otu (Karayüce)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon dahilen atlardaki sancıları tedavi etmek amacıyla kullanılır (Karayüce).

4.17.2. *Nasturtium officinale* R. Br.

8-90 cm boyunda, rizomlu, çok yıllık otsu bitkiler. Gövde yeşil renkli, köşeli, parlak, yatık, çok sayıda beyaz renkli kökler taşır. yapraklar alternan dizilişli, saplı ve stipulasız. lamina etli ve pennatisekt, loplardan uçtaki diğerlerinden büyük ve yuvarlakça ovat, yan loplar daha küçük, ovat. çiçekler terminal salkım durumda. kaliks az çukur ve yeşil renkli, 4 sepalli. korolla beyaz renkli, ovat, 5 petalli. stamenler 6 adet, 2' sinin filamenti diğerlerinden daha kısa. ovaryum 2 karpelli. stilus kısa, stigma tam. nektaryum 4 adet. meyve 11-18 mm uzunlukta, silindirik ve hafifçe eğik silikua. tohumlar 2 sıra üzerine dizilmiş, yuvarlakça veya oval.

Şekil 4-48: ***Nasturtium officinale***

ISTE 93088

Çiçeklenme zamanı: Mart-Temmuz

Yetişme ortamı: Dere, gölet ve hendekler. 0-1650 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın.

Genel yayılışı: Ilıman Avrupa ve Asya, Kuzey Afrika.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler:C6 Kahramanmaraş,Andırın; Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1067 m, 09.04.2010, S. Demirci, ISTE 93088, Arıklar köyü, 812 m, 11.04.2010, SD 4711, Efirağızlı köyü, 658 m, 09.04.2010, SD 4712, Beşbucak köyü, 400 m., 02.06.2010, SD 4713Altınoluk köyü, 876 m, 13.04.2010, SD 4714 , Alameşe köyü, 681 m, 13.04.2010, SD 4714,Yenimahalle, bahçe içi, 1056 m, 28.07.2010, SD 4715.

Yöresel Adı: Su teresi, Ispatan (Torlar, Efirağızlı, Yenimahalle)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi; Bitkinin toprak üstü kısımları dahilen tansiyon düşürücü olarak kullanılır (Mehlepçik).

Gıda;Bitkinin toprak üstü kısımları sebze olarak kullanılır (Andırın; genel).

4.17.3. *Raphanus raphanistrum* L.

Şekil 4-49: *Raphanus raphanistrum* ISTE 92971

15-50 cmuzunlukta, dallanmış, tek yıllık otsu bitkiler. Taban yaprakları saplı, lirat. Gövde yaprakları saplı, en üsttekiler sapsız ve tam. Çiçek sapı 10-30 mm uzunlukta. Petaller beyaz veya sarı renkli, 14-17 x 4-8 mm boyutlarında, koyu renk damarlı. Meyve 1,4-6,5cm x 3-7 mm boyutlarında, saplı lomentum. Tohumlar genellikle retikulat.

Çiçeklenme zamanı: Mart-Mayıs

Yetişme ortamı: Boşalanlar, ekilmiş tarlalar, 0-400m.

Türkiye'deki yayılışı: Güneybatı Anadolu, Doğu Akdeniz, Kuzeybatı Anadolu.

Genel yayılışı: Avrupa, Kuzey Afrika, Güneybatı ve Orta Asya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın, Çiçekli köyü, 1012 m, 13.04.2010, S. Demirci, ISTE 92971, Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1067 m, 09.04.2010, SD 2751.

Yöresel Adı: Karalahana (Çiçekli), Eşek turpu (Torlar, Kumarlı).

Kullanılan Kısım: Genç yapraklar

Kullanılışı:

Gıda;

Yapraklarından sarma yapılır (Çiçekli, Kumarlı, Torlar).

4.18. Cucurbitaceae

4.18.1. *Ecballium elaterium* (L.) A. Rich.

Şekil 4-50: ***Ecballium elaterium***

25 cm'e kadar boyda, çok yıllık, otsu bitkiler. Gövde sürünücü, güçlü, soluk yeşil, yoğun hirsut. Yapraklar sert yapılı, üst yüzü koyu yeşil, hirsut, alt yüzü soluk yeşil, pubesent, ovat-triangular, kordat, sinuat veya undulat, 4-14 x 3,5-17 cm boyutlarında. Çiçek durumu sapı dik, sert tüylü, 2-10 cm uzunlukta. Erkek çiçekler 3,5-4 cm genişlikte, bir rasem boyunca dizili; petaller 8-16 x 4-7 mm boyutlarında. Dişi çiçekler çoğunlukla yaprak koltuklarında erkek çiçeklerle birlikte. Petaller 6-12 x 3-6 mm boyutlarında. Meyva sarkık, oblong elipsoid, yeşilimsi, 3-5 x 1,5-2,5 cm boyutlarında, üzeri sert tüylerle örtülü, olgunlukta sapın bağlı olduğu kısımdan koparak , içindeki sıvı ile birlikte tohumlarını dışarı fırlatır. Pulpa çok acı; tohumlar 4 mm, çok sayıda.

Çiçeklenme zamanı: Nisan-Ekim

Yetişme ortamı: Yol kenarları, boşalanlar, nehir kenarları, 0-600 m.

Türkiye'deki yayılışı: Trakya; Kuzeybatı ve Güney Anadolu.

Genel yayılışı: Akdeniz bölgesi, Güney Rusya, Kırım, Kafkasya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Yenimahalle, 1050 m, 28.07.2010, S. Demirci, SD 4931.

Yöresel Adı: Cırtatan (Yenimahalle, Pınarbaşı, Tufanpaşa).

Kullanılan Kısım: Meyve usaresi

Kullanılışı:

Tıbbi;

Meyve usaresi sinüziti tedavi etmek amacıyla burun içerisine sıkılır (Yenimahalle).

4.19. Ericaceae

4.19.1. *Arbutus andrachne* L.

Şekil 4-51: *Arbutus andrachne* ISTE 92818

Gövde kabuğu kırmızı renkte olanağaçlar; gövdedeki tüyler genellikle belirsiz; yapraklar yatık veya değil; petiol 1 cm uzunluğunda; lamina geniş ovat, genişliği uzunluğunun iki katından daha kısa, alt yüzü donuk mavimsi yeşil, kenarları genellikle tam; çiçek durumu 6-10(-14) çiçekli, salkım şeklinde; pedisel 9 mm'ekadar uzunlukta, glandular; ovaryum genellikle tüylü; meyve turuncu, papillalar yayık, nispeten kararmış.

Çiçeklenme zamanı: Mart-Mayıs

Yetişme ortamı: Maki, *Pinus brutia* ormanları, 0-800 m.

Türkiye'deki yayılışı: Trakya, Türkiye' nin kıyı şeridi.

Genel yayılışı: Akdeniz havzası, Kırım ve Doğu Karadeniz kıyıları, Kıbrıs, Batı Suriye ve Lübnan.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Hacıveliuşağı köyü, 533 m, 09.04.2010, S. Demirci, ISTE 92937,Beşbucak köyü, kuzgun köyüne giden yol, 400 m, 02.06.2010, ISTE 92818, Köklü köyü, köy girişi, yol kenarı, 950 m, 03.11.2010, ISTE 93105, Altınoluk köyü, 876 m, 13.04.2010, SD 4881, Alameşe köyü, 681 m, 13.04.2010, SD 4882.

Yöresel Adı: Hartlap, Sandal ağacı (Hacıveliuşağı, Altınoluk, Alameşe).

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanılışı:

Gıda;

Meyveler gıda olarak tüketilir (Hacıveliuşağı, Altınoluk, Alameşe, Kababağaç, Yeşilova).

4.19.2. *Erica manipuliflora* Salisb.

4 m' ye kadar boylanabilendik çalılar; gövde beyaz, seyrek tüylü. Yapraklar 4'lü halka oluşturmuş, 3,2-7 x 0,4-0,8 mm boyutlarında. Panikula çok kısa yan sürgünler taşır, 1-5 çiçekli, pedisel yaklaşık 9 mm uzunlukta, silindirik, tüysüz; brakte ve brakteoller yaklaşık 0,7 mm uzunlukta. Sepaller yaklaşık 1,3 mm uzunlukta; korolla beyaz veya pembe renkli, kampanulat, yaklaşık 3,3 x 3 mm boyutlarında,tüysüz, loplar yaklaşık 1,3 mm uzunlukta. Stamenler 8 adet; filamentler yaklaşık 3,6 mm uzunlukta, eksiz; anterler yaklaşık 0,9 mm uzunlukta, uçta açılabilen porlu. Ovaryum 4 gözlü, tüysüz; stilus ortadan basık, yaklaşık 3,7 mm uzunlukta.

Şekil 4-52: *Erica manipuliflora*

ISTE 92804

Çiçeklenme zamanı: (Mayıs), Temmuz-Kasım

Yetişme ortamı: Açık yerler, makilikler, *Pinus brutia* altlarında, kireçtaşı, serpantin, tabakalı kayalıklar, 0-1530 m.

Türkiye'deki yayılışı: Türkiye' nin Batı ve Güneyi.

Genel yayılışı: Doğu Akdeniz elementi, İtalya´dan Doğuya Latakya ve Lübnan´a.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Camuzluk köyü girişi, 667 m, 02.06.2010, S. Demirci, ISTE 92804,Efirağızlı köyü, 658 m, 02.06.2010, SD 491.

Yöresel Adı: Püren (Efirağızlı, Camuzluk, Boğazören, Torun, Başdoğan)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Diğer;

Arıcılar, bal kovanlarını özellikle bitkinin civarına yerleştirir (Efirağızlı).

4.20. Euphorbiaceae

4.20.1. *Euphorbia helioscopia* L.

Şekil 4-53: *Euphorbia helioscopia* ISTE 92930

40 cm' e kadar uzunlukta tek yıllık lateksli ve otsu bitkiler. Gövde yatık yumuşak tüylerle kaplı, tam veya tabanda ikiye dallanmış. Gövde yaprakları (0,5-)1-3,5(-4,5) x (0,3-)0,5-1,8(-2,5) cm boyutlarında,spatulat-ovat, akut-akuminat, üst yarısı serrat. Işın yapraklaro obovat, ikincil ışın yapraklarıasimetrik, 0,5-3 x 0,4-2 cm boyutlarında, ovat. Işınlar 5 adet, üçe çatallanmış, uç ışınlar mevcut değil. Meyve 3 loplu, 3,5 mm uzunlukta, düz. Tohum ovat, 2 mm uzunlukta, ağımsı, koyu kahverengi renkli; tohum karinkulası yassı, ovat, parlak.

Çiçeklenme zamanı: Şubat-Haziran

Yetişme ortamı: Kireçtaşı uçurumlar ve yamaçlar, firigana, akarsu kenarları, yıkıntılar, nadasa bırakılmış tarlalar, 0-1400 m.

Türkiye'deki yayılışı: Trakya, İç Anadolu ve Türkiye' nin kıyı şeridi.

Genel yayılışı: Avrupa, Kuzey Afrika, Asya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Yenimahalle, 1046 m, 09.04.2010, S. Demirci, ISTE 92930, Çiçekli köyü, 1050 m, 09.04.2010, SD 2171.

Yöresel Adı: Sütleğen (Yenimahalle, Çiçekli)

Kullanılan Kısım: Lateks

Kullanılışı:

Tıbbi;

Lateks haricen siğillerin iyileştirilmesinde kullanılır (Yenimahalle, Çiçekli).

4.20.2. *Euphorbia kotschyana* Fenzl

Şekil 4-54: *Euphorbia kotschyana* ISTE93087

80 cm'e kadar uzunlukta çok yıllık lateksli ve otsu bitkiler. Gövde seyrek kısa yumuşak tüylü, donuk mavimsi yeşil renkli. Gövde ve ışın yaprakları ovat-lanseolat, eliptik, oblong, alt kısımdaki yapraklar kısa saplı, üsttekiler sapsız, (1,5-)3-8 x 0,5-1,3 cm boyutlarında, akut veya akuminat, tam, her iki yüz mat. Glandlar çıkıntıları kısa. Meyve 3 loplu, 5,5-6,5 mm uzunlukta, düz. Tohumlar ovat-silindirik, 3-3,5 mm uzunlukta, düz, koyu gri renkli.

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Ağustos

Yetişme ortamı: *Abies* ve *Cedrus* veya *Juniperus excelsa* orman açıklıkları, *Quercus* çalılıkları, kayalık, 300-2500 m.

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Güney Anadolu.

Genel yayılışı: Doğu Akdeniz elementi, Latakya, Lübnan.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Yenimahalle, 1046 m, 28.07.2010, S. Demirci, ISTE 93087.

Yöresel Adı: Sütleğen (Yenimahalle)

Kullanılan Kısım: Lateks

Kullanılışı:

Tıbbi;

Lateks haricen siğillerin iyileştirilmesinde kullanılır (Yenimahalle).

4.20.3. *Euphorbia macrostegia* Boiss.

60 cm' e kadar uzunlukta lateksli otsu ve çok yıllık bitkiler. Çiçeklenme genellikle 2. yılda. Gövde çıplak, gövde yaprakları ilk yıl saplı, ovat- oblong veya lanseolat, (1-)3-11 x (0,5-)1-2,5 cm boyutlarında, akut veya akuminat, tabanda daralmış, kenarları tam, tabanda rozet oluşturmuş; gövde yapraklarıikinci yılda sapsız, lanseolat-oblong-eliptik veya ovat, 1,5 x 0,5-2,5 cm boyutlarında, obtus-trunkat. Brakteler 2-4 cm uzunlukta, Işınlar (2-)3-5 adet, bir veya 2 ye çatallanmış, uç kısımdakiler 35'e kadar sayıda. Glandlar kısa. Meyve 3 loplu, 5 mm uzunlukta, düz. Tohum ovat, 3 mm uzunlukta, düz, açık gri renkli.

Şekil 4-55: ***Euphorbia macrostegia***

ISTE 93090

Çiçeklenme zamanı: Nisan-Temmuz

Yetişme ortamı: Ormanlar, çalılık, maki, firigana, boğaz kayalık yamaçlar, 650-2100 m.

Türkiye'deki yayılışı: Güney Anadolu.

Genel yayılışı: Latakya, Lübnan, Batı ve Güney İran.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın;Camuzluk köyü, 650 m, 14.08.2010, S. Demirci, ISTE 93090.

Yöresel Adı:Sütleğen (Camuzluk)

Kullanılan Kısım: Lateks

Kullanılışı:

Tıbbi;

Lateks haricen siğillerin iyileştirilmesinde kullanılır (Camuzluk).

4.20.4. *Euphorbia peplus* L. var. *minima* DC.

Şekil 4-56: *Euphorbia peplus* var. *minima*

ISTE 92955

40 cm e kadar uzunlukta, lateksli ve otsu tek yıllık bitkiler. Gövde dallanmış ve sürünücü. Gövde yaprakları ovat, 2-20 x 2-12 mm boyutlarında, akut-akuminat, kenarları tam, tabandakilerde yaprak sapı 1 cm uzunlukta. Brakteler gövde yapraklarına benzer, fakat kısa saplı veya sapsız, ovat-rombik, 3-15 x 2-10 mm boyutlarında. Işınlar 3-4 adet, en uçta sayı 4'e kadar çıkabilir. Glandlar 2 adet, çıkıntılar kısa. Meyve 3 loplu, 2 paralel çizgili. Tohumlar ovat, altıköşeli, 1-1,6mm uzunlukta, 2 adet, açık gri renkli, lekeler koyu gri renkte; karinkula beyaz renkli ve konik.

Çiçeklenme zamanı: Şubat-Ağustos

Yetişme ortamı: *Liquidambar* ormanı, firigana, kayalık ve otlak alanlar, tarlalar, boş alanlar, 0-1400 m.

Türkiye'deki yayılışı: Trakya, Türkiye' nin kıyı şeridi

Genel yayılışı: Avrupa, Kuzey Afrika, Güneybatı Asya, Kuzey İran.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Çiçekli köyü, 1050 m, 13.04.2010, S. Demirci, ISTE 92955.

Yöresel Adı: Sütleğen (Çiçekli)

Kullanılan Kısım: Lateks

Kullanılışı:

Tıbbi;

Lateks haricen siğillerin iyileştirilmesinde kullanılır (Çiçekli).

4.21. Fagaceae

4.21.1. *Quercus cerris* L. var. *cerris*

Yaklaşık 25 m uzunluğunda yaprak döken ağaçlar. Yaşlı iken kabuk gri-beyaz renkli. Yapraklar sürgünlerde dağınık, oblong-eliptik, 5,5–14(-20) x 2,5– 9 cm boyutlarında, pennatilobat; loplar 4–9 adet, mukronat, damarlar belirgin; alt yüz genellikle yoğun yıldızsı tüylü, soluk yeşilimsi-beyaz renkli; üst yüzyoğun yıldızsı tüylü, koyu yeşil renkli; petiyol 3–20 mm uzunlukta. Kupula yarıküremsi veya çanaksı, 20 mm uzunlukta, sarımsı-kahverengi renkli; meyvenin yarısı kupulanın dışında,düz tepeli.

Şekil 4-57: *Quercus cerris* var. *cerris*

ISTE 92803

Çiçeklenme zamanı: Ağustos-Eylül

Yetişme ortamı: Karışık ormanlar ile diğer *Quercus* türleri, 0–1900 m.

Türkiye'deki yayılısı: Kuzeydoğu ve Doğu hariç Türkiye'de yaygın.

Genel yayılısı: Avrupa-Sibirya elementi, Orta ve Güneydoğu Avrupa.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Camuzluk köyü,02.06.2010, 650 m, S. Demirci, ISTE 92803, Bostanlı köyü, 862 m, 02.06.2010, SD 4801, Boynuyoğunlu köyü, 860 m, 02.06.2010, SD 4802,Altınboğa köyü, 1154 m, 09.04.2010, SD 4803,Boğazören köyü, 600 m, 02.06.2010, SD 4804.

Yöresel Adı: Eğrelti,Pelit, Palıt (Altınboğa, Boğazören, Bostanlı, Boynuyoğunlu, Köklü).

Kullanılan Kısım: Kökler, kupula, gövde ve dallar.

Kullanılışı:

Boya;

Köklerin kaynatılmasıyla elde edilen boya ip boyamak amacıyla kullanılır(Camuzluk, Altınboğa).

Yakacak;

Kuru yapraklar ve kupulalar yakacak olarak kullanılır (Altınboğa).

Diğer;

Pelit hayvan yemi olarak kullanılır (Hacıveliuşağı).

Şekil 4-58: Kök boya ile boyanmış iplerle dokunmuş kilim(Camuzluk)

4.21.2. *Quercus coccifera* L.

Şekil 4-59: *Quercus coccifera* ISTE 92854

2-3 m boyunda herdem yeşil çalı veya nadiren 10 m'ye kadar boylanan küçük ağaçlar. Genç sürgünleri esmer renkli. Yapraklar geniş eliptik-ovat, 1.5-5 x 1-3 cm boyutlarında, sivri ve batıcı serrat. Yaprak tabanı ovat-kordat. Lamina üst yüzü parlak koyu yeşil renkli, alt yüzü donuk renkte.Yaprak sapı 1-5 mm uzunlukta. Kupula kısa ve kalın saplı. Kadeh brakteleri dört köşeli, uçları sivri, sert ve batıcı, bazen geriye doğru kıvrık. Kadeh, pelitin 1/2-1/3' lik kısmını içine almış.

Çiçeklenme zamanı: Eylül

Yetişme ortamı: Firigana ve maki, *Pinus brutia* ormanı, 0-1500 m.

Türkiye'deki yayılışı: Kuzeybatı Türkiye, Batı ve Güney Anadolu.

Genel yayılışı: Akdeniz elementi, Akdeniz bölgesi

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Boğazören köyü, 660 m, 02.06.2010, S. Demirci, ISTE 92854, Altınboğa köyü, 1154 m, 13.04.2010, S. Demirci, SD 1141, Çiçekli köyü, 1050 m, 13.04.2010, SD 1142.

Yöresel Adı: Kesme ağacı (Altınboğa), Kesme (Çiçekli, Köklü), Bıldırcın (Boğazören).

Kullanılan Kısım: Kökler, toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Boya;

Köklerin soğan kabukları ile kaynatılmasıyla elde edilen boya, ip boyamak amacıyla kullanılır (Altınboğa).

Yakacak;

Bitkinin toprak üstü kısımları yakacak olarak kullanılır (Çiçekli).

4.22. Fumariaceae

4.22.1. *Fumaria officinalis* L.

Şekil 4-60: ***Fumaria officinalis***

20-60 cm boyunda, tek yıllık otsu bitkiler. Yapraklar uzun saplı, stipulasız ve alternan dizilişli. Lamina mavimsi-yeşil renkli ve çok parçalı. parçalar uzunca linear, küt veya sivri uçlu. çiçekler hermafrodit ve zigomorf olup, çiçek durumu gevşek salkım, (10-)20-40 çiçekli. Brakteler linear-lanseolat, kısa saplı. Kaliks 2 sepalli, lanseolat, dentat, korolladan daha dar, 0,5-1 mm uzunlukta. Korolla 4 petalli ve morumsu kırmızı renkli, 7-8(-9) mm uzunlukta, üst petal uzantısı 1,4-1,5 mm uzunlukta küt mahmuz şeklinde. Stamen 2 adet, filament yassı. Ovaryum 3 karpelli. stilus eğri, stigma 2-3 parçalı. Meyva 2-2,5 x 2,5 mm boyutlarında, basık küre şeklinde, tek tohumlu nuks.

Çiçeklenme zamanı: Nisan-Mayıs

Yetişme ortamı: Ekili alanlar, 0-700 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın

Genel yayılışı: Avrupa, Transkafkasya, Kıbrıs, Kuzey Afrika.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Yenimahalle, 1100 m, 09.04.2010, S. Demirci, SD 4932, Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1067 m, 12.04.2010, SD 4933.

Yöresel Adı: Şahtere, tere (Yenimahalle, Torlar).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Toprak üstü kısımları dahilen şeker hastalığının tedavisinde kullanılır (Mehlepçik).

Gıda;

Genç yaprakları gıda olarak kullanılır (Yenimahalle, Mehlepçik).

4.23. Hypericaceae

4.23.1. *Hypericum perforatum* L.

Şekil 4-61: *Hypericum perforatum*

ISTE 92800 ve çiçekleri ile yapılmış yanık kremini(Orhaniye ve Camuzluk)

10-110 cm boyunda, çok yıllık otsu bitkiler. Yapraklar 5-35 mm uzunlukta, ovat veya eliptik-oblong, çok kısa saplı, lamina düz, glandular. Sepal 5 adet, oblong-eliptik, akut, akuminat veya kısa aristalı; petal 5 adet, sarı renkli, 8-15 mm uzunlukta, kenar siyah glandular. Kapsula 5-9 mm uzunlukta, ovoid-piramidal.

Çiçeklenme zamanı: Nisan-Eylül

Yetişme ortamı: Boş alanlar, kuru habitatlar, 0-2500 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın.

Genel yayılışı: Avrupa, Kuzey Afrika, Kafkasya, Sibirya, Orta Asya, İran, Kuzey Irak, Kıbrıs, Batı Suriye.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Geben beldesi, Meryemçil mevkii, 1600 m, 21.06.2010, S. Demirci, ISTE 92912, Kabaağaç köyü, 266 m, 03.06.2010, SD 1921, Kızık köyü, 220 m, 03.06.2010, SD 1922, Beşbucak köyü, 220 m, 02.06.2010, SD 1923, Camuzluk köyü, Soğancılar obası, 660 m, 14.08.2010, ISTE 92800, Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1067 m, 08.06.2010, ISTE 92865, Sumaklı köyü, Berke dağı, zirve, çayırlık alanlar, 1600 m, 23.08.2010, ISTE 93073.

Yöresel Adı: Gantar otu (Kızık), Kantaron (Andırın; genel), Kantarot , Koyunkıran, Kuzukıran (Yenimahalle)

Kullanılan Kısım: Çiçek durumları

Kullanılışı:

Tıbbi; Bitkinin çiçek durumlarından hazırlanan infüzyon dahilen mide rahatsızlıklarında kullanılır (Andırın; genel), bitkinin çiçek durumlarının zeytinyağı içerisinde 1 ay bekletilmesinden sonra elde edilen karışım yanık izlerinin tedavisinde kullanılır (Camuzluk, Orhaniye).

4.24. Juglandaceae

4.24.1. *Juglans regia* L.

Yaklaşık 25-30 m uzunlukta kışın yaprak döken çok yıllık ağaçlar. Yapraklar 22-35 mm uzunlukta; folioller 5-11 adet, eliptik-obovat, akut veya akuminat, tam, uzun saplı. Erkek çiçekler bir önceki yılın dalları üzerinde amentum durumunda, stamenler çok sayıda, dişi çiçekler tek ya da 2-3 tanesi birarada, o yıl gelişen dalların ucunda. Drupa az çok küresel, çıplak, yeşil renkli, 4-6 cm çapında, endokarp kalın, hafifçe kırışık.

Şekil 4-62: ***Juglans regia***

Çiçeklenme zamanı: Mayıs

Yetişme ortamı: Kayalık alanlar, bahçeler; 0-1550 m.

Türkiye'deki yayılışı: Kuzeydoğu ve Doğu Anadolu'da doğal olarak yetiştiği kabul edilir, genellikle kültürü yapılır.

Genel yayılışı: Balkanlar, Lübnan, Kafkasya, Kuzey Irak, İran, Afganistan, Orta Asya, Çin.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Camuzluk köyü, Soğancılar obası, 660 m, 14.08.2010, S. Demirci, SD 4934, Beşbucak köyü, 220 m, 04.06.2010, SD 4935.

Yöresel Adı: Ceviz ağacı (Camuzluk, Beşbucak).

Kullanılan Kısım: Meyve**,** meyve kabuğu, yaprak

Kullanılışı:

Gıda;

Meyveler gıda olarak kullanılır (Andırın; genel).

Boya;

Meyve kabuğu ve yapraklar ip boyamada kullanılır (Beşbucak, Camuzluk).

4.25. Labiatae (Lamiaceae)

4.25.1. *Ajuga chamaepitys* (L.) Schreber subsp. *chia* (Schreber) Arcangeli var. *ciliata* Brig.

Çok yıllık, iki yıllık veya tek yıllık otsu bitkiler. Gövde toprak üzerinde yatık veya sürünücü, yatık batıcı tüylü. Gövde yaprakları kuneat-oblobg, kısa 3 loplu veya derin 3-5 parçalı, villos-lanat. Çiçek durumu yaprakları genellikle derin bölmeli, linear.Vertisillastrumlar 2 çiçekli.Kalix 4-6 mm uzunlukta, dişler tüpün 0,5-1(-2) katı. Korolla sarı renkli, 8-30 mm uzunlukta, üst dudak kısa emerginat, alt dudak iki loplu. Stamenler üst dudağı aşmış. Meyva 2,5-4 mm uzunlukta, enine kırışık, uç kısımçukurlu nutlet.

Şekil 4-63: *Ajuga chamaepitys* subsp. *chia* var. *ciliata* ISTE 92838

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Ağustos

Yetişme ortamı: Çalılık, otlaklar, hareketli kayalık, *Artemisia* bozkırları, nadas tarlaları, killi, kireçli alanlar, 1000-2240 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın.

Genel yayılışı: Romanya, Güney Rusya, Kuzey ve Kuzeybatı İran, Orta Asya´nın Doğusu.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Geben beldesi, Meryemçil mevkii, 1600 m, 21.06.2010, S. Demirci, ISTE 92974, Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1067 m, 08.06.2010, ISTE 92838, Tufanpaşa mah., 1040 m, 05.08.2010, SD 9401.

Yöresel Adı: Mayasıl otu (Meryemçil)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi; Bitkinin çiçeklerinden hazırlanan infüzyon dahilen hemoroit tedavisinde kullanılır (Meryemçil).

4.25.2. *Lamium truncatum* Boiss.

Şekil 4-64: *Lamium truncatum* ISTE 92793

(28-)35-45 cmboyunda çok yıllık otsu bitkiler. Gövde aşağı kısımlardaçıplak, üst kısımlar piloz, glandular. Yaprak sapı 20-60 mm uzunlukta, lamina ovat-oblong, 20-60(-77) x 13-35(-50) mm boyutlarında, obtus, kordat veya triangular, krenat, pubesent. Brakteler ovat, alt kısımdakiler (37-)50-70(-90) x (16-)35-45(-55)mm boyutlarında, üst kısımdakiler dar, akuminat, dentat. Vertisillastrumlar 2-4, 6-8(-10) çiçekli. Brakteoller 1,3-3,2 mm uzunlukta. Kaliks 10-14(-17,5) mm uzunlukta, dişler tüpün 1,5 katı, genellikle morumsu renkli, siliat, glandular. Korolla morumsu-pembe renkli, alt dudak morumsu lekeli, (17-)25-27 mm uzunlukta, tüp kıvrık, annuluslu; üst dudağın tepesi düz, yan loplar ekli, ekler linear. Meyva 3,5-3,6 x 1,2-1,4 mm boyutlarında, siyah renkli, küçük ve beyaz lekeli nutlet.

Çiçeklenme zamanı: Nisan-Temmuz

Yetişme ortamı: Taşlı uçurum kenarları, sık meşe çalılıkları.

Türkiye'deki yayılışı: Güney Anadolu (Amanoslar ve Anti-Toroslar).

Genel yayılışı: Doğu Akdeniz elementi, Batı Suriye.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Çiçekli köyü, 13.04.2010, 1050 m, S. Demirci, ISTE 92793, Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1067 m, 11.04.2010, SD 3131.

Yöresel Adı: Somurtlak (Çiçekli, Torlar).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Gıda;

Çiçeklerdeki nektarlar emilir (Çiçekli).

Diğer;

Arıcılıkta kovanlar bitkinin çevresine konulur (Çiçekli).

4.25.3. *Marrubium vulgare* L.

30-60 cm uzunlukta çok yıllık otsu bitkiler. Gövde piloz, tüylerden dolayı üst kısımlar beyaz renkli, alt kısımlar grimsi renkli. Yapraklar saplı, ovat, laminanın üst yüzüyıldızsı tüylü, grimsi-beyaz renkli, altyüzü koyu grimsi-yeşil. Vertisillastrumlar çok çiçekli, brakteoller kaliks tüpü ile aynı boyda veya tüpten daha uzun. Kaliks tüpü 3,5-4 mm uzunlukta, yıldızsı tüylü, dentat, dişler (5-)10 adet, yatık, çengel şeklinde kıvrıkveya zemberek şeklinde, 1,5-2 mm uzunlukta. Korolla beyaz veya krem renkli, dış kısmı yoğun yıldızsı tüylü, üst dudak çıplak. Meyva grimsi-kahverengi renkli, ortalama 2 mm uzunlukta nutlet.

Şekil 4-65: ***Marrubium vulgare***

ISTE 92822

Çiçeklenme zamanı: Nisan-Ağustos

Yetişme ortamı: Yol kenarları, tebeşirlikıyılar, bozkır, aşınmış tepeler, 0-1400 m.

Türkiye'deki yayılışı: İç Anadolu ve Türkiye' nin kıyı kesimleri

Genel yayılışı: Avrupa-Asya, Kuzey Afrika.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Sumaklı köyü, 721 m, 04.06.2010, ISTE 92822, Geben beldesi, Meryemçil mevkii, 1576 m, 21.06.2010, ISTE 92918.

Yöresel Adı: Kekik (Sumaklı)

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılışı:

Gıda;

Bitkinin yaprakları kurutulup ezilerek baharat olarak kullanılır (Sumaklı).

4.25.4. *Melissa officinalis* L. subsp. *inodora* (Bornm.) Bornm.

28-95 cmuzunlukta, dik, dallanmış, çok yıllıkotsu bitkiler. Yapraklar ovat-eliptik, kordat, 18-95 x 13-75 mm boyutlarında, akut, dentat. Yapraklar ve gövde seyrek sakalsı tüylü,glandular. Vertisillastrumlar 4-12 çiçekli. Brakteoller yapraksı, ovat, 3-10 x 1.2-7 mm boyutlarında.Kaliks 6-10 mm uzunlukta, glandular, pubesent; üst dudak 2-3 dişli. Korolla 9-14 mm uzunlukta, öncesoluk sarı daha sonra beyaz renkli. Meyvapürüzsüz yüzeyli nutlet.

Şekil 4-66: *Melissa officinalis* subsp. *inodora* ISTE 93021 Turunçcuk toplayan yöre insanı (Orhaniye)

Çiçeklenme zamanı: Haziran-Temmuz

Yetişme ortamı: Açık ormanlar, çalı, maki, kaya yamaçları ve yarıklar, dere kenarları, çorak yerler, yol, 0-1800 m.

Türkiye'deki yayılışı: Güney ve Doğu Anadolu

Genel yayılışı: Doğu Akdeniz elementi,Batı Suriye, Kuzey Irak.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Orhaniye köyü, 1241 m, 25.07.2010, S. Demirci, ISTE 93021, Cambaz köyü, 1155 m, 22.06.2010, SD 3631, Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1067 m, 08.06.2010, SD 3632, Akifiye köyü, 1147 m, 22.06.2010, SD 3633.

Yöresel Adı: Turunçcuk (Orhaniye, Cambaz, Torlar)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan dekoksiyon dahilen damar açıcı olarak (Cambaz), infüzyon dahilen baş ağrısının tedavisinde (Mehlepçik) ve kalp rahatsızlıklarının tedavisinde (Orhaniye) kullanılır.

4.25.5. *Mentha longifolia* (L.) Hudson subsp. *typhoides* (Briq.) Harley var. *typhoides*

40-100 cm uzunlukta, pubesent, çok yıllık, keskin kokulu, rizomlu, otsu bitkiler. Yapraklar sapsız, oblong, akut, kordat, dentat, 50 x 20 mm boyutlarında, üst yüzey grimsi-yeşi renkli, alt yüzey tomentoz, tüyler basit. Çiçek durumu yoğun çiçekli spika. Kaliks 1,5 mm uzunlukta; korolla leylak rengi veya beyaz renkli.

Çiçeklenme zamanı: Haziran- Ağustos

Yetişme ortamı: Akarsu kenarları ve sulak yerler, 900–2135 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın.

Genel yayılışı: Ege Adaları, Kıbrıs Lübnan, Kuzeybatı İran, KuzeyIrak.

Şekil 4-67: *Mentha longifolia* subsp. *typhoides* var. *typhoides* ISTE 92857

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Boğazören köyü, 660 m, 02.06.2010, ISTE 92857, Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1067 m, 08.06.2010, ISTE 92865, Akifiye köyü, köy içi, su kenarı, 1147 m, 22.06.2010, ISTE 92903, Orhaniye köyü, Parmaksız obası, köy içi, 1220 m, 25.07.2010, ISTE 93020, Beşbucak köyü, 220 m, 04.06.2010, SD 3621, Kızık köyü, 216 m, 04.06.2010, 3622.

Yöresel Adı: Yarpuz (Beşbucak, Boğazören, Torlar, Kızık, Yeşilova, Kabaağaç, Köklü).

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılışı:

Tıbbi;

Yapraklar haricen kan dindirici olarak kullanılır (Beşbucak, Boğazören, Kızık, Yeşilova, Kabaağaç, Köklü).

4.25.6. *Micromeria fruticosa* (L.) Druce subsp. *brachycalyx* P.H.Davis

Şekil 4-68: *Micromeria fruticosa* subsp. *brachycalyx* ISTE 93036

20-60 cm uzunlukta çok yıllık otsu bitkiler. Gövde dik, pubesent, grimsi-beyaz renkli, dallanmış. Gövde yaprakları ovat, 13-35 x 7-15 mm boyutlarında, dentat-krenat, her iki yaprak yüzü glandular, yaprak sapı 2-9 mm uzunlukta. Panikulalar yoğun dallanmış, silindirik, ovat-lanseolat, 5-17 x 1,5-5 cm boyutlarında. Vertisillastrumlar çok dallanmış, çok çiçekli, küçük brakteollü. Çiçek yaprakları, vertisillastrumun 1,5 katı veya daha kısa. Kaliks turbinat-silindirik, ortalama 1,5-2 mm uzunlukta, yoğun tomentoz. Kaliks boğazı sakalsı tüylü. Korolla (3-)4-7 mm uzunlukta, beyaz renkli, üst dudak açık mor lekeli. Meyva 1 x 0,4 mm boyutlarında, oblong, akut nutlet.

Çiçeklenme zamanı: Haziran-Ağustos

Yetişme ortamı: Kayalık kireçtaşı yamaçlarve granit kayalar, 90-1830 m.

Türkiye'deki yayılışı: Güney Anadolu

Genel yayılışı: Doğu Akdeniz elementi,Sicilya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Yeşilyurt köyü, Tırıl dağı, 1400 m, 07.08.2010, S. Demirci, ISTE 93067, Orhaniye köyü, Parmaksız obası, 1220 m, 25.07.2010, ISTE 93036, Kızık köyü, 220 m, 04.06.2010, SD 4251, Beşbucak köyü, 220 m, 04.06.2010, SD 4252, Hacıveliuşağı köyü, 533 m, 09.04.2010, SD 4253, Altınboğa köyü, 1154 m, 13.04.2010, SD 3791, Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1067 m, 08.06.2010, SD 3792.

Yöresel Adı: Taş nanesi (Andırın; genel)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi; Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon dahilen soğuk algınlığı ve grip tedavisinde kullanılır (Andırın; genel).

4.25.7. *Nepeta flavida* Hub.-Mor.

(20-)40-90 cm boyunda, dik gövdeli, çok yıllık otsu bitkiler.Gövdenin alt kısımları pubesent, üst kısımlar tomentoz. Yapraklar triangular-ovat, (1-)3-6 x 1-3(-4) cm boyutlarında, yeşil renkli, pubesent, yaprakların alt kısımları glandular, dentat, kordat; yaprak sapı 3-40 mm uzunlukta. Vertisillastrumlar çok çiçekli. Brakteoller çok sayıda, dik veya yatık, yeşil renkli, 7-14 x 1,2-(-3) mm boyutlarında, iğneli. Kaliks tüpsü, 9-12 mm uzunlukta, kıvrık, glandular, dentat, dişler lanseolat, tüp ile aynı uzunlukta. Korollada miğfer sarı renklive dudak beyaz renkli, 12-15 mm uzunlukta.Meyva oblong, ortalama 2,2 x 1,2 mm boyutlarında, tuberküllü nutlet.

Şekil 4-69: *Nepeta flavida* ISTE 92897

Çiçeklenme zamanı: Haziran-Temmuz

Yetişme ortamı: *Pinus brutia* ve *Fagus orientalis* koruluklarında, patika, 450-1650 m.

Türkiye'deki yayılışı: Güney Anadolu (Amanoslar)

Genel yayılışı: Doğu Akdeniz elementi, Latakya, Lübnan.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Orhaniye köyü, Parmaksız obası mevkii, 1220 m, 25.07.2010, S. Demirci, ISTE 93026, Geben beldesi, Meryemçil mevkii, 1568 m, ISTE 92897.

Yöresel Adı: Püsü kuyruğu (Orhaniye, Meryemçil)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon dahilen soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır (Orhaniye, Meryemçil).

4.25.8. *Ocimum basilicum* L.

15-100 cm boyunda tek yıllık otsu bitkiler. Gövde dallanmış, dik, pubesent. Yapraklar ovat-lanseolat, 25-70 x 13-25 mm boyutlarında, dentat, glandular, uzun saplı. Çiçek yaprakları brakteye benzer, geniş ovat, akuminat, mor renkli. Vertisillastrumlar 6 çiçekli. Kaliks çiçekte iken 3-4 mm uzunlukta, meyvede 7-8 mm uzunlukta. Korolla beyaz veyapembe renkli, 7-8(-10) mm uzunlukta. Stamenler ortalama 6-8,5 mm uzunlukta. Stilus 12 mm uzunlukta.

Şekil 4-70: ***Ocimum basilicum***

Çiçeklenme zamanı: Ağustos-Eylül

Yetişme ortamı: Saksılarda kültürü yapılır, bahçeler, 0-500 m.

Türkiye'deki yayılışı: Türkiye' nin Kuzeybatısı, Güney ve İç Anadolu

Genel yayılışı: Asya, Afrika ve Amerika, Avrupa ve Güneybatı Asya

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Yenimahalle, 1060 m, 28.07.2010,S. Demirci, SD 4934, Tufanpaşa mah., 1056 m, 28.07.2010, SD 4935, Pınarbaşı mah., 1050 m, 28.07.2010, SD 4938, Yeşilova beldesi, 220 m, 02.08.2010, SD 4937, Beşbucak köyü, 220 m, 04.06.2010, SD 4936, Kızık köyü, 220 m, 04.06.2010, SD 4940, Kuzgun köyü, 846 m, 04.06.2010, SD 4941.

Yöresel Adı: Irahan, reyhan (Andırın; genel)

Kullanılan Kısım: Yapraklar

Kullanılışı:

Gıda;

Bitkinin yaprakları çiğ veya pişirilerek veya koku vermek amacıyla baharat olarak kullanılır (Andırın; genel).

4.25.9. *Origanum syriacum* L. var. *bevanii* (Holmes) Letswaart

90 cm'e kadar boyda, yarı çalımsı çok yıllık bitkiler. Her gövde 10 çift dallanmış, dallar 10 cm' e kadar uzunlukta. Yaprak sapları çok kısa. Yapraklar ovat, 5-35 x 4-23 mm boyutlarında, akut veya akuminat, tam veya dentat, damarlar özellikle alt yüzde belirgin. Bileşik salkım, ortalama 5-25 x 4 mm boyutlarında. Brakteler obovat-eliptik, 2-5 x 1,5-3,5 mm boyutlarında, akuminat, tam veya dentat. Kaliks ortalama 2,5 mm uzunlukta. Korolla 4,5-7,5 mm uzunlukta, beyaz renkli.

Şekil 4-71: *Origanum syriacum* var. *bevanii* ISTE 93019

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Ekim

Yetişme ortamı: Kalkerli kayalar ve yamaçlar, 200-2700 m.

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Güney Anadolu.

Genel yayılışı: Doğu Akdeniz elementi, Kıbrıs, Lübnan, Latakya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Sumaklı köyü, Berke dağı, 1200 m, 23.08.2010, S. Demirci, ISTE 93072, Sumaklı köyü, köy içi, 400 m, 03.06.2010, ISTE 93077, Orhaniye köyü, Parmaksız obası, 1220 m, 25.07.2010, ISTE 93019.

Yöresel Adı: Kekik (Sumaklı), Dağ kekiği (Orhaniye).

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin yapraklarından hazırlanan infüzyon dahilen soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır (Orhaniye).

Gıda;

Yapraklar kurutulup ezilerek baharat olarak kullanılır (Sumaklı).

4.25.10. *Phlomis russeliana* Poiret

Şekil 4-72: *Phlomis russeliana* ISTE 93007

130 cm'e kadar boyda çok yıllık çalı formunda bitkiler. Yapraklar yeşilimsi renkli, glandular, üst kısımlarda lamina yıldızsı tüylü, alt kısımlarda ise yıldızsı-piloz, üst yapraklar ovat-oblong veya lanseolat, kordat, 4-15 x 1,5-7 cm boyutlarında, yaprak sapı ortalama 4 cm uzunlukta. Çiçek yaprakları oblong-lanseolat, saplı. Vertisillastrumlar 1-4,(6-)12-20 çiçekli. Brakteoller akuminat, linear-lanseolat, 15-22 x 2-4 mm boyutlarında, kaliks kısa saplı, 18-25 mm uzunlukta, hirsut, akuminat, 5-8 mm uzunlukta. Korolla sarı renkli, 25-35 mm uzunlukta. Meyva çıplak, nutlet.

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Temmuz

Yetişme ortamı: Kayalık yamaçlar, tabakalı tepe etekleri, meşe çalılığı, 300-1440 m.

Türkiye'deki yayılışı: Güney Anadolu.

Genel yayılışı: Doğu Akdeniz elementi, Suriye, Lübnan, Filistin.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Yenimahalle, 1046 m, 28.07.2010, S. Demirci, ISTE 93007.

Yöresel Adı: Laden (Yenimahalle)

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılışı:

Tıbbi;

Yapraklardan hazırlanan infüzyon dahilen prostat tedavisinde kullanılır (Yenimahalle).

4.25.11. *Rosmarinus officinalis* L.

50 cm' e kadar boyda, aromatik ve otsu bitkiler. Yapraklar linear-dar oblong, 10-25 x 1-4 mm boyutlarında, laminanın üst yüzü koyu yeşil, rugoz, barbelat; altta beyaz tomentoz. Çiçek ve çiçek durumu sapları yıldızsı tüylü.Kaliks 3-4,5 mm uzunlukta, yarısına kadar parçalı. Korolla soluk mavi renkli, 8-12 mm uzunlukta. Meyva ovoid, düz, kahverengi renkli nutlet.

Şekil 4-73: ***Rosmarinus officinalis***

Çiçeklenme zamanı: Şubat-Mayıs

Yetişme ortamı: Kalkerli ve tabakalı tepelerle, *Pinus brutia* ve *Erica manipuliflora* arasında, yol kenarları, 30-250 m.

Türkiye'deki yayılışı: Kuzeybatı ve Güney Anadolu

Genel yayılışı: Akdeniz elementi, Mısır, Kafkasya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Yeşilova beldesi, 220 m, 02.08.2010, S. Demirci, SD 4942, Hacıveliuşağı köyü, 538 m, 09.04.2010, SD 4943, Camuzluk köyü, 660 m, 14.08.2010, SD 4944.

Yöresel Adı: Biberiye (Yeşilova, Hacıveliuşağı, Camuzluk).

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin yapraklarından hazırlanan dekoksiyon dahilen kolestrol düşürmek amacıyla kullanılır (Camuzluk).

Gıda;

Kurutulan yapraklar baharat olarak kullanılır (Yeşilova, Hacıveliuşağı, Camuzluk).

4.25.12. *Salvia cryptantha* Montbret et Aucher ex Bentham

Küme oluşturan, çok yıllık otsu bitkiler. Gövdeler dik ve tek. Tüyler dallanmış veya dendroit; sapsız, glandular; yapraklar 1,5-5 x 0,8-2,5 cm boyutlarında, tabanda lopsuz; eliptik-ovat, rugoz, stellat; yaprak sapı 1,5-6 cm uzunlukta. Vertisillastrumlar 4-10 çiçekli. Brakteler genişçe ovat, brakteoller mevcut. Yaprak sapı dik-yayık; kaliks kampanulat, sarımsı yeşil (nadiren açık mor) renkli, glandular-villoz. Üst dudak genellikle alt dudaktan daha uzun; korollalar beyazdan pembeye (az çok mora) kadar değişen renklerde. Merikarplar yuvarlak, üçgen prizmatik, açık kahverengi renkli.

Şekil 4-74: *Salvia cryptantha* ISTE 92898

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Temmuz

Yetişme ortamı: Kayalık kireçtaşı yamaçlar, kuru bozkır, nadasa bırakılmış tarlalar, yol kenarları, 700-2500 m.

Türkiye'deki yayılışı: İç Anadolu

Genel yayılışı: Endemik, İran-Turan elementi.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Geben beldesi, Meryemçil mevkii, 1600 m, 21.06.2010, S. Demirci, ISTE 92898.

Yöresel Adı: Öksürük otu (Meryemçil)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon dahilen öksürük kesici olarak ve bronşit tedavisinde kullanılır (Meryemçil).

4.25.13. *Salvia verbenaca* L.

Şekil 4-75: *Salvia verbenaca* ISTE 93005

10-30(-70) boyunda çok yıllık otsu bitkiler. Gövde dik, üst kısımda dallanmış, alt kısım setoz, üst kısım glandular-setoz. Yapraklar genellikle tabanda, çok düzensiz, tam veya parçalı, dar oblong-ovat, 2-7(-10) x 1,5 -7 cm boyutlarında, salgısız veya glandular, dentat, yaprak sapı 1,2-8 cm uzunlukta. Vertisillastrumlar 4-6 çiçekli, üst kısımlarda aralıklı. Çiçek sapı ortalama 2 mm uzunlukta. Kaliks kampanulat, çiçekte 5-7 mm uzunlukta, meyvede 8-10 mm uzunlukta, glandular, üst dudak kısa, üç dişli, bilabiat. Korolla lila-morumsu renkte, 12-16 mm uzunlukta, tüp şişkin, 6-7 mm uzunlukta.

Çiçeklenme zamanı: Mart-Mayıs

Yetişme ortamı: Kıyılar, meşe çalılığında, yaprak döken koruluk, yol ve tarla kenarlarında, 0-900 m.

Türkiye'deki yayılışı: Türkiye' nin kıyı şeridi.

Genel yayılışı: Akdeniz elementi, Güney ve Batı Avrupa, Kuzeybatı ve Kuzey Afrika, Kırım, Kıbrıs, Filistin, Azerbaycan, Kafkasya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Yenimahalle, bahçe içi, 1046 m, 28.07.2010, S. Demirci, ISTE 93005.

Yöresel Adı: Şalba (Yenimahalle)

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılışı:

Tıbbi;

Yapraklardan hazırlanan infüzyon haricen mantar tedavisinde kullanılır (Yenimahalle).

4.25.14. *Satureja cilicica* P.H.Davis

15-30 cm boyunda yarı çalımsı formda çok yıllık bitkiler. Gövde tam veyanadiren üst kısımlarda dallanmış, silindirik, dik veya yükselici, çok az tüylü, tüyler sadece 0,1 mm uzunlukta. Yapraklar oblong-lanseolat, 12-23 x 2-6 mm boyutlarında, akuminat, limon kokulu, elma yeşili renkli. Çiçek durumu (4-)8-15 cm uzunlukta, vertisillastrumlar en çok 6 çiçekli, çiçekler saplı. Çiçek yaprakları kaliksin 1-2 katı. Kaliks 2,5-3 mm uzunlukta, aktinomorf, damarlar tüylü; dişler lanseolat, kaliksin 1/3-2/5 katı. Korolla beyaz renkli, dudak kenarları morumsu, 7-8 mm uzunlukta.

Şekil 4-76: *Satureja cilicica* ISTE 93031

Çiçeklenme zamanı: Temmuz-Ağustos

Yetişme ortamı: Kayalık ve çimenlik yamaçlar çağıllık, 1520-1670 m.

Türkiye'deki yayılışı: Güney Anadolu.

Genel yayılışı: Doğu Akdeniz (Dağ) elementi, endemik.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Orhaniye köyü, Parmaksız obası, 1300 m, 28.07.2010, S. Demirci, ISTE 93031.

Yöresel Adı: Dağ kekiği (Orhaniye)

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin yapraklarından hazırlanan infüzyon dahilen adet sancısı ve karın ağrısı tedavisinde kullanılır (Orhaniye).

4.25.15. *Satureja hortensis* L.

(5–)10-35 cm uzunluğunda çok yıllık otsu bitkiler. Gövde yay şeklinde kıvrık, kısa yumuşak tüylü. Tek bir gövde genişçe dallanmış. Yapraklar lineardan oblanseolata kadar değişen şekillerde, 8–30 x 1–4,5 mm boyutlarında. Çiçek durumlarıseyrek, vertisillastrumlar 2-20 çiçekli; brakteler kaliksin 1–2 katı. Kaliks bilabiat, 3–4,5 mm uzunlukta, dişler lanseolat-subulat, alt 2 diş üst dişten uzun; korolla leylak, pembe veya beyaz renkli. Meyve genişçe oblong nutlet.

Şekil 4-77: *Satureja hortensis* ISTE 93076

Çiçeklenme zamanı: Haziran-Eylül

Yetişme ortamı: Kayalık ve aşınmış yamaçlar, çağıllık, çakıllı yerler, kıyılardaki gevşek kumullar, nadasa bırakılmış tarlalar, 0-1920 m.

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey, Güney ve İç Anadolu.

Genel yayılışı: Güney Avrupa

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Gökçeli köyü, 878 m, 28.08.2010, S. Demirci, ISTE 93076.

Yöresel Adı: Kekik (Gökçeli)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Gıda;

Bitkinin toprak üstü kısımları toplanıp kurutularak baharat olarak kullanılır (Gökçeli).

4.25.16. *Sideritis libanotica* Labill. subsp. *linearis* (Bentham) Bornm

20–95 cm uzunluğunda tek gövdeli veya dallanmış çok yıllık otsu bitkiler. Gövde 4 köşeli, lanat, glandsız veya glandular. Gövde yaprakları oppozit dizilişli ve 2'si bir arada, linear-lanseolat, 1,5–4 x 0,3–0,8 cm boyutlarında, kenarlar tam, noduslar 9 cm'e kadar aralıklı. Vertisillastrumlar her gövdede 2–15 adet ve herbiri 6 çiçekli. Brakteler 6–20 x 2–13 mm boyutlarında, oblong-lanseolat-orbikular, akuminat. Kaliks 8 mm'e kadar uzunlukta ve tüylü; korolla sarı renkli, 7–13 mm uzunlukta. Meyve 4 merikarpa ayrılan şizokarp.

Şekil 4-78: *Sideritis libanotica* subsp. *linearis* ISTE 93109

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Eylül

Yetişme ortamı: Kireçtaşı kayalar ve çağıllık, kuruyamaçlar, bozkır, 1100-2800 m.

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Güney Anadolu

Genel yayılışı: Endemik.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın;Akifiye köyü, 1200 m, 22.06.2010, S. Demirci, ISTE 93108,Tufanpaşa mah., 1020 m, 20.08.2010, SD 4945, Pınarbaşı mah., 1050 m, 20.08.2010, SD 4947, Yenimahalle, 1046 m, 20.08.2010, SD 4946, Yeşilyurt köyü, 1012 m, 13.07.2010, SD 4948, Çiçekli köyü, 1050 m, 13.04.2010, SD 4949, Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1067 m, 08.06.2010, SD 4950, Orhaniye köyü, Parmaksız obası, 1220 m, 25.07.2010, SD 4951.

Yöresel Adı: Dağ çayı, adaçayı (Andırın; genel)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon dahilen soğuk algınlığı ve gribal enfeksiyonların tedavisinde kullanılır (Andırın; genel).

4.25.17. *Sideritis perfoliata* L.

20-60 cm boyunda, çok yıllık otsu bitkiler. Gövde tek veya dallanmış, pubesent-lanat-hirsut, glandular. Gövdenin orta kısmındaki yapraklar ovat-oblong, ampleksikaul, perfoliat- dentikulat veya tam, nadiren retikulat damarlı. Vertisillastrumlar 6-17, 6-15 çiçekli, 1-7 cm uzunlukta, orta brakteler sarımsı renkli, ovat-orbikular, kordat, 3 x 2 cm boyutlarında, akuminat-kaudat, sillerdeki glandlar 3 mm uzunlukta. Kaliks 10-13 mm uzunlukta, dişler 2,5-5 mm uzunlukta, akut-mukronat, hirsut, tüp glandular. Korolla açık sarı renkli, 13-15 mm uzunlukta, tüylü ve iç kısımlar kahverengi renkte lekeli.

Şekil 4-79: *Sideritis perfoliata* ISTE 92975

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Eylül

Yetişme ortamı: Kireçtaşı kayalar, *Pinus* ormanları, Quercetum, maki, 0-2000 m.

Türkiye'deki yayılışı: Kuzeybatı, Batı ve Güney Anadolu

Genel yayılışı: Doğu Akdeniz elementi, Yunanistan, Suriye, Kıbrıs, Lübnan.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Tufanpaşa mah., 1020 m, 20.08.2010, S. Demirci, ISTE 92975, Sumaklı köyü, 400 m, 04.06.2010, ISTE 92825, Yeşilyurt köyü, 1012 m, 13.07.2010, SD 3011, Çiçekli köyü, 1050 m, 13.04.2010, SD 3012, Yeşilova beldesi, 220 m, 02.06.2010, SD 1781, Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1067 m, 08.06.2010, SD 1782, Orhaniye köyü, Parmaksız obası, 1220 m, 25.07.2010, ISTE 93035, Alanlı köyü, 603 m, 02.06.2010, SD 3781.

Yöresel Adı: Ada çayı (Andırın; genel)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon dahilen soğuk algınlığının tedavisinde kullanılır (Andırın; genel).

4.25.18. *Teucrium chamaedrys* L. subsp. *tauricolum* Rech. Fil.

Şekil 4-80: ***Teucrium chamaedrys*** **subsp.** ***tauricolum*** **ISTE 92916**

5-50 cmboyunda yarı çalımsı formda bazen rizomlu olabilen çok yıllık otsu bitkiler. Çiçek durumları çok düzensiz. Gövde tüyleri yukarı doğru azalır. Yapraklar oblong-ovat, kuneat, dentat veya kısa loplu, loplar tam veya dentat. Vertisillastrumlar (2-)4-8 çiçekli, yoğun bir rasem boyunca dizili.Braktelergövde yapraklarına benzer, dentat, belirgin olarak kaliksten daha kısa, asiliat. Çiçek sapı kaliks ile aynı uzunlukta veya kaliksten daha kısa. Kaliks tüpü kampanulat, tabanda keseli, kaliks dişleri lanseolat-triangular, akuminat, kenarlar tüylü, genellikle morumsu renkli. Korolla morumsu-kırmızı renkli, kaliksin 2 katı uzunluğunda.

Çiçeklenme zamanı: Temmuz-Ağustos

Yetişme ortamı: Kuru kayalık yamaçlar, uçurum ve hareketli kayalıklar, 500-3000 m.

Türkiye'deki yayılışı: Güneybatı ve Güney Anadolu.

Genel yayılışı: Doğu Akdeniz elementi, endemik.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Geben beldesi, Meryemçil mevkii, 1600 m, 21.06.2010, S. Demirci, ISTE 92916, Bıngıldak mevkii, otlaklar, 1500 m, 21.06.2010, ISTE 92958, Tufanpaşa mahallesi, yol kenarı, yamaçlar, 1050 m, 05.08.2010, ISTE 92980.

Yöresel Adı: Mayasıl otu (Meryemçil)

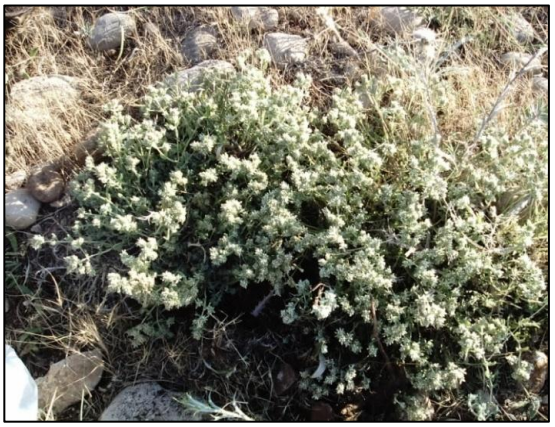
Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon dahilen hemoroit tedavisinde kullanılır (Meryemçil).

4.25.19. *Teucrium polium* L.

Şekil 4-81: ***Teucrium polium*** **ISTE 92914**

10–40 cm boyunda çok yıllık yarı çalımsı formda bitkiler. Gövde, yatık veya dik, beyazımsı-gri renkli, lanat. Yapraklar oblong-linear, obtus, kreanat, tomentoz. Çiçekler üst yaprakların koltuğundan çıkan başçıklar halinde, çok kısa saplı. Stamenler 4adet,didinam, korollatüpünü aşmış; brakteler linear, kalikslerden daha kısa veya onlardan hafifçe uzun; kaliks 3–5 mm uzunlukta, tüpsü, lanat; korolla açık sarı renkli, loplar lanat. Meyve 2 mm uzunlukta.

Çiçeklenme zamanı: Haziran-Eylül

Yetişme ortamı: Meşelikler, kayalık yamaçlar, stepler, tarla kenarları, 0–2050 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın.

Genel yayılışı: İtalya, İspanya, Portekiz, Güney Fransa.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Geben beldesi, Meryemçil mevkii, 1600 m, 21.06.2010, S. Demirci, ISTE 92914.

Yöresel Adı: Periyavşan (Meryemçil)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan dekoksiyon dahilen akciğere bağlı rahatsızlıkların tedavisinde, infüzyon dahilen mide ülseri tedavisinde, şeker hastalığı tedavisinde ve ateş düşürmek amacıyla kullanılır (Meryemçil).

4.25.20. *Thymus sipyleus* Boiss.subsp. *rosulans* (Borbas) J. Jalas

Şekil 4-82: *Thymus sipyleus* subsp. *rosulans* ISTE 92920

1-(-10) cm boyunda yarı çalı formda çok yıllık otsu bitkiler. Çiçekli gövde dik, geriye kıvrık tüylerle kaplı. Yapraklar ovat, imbrikat, oppozit dizilişli, gövde yaprakları 3-6(-7,5) mm uzunlukta, lanseolat-linear, boyu eninin 3 katı, akut, etli, üst kısımlarda çok seyrek glandular, yan damarlar çok belirgin değil,brakteler yaprak benzeri,oldukça gelişmiş, brakteoller 1-1,5 mm uzunlukta, genellikle yeşil renkli, çansı, dişler kaliks tüpü ile eşit uzunlukta,üst dişler 0,5-09(-1,2) mm uzunlukta.Korolla beyaz renkli, bazen pembe renkli, 5-6 mm uzunlukta. Vertisillastrumlar çok çiçekli.

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Ağustos

Yetişme ortamı: Dağ stepleri, kayalık yamaçlar, 400-2700 m.

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey,İç ve Kuzeydoğu Anadolu, nadiren Batı Anadolu.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Orhaniye köyü, 1284 m, 13.07.2010, S. Demirci, ISTE 92920, Kargaçayırı köyü, Halbur yaylası, 1500 m, 02.11.2010, ISTE 93108, Geben beldesi, Meryemçil mevkii, 1576 m, 21.06.2010, SD 4911.

Yöresel Adı: Dağ kekiği (Orhaniye), Erkek kekik (Halbur)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon dahilen soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır (Orhaniye).

Gıda;

Bitkinin yaprakları kurutularak baharat olarak kullanılır (Orhaniye).

4.25.21. *Ziziphora capitata* L.

4-15 cm boyunda tek yıllık otsu bitkiler.Gövde tüylü, dallanmış. Yapraklar değişken, orta kısımdakiler linear-lanseolat alttakiler eliptik, üsttekiler ovat-akuminat. Çiçekler uçta kümelenmiş, oval bir brakte ile çevrili. Kaliks 8-11 mm uzunlukta, piloz-hirsut. Korolla mor veya pembemsi-lavanta renkli (nadiren beyaz veya pembe renkli), 10-13 mm uzunlukta.

Şekil 4-83: *Ziziphora capitata* ISTE 92866

Çiçeklenme zamanı: Nisan-Ağustos

Yetişme ortamı: Kuru açık alanlar, taşlık yamaçlar, kayalık, stepler, 0-2200 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın.

Genel yayılışı: İran-Turan elementi, Balkanlar, Güney Rusya, Kafkaslar, Mısır, Batı Suriye, Kuzey Irak, İran.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Tufanpaşa mah., 1050 m,05.08.2010, S. Demirci, ISTE 92977, Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1067 m, 08.06.2010, ISTE 92866, Geben beldesi; Meryemçil mevkii, taşlık alan, 1576 m, 21.06.2010, ISTE 92872, Çamlıca mah., yol kenarı, yamaçlar, 1600 m, 21.06.2010, ISTE 92894, Yeşilyurt köyü, 1020 m, 13.08.2010, SD 1681.

Yöresel Adı: Saplıcan otu (Yeşilyurt).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon dahilen soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır (Yeşilyurt).

4.26. Lauraceae

4.26.1. *Laurus nobilis* L.

2-15 m boyunda, her dem yeşil, çıplak, kokulu, dioik çalı veya ağaçlar. Yapraklar3-10 x 2-4 cm boyutlarında, oblong-lanseolat, derimsi, akut veya akuminat, kenarları dalgalı. Erkek çiçekler 8-12 stamenli, filamentler tabana yakın kısımda glandular. Dişi çiçekler 4 staminotlu. Meyve 10-12 mm uzunlukta, küresel- eliptik, tek tohumlu siyah drupa.

Şekil 4-84: *Laurus nobilis* ISTE 92858*Laurus nobilis* yapraklarından yapılmış el kremi (Camuzluk)

Çiçeklenme zamanı: Mart-Mayıs

Yetişme ortamı: Nemli alanlar, çalılıklar vekültüre alındığı alanlar, 0-1200 m.

Türkiye'deki yayılışı: Trakya; Kuzey, Batı ve Güney Anadolu.

Genel yayılışı: Güney Avrupa, Kuzeybatı Afrika, Mısır, Batı Suriye, Kırım.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Boğazören köyü, 660 m, 02.06.2010, S. Demirci, ISTE 92858, Beşbucak köyü, 220 m, 02.06.2010, SD 1181, Hacıveliuşağı köyü, 536 m, 09.04.2010, ISTE 92940, Bostanlı köyü, 862 m, 02.06.2010, SD 2581,Camuzluk köyü, 650 m, 14.08.2010, SD 2582,Çiçekli köyü, 1050 m, 13.04.2010, SD 1182, Altınboğa köyü, 1154 m, 13.04.2010, SD 2583.

Yöresel Adı: Har (Andırın; genel)

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılışı:

Diğer;

a) Yaprakların kaynatılması ile süzdürülerek elde edilen sabit yağ el kremi yapımında kullanılır, elde edilen su banyo suyu ile karıştırılarak hoş koku vermesi sağlanır (Camuzluk).

b) Dalları evlerin kapı üstleri veya pencelerine asılarak özellikle örümcek, sinek ve böcekleri uzak tutmak amacıyla kullanılır (Andırın; genel).

c) Yapraklar zeytin içerisine konur (Çiçekli).

4.27. Leguminosae (Fabaceae)

4.27.1. *Ceratonia siliqua* L.

10 m' ye kadar boyda çok yıllık ağaçlar. Yapraklar pennat, 6-12 yaprakçıklı, derimsi, üst tarafları parlak, alt yüzleri donuk yeşil renkli, tam kenarlı, uç kısımları biraz içeri doğru girik. Çiçekler hermafrodit, erkek veya dişi. Petal yok. Kaliks boyları 3 mm kadar olan 5 parçadan ibaret. Meyva 10-20 cm uzunlukta, 2-3 cm genişlikte, yassı ve esmer renkli legümen. Tohumlar 10-15 adet, sert, esmer renkli ve oval şekilli.

Şekil 4-85: *Ceratonia siliqua* ISTE 92833

Çiçeklenme zamanı: Eylül-Kasım

Yetişme ortamı: Sabit kumullar, makilikler, 0-300 m.

Türkiye'deki yayılışı: Tükiye' nin batısı, Güney Anadolu.

Genel yayılışı: Akdeniz Elementi,Güney Avrupa, Kıbrıs, Batı Suriye, Kuzey Afrika.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Kabaağaç köyü, 266 m, 03.06.2010, S. Demirci, ISTE 92833, Alameşe köyü, 270 m, 03.06.2010, SD 8901, Bektaşlı köyü, 200 m, 02.06.2010, SD 8902, Yeşilova beldesi, 220 m, 02.08.2010, SD 8903, Akçakoyunlu, 190 m, 02.08.2010, SD 8904, Gökahmetli köyü, 175 m, 02.08.2010, SD 8905.

Yöresel Adı: Harnup (Alameşe, Kabaağaç, Bektaşlı, Yeşilova, Akçakoyunlu, Gökahmetli)

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanılışı:

Gıda;

a) Olgun meyveler çerez olarak yenir (Alameşe, Kabaağaç, Bektaşlı, Yeşilova, Akçakoyunlu, Gökahmetli).

b) Olgun meyvelerin öğütülmesi ve kaynatılması ile harnup pekmezi adı verilen bir pekmez hazırlanır (Alameşe, Kabaağaç, Bektaşlı, Yeşilova, Akçakoyunlu, Gökahmetli).

4.27.2. *Ononis spinosa* L. subsp. *leiosperma* (Boiss.) Sirj.

Şekil 4-86: *Ononis spinosa* subsp. *leiosperma*

ISTE 92868

30-60 cm boyunda çok yıllık dikenli otsu bitkiler. Gövde odunlu, yatık ve bazı kısımları esmer kırmızı renkli. Tamamı uzunca tüylerle örtülü. Yapraklar kısa saplı, stipulalı ve alternan dizilişli. Alttakiler 3 foliollü, üst yapraklar basit. Folioller ovat-oblong, dentat, 5-20 x 3-10 mm boyutlarında. Çiçekler kısa saplı, tek veya çift halde, yaprakların koltuğunda.. Kaliks 5- 10 mm uzunlukta, kampanulat, dentat, dişler 5 adet ve tüylü. Korolla 6-10(-15) mm uzunlukta, pembemsi renkli. Stamenler 10 adet, tüpsü. Meyva sarımtırak-esmer renkli, yassı, tüylü, 1-4 tohumlu legümen. Tohumlar dairemsi, pürüzsüz, 2 mm uzunlukta.

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Ağustos

Yetişme ortamı: Taşlı yamaçlar, bağlar, ekilmiş arazi, 0-2250 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın

Genel yayılışı: Akdeniz Elementi,Balkanlar, Kıbrıs, Batı Suriye, Kuzey Irak, Kuzey ve Batı İran.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Geben beldesi, Meryemçil mevkii, 1625 m, 21.06.2010, S. Demirci, ISTE 92868, Tufanpaşa mah., 1046 m, 28.07.2010, SD 1391.

Yöresel Adı: Kayışkıran (Meryemçil)

Kullanılan Kısım: Kök

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin köklerinden hazırlanan infüzyon dahilen böbrek taşlarını düşürmek amacıyla kullanılır (Meryemçil).

4.27.3. *Onobrychis gracilis* Besser

40-75 cm yükseliğinde çok yıllık otsu bitkiler. Gövde yükselici veya dik, tabanda odunsu. Yapraklar imparipennat; folioller 5-9 çift, dar, linear-oblong, 12-13 x (1-)2-3 mm uzunlukta, tüylü, stipulalı; stipulalar zarımsı, beyazımsı renkli, birleşik, ortalama 5 mm uzunlukta. Yaprak sapı belirgin olarak foliollerden daha uzun. Çiçek durumu dar, çiçek açmadan önce linear, meyvede iken oldukça uzamış. Kaliks tüylü veya çıplak, 4-5 mm uzunlukta, dentat, dişler tüpün 1-1/2 katı. Korolla pembe renkli, 5-7 mm uzunlukta, kanatlar 2-3 mm uzunlukta, karina 4-5 mm uzunlukta. Meyve 2,5-5 mm uzunlukta, pubesent ve dik sert iğneli.

Şekil 4-87: ***Onobrychis gracilis***

ISTE 93001

(Foto:İ.Karakısa**)**

Çiçeklenme zamanı: Nisan-Haziran

Yetişme ortamı: Nadasa bırakılmış tarlalar, çorak yerler, şistli kıyılar, kayalık, garig (Akdeniz ikliminde görülen kıraç alanları), 0-1500 m.

Türkiye'deki yayılışı: Trakya, Batı ve GüneyAnadolu.

Genel yayılışı: Balkanlar, Kırım, Güney Rusya, Batı Suriye.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Orhaniye köyü, Karanebili mevkii, 1284 m, 29.07.2010, S. Demirci, ISTE 93001.

Yöresel Adı: Kuyruk yaran (Karanebili)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan dekoksiyon dahilen soğuk algınlığı ve gribal enfeksiyonların tedavisinde kullanılır (Karanebili).

4.27.4. *Spartium junceum* L.

1-3 m boyunda çok yıllık dik çalılar. Yapraklar seyrek, 15-25 mm uzunlukta, tam, eliptik, erken düşücü. Rasem 5-20 adet çiçekli. Korolla 20-30 mm uzunlukta, sarı renkli, meyve gagası ortalama 2 mm uzunlukta. Meyva 6,5-8,5 x 0,6 cm boyutlarında, esmer renkli, 12-20 tohumlu legümen.

Çiçeklenme zamanı: Nisan-Temmuz

Yetişme ortamı: Maki, çalılar, yol kenarları, 0-600 m.

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Güney Anadolu.

Genel yayılışı: Akdeniz Elementi,Güney Avrupa, Kırım, Batı Suriye, Kuzey Afrika.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Sumaklı köyü, 04.06.2010,400 m, S. Demirci, ISTE 93086.

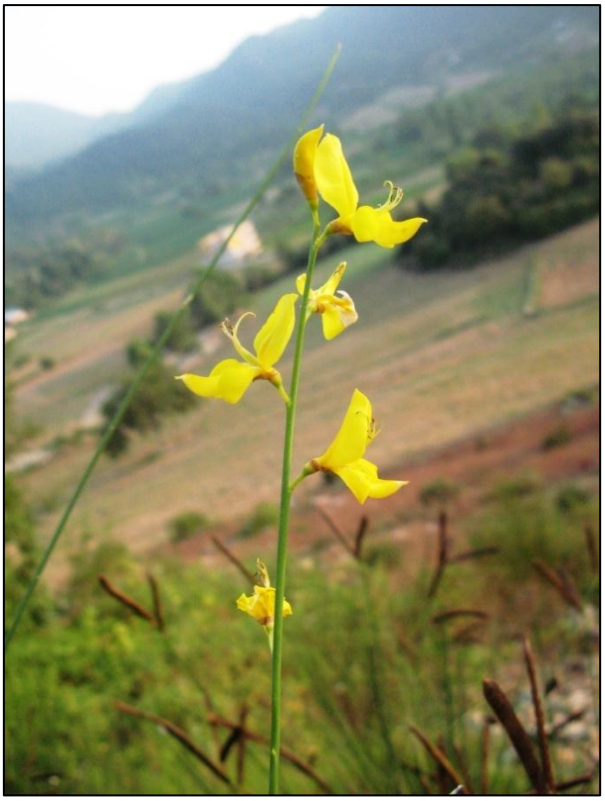
Yöresel Adı: Boruk (Sumaklı).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları.

Kullanılışı:

Yapacak;

Bitkinin toprak üstü kısımları çardak yapımında kullanılır (Sumaklı).

Şekil 4-88: *Spartium junceum* ve toprak üstü kısımlarından yapılmış çardak (Sumaklı) ISTE 93086

4.28. Loranthaceae

4.28.1. *Viscum album* L. subsp. *album*

Şekil 4-89: *Viscum album* subsp. *album*

ISTE 92830

20–100 cm çapında, kışın yaprak dökmeyen, dioik, yarı parazit bitkiler. Gövdeler dallanmış, 80 cm'e kadar uzunlukta. Yapraklar 2–5 x 1–2 cm boyutlarında, oppozit dizilişli, dar veya uzun eliptik, 3–5 paralel damarlı. Çiçekler sapsız, yaprakalrın koltuğunda, 3–5 çiçekli, demetler halinde. Periant, 4 parçalı, erkek çiçeklerin tepalleri 4–5 mm uzunlukta, ovat, akuminat; dişi çiçeklerin tepalleri 0,5–0,75 mm uzunlukta, üç köşeli.Meyva yaklaşık 1 cm genişlikte, beyaz veya sarı renkli, çoğunlukla ovat-oblong, tohumlar 3 köşeli.

Çiçeklenme zamanı: Mart-Haziran

Yetisme ortamı: Değişik ağaçlar üzerinde yarı parazit olarak yetişir, 300-2000 m.

Türkiye'deki yayılısı: Kuzey Türkiye, Batı ve Güneybatı Anadolu.

Genel yayılısı: Avrasya, Kuzey Afrika.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Yeşilova beldesi, 200 m, 02.08.2010, S. Demirci, ISTE 92830, Beşbucak köyü, 220 m, 04.06.2010, SD 8301, Altınboğa köyü, 13.04.2010, SD 8302,Yenimahalle, 1046 m, 28.07.2010, SD 8303, Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1067 m, 08.06.2010, ISTE 93052, Ayşepınarı köyü, 851 m., 08.06.2010, SD 4021, Gökgedik köyü, 901 m, 08.06.2010, SD 4022

Yöresel Adı: Göveldek (Andırın; genel)

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin yapraklarından hazırlanan infüzyon dahilen şeker hastalığı tedavisinde (Andırın; genel), kolestrol düşürmek amacıyla (Beşbucak köyü) ve böbrek taşlarını düşürmek amacıyla (Altınboğa) kullanılır.

4.29. Malvaceae

4.29.1. *Alcea pallida* Waldst. & Kit.

Uzun boylu çok yıllık otsu bitkiler. Gövde yıldızsı tüylerle kaplı, dik. Yapraklar belirgin olarak kalın, 5-7 loplu, üst yüzey belirgin olarak pürüzlü, yıldızsı tüylü. Çiçek durumu kaliksten daha uzun, kaliks meyvede çizgili. Petallar beyaz, pembe veya lila renkli, genellikle tabanda sarımsı renkli, 40-50 mm uzunlukta. Merikarp kanatlı, belirgin olarak pürüzlü, siyah tüyler sadece çizgiler boyunca mevcut.

Şekil 4-90: *Alcea pallida*ISTE 93003

Çiçeklenme zamanı : Haziran-Ekim

Yetişme ortamı: Yol kenarları, tarlalar, step, kıyılar, 300-1500

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın.

Genel yayılışı: Macaristan, Balkan Yarımadası.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın;

Yenimahalle, 1050 m, 29.08.2010, S. Demirci, ISTE 93003, Camuzluk köyü, Soğancılar obası, 660 m, 14.08.2010, SD 3401.

Yöresel Adı: Gül hatmi (Yenimahalle), Küllük kömeci (Camuzluk)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin çiçeklerinden hazırlanan infüzyon dahilen öksürük ve bronşit tedavisinde kullanılır (Yenimahalle).

Diğer;

Bitkinin toprak üstü kısımları çamaşır yıkamak için kullanılan kül ile karıştırılarak çamaşır yıkamada kullanılır (Camuzluk).

4.29.2. *Malva neglecta* Wallr.

Şekil 4-91: *Malva neglecta* ISTE 93033

Tek yıllık bitkiler. Gövdeler yükselici veya dik, basit veya az sayıda yıldızsı tüylü.Yapraklar az çok dairemsi, çokaz loplu, krenat, yumuşak dik ve uzun tüylü. Çiçekler yaprak koltuklarında, demetler halinde. Epikaliks segmentleri linear; sepaller genisçe üçgenimsi, 2-4 mm uzunlukta; petaller tabanda tüylü,pembe veya beyaz renkli, 8-14 mm uzunlukta. Merikarplar yumuşak dik ve uzun tüylü, birbirine komşu kenarlarında düz.

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Ağustos

Yetişme ortamı: Step, tarlalar, yol kenarları, çorak yerler, 0-2000 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın.

Genel yayılışı: Avrupa, Kuzeybatı Afrika, Güneybatı Asya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın;, Orhaniye köyü, Parmaksız obası, 1227 m, S. Demirci, 25.07.2010, ISTE 93033, Çiçekli köyü, 900 m, 13.07.2010, SD 3751,Yeniköy, 1162 m, 25.07.2010, SD 3752, Yeşiltepe köyü, 1200 m, 25.07.2010, SD 3753, Altınboğa köyü, 1154 m, 13.04.2010, SD 3754, Kızık köyü, 220 m, 04.06.2010, SD 3755, Hacıveliuşağı köyü, 533 m, 09.04.2010, SD 3756.

Yöresel Adı: Ebegömeci, Kömeç (Andırın; genel)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

a) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon dahilen tansiyon düzenleyici olarak kullanılır (Kızık).
b) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan yemek dahilen şeker düşürücü olarak tüketilir (Hacıveliuşağı).

Gıda; Bitkinin yaprakları kavrularak, haşlanarak veya böreklerin içine konularak yenir (Andırın; genel).

4.30. Moraceae

4.30.1. *Ficus carica* L. subsp. *carica* (All.) Schinz et Thell.

Ülkemizde doğallaşmış lateksli çok yıllık küçük çalı veya ağaçlar. Genç sürgünleri yeşil, sonra kahverengi renkli; yaşlı sürgünler gri renkli, az dallı. Yapraklar düşücü, 10 cm' e kadar uzunlukta, tam, genişçe ovat-oblon, akut, hirsut, altta pubesent, nadiren tüysüz, kenarlar düzensiz, sap 2–10 cm uzunlukta, kalın. Meyva 2–3 cm uzunluğunda, basık küresel, kısa saplı, sarıdan mora kadar değişen renklerde.

Şekil 4-92: *Ficus carica* subsp. *carica* ISTE 93070

Çiçeklenme zamanı: Mart-Eylül

Yetişme ortamı: Açık alanlar ve karışık ormanlar, vadilerde taşlı yamaçlar, kaya oyukları, 20–1770 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın.

Genel yayılışı: Doğu Akdeniz, Türkmenistan, Tacikistan.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Torlar köyü, Karasu mevkii, 1268 m, 08.06.2010, ISTE 93070, Efirağızlı köyü, Çatak mevkii, 720 m, 02.11.2010, ISTE 93098.

Yöresel Adı: Yabani incir (Torlar)

Kullanılan Kısım: Meyve, Lateks

Kullanılışı:

Tıbbi;

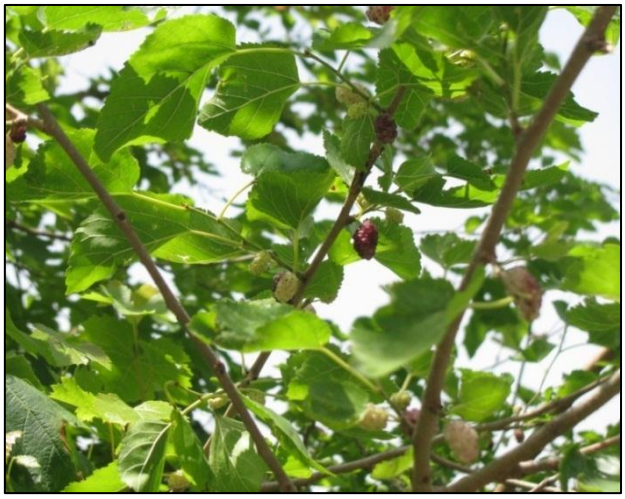
Lateks siğillerin tedavisinde kullanılır (Torlar).

Gıda;

a) Lateks sıcak keçi sütü ile karıştırılarak sütün mayalanması sağlanır (Torlar, Yenimahalle).
b) Meyveler gıda olarak tüketilir (Torlar).

4.30.2. *Morus nigra* L.

10 m'ye kadar uzunlukta çok yıllık ağaçlar. Gövde kısa, dallanmış, sürgünler tüylü, kalın. Yapraklar genişçe ovat, 6-20 cm uzunlukta, akut-akuminat, belirgin kordat, serrat, genellikle tam,bazen 2-3 loplu, koyu yeşil renkli ve üstte seyrek tüylü, altta piloz. Yaprak sapı 1,5-2,5 cm uzunlukta. Meyva 2-2,5 cm uzunlukta, koyu kırmızımsı-mor renkli, ekşimsi lezzette sinkarp.

Şekil 4-93: ***Morus nigra***

Bağlama ustası Ahmet Erdevir (Karanebili)

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Haziran

Yetişme ortamı: Kültür Bitkisi

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın.

Genel yayılışı: Orta Asya, Güney Avrupa, Güneybatı Asya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Orhaniye köyü, Karanebili mevkii, 1300 m, 29.07.2010, S. Demirci, SD 4957, Parmaksız obası, 1220 m, 25.07.2010, SD 4953, Torlar köyü, Mehlepçik mevkii, 1067 m, 08.06.2010, SD 4954, Çiçekli köyü, 1050 m, 13.04.2010, SD 4956, Sumaklı köyü, 400 m, 04.06.2010, SD 4958, Boğazören köyü, 660 m, 02.06.2010, SD 4952, Efirağızlı köyü, 658 m, 02.06.2010, SD 4955.

Yöresel Adı: Karadut (Andırın; genel)

Kullanılan Kısım: Meyve, gövde

Kullanılışı

Tıbbi;

Meyve ve meyvelerden hazırlanan reçel kansızlığa karşı yenir (Andırın; genel).

Gıda;

Meyveler gıda olarak tüketilir (Andırın; genel).

Yapacak;

Gövde bağlama yapmında kullanılır (Orhaniye).

4.31. Morinaceae

4.31.1. *Morina persica* L. var. *persica*

1,5 m' ye kadar boyda çok yıllık otsu bitkiler. Yapraklar bir noktada kümelenmiş, derimsi, lanseolat, kenarları düzensiz, çıkıntılar uzun iğneli; alt yapraklar tüysüz, üst yapraklar glandular. Çiçekler bir nokta etrafında 4-7(-10) adet, hoş kokulu. Korolla 3,5-5,5 cm uzunlukta, uzun tüplü, önceleri beyaz,daha sonra pembe veya kırmızı renkli, tüylü. Tek bir çiçek durumu 6-13 mm uzunlukta, tubular-kampanulat, pubesent, uçta iğneli, genellikle ikisi diğerlerine göre çok daha uzun. Kaliks 9-16 mm uzunlukta, 2 loplu, loplar tam veya 2 parçalı.

Şekil 4-94: *Morina persica* var. *persica* ISTE 92893

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Ağustos

Yetişme ortamı: Kayalık yamaçlar, çağıllıklar, yol kenarları, 300-2750 m.

Türkiye'deki yayılışı: Karasal Anadolu (Güneydoğu hariç)

Genel yayılışı: İran-Turan elementi, Yunanistan, Lübnan, Kuzey Suriye, İran, Orta Asya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Geben beldesi, Çamlıca mah., 21.06.2010, 1600 m, S. Demirci, ISTE 92893.

Yöresel Adı: Dikenli adaçayı (Yenimahalle)

Kullanılan Kısım: Çiçek

Kullanılışı

Tıbbi;

Bitkinin çiçeklerinden hazırlanan dekoksiyon dahilen soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır (Yenimahalle).

4.32. Myrtaceae

4.32.1. *Myrtus communis* L. subsp. *communis*

1-5 m' ye kadar çok yıllık çalımsı bitkiler. Yapraklar oppozit dizilişli, tam ve düz kenarlı, akut, 1-3 x 0,5-1 cm boyutlarında, derimsi, sert, üst yüzü parlak koyu yeşil renkli, alt yüzü mat, kısa saplı, saplar 2 mm uzunlukta. Çiçekler 3 cm' e kadar uzunlukta, beyaz renkli, çiçek sapı 1,5-2,5 cm uzunlukta, dairemsi. Meyva nohut büyüklüğünde, ovat-globular, 7-10 mm uzunlukta, genellikle mavimsi siyah renkli, yalancıüzümsü, tohumlar koyu renkli.

Şekil 4-95: *Myrtus communis* subsp. *communis* ISTE 92798 bitki ve meyve örnekleri

Çiçeklenme zamanı: Haziran-Eylül

Yetişme ortamı: Kayalık yamaçlar, *Pinus brutia* ormanları, maki, kumullar, 0-500 m.

Türkiye'deki yayılışı: Türkiye' nin kıyı şeridi.

Genel yayılışı: Güney Avrupa, Kuzey Afrika, Batı Suriye, Kıbrıs, Orta Asya, Pakistan.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Beşbucak köyü, 440 m, 02.06.2010, S. Demirci, ISTE 92798, Altınboğa köyü, 1154 m, 08.06.2010, ISTE 92812, Bektaşlı köyü, orman tarla mevkii, 720 m, 02.11.2010, ISTE 93101, Boğazören köyü, 660 m, 02.06.2010, SD 4841, Kızık köyü, 220 m, 02.06.2010, SD 4842, Kuzgun köyü, 846 m, 02.06.2010, SD 4843, Yeşilova beldesi, 220 m, 02.08.2010, SD 4845.

Yöresel Adı: Murt (Beşbucak, Boğazören, Kızık, Kuzgun, Yeşilova)

Kullanılan Kısım: Meyveler

Kullanılışı:

Tıbbi; Meyveler kaynatılarak dahilen şeker hastalığının tedavisinde şeker düşürmek amacıyla kullanılır (Boğazören).

Gıda; Meyveler gıda olarak kullanılır (Beşbucak, Boğazören, Kızık, Kuzgun, Yeşilova), yapraklardan hazırlanan dekoksiyon bitki çayı olarak kullanılır (Yeşilova).

4.33. Oleaceae

4.33.1. *Fontanesia phillıraeoides* Labill. subsp. *phillıraeoides*

Şekil 4-96: *Fontanesia phillıraeoides* subsp. *phillıraeoides* ISTE 92942 ve süpürge örneği(Andırın pazarı)

3 m' ye kadar uzayabilen çok yıllık çalı formunda bitkiler. Gövde yoğun dallanmış, genç dallar silindirik, köşeli, kırmızımsı kahverengi renkli, tüysüz. Yapraklar eliptik-lanseolat, 1,5-4-5(-6,5) x 0,6-1,5(-2) cm boyutlarında, tam, nadiren dentat, tüysüz (meyve döneminde genç sürgünler kısa ve geniş, verimsiz dönemde ise çok uzun ve dar). Çiçekler kuvvetli aromatik kokulu. Korolla 2-3 mm uzunlukta, kremsi beyaz renkli. Anterler korollanın dışına taşmış, kremsi sarı renkli, düştüğünde kırmızımsı-kahverengi renkli. Meyva 6-9 mm uzunlukta, eliptik, kanatlı.

Çiçeklenme zamanı: Nisan

Yetişme ortamı: En çok maki içinde, kuruve kayalık yerler, 150-1550 m.

Türkiye'deki yayılışı: Güney, Kuzey ve Kuzeybatı Anadolu.

Genel yayılışı: Doğu Akdeniz elementi, Sicilya, Lübnan.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Hacıveliuşağı köyü, 533 m, 09.04.2010, S. Demirci, ISTE 92942, Efirağızlı köyü, Çatak mevkii, 720 m, 02.11.2010, ISTE 93099 , Camuzluk köyü, 660 m, 02.06.2010, ISTE 92802.

Yöresel Adı: Çırbıltı, Cirbilti (Hacıveliuşağı)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Yapacak;

Bitkinin toprak üstü kısımları süpürge yapımında kullanılır (Hacıveliuşağı, Yenimahalle).

4.33.2. *Fraxinus ornus* L. subsp. *cilicica (*Lingelsh.) Yalt.

Şekil 4-97: *Fraxinus ornus* subsp. *cilicica* ISTE 92817

20 m' ye kadar boylanabilen ağaçlar. Gövde kabuğu olgunlukta pürüzsüz, gençken gri veya yeşilimsi-gri renkli, çıplak. Kış tomurcukları kahverengi veya kahverengi-gri renkli, ince tüylü. Yapraklar imparipennat, folioller2-4(-5) çift, saplar 2-18 mm uzunlukta, ovat-lanseolat, genellikle 6-10(-13) x (2-)-5-6 cm boyutlarında, akuminat, çıplak, dentat(dişler 25-45 arası). Çiçek durumu en uçta bileşik salkım. Korolla lopları linear, genellikle 6(-10) mm uzunlukta, stamenlerden daha uzun veya aynı uzunlukta. Meyva linear-lanseolat, 2-2,5 x 0,3-0,4 cm boyutlarında, kalıcı kaliks taşıyan samara.

Çiçeklenme zamanı: Nisan-Mayıs

Yetişme ortamı: Yaprak döken çalılık veya orman (başlıca *Quercus-Ostrya*), kireçtaşı kayalık yamaçlar, 900-1450 m.

Türkiye'deki yayılışı: Güney Anadolu.

Genel yayılışı: Doğu Akdeniz elementi, endemik.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Beşbucak köyü, 443 m, 02.06.2010, S. Demirci, ISTE 92817, Yenimahalle, 1046 m, 09.04.2010, ISTE 92968, Altınboğa köyü, 1154 m, 13.04.2010, SD 2801, Kuzgun köyü, 846 m, 02.06.2010, SD 2802, Camuzluk köyü, Soğancılar obası, 660 m, 14.08.2010, SD 2803.

Yöresel Adı: Demirçik (Altınboğa), Karadal (Beşbucak, Yenimahalle, Kuzgun)

Kullanılan Kısım: Gövde, gövde kabuğu, kökler.

Kullanılışı:

Tıbbi; Gövde kabuğundan hazırlanan infüzyon dahilen tavuklarda görülen tavuk vebası hastalığının tedavisinde kullanılır (Yenimahalle).

Boya; Çiçekler (Camuzluk) ve gövde kabuğu ip boyamada(Kuzgun) kullanılır.

Yapacak; Gövde tarım aletleri yapmında kullanılır (Altınboğa).

4.34. Plantaginaceae

4.34.1. *Plantago major* L. subsp. *major*

Şekil 4-98: *Plantago major* subsp. *major*

ISTE 92904

10-50 cm boyunda, rozet yapraklı, çok yıllık bitkiler. Yapraklar 3-37 x 1-11 cm boyutlarında, lamina eliptik-ovat, koyu yeşil renkli, kenarları tam, 5-9 damarlı, kordat, kalın, çıplak; sap laminayla eşit uzunlukta. Skapus 3-30 cm uzunlukta, hafifoluklu, yapraklardan uzun, kısa tüylü. Spika 4-40 cm uzunlukta, silindirik,tabanda seyrek, üst kısımlarda sık çiçekli. Alt brakteler 2-2,5 mm uzunlukta, sepallerden daha uzun; üsttekiler 1 mm uzunlukta, ovat. Sepaller 2-2,5 mm uzunlukta, çıplak, yeşil renkli. Korolla tüpü 2,5-3 mm uzunlukta, çıplak; loplar 1 mm'den kısa uzunlukta. Kapsula 2-4 mm uzunlukta, ovoid, tohumlar 6-13 adet, triangular, eliptik.

Çiçeklenme zamanı: Haziran-Ağustos

Yetişme ortamı: Yol ve dere kenarları, ekili alanlar, boş alanlar, 0-2440 m.

Türkiye'deki yayılışı: Trakya; Kuzey Orta ve Güney Anadolu.

Genel yayılışı: Ilıman Avrasya, Kuzey Amerika.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Orhaniye köyü, Parmaksız obası, 1227 m, 2507.2010, S. Demirci, ISTE 93034, Akifiyeköyü, köy içi, su kenarı, 1147 m, 22.06.2010, ISTE 92904, Yeşilova beldesi, tarlalık,220 m, 09.08.2010, ISTE 93063.

Yöresel Adı: Sinirli ot, Kırksinir otu (Orhaniye, Akifiye, Yenimahalle)

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin yaprakları haricen yara iyileştirici (Orhaniye) ve kan dindirici olarak (Yenimahalle), yapraklarından hazırlanan infüzyon dahilen astım tedavisinde (Yenimahalle) kullanılır.

4.35. Polygonaceae

4.35.1. *Polygonum bellardii* AH.

20-60 cm boyunda tek yıllık otsu bitkiler. Gövdeler dik veya sürünücü, beyaz çizgili, silindirik, 3 mm çapında. Yapraklar eliptik, linear -oblong, 12-45 x 2-12 mm boyutlarında, erken düşücü. Brakteler yapraklara oranla çok küçük. Çiçek durumu oldukça seyrek, uçta ve her nodusta 1-2 çiçekli. Çiçekler 3-4 cm uzunlukta, kalıcı ve meyveyiiçine alır. Meyva parlak ve noktalı nuks.

Şekil 4-99: *Polygonum bellardii* ISTE 93009

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Ağustos

Yetişme ortamı: Kültür ve tahrip edilmiş alanlar, açık ve yaş yerler, 500-1800 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın.

Genel yayılışı: Güneybatı Asya, KuzeyAfrika, Avrupa hariç, Kuzey ve Batı Sibirya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Yenimahalle., 1046 m, 28.07.2010, S. Demirci, ISTE 93009.

Yöresel Adı: At madımağı (Yenimahalle)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon dahilen böbrek taşlarının düşürülmesinde kullanılır (Yenimahalle).

4.35.2. *Rheum ribes* L.

100-150 cm yüksekliğinde, etli rizomlu, çok yıllık otsu bitkiler. Yapraklar 40 cm'e kadar uzunlukta ve tabanda, lamina kalp veya böbrek şeklinde, 30-60 cm çapında, dentat, damarlar alt yüzden içeri doğru çıkık. Çiçekler geniş bir panikula durumda toplanmış. Kaliks 6 parçalı, stamenler 9 adet, ovaryum serbest, 3 köşeli, stilus 3 adet, stigma disk şeklinde. Meyva 10-15 mm uzunlukta, kırmızımtırak renkli, kanatlı aken. Kanatlar tohumdan 2-3 kat daha dar.

Çiçeklenme zamanı: Haziran

Yetişme ortamı: Kayalık yamaçlar, 1800-2700 m.

Türkiye'deki yayılışı: Doğu Anadolu, Amanoslar.

Genel yayılışı: İran-Turan elementi, Filistin, Lübnan, Ermenistan, Kuzey Irak, Kuzey, Kuzeybatı, Güney ve Orta İran.

Şekil 4-100: *Rheum ribes* ISTE 92923

(Foto: Alican Ala)

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Geben beldesi, Kayranlı dağı, 1800 m, 09.04.2010, S. Demirci, ISTE 92923.

Yöresel Adı: Işgın (Fevziye, Boğaziçi, Çamlıca, Meryemçil).

Kullanılan Kısım: Gövde, rizom.

Kullanılışı:

Tıbbi;

Rizomlarından hazırlanan infüzyon dahilen kemik erimesi tedavisinde kullanılır (Meryemçil).

Gıda;

Gövdeler soyularak yenir (Fevziye, Boğaziçi, Çamlıca).

4.35.3. *Rumex pulcher* L.

60 cm' e kadar boyda, çok yıllık otsu bitkiler. Taban yapraklarının boyu eninin iki katı; etli, genellikle keman şeklinde. Çiçek durumunda çiçek kümeleri aralıklı. Çiçek sapı kalın, sert, iç periant parçalarına eşit veya daha kısa; iç periant parçaları dişli, 2,5-4,5 mm genişliğinde, küçük kabarcıklı. Nuks triangular.

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Temmuz.

Yetişme ortamı: Yol kenarları, kumlu topraklar, 0-1300 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın

Genel yayılışı: Avrupa, Kuzey Afrika, Suriye Çölü, Arabistan

Şekil 4-101: *Rumex pulcher* ISTE 92979

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Tufanpaşa mah., 1050 m, 02.08.2010, S. Demirci, ISTE 92979.

Yöresel Adı: Ebelik (Tufanpaşa)

Kullanılan Kısım: Genç yapraklar

Kullanılışı:

Gıda;

Genç yapraklar pişirilerek yemek yapılır (Tufanpaşa).

4.35.4. *Rumex tuberosus* L. subsp. *horizontalis* (Koch) Rech

10–60 cm uzunluğunda, tek ve ince gövdeli, kökler büyük tuberli, çok yıllık bitkiler. Yapraklar ok seklinde. Çiçekler rasem durumunda. Meyvede iç periant parçaları 3 adet, genişlemiş, meyveden çok uzun; dış periant parçaları 3 adet geriye kıvrık; Nuks triangular.

Çiçeklenme zamanı: Nisan-Temmuz

Yetisme ortamı: Yamaçlar, tarlalar ve orman altları, 300-2200 m.

Türkiye'deki yayılısı: Trakya, Kuzey, Batı ve Güney Anadolu.

Genel yayılısı: Güney Avrupa, Güney Rusya, Kıbrıs, Romanya, Kafkasya, Türkistan, Suriye Çölü.

Şekil 4-102: *Rumex tuberosus* subsp. *horizontalis* ISTE 92928

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Geben beldesi, Meryemçil mevkii, 21.06.2010, 1560 m, S. Demirci, ISTE 92928, Fevziye mah., 1432 m, 09.04.2010, SD 2131, Boğaziçi mah., 1400 m, 21.06.2010, SD 2132.

Yöresel Adı: Ebelik (Merymeçil, Fevziye, Boğaziçi).

Kullanılan Kısım: Genç yapraklar

Kullanılışı:

Gıda;

Genç yapraklar pişirilerek yemek yapılır **(**Merymeçil, Fevziye, Boğaziçi**).**

4.35.5. *Rumex sanguineus* L.

80 cm'e kadar, çok yıllık otsu bitkiler. Yapraklar oblong-lanseolat, krenat. Çiçek kümeleri aralıklı, yapraklara yakın. Çiçek sapı, meyvede iken çiçek örtüsünden daha uzun, iç kısımdaki çiçek örtüsü parçaları tüberküllü.

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Temmuz

Yetişme ortamı: Gölgelik yerler, 1000-1300 m.

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey ve Güneydoğu Anadolu.

Genel yayılışı: Batı, Orta ve Güney Avrupa, Orta ve Güney Rusya, Kafkasya, Gürcistan, Kuzey İran.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1070 m, 08.06.2010, S. Demirci, ISTE 92867

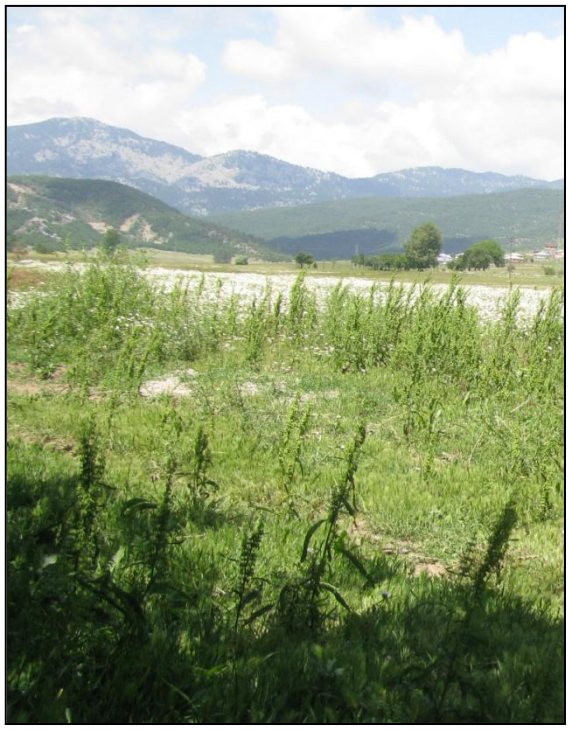
Yöresel Adı: Kuzukulağı, ebelik (Mehlepçik)

Kullanılan Kısım: Genç yapraklar

Kullanılışı:

Gıda;

Genç yapraklar pişirilerek yemek yapılır (Mehlepçik).

Şekil 4-103: *Rumex sanguineus* ISTE 92867

4.36. Portulacaceae

4.36.1. *Portulaca oleracea* L.

Şekil 4-104: ***Portulaca oleracea***

Toprak üzerinde yayık, sürünücü, etli, 5-20(-50) cm uzunlukta, otsu bitkiler. Yapraklar alt kısımlarda oppozit dizilişli, yukarı kısımlarda daha yoğun, eliptik, ovat-krenulat, 16-20 cm uzunlukta, stipulalı, stipulalar tüylü, çiçek durumu simoz, çiçekler 1-3(-6) adet, sapsız. Sepaller tüpün tabanına kadar birleşik, petaller 5 adet, sepallerden dahauzun, sarı renkli, 4-6 mm uzunlukta, ovaryum üst durumlu. Tohumlar küçük, siyah, papillalı.

Çiçeklenme zamanı: Temmuz-Kasım

Yetişme ortamı: Ekilmiş sahalar ve denize yakın çorak yerler, deniz seviyesinde.

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Güney Anadolu.

Genel yayılışı: Avrupa ve Güneybatı Asya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Yeşilova beldesi, 200 m, 02.08.2010, S. Demirci, SD 4959, Beşbucak köyü, 220 m, 02.08.2010, SD 4964, Kızık köyü, 220 m, 02.08.2010, SD 4965, Anacık köyü, 200 m, 02.08.2010, SD 4960, Bektaşlı köyü, 200 m, 03.08.2010, SD 4961, Gökahmetli köyü, 175 m, 03.08.2010, SD 4966 , Kıyıkçı köyü, 202 m, 03.08.2010, SD 4967, Kumarlı köyü, 220 m, 03.08.2010, SD 4963, Sumaklı köyü, 400 m, 04.08.2010, SD 4962.

Yöresel Adı: Soğukluk, pirpirim (Andırın; genel)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Gıda;

Bitkinin toprak üstü kısımları sebze olarak kullanılır (Andırın; genel).

4.37. Primulaceae

4.37.1. *Primula vulgaris* Huds. subsp. *vulgaris*

Şekil 4-105: *Primula vulgaris* subsp. *vulgaris*

(Foto: Alican Ala)

Bitki toprak üstünde gövde taşımaz. Kökler 12 cm'e kadar, etli, çok sayıda dallanmış. Yapraklar çıplak ya da puberulent, 2-30 x 1-9 cm boyutlarında, ovat-spatulat veya ovat-lanseolat, dentat, çiçek durumu tek ya da çok çiçekli. Çiçek sapı 1,5-16 cm uzunlukta. Kaliks 9-21 mm uzunlukta, silindirik, yarısına kadar parçalı, parçalar akut.Korolla tüpü 12-21 mm uzunlukta, kaliksten daha uzun, petaller (3-)5-16 mm uzunlukta, kordat, sarı renkli. Kapsül kaliksten daha kısa.

Çiçeklenme zamanı: Mart-Haziran

Yetişme ortamı: Yaprak dökmeyen ya da döken ormanlar, alpin çayırlıklar, açık ya da kapalı alanlar, 500-2100 m.

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey ve Güney Anadolu.

Genel yayılışı: Avrupa-Sibirya elementi, Batı, Güney ve Orta Avrupa, Ukrayna, Kırım, Kuzeybatı Afrika, Transkafkasya, Lübnan.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın;Geben beldesi, Kayranlı dağı, 1600 m, 26.04.2010, S. Demirci, SD 4968 , Yenimahalle, 1046 m, 09.04.2010, SD 4969.

Yöresel Adı: Susam (Yenimahalle)

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılışı:

Gıda;

Yapraklar haşlanarak sarma yapımında kullanılır (Yenimahalle).

4.38. Punicaceae

4.38.1. *Punica granatum* L.

Şekil 4-106: *Punica granatum* ISTE 92849

2-7 cm boyda iğneli çalı veya küçük ağaççıklar. Yapraklar lanseolat-ovat, 2,5-7 cm uzunlukta, çıplak, tam. Çiçekler canlı kırmızı renkli, nadiren beyaz renkli, hipantiyum belirgin kırmızı renkli, sepaller ortalama 8 mm uzunlukta, tabanla bağlantılı, petaller 15-20 mm uzunlukta. Meyve globular, 5-8 cm çapında, kahverengimsi renkli, tohumlar meyvenin etli kısmına gömülü.

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Haziran

Yetişme ortamı: Kireçli kayalıklar, çalılıklar, 250-600 m.

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey, Batı ve Güneydoğu Anadolu.

Genel yayılışı: Güney, Batı ve Orta Asya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Kuzgun köyü, köy içi, yol kenarları, 846 m, 02.06.2010, S. Demirci, ISTE 92849, Beşbucak köyü, 220 m, 02.08.2010, SD 1081, Kızık köyü, 220 m, 02.08.2010, SD 1085, Anacık köyü, 200 m, 02.08.2010, SD 1087, Bektaşlı köyü, 200 m, 03.08.2010, SD 1082, Gökahmetli köyü, 175 m, 03.08.2010, SD 1083, Kıyıkçı köyü, 202 m, 03.08.2010, SD 1089, Kumarlı köyü, 220 m, 03.08.2010, SD 1088, Sumaklı köyü, 400 m, 04.08.2010, SD 1086, Camuzluk köyü, 660 m, 14.08.2010, SD 1084.

Yöresel Adı: Nar (Andırın; genel)

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanılışı:

Gıda;Meyveler gıda olarak ve nar ekşisi hazırlamada kullanılır (Andırın; genel).

Boya;Meyve kabukları ip boyamak amacıyla kullanılır (Beşbucak, Camuzluk).

4.39. Ranunculaceae

4.39.1. *Clematis vitalba* L.

Çok yıllık tırmanıcı veya sarınıcı bitkiler. Gövdeler çizgili, nodusların arası tüylü. Yapraklar orta damar boyunca 5 foliollü, folioller ovoid, kordat, serrat veya tam, nadiren tüylü veya tamamen çıplak. Çiçek durumu en uçta salkım, brakteli, eksen genellikle tüylü. Çiçekler hoş kokulu. Periant 9-11 mm uzunlukta, kremsi beyaz-sarımsı renkte, dış kısımları tomentoz. Anterler çıplak, filamentlere göre çok daha kısa. Meyva villoz ve stiluslu aken.

Şekil 4-107: *Clematis vitalba* ISTE 92996

Çiçeklenme Zamanı: Haziran-Ağustos

Yetişme Ortamı: Çalılık, orman, 0-1500 m.

Türkiye' deki yayılışı: Anadolu'nun kıyı kesimleri.

Genel Yayılışı: Avrupa, Lübnan, Kafkasya, Kuzey İran, Afganistan

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Orhaniye köyü, Karanebili mevkii, 1290 m, 29.07.2010, S. Demirci, ISTE 92996, Pınarbaşı mah., 1050 m, 30.07.2010, SD 3301, Yenimahalle, 1056 m, 27.07.2010, SD 3302, Hacıveliuşağı köyü, 536 m, 09.04.2010, SD 3303.

Yöresel ismi: Çakal bağırsılığı, Yapuk, (Hacıveliuşağı, Pınarbaşı, Yenimahalle.), Tevek (Orhaniye)

Kullanılan kısmı: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Yapacak;

a) Çiçekler doğal sabun yapımında kullanılır (Yenimahalle).

b) Bitkinin tamamından örülen sepet yeni doğan buzağıların altına serilir (Orhaniye).

Diğer;

Arıcılıkta kovanlar bitkinin çevresine dizilir (Hacıveliuşağı).

4.39.2. *Ranunculus constantinopolitanus* (DC.) d'Urv.

20-75 cm boyunda çok yıllık otsu bitkiler. Gövde batıcı tüylerle kaplı, üst kısımlarda yoğun bir şekilde dallanmış. Taban yaprakları üç parçalı, 3-10 cm uzunlukta, kısa loplu, tomentoz. Yaprak sapı çizgili. Sepaller geriye kıvrık. Petaller 8-15 cm uzunlukta. Reseptakulum çıplak. Meyva yarım globular, basık, 3-4 mm uzunlukta aken. Meyve gagası kıvrık, 1-15 mm uzunlukta.

Çiçeklenme Zamanı: Nisan-Haziran

Yetişme Ortamı: Nemli, ıslak alanlar, bataklık çayırlar, 0-2000 m.

Türkiye' deki yayılışı: Yaygın.

Genel Yayılışı: Romanya, Balkanlar, Kırım, Kafkaslar, Kuzey Irak, İran, Mısır, Batı Suriye.

Şekil 4-108: ***Ranunculus constantinopolitanus*** **ISTE 92876**

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Cambaz köyü, 1600 m, 22.06.2010, S. Demirci, ISTE 92876, Geben beldesi, Fevziye mah., 1432 m, 09.04.2010, SD 1481.

Yöresel ismi: Çınarcık (Cambaz), Gağcak (Fevziye)

Kullanılan kısmı: Yaprak

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin yapraklarından hazırlanan lapa haricen romatizma ağrılarının (Cambaz) ve ayak yaralarının (Fevziye) tedavisinde kullanılır.

4.39.3. *Ranunculus ficaria* L. subsp. *ficariformis* Rouy. & Fouch.

10-20 cm boyunda çok yıllık otsu ve yumrulu bitkiler. Yapraklar ovoid-triangular, yaprak kenarları düzensiz, kordat, kalın. Sepaller zarımsı. Petaller 9 adet, 15-20 m uzunlukta, parlak sarı renkli. Karpeller tüylü. Çiçeklenme döneminde gövde uzar. Taban yapraklarında yoğun bir rozet oluşumu yoktur.Yaprak tabanları dar açılı olabilir.

Şekil 4-109: *Ranunculus ficaria* subsp. *ficariformis*

ISTE 92777

Çiçeklenme Zamanı: Mart-Nisan

Yetişme Ortamı: Yamaçlar ve tarla kenarları, 0-800 m.

Türkiye' deki yayılışı: Türkiye' nin kıyı şeridi.

Genel Yayılışı: Kuzey Avrupa, Kuzeybatı Afrika, Mısır, Batı Suriye.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Kargaçayırı köyü, 1276 m, 09.04.2010, SD 4970, Geben beldesi, Fevziye mah., 1600 m, 09.04.2010, S. Demirci, ISTE 92777.

Yöresel ismi: Basur otu (Kargaçayırı).

Kullanılan kısmı: Yumru

Kullanılışı:

Diğer;

Bitkinin yumruları dondurma ve tatlılara katılmak amacıyla köylüler tarafından toplanıp satılır (Kargaçayırı).

4.40. Rhamnaceae

4.40.1. *Paliurus spina-christi* Miller.

Şekil 4-110: ***Paliurus spina-christi*** **ISTE 92835**

2-4 m boyunda çok yıllık dikenli çalılar. Gövde dallanmışi dallar yay şeklinde kıvrık.Yapraklar ovat, alternan dizilişli, tabandan itibaren 3 damarlı, saplı; stipulalar diken şeklini almış, dikenlerin biri dik 10 mm uzunlukta, diğeri kancalı 3–4 mm uzunlukta. Çiçekler erdişi, sarı renkli, gevşek simoz. Sepaller tüysüz. Stilus ikiye çatallanmış, stamen 5-6 adet.Meyve sert, kahverengimsi renkli, 2-2,5 cm çapında, ortası şişkin, kenarları dalgalı, kanatlı bir samara.

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Temmuz

Yetişme ortamı: Açıklıklar, nemli bölgeler, nehir kenarları, 0-1400 m.

Türkiye'deki yayılışı: Trakya; Kuzey, Batı ve GüneyAnadolu.

Genel yayılışı: Güney Avrupa, Kırım, Kafkasya, Batı Suriye, Kuzey ve Güneybatı İran, Kuzey Irak.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Kabaağaç köyü, 266 m, 03.06.2010, S. Demirci, ISTE 92835, Akifiye köyü, 1147 m, 22.06.2010, SD 9102, Boğazören köyü, 660 m, 02.06.2010, SD 9101, Yenimahalle , 1050 m, 27.07.2010, SD 9103.

Yöresel Adı: Karaçalı (Kabaağaç, Akifiye, Boğazören, Yenimahalle)**.**

Kullanılan Kısım: Tohum

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin ezilmiş tohumlarından hazırlanan dekoksiyon dahilen mide ülserinin tedavisinde (Kabaağaç) ve idrar yolları antiseptiği olarak (Yenimahalle), infüzyon dahilen hemoroit tedavisinde (Akifiye) kullanılır.

4.41. Rosaceae

4.41.1. *Cerasus mahaleb* (L.) Miller var. *alpina* Browicz

10-15 m'ye kadar uzunlukta ağaç veya küçük çalılar. Yapraklar ovat veya genişleyen ovat, 25(-30) x 15(-20) mm boyutlarında, glandular, çıplak veya orta damar boyunca çok az tüylü, yaprak sapı 10(-12) mm uzunlukta. Çiçekler uzun bir rasem boyunca dizili, 6-12 adet, iki küçük yapraklı. Çiçek sapı 20 mm'e kadar uzunlukta. Hipantiyum kampanulat, petaller beyaz renkli, ortalama 8 mm uzunlukta, ovaryum çıplak. Meyve ovoid, 6-12 x 4-10 mm boyutlarında, önceleri sarı daha sonra kırmızımsı-siyah renkte olan bir drupa, etli kısım tatlı; çekirdek pürüzsüz.

Şekil 4-111: *Cerasus mahaleb* var. *alpina* ISTE 92789

Çiçeklenme zamanı: Mart-Mayıs

Yetişme ortamı: Dağlık bölgeler, 1900-2100 m.

Türkiye'deki yayılışı: Güney Anadolu.

Genel yayılışı: Orta ve Güney Avrupa, Güneybatı ve Orta Asya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1550 m, 11.04.2010, S. Demirci, ISTE 92789 , Çiçekli köyü, 1050 m, 13.04.2010, ISTE 92972, Altınboğa köyü, 1154 m, 13.04.2010, SD 2641.

Yöresel Adı: Melham, mahlep (Torlar, Çiçekli, Altınboğa).

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanılışı:

Tıbbi;

a) Meyvelerinden hazırlanan pekmez şeker hastalığının tedavisinde kullanılır (Altınboğa).

b) Meyvelerinden hazırlanan şurup öksürük kesmek amacıyla kullanılır (Mehlepçik).

Gıda;

Meyveler mahlep şurubu hazırlanmasında kullanılır (Mehlepçik).

4.41.2. *Crataegus aronia* (L.) Bosc. ex DC. var. *aronia*

8 m'ye boyda küçük ağaçlar. Yapraklar geniş ovat-oblong veya kuneat, 5 x 3,5(-4) cm boyutlarında, her iki yüzde tüylü, yaprak sapı 5-8 mm uzunlukta.Çiçek durumu, 3-18 çiçekli, tomentoz. Çiçekler beyaz, 12-16 mm, sepaller triangular, meyvede geriye kıvrık, stilus 2-3 adet. Meyve globular, 12-18 mm, çıplak ya da kısa tüylü, özellikle uçlarda, meyve çekirdeği 2-3 adet.

Şekil 4-112: ***Crataegus aronia*** **var.** ***aronia***

ISTE 92806

Çiçeklenme zamanı: Nisan-Haziran

Yetişme ortamı: Meşe çalılıkları, kayalık kalkerli yamaçlar, 0-1600 m.

Türkiye'deki yayılışı: Güney ve Orta Anadolu.

Genel yayılışı: Girit, Kıbrıs, Güney Suriye, Kuzey Irak, Batı İran.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Altınboğa köyü, 1100 m, 13.04.2010, S. Demirci, ISTE 92806, Kuzgun köyü, 846 m, 02.06.2010, SD 5701, Yeşilova beldesi, 220 m, 02.06.2010, SD 5703, Kabaağaç köyü, 266 m, 03.06.2010, SD 5709, Yenimahalle, 1056 m., 27.07.2010, SD 5705, Yeşiltepe köyü, 1165 m, 25.07.2010, SD 5704, Yeniköy, 1162 m, 25.07.2010, SD 5708

Yöresel adı: Ardıç (Andırın; genel)

Kullanılan Kısım: Meyve ve yaprak

Kullanılışı:

Tıbbi;

a) Bitkinin yapraklarından hazırlanan dekoksiyon dahilen zayıflamak amacıyla kullanılır (Altınboğa).
b) Bitkinin meyvelerinden hazırlanan marmelat mide ülserinin tedavisinde kullanılır (Kuzgun), meyveler kalp rahatsızlıklarının tedavisinde kullanılır (Andırın; genel).

Gıda; Meyveler gıda olarak tüketilir (Andırın; genel), Yapraklar bitki çayı hazırlamak amacıyla kullanılır (Yeşilova).

4.41.3. *Eriolobus trilobatus* (Poiret) Roemer var. *trilobatus*

5-6 m uzunluğunda küçük ağaçlar; genç sürgünler önceleri beyaz tüylü, daha sonra çıplak. Yapraklar geniş ovat-orbikular, 7 x 9 cm boyutlarında, derin üç loplu, orta lop1-2 adet ikincil loplu, yan loplar küçük taban lopları taşır. Yapraklar dentat, çıplak , alt yüzdeki damar tüylü; yaprak sapı 7 cm' e kadar boyda. Umbella ortalama 7 cm uzunlukta, (5-)6-8(-10) çiçekli, çiçekler 4 cm'e kadar boyda, çiçek sapı 2-4 cm uzunlukta. Petaller beyaz renkli, tam veya 3 dişli. Meyve 3 cm uzunlukta, sarımsı yeşil renkli, mavimsi beyaz bir mum tabakası ile kaplı. *Eriolobus* cinsi, yapraklarının loblu olması ile *Malus* cinsinden ayrılmıştır.

Şekil 4-113: *Eriolobus trilobatus* var. *trilobatus* ISTE 93107 (Foto: Tolga Ok)

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Haziran

Yetişme ortamı: Kayalık yamaçlar,ormanlar ve açık yerler, 800-1000 m.

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Güney Anadolu

Genel yayılışı: Kuzeydoğu Yunanistan, Güney Bulgaristan, Lübnan, Kuzey Filistin.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Köklü köyü, köy içi, 03.11.2010, S. Demirci, ISTE 93107.

Yöresel Adı: At elması (Hacıveliuşağı, Köklü, Pınarbaşı)

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanılışı:

Tıbbi; Meyvelerden hazırlanan dekoksiyon dahilen kalp ve damar rahatsızlıkları, şeker hastalığı ve nefes darlığı tedavisinde kullanılır (Köklü).

Gıda; Meyveler gıda olarak tüketilir (Hacıveliuşağı, Köklü, Pınarbaşı).

4.41.4. *Potentilla speciosa* Willd. var. *speciosa*

Şekil 4-114: *Potentilla speciosa* var. *speciosa*

ISTE 93029

5-30 cm boyunda çok yıllık otsu bitkiler. Gövde dik veya yükselici, odunsu. Yapraklar 3 foliollü; folioller sapsız veya dar saplı, ovat, geniş, 15-30(-40) x 10-20 mm boyutlarında, dentat, tomentoz. Çiçek durumu simoz. Epikaliks parçaları linear-lanseolat, akuminat. Sepaller ovat-oblong,5-9 mm uzunlukta. Petaller beyaz veya açık sarı renkli, spatulat, 6-10 mm uzunlukta, nadiren sepallerden daha uzun. Aken tüylü veya çıplak, stilus uçta, akenden daha uzun.

Çiçeklenme zamanı: Haziran-Ağustos

Yetişme ortamı: Kireç taşı kayalıkları, 450-3200 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın.

Genel yayılışı: Balkanlar, Suriye, Kuzey Irak.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Yeşilyurt köyü, Tırıl dağı, 2000 m, 07.08.2010, S. Demirci, ISTE 93029.

Yöresel Adı: Kök çayı (Orhaniye)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin toprak üstü kısımlarının *Inula montbretiana* bitkisi ile hazırlanan dekoksiyonu dahilen kanser hastalığının tedavisinde kullanılır (Orhaniye).

4.41.5. *Prunus divaricata* Ledeb. subsp. *divaricata*

Şekil 4-115: *Prunus divaricata* subsp. *divaricata*

ISTE 93083

10 m' ye kadar boyda, dikenli veya dikensiz küçük ağaç veya çalılar. Yapraklar 4-6(-10) x 2-4(-6) cm boyutlarında, ovat, eliptik, serrat, üst yüz çıplak. Yaprak sapı 2 cm' e kadar boyda, salgısız. Çiçekler beyaz, yapraklardan önce ortaya çıkar, 2,5 cm' e kadar boyda; sepaller çiçekte iken geriye kıvrık. Meyve küremsi veya oval bir drupa, 15-30 mm uzunlukta, sarı veyakırmızı-mor renkli. Çekirdek pürüzsüz veya pürüzlü.

Çiçeklenme zamanı: Nisan-Mayıs

Yetişme ortamı: Seyrek ormanlar, dik yamaçlar, kaya araları, 0-2450 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın.

Genel yayılışı: Balkanlar, Güneybatı ve Orta Asya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Camuzluk köyü, 660 m, 14.08.2010, S. Demirci, ISTE 93083, Altınboğa köyü, 1154 m, 13.04.2010, SD 4641, Beşbucak köyü, 220 m, 02.06.2010, SD 4643, Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1067 m, 08.06.2010, SD 4642.

Yöresel Adı: Yonuz eriği (Camuzluk, Beşbucak, Altınboğa, Torlar).

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin meyvelerinden hazırlanan şurup dahilen şeker hastalığı tedavisinde kullanılır (Altınboğa).

Gıda;

Meyveler gıda olarak kullanılır (Camuzluk, Beşbucak, Torlar).

4.41.6. *Rosa canina* L.

Şekil 4-116: *Rosa canina* ISTE 92790

(0,5-)1,5-3,5(-7) m uzunluğunda, dik veya tırmanıcı çalılar. Dikenler oldukça kaba yapılı, az çok kıvrık. Yapraklar imparipennat; folioller 5-7 adet, eliptik-ovat, obtus veya kuneat, çıplak veya pubesent, altta damarların üzeri bazen glandular. Çiçektek veya 2-15 adet, brakteler çoğunlukla geniş. Çiçek sapı 1-2,5 cm uzunlukta, düz veya salgı tüylü. Sepal ovat; petal 3 cm, beyaz veya soluk pembe renkli. Stilus çok sayıda, genellikle uzun ve dışa çıkık, çıplak. Hipantiyum ovoid-küresel, 1-3 cm, sarımsı- kırmızı renkli, geç olgunlaşır.

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Temmuz

Yetişme ortamı: Kayalık alanlar, çalılıklar, orman açıklıkları, 30-1700 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın.

Genel yayılışı: Ilıman Avrasya, Kuzeybatı Afrika.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1067 m, 08.06.2010, S. Demirci, ISTE 92790 , Altınboğa köyü, 1154 m, 13.04.2010, SD 2101, Beşbucak köyü, 220 m, 02.06.2010, SD 2103, , Yeşilova beldesi, 220 m, 02.06.2010, SD 2109, Kabaağaç köyü, 266 m, 03.06.2010, SD 2108, Yenimahalle, 1046 m, 27.07.2010, SD 2110, Yeşiltepe köyü, 1165 m, 25.07.2010, SD 2105, Yeniköy, 1162 m, 25.07.2010, SD 2104, Akifiye köyü, 1147 m, 22.06.2010, SD 2111.

Yöresel Adı: Kuşburnu (Andırın; genel)

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanılışı:

Tıbbi;

Meyvelerden hazırlanan dekoksiyon zayıflamak amacıyla tüketilir (Andırın; genel).

Gıda;

Meyvelerinden hazırlanan marmelat gıda olarak tüketilir (Andırın; genel).

4.41.7. *Rubus canescens* DC. var. *canescens*

Çoğunlukla sürünücü, alçak çalılar. Sürgünler yatık, köşeli, kısa tüylü, seyrek, kısa falkat dikenli. Yapraklar ternat veya bazen 5 foliollü pedat, her iki yüzde farklı renkli; folioller üstte çıplak veya tomentoz tüylü, donuk veya grimsi-yeşil renkli; altta grimsi-beyaz tüylü, folioller sapsız, uçtaki saplı, kuneat-obovat; stipulalar linear. Çiçekli sürgünler dik, 15-40 cm uzunlukta, köşeli. Panikula terminal, çok çiçekli, ovat-oblong veya darca oblong, 1,5-3 cm genişlikte, sık yumuşak tüylü, dikenli. Sepal ovat-oblong, akut, tomentoz. Petal beyaz renkli, obovat-oblong, 5-10 mm uzunlukta. Meyva siyah, küçük, çok sayıda drupa.

Şekil 4-117: *Rubus canescens* var. *canescens*

(Foto: Alican Ala)

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Ağustos

Yetişme ortamı: Orman açıklıkları, yol kenarları, 0-2150 m.

Türkiye'deki yayılışı: Trakya; Doğu Anadolu hariç geniş yayılışlı.

Genel yayılışı: Orta ve Güney Avrupa, Batı Suriye, Kafkasya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Çokak, 1329 m, 12.08.2010, S. Demirci, SD 4978, Çiğşar köyü, 1596 m, 12.08.2010, SD 4976.

Yöresel Adı: Böğürtlen, yabani böğürtlen (Yenimahalle)

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanılışı:

Gıda;

Meyveler gıda olarak kullanılır (Çiğşar, Çokak).

4.41.8. *Rubus sanctus* Schreber

1-2 m uzunluğunda, çok yıllık dikenli çalılar. Dallar köşeli ve oluklu, pruinoz, çoğunlukla kanesent-pubesent, güçlü, üçgenimsi. Dikenler düz veya geriye kıvrık, glandsız. Yapraklar 5 foliollü, pedat, ternat, her iki yüzü farklı renkli, üstte tüysüz veya stellat, altta beyaz tomentoz; folioller 1-2 dişli, obovat-orbikular, 6 cm'den kısa; stipulalar linear-filiform. Panikulalar uzun ve gevşek, çok çiçekli, 10-25 x 3-10 cm boyutlarında. Sepaller ovat-oblong, akut, tomentoz; petal pembe renkli, obovat-orbikular, 8-13 mm uzunlukta. Filamentlerstiluslarla eşit uzunlukta veya kısa, çoğunlukla pembe renkli; anterler piloz, polen fertil. Karpeller piloz. Meyve çok sayıda, küçük, az sulu drupa.

Şekil 4-118: *Rubus sanctus* ISTE 92832

Çiçeklenme zamanı: Haziran-Ağustos

Yetişme ortamı: Seyrek çalılık, kayalık yerler, nehir kıyıları, sabit kumullar,ovalar, çorak kıyılar, 0-1250 m.

Türkiye'deki yayılışı: Trakya; Doğu ve İç Anadolu'nun kurak kısımları hariç yaygın.

Genel yayılışı: Batı ve Orta Avrupa, Akdeniz, Kırım, Batı Himalayalar

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Kabaağaç köyü, 266 m, 03.06.2010, S. Demirci, ISTE 92832, Camuzluk köyü, 660 m, 14.08.2010, SD 8804, Altınboğa köyü, 1154 m, 13.04.2010, SD 8801, Beşbucak köyü 220 m, 02.06.2010, SD 8804, Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1067 m, 08.06.2010, SD 8805, Yeşilova beldesi, 220 m, 02.06.2010, SD 8806,Geben beldesi, Fevziye mah., 1262 m, 30.07.2010, SD8803, Meryemçil mevkii, 1576 m, 21.06.2010, SD 8802.

Yöresel Adı: Böğürtlen, Yabani böğürtlen (Andırın; genel)

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanılışı:

Gıda;Meyveler gıda olarak kullanılır, ayrıca reçeli yapılır (Andırın; genel).

4.41.9. *Sorbus torminalis* (L.) Crantz var. *pinnatifida* Boiss.

Şekil 4-119: *Sorbus torminalis* var. *pinnatifida*

ISTE 93014

25 m' ye kadar ağaçlar. Piramidal veya geniş tepeli ve yatık dallı; gövde kabuğu koyu gri. Tomurcuklar 2-5 mm, yeşilimsi, tüysüz. Yapraklar 5-13 cm, geniş ovat, nadiren kordat, ya da tabanda krenat, pinnatilobat, loplar akut, genç yapraklar da her iki yaprak yüzü pubesent, tüysüz veya olgunlukta tüylü, damarlar 4-6 çift. Yaprak 15-50 mm, 3-7 çift. Çiçek durumu 10-15 cm, 20-60 çiçekli, sepaller üçgen şeklinde, kenarları salgı tüylü. Meyve 12-18 mm, hemen hemen küremsi veya piramitsi, tohumlar 7 mm, oval, koyu kırmızı.

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Haziran

Yetişme ortamı: Ormanlar, 1200 m.

Türkiye'deki yayılışı: Orta, Güney ve Doğu Anadolu

Genel yayılışı: Latakya, Lübnan

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Yenimahalle., 1050 m, 28.07.2010, S. Demirci, ISTE 93014, Altınboğa köyü, 1154 m, 13.04.2010, SD 3541, Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1067 m, 08.06.2010, SD 3542, Yeşiltepe köyü, 1165 m, 25.07.2010, SD 3547, Yeniköy, 1162 m, 25.07.2010, SD 3546, Akifiye köyü, 1147 m, 22.06.2010, SD 3544, Cambaz köyü, 1155 m, 22.06.2010, SD 3543, Geben beldesi, Fevziye mah., 1262 m, 30.07.2010, SD 3545.

Yöresel Adı: Gurmut (Andırın; genel)

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanılışı:

Gıda;

Meyveler gıda olarak tüketilir (Andırın; genel).

4.41.10. *Sorbus umbellata* (Desf.) Fritsch var. *umbellata*

Şekil 4-120: *Sorbus umbellata* var. *umbellata*

ISTE 93041

5-7 m' lik küçük ağaç veya çalılar. Sürgünler koyu kırmızı-kahverengi renkli. Yapraklar 4-11 x 3,5-10 cm boyutlarında, 6-7(-8) çift damarlı, ovat-orbikular, kısa akut, tabanda yuvarlak, dentat, üst yüz açık yeşil renkli, alt yüz ise yoğun piloz. Yaprak sapı 15-20(-22) mm uzunlukta, stilus 2 adet, tabanda sıktomentoz. Meyve 9-16 mm uzunlukta, küremsi, canlı kırmızı renkli, kovucuklar belirgin, tohumlar 6-7 mm uzunlukta, üç köşeli, kahverengi renkli.

Çiçeklenme zamanı: Haziran

Yetişme ortamı: Kireçtaşlı yamaçlar, ormanlar, 400-1800 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın.

Genel yayılışı: Balkanlar, Latakya, Lübnan, Filistin, Kafkasya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Çiğşar köyü, Akçadağ, 2200 m, 12.08.2010, S. Demirci, ISTE 93041, Cambaz köyü, 1155 m, 22.06.2010, SD 3881, Geben beldesi, Meryemçil mevkii, 1576 m., 30.07.2010, SD 3882, Akifiye köyü, 1147 m, 22.06.2010, SD 3883, Çokak, 1329 m, 12.08.2010, SD 3884, Çiğşar köyü, 1596 m, 12.08.2010, SD 3885, Orhaniye köyü, 1227 m, 25.07.2010, SD 3886.

Yöresel Adı: Geyik elması (Andırın; genel)

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanılışı:

Gıda;

Meyveler gıda olarak tüketilir (Andırın; genel).

4.42. Scrophulariaceae

4.42.1. *Verbascum pinetorum* (Boiss.) O.Kuntze

Şekil 4-121: *Verbascum pinetorum* ISTE 92831

40-100 cm boyda iki yıllık otsu bitkiler. Gövde çizgili, üst kısımlarda dallanmış, glandular. Taban yapraklarında yaprak sapı 1-3 cm uzunlukta, lamina ovat, 2-7 x 1-3,5 cm boyutlarında, lirat, serrat, loplu veya pinnatifid, yan loplar 1-3 çift, küçük, ovat-serrat; gövde yaprakları küçük, üst yapraklar sapsız, kordat, triangular, serrat. Çiçek durumu dallanmış, geniş yapılı, uzun bir salkım şeklinde. Brakteler kordat-ovat, akut, tam veya alttakiler dentat. Çiçek sapı 15-25 mm uzunlukta, braktesiz. Kaliks 2,5-5 mm uzunlukta, seyrek tüylü, loplar lanseolat, akut. Korolla sarı renkli, 25-36 mm uzunlukta, dış kısım glandular. Stamenler 5 adet, anterler böbrek şeklinde, filamentler kırmızımsı-mor renkli. Meyva küremsi, 3-5 mm uzunlukta, seyrek tüylü bir kapsül.

Çiçeklenme zamanı: Haziran-Ağustos

Yetişme ortamı: *Pinus brutia* ormanı, *Quercus* çalılığı, 370-1000 m.

Türkiye'deki yayılışı: Endemik, Güney Anadolu

Genel yayılışı: Doğu Akdeniz elementi.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Kabaağaç köyü, 266 m, 03.06.2010, S. Demirci, ISTE 92831, Camuzluk köyü, 660 m, 14.08.2010, SD 8401, Beşbucak köyü, 220 m, 02.06.2010, SD 8402, Kuzgun köyü, 846 m, 02.06.2010, SD 8403, Efirağızlı köyü, 658 m, 14.08.2010, SD 8406, Boğazören köyü, 660 m, 02.06.2010, SD 8405, Yeşilova beldesi, 220 m, 02.06.2010, SD 8404.

Yöresel Adı: Gavurdedengili (Andırın; genel)

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılışı:

Tıbbi;Yaprakları yara iyi edici olarak kullanılır (Andırın; genel).

4.43. Solanaceae

4.43.1. *Hyoscyamus niger* L.

20–100 cm uzunluğunda, glandular-villoz, bir veya 2 yıllık otsu bitkiler. Yapraklar ovat-oblong, oblong-lanseolat, 5–25 cm uzunlukta, akut, taban yaprakları kısa saplı, gövde yaprakları sapsız, ampleksikaul. Kaliks çiçekte 10–15 mm, meyvede 20–40 mm uzunlukta, ortada daralmış, şişkin kısmı sık tüylü, dişleri batıcı; korolla donuk sarı renkli, mor ağımsı yapılı, dışına taşmamış; anterler mor renkli. Meyve bir piksidyum.

Çiçeklenme zamanı: Nisan-Ağustos

Yetişme ortamı: Kayalık, taşlık yerler, yol kenarları, nemli yerler, 0–2300 m.

Türkiye'deki yayılışş: Yaygın.

Genel yayılışı: Kuzey Yarıküre ılıman bölgeleri.

Şekil 4-122: *Hyoscyamus niger* ISTE 92879

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Akifiye köyü, 1200 m, 22.06.2010, S. Demirci, ISTE 92879, Geben beldesi, Meryemçil mevkii, 1576 m, 21.06.2010, ISTE 92905 ,Yenimahalle, 1046 m, 28.07.2010, SD 1511.

Yöresel Adı: Kumacık otu (Akifiye, Meryemçil, Yenimahalle)

Kullanılan Kısım: Tohum

Kullanılışı:

Tıbbi;

Akciğer ve boğaz iltihaplanmalarında tohumlar yakılıp buğusu solunarak tedavi edilir (Akifiye, Yenimahalle).

4.43.2. *Physalis alkekengi* L.

Şekil 4-123: *Physalis alkekengi* ISTE 93010

30-60 cm boyunda, rizomlu, çok yıllık otsu bitkiler. Gövde, dik, basit veya dallanmış, üst kısımda kısa tüylü. Yapraklar ovat, tam veya hafifçe girintili, lamina 4-15 cm uzunlukta, saplı. Kaliks çansı, 5-7 mm uzunlukta; meyvede iken küresel, zarımsı, turuncu-kırmızı renkte, 3-5 cm çapında, diş 5 mm uzunlukta. Korolla yeşilimsi-beyaz renkli, 15-20 mm çapında.Meyva küremsi, parlak turuncu-kırmızı renkli, 10-17 mm çapında bakka.

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Ekim

Yetişme ortamı: Ormanlar, su kenarları, 0-2100 m.

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey,Güney ve Orta Anadolu

Genel yayılışı: Orta ve Güney Avrupa, Kuzey, Batı ve Orta İran, Orta Asya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın, Sumaklı köyü, Berke dağı, 1600 m, 28.07.2010, S. Demirci, ISTE 93074, Yenimahalle, 1056 m, 28.07.2010, ISTE 93010, Camuzluk köyü, Soğancılar obası, bahçe içi, 660 m, 14.08.2010, ISTE 93080.

Yöresel Adı: Teleme otu, Gelin feneri, Güveyfeneri (Yenimahalle)

Kullanılan Kısım: Tohum

Kullanılışı:

Gıda;

Tohumlar keçi sütü ile karıştırılarak teleme denilen peynirin hazırlanmasında kullanılır (Yenimahalle).

4.44. Styracaceae

4.44.1. *Styrax officinalis* L.

Şekil 4-124: *Styrax officinalis* ISTE 92856

6 m' ye kadar boyda çok fazla dallanmış ağaç veya çalılar. Yapraklar ovat, eliptik, alternan dizilişli, basit ve çoğunlukla derimsi, alt yüzü yıldızsı tüylerle kaplı ve beyaz renkli. Çiçekleri aktinomorf, 2-3 cm büyüklükte, beyaz renkli. Kaliks 4-5 dişli, korolla lopları 5-8 adet ve çok derin. Genç sürgünler ve dallar yıldızsı tüylü.Stamenler 12 adet, petallerle aynı boyda. Meyve küremsi bir drupa.

Çiçeklenme zamanı: Nisan-Haziran

Yetişme ortamı: Makilikler, *Pinus brutia* ormanı, yaprak döken çalılar, 0-1500 m.

Türkiye'deki yayılışı:Türkiye' nin kıyı şeridi.

Genel yayılışı:Güney Fransa, İtalya, Kıbrıs, Batı Suriye, Kaliforniya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Boğazören köyü, 660 m, 02.06.2010, S. Demirci, ISTE 92856, Hacıveliuşağı köyü, 600 m, 09.08.2010, SD 3341, Orhaniye köyü, Karanebili mevkii, 1227 m, 25.07.2010, ISTE 93000, Altınboğa köyü, 1154 m, 13.04.2010, SD 3342, Beşbucak köyü, 220 m, 02.06.2010, SD 3343, Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1067 m, 08.06.2010, SD 3344, Yeşilova beldesi, 220 m, 02.06.2010, SD 3345, Kabaağaç köyü, 266 m., 03.06.2010, SD 3346.

Yöresel Adı: Gılik, Tesbi çalısı (Andırın; genel).

Kullanılan Kısım: Tohum

Kullanılışı:

Yapacak;

a) Tohumlar sabun olarak kullanılır (Andırın; genel), ezilerek nehre atılır ve balıkların yüzeye çıkması sağlanır (Hacıveliuşağı).
b) Gövde dalları süpürge yapımında kullanılır (Altınboğa).

4.45. Ulmaceae

4.45.1. *Celtis australis* L.

Şekil 4-125: *Celtis australis* ISTE 92852

20(-25) m' ye kadar boyda ağaçlar. Genç sürgünler kadifemsi tüylü. Yapraklar 4-12(-15) x (2-)3-4(-5) cm boyutlarında, ovat-lanseolat, tabanda oblong, akuminat, serrat, üst yüz pürüzlü, kadifemsi tüylü, kahverengi-yeşil veya her iki yüzde grimsi-yeşil renkli. Yaprak sapı 1,5-(-2) cm uzunlukta.Çiçek sapı 3,5 cm uzunlukta, ara noduslardan daha uzun. Meyva 9-12 mm boyunda, kahverengimsi-siyah renkli bir drupa. Meyva çekirdeği pürüzlü-ağımsı.

Çiçeklenme zamanı: Mart-Mayıs

Yetişme ortamı: Çıplak kayalık yamaçlar ve çalılıklar, nadiren ormanlar, 50-1000 m.

Türkiye'deki yayılışı: Kuzeybatı ve Güney Anadolu

Genel yayılışı: Akdeniz elementi, Kuzeybatı Afrika, Güney Avrupa, Kuzey Transkafkasya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Gökçeli köyü, Çatak mevkii, 19.08.2010, S. Demirci, ISTE 93078, Camuzluk köyü, 660 m, 14.08.2010, SD 4491, Beşbucak köyü, 220 m, 02.06.2010, SD 4492, Kabaağaç köyü, 266 m, 03.06.2010, SD 4493, Yeşilova beldesi, 220 m, 02.06.2010, SD 4494, Hacıveliuşağı köyü, 600 m, 09.08.2010, SD 4495, Boğazören köyü, 660 m, 02.06.2010, ISTE 92852.

Yöresel Adı: Dardağan (Yeşilova, Hacıveliuşağı), Dağdan, Karaca (Andırın; genel)

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanılışı:

Gıda;

Meyveler gıda olarak tüketilir (Andırın; genel).

4.46. Umbelliferae (Apiaceae)

4.46.1. *Apium nodiflorum* (L.) Lag.

Şekil 4-126: ***Apium nodiflorum***

ISTE 92824

(10-)25-80 cm uzunlukta sürünücü veya tırmanıcı çok yıllık bitkiler. Gövde boyuna oluklu, alt noduslarda köklenmiş. Her yaprak 5-11(-17) adet foliollü, sapsız, lanseolat-ovat, 10-30 x 5-15(-20) mm boyutlarında, dentat, tüysüz. Umbella kısa saplı veya tamamen sapsız, ışınlar 3-12 adet, düzensiz, 1-25 cm uzunlukta, brakte genellikle yok, bazen 1-2 adet.Çiçekler 20 kadar küçük umbelladan oluşur, brakteoller 5-7 adet, lanseolat, 2,5-5 mm uzunlukta. Merikarplar 1,5-2 x 0,8 mm boyutlarında.

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Ağustos

Yetişme ortamı: Bataklık alanlar, nehir kenarları, 0-1400 m.

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey, Batı, Güney ve Güneydoğu Anadolu.

Genel yayılışı: Avrupa, Güneybatı ve OrtaAsya, Kuzey Afrika, Kuzey ve Güney Amerika.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Sumaklı köyü, su kenarı, 400 m, 04.06.2010, S. Demirci, ISTE 92824, Camuzluk köyü, 660 m, 14.08.2010, S. Demirci, SD 7701, Altınboğa köyü, 1154 m, 13.04.2010, SD 7710, Beşbucak köyü, 220 m, 02.06.2010, SD 7711, Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1067 m, 08.06.2010, SD 7709, Yeşilova beldesi, 220 m, 02.06.2010, ISTE 93061, Kabaağaç köyü, 266 m, 03.06.2010, SD 7704.

Yöresel Adı: Gazyağı (Andırın; genel).

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılışı:

Tıbbi;

Toprak üstü kısımlar tansiyon düşürmek amacıyla yenir (Mehlepçik).

Gıda;

Genç yapraklar gıda olarak tüketilir (Andırın; genel).

4.46.2. *Bunium paucifolium* DC.var. *junceum* (Boiss.) Hedge & Lamond

Şekil 4-127: *Bunium paucifolium* var. *junceum*

ISTE 92896

10-120 cm boyda çok yıllıkyumrulu bitkiler. Gövde üst kısımda dallanmış, çizgili, tüysüz, tırmanıcı veya dik. Taban yaprakları 3 köşeli, 30 x 13 cm boyutlarında, 2-3 foliollü, folioller linear, birbirlerinden farklı uzunluklarda. Üst gövde yaprakları 1-2 foliollü, linear, ipliksi, yaprak kınları saplı. Işınlar 3-6 adet, düzenli veya düzensiz, 10-40 mm uzunlukta. Brakteler 2-9 adet, 1-20 x 0,5-2 mm boyutlarında, brakteoller 1-7 adet, 1,5-10 x 0,5 mm boyutlarında. Çiçekler beyaz veya pembe renkli, 5-20 arası küçük umbelladan oluşur, petallar ortalama 2 mm uzunluğunda. Meyvaoblong, tüysüz, 5x 2 mm boyutlarında, stilus 2-3 mm uzunlukta, yatık veya geriye kıvrık, tabanı düz.

Çiçeklenme zamanı: Haziran-Temmuz

Yetişme ortamı: Kayalık alanlar, üzüm bağları.

Türkiye'deki yayılışı: Güney ve Doğu Anadolu.

Genel yayılışı: Latakya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Geben beldesi, Bıngıldak mevkii, 1568 m., 21.06.2010, S. Demirci, ISTE 92896.

Yöresel Adı: Tavşantopucu (Bıngıldak).

Kullanılan Kısım: Yumru

Kullanılışı:

Gıda;

Yumrular gıda olarak tüketilir (Bıngıldak).

4.46.3. *Eryngium campestre* L. var. *virens* Link.

30-60 cm boyunda çok yıllık, kökten gövdenin yükseldiği yeri lifli bitkiler. Gövde genellikle tek, çizgili, bazen orta kısımda dallanmış. Taban yaprakları kalıcı, üç köşeli, 10-25 x 10-18 cm boyutlarında, yatık 2 loplu basit segmentli, loplar ve kanatlar iğneli,dentat. Gövde yaprakları küçük, orta ve üst kısımdakiler geniş, ampleksikaul, taban kenarları iğneli. Umbella sarımsı yeşil veya bazen donuk mavimsi renkli, çok sayıda kapitulalı, kapitulalar ovat-orbikular, 7-13 mm uzunlukta. Brakteler linear-lanseolat, kenarları iğneli, kapitulumun 1,5-3 katı genişlikte. Brakteoller tam, sepallarden daha uzun. Merikarplar lanseolat, çok sivri pullarla örtülü.

Şekil 4-128: *Eryngium campestre* var.*virens* ISTE 92839

Çiçeklenme zamanı: Temmuz-Eylül

Yetişme ortamı: Orman açıklığı, taşlı tepe yanları, bozulmuş stepler, nadasa bırakılmış tarlalar, kumullar, 0-1800 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın

Genel yayılışı: Batı, Orta ve Güney Avrupa, Orta ve Güney Rusya, Kırım, Kuzey Afrika, Güneybatı Asya, DoğuAfganistan.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1067 m, 08.06.2010, S. Demirci, ISTE 92839.

Yöresel Adı: Şeker dikeni (Meryemçil)

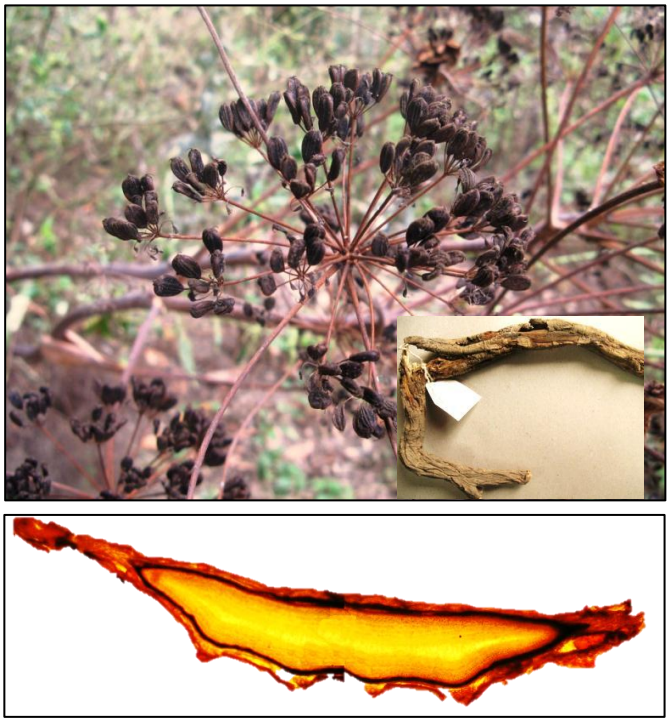
Kullanılan Kısım: Genç gövde

Kullanılışı:

Gıda;

Genç gövde soyularak yenir (Mehlepçik).

4.46.4. *Ferula longipedunculata* Peşmen

Şekil 4-129:*Ferula longipedunculata* ISTE 93011 kök örneği ve meyva enine kesiti

100 cm veya daha uzun boyda, çizgili, hafif oluklu gövdeli, çok yıllık bitkiler. Yapraklar üç köşeli, dış kısımları baklava şeklinde, 25-35 x 20-25 cm boyutlarında, yoğun sakalsı tüylü, 5-6 foliollü, folioller 1-2 loplu, loplar küçük, linear, çizgili, 0.5-1.5(-2) mm uzunlukta, kıvrık. Okrea geniş ampleksikaul, derimsi, ovat, 8 x 4 cm boyutlarında. Çiçek durumu rasem, ortada merkezikısa saplı (1,5 cm) birumbella bulunur. Yan umbellalar uzun saplı (11-17 cm uzunlukta), tamamı verimli, (özellikle üst yan umbellalar), ışınlar 18-20 adet, 4-4,5 cm uzunlukta, yandakiler yükselici, küçük umbellalar 15-20 çiçekli, çiçek sapı9-10 mm uzunlukta. Merikarp eliptik-oblong, sırt kısmın salgı kanalı valekulumlarda tek, birleşik.

Çiçeklenme zamanı: Haziran

Yetişme ortamı: Kayalık alanlar, 1900 m.

Türkiye'deki yayılışı: Güneydoğu Anadolu.

Genel yayılışı: Endemik.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Yenimahalle , 1056 m, 28.07.2010, S. Demirci, ISTE 93011, Geben beldesi, Meryemçil mevkii, 1576 m, 21.06.2010, SD 3491.

Yöresel Adı: Çağşır (Yenimahalle, Meryemçil)

Kullanılan Kısım: Kök

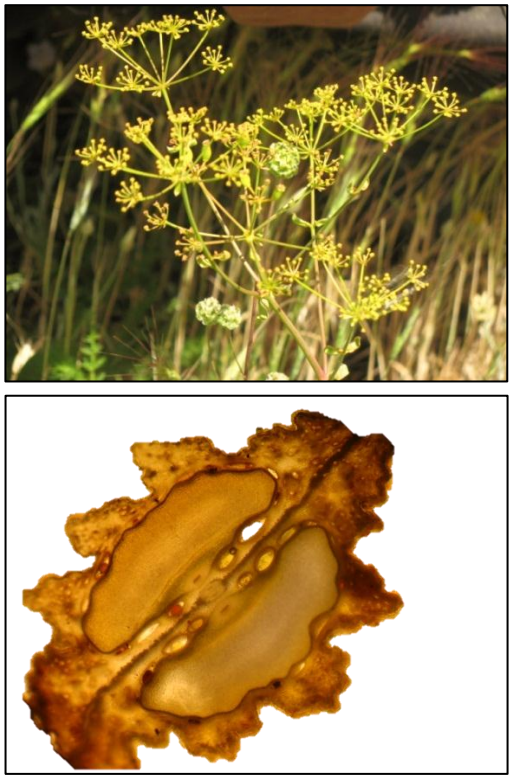
Kullanılışı:

Tıbbi;

Kökleri ezilerek ve balla karıştırılarak cinsel güç artırıcı olarak kullanılır (Yenimahalle, Meryemçil).

4.46.5. *Ferulago cassia* Boiss.

30-70(-100) cm boyda hafif mavimsi yeşilrenkli çok yıllık otsu bitkiler. Gövde çizgili, boyuna oluklu, çiçeklenme dönemi noduslar şişkinleşmiş. Yapraklar 4 parçalı, geniş ovat, dış kısımdakiler lanseolat, 10-35 x 5-20 cm boyutlarında; loplar ince, sakalsı tüylü, linear, lanseolat, 2-4 mm uzunlukta, çizgili. Bileşik umbellaya ait ışınlar 6-10(-15) adet, düzensiz, 3.5-6(-8) cm uzunlukta, , brakteler lanseolat, 5-8(-12) mm uzunlukta, akut, meyve sapı zamanla gelişir, 6-11 mm uzunlukta; brakteoler 3-4 mm uzunlukta, akuminat. Merikarp ovat-eliptik, 10-14 x 5-7 mm boyutlarında, akut, kanatlı, valekulum ve kostalardaki salgı kanalları 12' den daha çok.

Şekil 4-130: *Ferulago cassia* ISTE 92926 ve meyva enine kesiti

Çiçeklenme zamanı: Nisan-Haziran

Yetişme ortamı: Kumullar ve kayalık yerler, 200-1450 m.

Türkiye'deki yayılışı: Güney Anadolu.

Genel yayılışı: Doğu Akdeniz elementi, Latakya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Geben beldesi, Meryemçil mevkii, 1568 m., 21.06.2010, S. Demirci, ISTE 92926

Yöresel Adı: Rezene (Meryemçil)

Kullanılan Kısım: Tohum

Kullanılışı:

Tıbbi;

a) Tohumlar haricen göz banyosu ya da buğu yöntemi ile göz ağrısının tedavisinde kullanılır (Meryemçil).

b) Tohumlar yeni doğum yapan kadınlarda dahilen süt arttırmak amacıyla kullanılır (Meryemçil).

4.46.6. *Laser trilobum* (L.) Borkh.

50-120 cm yükseliğinde donuk mavimsi yeşil renkli, çok yıllık otsubitkiler. Alt yapraklar geniş ovat, 25-45 x 16-25 cm boyutlarında, segmentler geniş ovat, 3-7 x 2,5-6,5 cm boyutlarında, ince damarlı, derin veya az derin loplu, loplar dentat, akuminat. Işınlar 12-25 adet, düzenli veya düzensiz, 4-10 cm uzunlukta. Brakteler 0-2 adet, ovat-lanseolat, 2 cm uzunlukta. Brakteoller ortalama 5 adet. Çiçek sapı 8-20 adet, düzenli veya düzensiz, 3-12 mm uzunlukta. Meyve 6-10 adet, küçük umbellalı, 7-8 x 3-4 mm boyutlarında, yan çizgiler bazen kanatlı.

Şekil 4-131: *Laser trilobum* (Meyve ve meyva enine kesiti)

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Ağustos

Yetişme ortamı: Konifer koruluklar, deniz yanındaki makive kayalıklar, 0-1800 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın.

Genel yayılışı: Batı, Güney ve Orta Avrupa, Kafkasya,Kuzey İran, Lübnan.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Gökgedik köyü, Elmadağ, 1260 m, 24.08.2010, S. Demirci, SD 4921.

Yöresel Adı: Kamun, Kemun, Kimyon (Yenimahalle, Yeşilova, Altınboğa, Orhaniye, Gökçeli, Akifiye, Çiçekli, Kuzgun, Kızık)

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanılışı:

Gıda;

Kurutulmuş meyveler baharat olarak kullanılır (Andırın; genel).

4.46.7. *Lecokia cretica* (Lam.) DC.

30 cm yükseklikte çok yıllık otsu bitkiler. Gövde boyuna çizgili. Taban yaprakları 2-3 parçalı, 30 cm' e kadar saplı, segmentler eliptik, 34-50 x 12-18 mm boyutlarında, dentat. Brakte ve brakteoller linear, 12 mm' e kadar uzunlukta. Merikarp 12-20 mm uzunlukta, kahverengi renkli, yoğun kancalarla kaplı.

Şekil 4-132: *Lecokia cretica* ISTE 92791

Çiçeklenme zamanı: Nisan

Yetişme ortamı: Koruluklar veya gölgeli kayalık yamaçlar, 100-1800m.

Türkiye'deki yayılışı: Batı, Güney ve Doğu Anadolu

Genel yayılışı: Batı Suriye, Kıbrıs, Kuzey İran.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1550 m, 21.06.2010, S. Demirci, ISTE 92791, Yenimahalle, bahçe içi, 1046 m, 09.04.2010, ISTE 92932.

Yöresel Adı: Baldıran (Mehlepçik)

Kullanılan Kısım: Tohumlar

Kullanılışı:

Tıbbi;

Tohumlar dahilen tansiyon düşürmek amacıyla kullanılır (Mehlepçik).

4.46.8. *Smyrnium connatum* Boiss. & Kotschy.

70-150 cm'e kadar yükselebilen, çizgili ve kuvvetli gövdeli, çok yıllık otsu bitkiler. Taban yaprakları 3 parçalı; segmentleri ovat, 2 x 1,5 cm boyutlarında, dentat. Üst kısımdaki gövde yaprakları oppozit dizilişli, bazen birleşik, oblong, 10 cm'e kadar uzunlukta, dentat. Çiçek durumu 10-17 ışınlı bir umbella. Merikarplar 2,8 x 2,3 mm boyutlarında; stilus 0,9-1,3 mm uzunlukta, geriye kıvrık.

Şekil 4-133: ***Smyrnium connatum*** **ISTE 93057**

Çiçeklenme zamanı: Mart-Haziran

Yetişme ortamı: Kıyılar, çit kenarları, kayalık yerler ve uçurumlar, 860-1800 m.

Türkiye'deki yayılışı: Güney Anadolu.

Genel yayılışı: Doğu Akdeniz elementi, Kıbrıs, Batı Suriye

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Torlar köyü, Karayüce yangın gözetleme kulesi, 1639 m., 10.08.2010, S. Demirci, ISTE 93057.

Yöresel Adı: Baldıran (Karayüce)

Kullanılan Kısım: Genç gövde

Kullanılışı

Tıbbi;

Genç gövde nefes darlığı tedavisinde soyularak yenir (Karayüce).

4.47. Urticaceae

4.47.1. *Urtica dioica* L.

Şekil 4-134: *Urtica dioica* ISTE 92809

30-150 cm boyunda, yaygın kök sistemli, çok hücreli yakıcı tüyler taşıyan, çok yıllık dioik bitkiler. Yapraklar genişçe ovat, 4-11 x 3-10 cm boyutlarında, keskin ve kabaca dişli, akuminat. Yaprak sapı 2-5 cm uzunlukta. Çiçek durumları yaprak koltuklarında, erkek ve dişi çiçekler birbirine benzer şekillerde ve çok dallanmış. Periant küçük, yeşil renkli ve 4-5 parçalı. Dişi çiçekler belirgin, morumsu renkli ve fırça şeklinde stigmalı; erkek çiçekler 4-5 stamenli.

Çiçeklenme zamanı: Haziran-Eylül

Yetişme ortamı: Yol kenarları, nemli alanlar, ormanlar, 500-2700 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın.

Genel yayılışı: Avrupa-Sibirya elementi, Avrupa, Kuzey Afrika, Batı Asya, Sibirya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Altınboğa köyü, 1154 m, 08.06.2010, S. Demirci, ISTE 92809, Beşbucak köyü, 220 m, 02.06.2010, SD 6201, Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1067 m, 08.06.2010, SD 6202, Yeşilova beldesi, 220 m, 02.06.2010, SD 6203, Kabaağaç köyü, 266 m, 03.06.2010, SD 6204.

Yöresel Adı: Isırgan, Isırgan otu (Andırın; genel)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

a) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon dahilen bel fıtığı ağrılarının tedavisinde kullanılır (Beşbucak).
b) Bitkinin tohumları dahilen cinsel gücü artırıcı olarak kullanılır (Meryemçil).

Gıda;

Toprak üstü kısımları haşlanıp pirinçli yemeği ve börek içi yapılır (Altınboğa).

4.48. Valerianaceae

4.48.1. *Valeriana dioscoridis* Sm.

Şekil 4-135: *Valeriana dioscoridis* ISTE 92788

Çok yıllık otsu bitkiler. Rizomlar çentikli, iğ şeklini almış. Gövde tek, dik, sağlam yapılı, içi boş, oluklu. Taban yaprakları çıplak veya tüylü, pinnat, (1-)3-9(-13) loplu, ovat-orbicular, krenulat, bazen dentat, uç kısımdaki loplar yandakilere göre daha uzun, yaprak sapı uzun. Gövde yaprakları seyrek dizilişli, pennat, lanseolat; ampleksikaul, genellikle tabanda serbest. Çiçek durumu meyve döneminde yatık. Çiçekler pembe renkli ve hoş kokulu. Meyva4-5 x 1-1,5 mm boyutlarında, olgun dönemde tüysüz aken. Papus segmentleri 12-14 adet.

Çiçeklenme zamanı: Şubat-Mayıs

Yetişme ortamı: Kayalık yamaçlar ve çalılıklar, 0-1500 m.

Türkiye'deki yayılışı: Türkiye' nin kıyı şeridi.

Genel yayılışı: Doğu Akdeniz elementi, Kıbrıs, Lübnan, Filistin, Yunanistan, Güney Yugoslavya, Güney Bulgaristan, Arnavutluk.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Yenimahalle, 1056 m, 09.04.2010, S. Demirci, ISTE 92933, Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1067 m, 13.04.2010, ISTE 92788.

Yöresel Adı: Pisi otu, Pisik otu, Kedi otu (Yenimahalle, Mehlepçik)

Kullanılan Kısım: Çiçek durumu

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin çiçek durumundan hazırlanan infüzyon dahilen tansiyon düşürücü olarak kullanılır (Yenimahalle).

4.49. Verbenaceae

4.49.1. *Verbena officinalis* L.

30-100 cm boyunda çok yıllık otsu bitkiler. Gövde dik ve köşeli.Çiçek örtüsü yatık, tabanda şişkin, hirsut. Gövdenin orta kısmındaki yapraklar lanseolat-oblong, 2-11 x 1-5 cm boyutlarında, orta damarın yarısına kadar loplu, tam veya dentat. Spika meyvede iken oldukça uzamış, 8-30 cm uzunlukta. Kaliks 2-2,5 mm boyunda. Korolla açık lila renkli, boğaz kısmı sarımsı renkli, 4-5 mm uzunlukta, lamina 2,5 mm uzunlukta.Meyve 1,75-2 mm uzunlukta, üst kısımları ağımsı nutlet.

Şekil 4-136: ***Verbena officinalis***

ISTE 92821

Çiçeklenme zamanı: Haziran-Ağustos

Yetişme ortamı: Kayalık yamaçlar, açık alanlar, ağaç ve çalılık alanlar, 0-1800 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın.

Genel yayılışı: Sıcak ve tropik Avrasya, Batı Çin, Kuzey Afrika.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Akifiye köyü, 1550 m, 22.06.2010, S. Demirci, ISTE 92900, Sumaklı köyü, 400 m, 04.06.2010, ISTE 92821, Yenimahalle, 1056 m, 27.07.2010, ISTE 93008, Orhaniye köyü, Parmaksız obası, 1227 m, 25.07.2010, ISTE 93022.

Yöresel Adı: Mine çiçeği (Yenimahalle).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

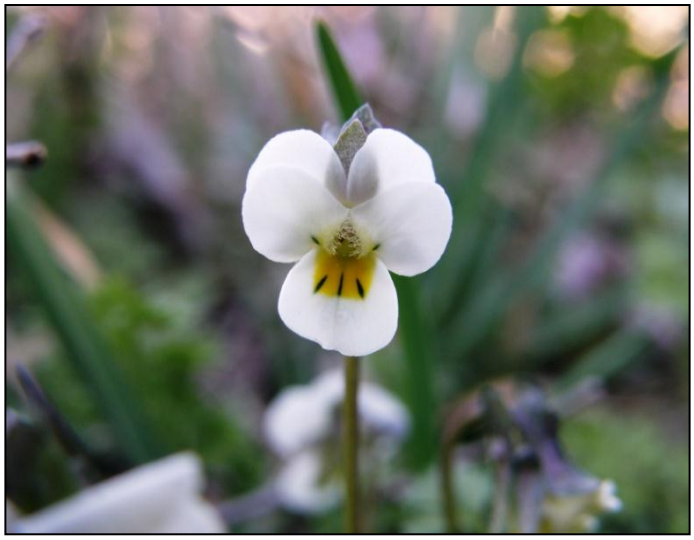
Tıbbi;

Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan dekoksiyon dahilen kalp rahatsızlıklarının tedavisinde (Orhaniye), kanser tedavisinde (Akifiye) ve böbrek taşlarını düşürmek amacıyla (Yenimahalle) kullanılır.

4.50. Violaceae

4.50.1. *Viola kitaibeliana* Roem. & Schult.

3-12 cm boyunda tek yıllık otsu bitkiler. Çiçek durumu kısa tüylerle kaplı. Alt kısımdaki yapraklar ovat-oblong veya spatulat, loplar krenulat. Stipulalar pinnat, oblong, spatulat, krenulat, uç segmentler saplı yan segmentler ise oldukça küçük. Yaprak sapı iki brakteli. Sepaller lanseolat, korolladan daha kısa, tüylü. Korolla kremsi beyazdan sarıya kadar değişen renklerde, orta merkez sarı renkli, 5-8 mm uzunlukta.

Şekil 4-137: *Viola kitaibeliana* ISTE 92947

Çiçeklenme zamanı: Mart-Haziran

Yetişme ortamı: Taşlık yamaçlar, molozlar, makilik ve kıyılar, 0-1800 m.

Türkiye'deki yayılışı: Türkiye' nin kıyı şeridi.

Genel yayılışı: Güney ve Orta Avrupa, Kıbrıs. Batı Suriye, Kafkasya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Torlar köyü, Karayüce yangın gözetleme kulesi, 1600 m, 10.08.2010, S. Demirci, SD 2671, Çiçekli köyü, 1050 m, 13.04.2010, ISTE 92947 , Yenimahalle, 1046 m, 27.07.2010, SD 2672.

Yöresel Adı: Menekşe (Çiçekli, Karayüce, Yenimahalle)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

a) Nişasta, süt ve menekşe yaprakları ile hazırlanan lapa biraz ısıtıldıktan sonra yaraların üzerine sarılarak, haricen yara tedavisinde kullanılır (Karayüce).

b) Çiçeklerden hazırlanan dekoksiyon dahilen öksürük tedavisinde kullanılır (Çiçekli).

4.51. Vitaceae

4.51.1. *Ampelopsis orientale* (Lam.) Planchon

Alçak, yerde sürünen veya tırmancı bitkiler.*Vitis* (asma) cinsindeki gibi uzantılar taşımaz. Yapraklar 1-2 veya üçe parçalanmış durumda, pennat. Yaprak parçaları dentat ve çıplak. Çiçekler 4' ten çok, yeşil renkli. Meyve olgunlukta mavi-siyah renkli, üzümsü, ortalama 5 mm uzunlukta.

Şekil 4-138: ***Ampelopsis orientale*** **ISTE 92990**

Çiçeklenme zamanı: Haziran-Ağustos

Yetişme ortamı: Kayalık kireçtaşı yerler, yaprak döken ormanlar, 50-1800 m.

Türkiye'deki yayılışı: Güney Anadolu.

Genel yayılışı: Latakya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Geben beldesi, Fevziye mah., 1500 m, 30.07.2010, S. Demirci, ISTE 92990, Pınarbaşı mah., 1050 m, 28.07.2010, ISTE 93089, Torlar köyü, Karasu mevkii, 1060 m, 02.11.2010, ISTE 93104.

Yöresel Adı: Yabani üzüm

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanılışı:

Gıda;

Meyveler gıda olarak kullanılır (Pınarbaşı).

4.52. Zygophylaceae

4.52.1. *Tribulus terrestris* L.

Şekil 4-139: *Tribulus terrestris* ISTE 93093

15-80 cm boyundatek yıllık ve toprak üzerinde yatık otsu bitkiler. Gövde basık, tüylü.Çiçek durumu villoz. Genç sürgünler ve yapraklar tüylü. Yapraklar pennat, 10-16 arası küçük foliollü. Folioller ovat-eliptik, genellikle tabanda asimetrik, 5-8(-10) x 2-3(-4) mm boyutlarında ve düz. Çiçekler yaprakların en uç kısmında, tek ve dağınık.Sepaller ortalama 5 mm uzunlukta, ovat, ipeksi tüylü. Petaller 4-5 mm uzunlukta, sarı renkli. Meyve 4-5 adet veya daha çok, ortalama 10 mm uzunlukta, karpeller 2 adet, uzun ve çok sayıda kısa çıkıntılarla süslenmiş, tüylü.

Çiçeklenme zamanı: Haziran-Eylül

Yetişme ortamı: Açık ve kumlu yerler, nadasa bırakılmış tarlalar, 0-1200 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın.

Genel yayılışı: Güney Avrupa, Güneybatı Asya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Bektaşlı köyü, orman tarla mevkii, 200 m, 02.11.2010,S. Demirci, ISTE 93093 , Beşbucak köyü, 220 m, 02.06.2010, SD 475, Yeşilova beldesi, tarlalık alan, 200 m, 02.11.2010, ISTE 93094.

Yöresel Adı: Deveçökerten (Yeşilova, Beşbucak, Kumarlı).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin gövde, yaprak ve çiçeklerinden hazırlanan dekoksiyon dahilen böbrek taşlarını düşürmek amacıyla kullanılır (Beşbucak, Kumarlı).

MONOCOTYLEDONES (Tek Çenekliler)

4.53. Araceae

4.53.1. *Arum maculatum* L.

Yumrulu monoik otsu bitkiler. Yapraklar obovat-oblong-hastat; uzun saplı, 13-50 cm, yeşilimsi mor. Skapus (4,5-) 6,5-20 (-26) cm. Spata (6,5-) 11-18,5 cm, soluk yeşil, genellikle dar lanseolat ve akuminat, nadiren geniş ovat; tüp (1,5-) 2,5-3,5 cm, beyazımsı, iç kısmında morumsu-kırmızımsı lekeli. Spadiks (4-) 6-9,5 cm. Steril bölge 4,5-7 (-9) mm; erkek çiçekler (1,5-) 2,5-4 x 2-4 mm; alt steril bölge 3-6,5 mm; dişi çiçekler 8-14 (-18) mm. Apendiks morumsu-kırmızı renkte, nadiren sarı, 2,3-6,5 cm, uzun saplı.

Şekil 4-140: ***Arum maculatum*** **ISTE92846**

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Haziran

Yetişme ortamı: Yaprak döken ormanlarda, çalılıklar, açık veya gölgeli yamaçlarda,0-1800 m.

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey ve Batı Anadolu, Trakya.

Genel yayılışı: Batı, Orta ve Güney Avrupa, Ukrayna´nın Doğusu.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Hacıveliuşağı köyü,220 m, 30.08.2010, S. Demirci, ISTE 92941, Boğazören köyü, 660 m, 02.06.2010, ISTE 92961, Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1067 m, 13.04.2010, ISTE 92846, Yenimahalle, 1046 m, 27.07.2010, ISTE 93013,. Çiçekli köyü, 1050 m, 13.04.2010, ISTE 92944, Altınboğa köyü, 1154 m, 13.04.2010, SD 3531, Geben beldesi, Meryemçil mevkii., 1576 m, 30.07.2010, ISTE 92908.

Yöresel Adı: Tirşik, Andırın Doktoru, Pancar (Andırın; genel).

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılışı:

Tıbbi;

Yumrular ezilerek dahilen hemoroit tedavisinde kullanılır (Meryemçil).

Gıda;

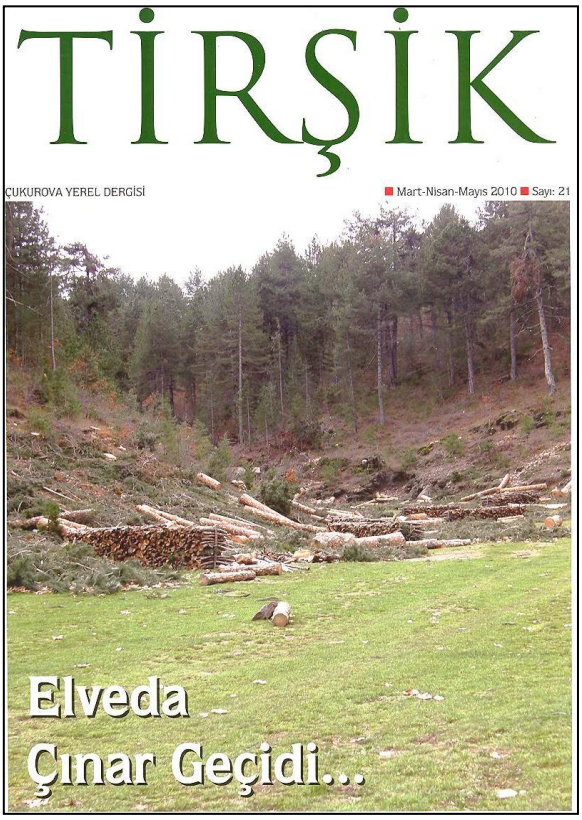
Taze yapraklar toplanarak bir gece boyunca ayran içerisinde bekletilir. Daha sonra uzun süre kaynatılarak çorba yapılır (Andırın; genel)

Yörede geleneksel ve simgesel olarak bilinen bir yemektir. Andırın' da her yıl yaz aylarında Geleneksel Tirşik Festivali yapılarak en iyi çorbanın seçildiği yarışmalar düzenlenir.

Şekil 4-141: Tirşik çorbası (Çiçekli)Yöre halkı tarafından toplanıp satılan *Arum maculatum* yaprakları (Andırın pazarı)

Ayrıca yörede, adını ilçenin yöresel yemeği olarak kabul edilen tirşik çorbasından alan "Tirşik" dergisi 3 ayda bir düzenli olarak basılmakta ve bitkilerle ilgili yazı ve şiirlere yer vermektedir.

4.54. Graminae (Poaceae)

4.54.1. *Cynodon dactylon* (L.) Pers. var. *dactylon*

Şekil 4-142: *Cynodon dactylon* var. *dactylon* ISTE 93079

Rizomu yayık, çok yıllık otu bitkiler. Rizom sürünücü, uzun ve ince. Gövde 30 cm' e kadar, dik, tabanda dirsek şeklinde, tepesinden aynı noktadan çıkan 2-7 uzun ve ince çiçek durumu spika ile tanınır. Spikalar birbirinebenzer, 2-7 adet, 2-7 cm, ana eksen skabrit. Spikulalar 2-2,5 mm, çok kısa saplı, soluk yeşil. Glumalar linear-lanseolat, 1-2,2 mm. Lemma ovat-lanseolat, 2-2,5 mm. Anterler yaklaşık 1 mm, mor; stigmalar morumsu siyah.

Çiçeklenme zamanı: Nisan-Eylül

Yetişme ortamı: Kuru ve taşlık yamaçlar, akarsu kenarları, tatlısu bataklığı,ve deniz kıyısındaki kumullar, 0-1830 m.

Türkiye'deki yayılışı: Trakya; Batı, Kuzeydoğu ve Güney Anadolu.

Genel yayılışı: Afrika, Avrupa, Asya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Camuzluk köyü, Soğancılar obası, 600 m, 13.07.2010, S. Demirci, ISTE 93079.

Yöresel Adı: Ayrık otu (Camuzluk)

Kullanılan Kısım: Kök

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin köklerinden hazırlanan infüzyon dahilen böbrek taşlarını düşürmek amacıyla kullanılır (Camuzluk).

4.54.2. *Sorghum halepense* (L.) PERS. var. *halepense*

30-150 cm boyunda, çok yıllık otsu bitkiler. Gövdeler dik, vejetatif kısım noduslardaki tüyler dışında çıplak; panikula ekseni skabrit. Yaprak linear-akuminat, 16-46 cm x 5-14 mm boyutlarında, skabrit kenarlı. Panikula dik, 7-30 cm uzunlukta. Sapsız spikulalar ovat, krem rengi, bazen hafif mor renkli, 4-6 x 1,2-2 mm boyutlarında, kısa yumuşak tüylü, aristalı. Saplı spikulalar genelde mor, 4-7 x 0,5-1,5 mm, darca ovat-lanseolat, aristasız; çiçek sapı 1,5-4,5 mm uzunlukta.

Şekil 4-143: *Sorghum halepense* var. *halepense* ISTE 92986

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Eylül

Yetişme ortamı: Tarlalar, nemlialanlar, su kenarları, 0-1400 m.

Türkiye'deki yayılısı: Trakya; Kuzey, Batı ve Güney Anadolu.

Genel yayılısı: Akdeniz, Güneybatı ve Orta Asya, DoğuKeşmir, GüneyMadras, Avustralya.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Yeşilova beldesi, 200 m, 02.08.2010, S. Demirci, ISTE 92986, Altınboğa köyü, 1154 m, 13.04.2010, SD 3181.

Yöresel Adı: Süpürge darısı (Yeşilova, Altınboğa)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Yapacak;

Bitkinin toprak üstü kısımları süpürge yapımında kullanılır (Yeşilova, Altınboğa).

4.55. Juncaceae

4.55.1. *Juncus inflexus* L.

Çok yıllık, sık veya gevşek gövdeli otsu bitkiler. Gövdeler 50–120 cm uzunlukta, taban genellikle koyu kırmızı-kahverengi. Gövde ve yapraklar 10-20 kuvvetli boyuna çıkıntılı.En alttaki brakteler uzun, çiçek durumları yanal, gevşek veya nadiren sık, çok çiçekli. Periant segmentleri dar ovat, 2,5–4 mm, akuminat, dıştakiler daha uzun. Stamenler periantın yaklaşık ½ katı. Kapsula perianttan uzunveya nadiren eşit, ovoid-ovat- köşeliden elipsoide kadar değişen şekillerde, tepesi akut-obtus veya mukronat; tohumlar yaklaşık 0.5 mm.

Şekil 4-144: ***Juncus inflexus***

ISTE 92775

Çiçeklenme zamanı: Nisan-Ağustos

Yetistigi ortam: Bataklıklar, ıslak çayırlıklar, kıyılar, açık nemli yerler, 0–2600 m.

Türkiye'deki yayılısı: Yaygın

Genel yayılısı: Avrupa, Asya, Afrika.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Geben beldesi, Fevziye mah., 1432 m, 09.04.2010, ISTE 92775, Yeşilova beldesi, tarlalık alan, 220 m, 09.08.2010, ISTE 93064.

Yöresel Adı: Gümüştopuk (Fevziye, Meryemçil)

Kullanılan Kısım: Çiçek durumları

Kullanılışı:

Tıbbi;

a) Bitkinin çiçek durumlarından hazırlanan infüzyon haricen kaşıntı ve uyuz gibi rahatsızlıkların tedavisinde (Fevziye) ve böbrek taşlarının düşürülmek amacıyla (Meryemçil) kullanılır.

b) Bitkinin çiçek durumları haricen ayak kaşıntısını gidermek amacıyla ayakkabı içerisine konularak kaşıntısının giderilmesi sağlanır (Fevziye).

4.56. Liliaceae

4.56.1. *Allium ampeloprasum* L.

Şekil 4-145: ***Allium ampeloprasum***

Soğan 2-4 cm çapında, yumurtamsı veya küresel; dış tunika ince, sarımsı-kahverengi; iç tunika zarımsı, beyaz; soğancıklar genellikle soğanın etrafında çok sayıda, hemen hemen küresel veya mihver şeklinde, 3-6(-12) mm çapında, grimsi sarı veya soluk kahverengimsi. Skapus (40-)50-130 cm boyunda, dik, silindirik, boyuna hafif çizgili, 1/3-1/2' sine kadar yapraklı. Yapraklar 4-10 adet, 0,5-3 cm genişlikte, linear, karinalı, karina ve kenarları skabroz. Spata tek parçalı, ters huni biçiminde ve düşücü, 4-13 cm uzunlukta, uzun gagalı. Umbella 3-6(8-) çapında, sık ve çok çiçekli. Perigon kampanulat; tepaller beyaz, pembe veya kırmızı; dış tepaller 4,5-5 x 1,3-2,3 mm, oblong-lanseolat, akut veya kısa mukronat, dış yüzeyi, özellikle orta damar belirgin papilli; iç tepaller, dış tepallerle hemen hemen aynı uzunlukta, fakat daha enli (1,4-2,4 mm), geniş spatulat, tepede obtus, dış yüzü düz veya seyrek papilli. Filamentler tepallerle eşit boyda veya daha uzun, tabanda siliat; dıştakiler basit lanseolat-subulat; içtekiler trikuspidat, tepallere eşit boyda veya daha geniş. Stilus tepallerden uzun. Kapsul 4-5 mm boyunda, küresel, tepede akut veya hafif emarginat

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Temmuz

Yetişme ortamı: *Pinus brutia* ormanları, tarla ve yol kenarları, maki, çalılıklar, uçurumlar, kayalar, kayalık stepler, zeytinlik.

Türkiye'deki yayılışı: Trakya, Kuzey, Batı ve Güney Anadolu.

Genel yayılışı: Kuzey Afrika, Batı ve Güney Avrupa, Suriye, Kuzey Irak, İran, Kafkasya

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Torlar köyü, Karayüce yangın gözetleme kulesi,1600 m, 10.08.2010, S. Demirci, SD 4991.

Yöresel Adı: Kaya sarımsağı, yabani sarımsak (Karayüce)

Kullanılan Kısım: Soğan

Kullanılışı:

Tıbbi;

Soğanlardan hazırlanan infüzyon dahilen yeni doğum yapan kadınlara içirilir (Mehlepçik).

Gıda;

Soğanlar gıda olarak tüketilir. (Andırın; genel)

Şekil 4-146: *Allium ampeloprasum* toplayan yöre insanı (Mustafa Temiz, Mehlepçik obası)

4.56.2. *Allium scorodoprasum* L. subsp. *rotundum* (L.) Stearn

Şekil 4-147: *Allium scorodoprasum* subsp. *rotundum* ISTE 92863

Soğan ve soğancıklarının iç tunikası koyu mor renkli olan bir türdür.Soğan 1-2 cm çapında, ovoid; dış tunika gri kahverengi; iç tunika kırmızı veya beyaz; soğancıklar çok sayıda, 4-10 mm boyunda, koyu mor renkli, soğanın etrafında veya 3-4 cm yukarısında skapus üzerinde. Skapus 30-80 cm boyunda, 1/3-1/2' sine kadar yapraklı. Yapraklar 2-4 adet, linear, 10-25 cm x 4-20 mm, skapustan kısa, kenarları skabroz. Spata tek parçadan oluşmuş, 1-1,5 cm boyunda, ters huni biçiminde ve düşücü, tepesi akuminat. Umbella 2-3 cm çapında, küresel, çok sayıda soğancıklı, soğancıklar koyu mor renkli; pediseller kısa, perigonun 1-2 katı uzunlukta. Perigon ovoid-kampanulat; tepaller 4-5 x 1,5-2 mm, kahverengi-kırmızı, ovat-oblong, akut veya obtus, karinalı, karina papilli. Filamentler tepallerden kısa, tabanda siliat; dış filamentler basit, lanseolat; içtekiler tepallerle aynı genişlikte, trikuspidat, ortada aneter taşıyan kuspis yan kuspislerden kısa, filamentin parçalanmamış alt kısmı anter taşıyan kuspisin üç katı uzunlukta; anterler sarı renkli. Ovaryum ovoid; stilus filamentlerden kısa; stigma kapitat. Kapsül 4 mm çapında, hemen hemen küresel.

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Haziran

Yetişme ortamı: Kalkerli ve killi tahrip edilmiş yamaçlar, çimenlik alanlar, kırlar, kumsallar, kumlar.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın.

Genel yayılışı: Avrupa-Sibirya elementi, Kırım, Kafkasya

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Torlar köyü, Mehlepçik obası, 1067 m, 08.06.2010, S. Demirci, ISTE 92863,Altınboğa köyü, 1154 m, 08.06.2010, SD 1251, Beşbucak köyü, 220 m, 02.06.2010, SD 1258,Yeşilova beldesi, 220 m, 02.06.2010, SD 1253, Kabaağaç köyü, 266 m, 03.06.2010, SD 1259, Yenimahalle, 1056 m, 27.07.2010, SD 1261, Yeşiltepe köyü, 1165 m, 25.07.2010, SD 1254, Yeniköy, 1162 m, 25.07.2010,

SD 1255, Akifiye köyü, 1147 m, 22.06.2010, SD 1257, Cambaz köyü, 1155 m, 22.06.2010, SD 1256, Geben beldesi, Meryemçil mevkii, 1576 m, 21.06.2010, SD 1252.

Yöresel Adı: Körmen, Öğürtmek (Andırın; genel)

Kullanılan Kısım: Skapus

Kullanılışı:

Gıda;

Bitkinin skapusu gıda olarak tüketilir (Andırın; genel).

4.56.3. *Asparagus acutifolius* L.

Şekil 4-148: *Asparagus acutifolius* ISTE92847

Odunsu, tırmanıcı veya sürünücü bitkiler. Gövde, çizgili, yeşilimsi, çizgiler gençken papillalı, daha sonra morumsu kahverengi. Yapraksı gövde her uzantıda 5-10(-12) adet, düzensiz, çizgili, yeşil, 3-8(-10) x 0,2-0,4 mm, tüysüz, uç kısımlar batıcı. Çiçekler genellikle her demette bir adet. Pedisel bakteollerle çevrili.Dişi çiçek durumu 3-4(-5) mm, çiçekler sarımsı veyayeşilimsi; anterler 1 mm, meyve üzümsü, siyah, 4,5-7(-10) mm, tohumlar 1-2 adet.

Çiçeklenme zamanı: Ağustos-Eylül

Yetişme ortamı: Çam korulukları, maki, tahrip edilmiş araziler, kıyılar, yolkenarları, 0-1525 m.

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Kuzey Anadolu.

Genel yayılışı: Akdeniz elementi, Akdeniz ülkeleri.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Boğazören köyü, 650 m, 02.06.2010, S. Demirci, ISTE 92847, Yenimahalle, 1046 m, 09.04.2010, ISTE 92967, Yeşilova beldesi, 220 m, 02.06.2010, ISTE 93091, Hacıveliuşağı köyü, 536 m, 09.04.2010, ISTE 93092.

Yöresel Adı: Demirdelen, Kedikuyruğu (Boğazören, Yeşilova, Hacıveliuşağı)

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon dahilen böbrek taşlarının düşürülmesinde (Yeşilova), idrar yolları rahatsızlıklarının tedavisinde (Boğazören) ve grip tedavisinde (Hacıveliuşağı) kullanılır.

4.56.4. *Asphodeline globifera* J. Gay ex Baker

Çok yıllık otsu bitkiler. Çiçekli gövdeler 70-150 cm' e kadar, dik, yapraklar 1/4-1/3 üne kadar. Yapraklar yeşilimsi, yumuşak, kenarları tüylü. Çiçek durumu tam ve yoğun. Brakteler 20-30(-40) mm, lanseolattan ovate kadar değişen şekillerde. Meyve sapları 15-25(-30) mm, ortanın üst kısmında eklemli. Periant segmentleri 18-20(-22) mm, beyaz. Kapsüla küremsi, (7-)8(-9) mm çapında.

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Temmuz

Yetişme ortamı: Kayalı ve taşlı yamaçlar, *Cedrus* ve *Pinus* ormanları, orman açıklıkları, 850-1200 m.

Türkiye'deki yayılışı: Karasal ve Güney Anadolu

Genel yayılışı: Batı Suriye.

Şekil 4-149: ***Asphodeline globifera***

ISTE 92973

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Geben beldesi, Meryemçil mevkii, 1600 m, 12.08.2010, S. Demirci, ISTE 92973, Çiğşar köyü, Akçadağ, 1346 m, 12.08.2010, ISTE 93046.

Yöresel Adı: Kıl çirişi, Yabani çiriş (Meryemçil).

Kullanılan Kısım: Genç yapraklar

Kullanılışı:

Gıda; Bitkinin genç yaprakları gıda olarak tüketilir (Meryemçil).

4.56.5. *Danae racemosa* (L.) Moench

Şekil 4-150: *Danae racemosa* ISTE 92851

50-100 cm boyunda, yaprak dökmeyen, dallanmış çalılar. Gövde yaprakları çok küçük, pul şeklinde. Yapraksı gövdeler (kladot) 5-8 x 1-2,5 cm, lanseolat, akuminat, çok sayıda uzun damarlarla bağlı, kısa saplı tepede 2-3 cm boyunda salkım şeklinde. Çiçekler hermafrodit. Periant küçük, yeşilimsi beyaz, 3 mm çapında, küremsi, etli, orta kısmına kadar loplu. Stamenler 6 adet, filamentler ve anterler bitişik.

Meyve büyük, kırmızı bakka. Tohumlar genellikle bir adet. (Monotipik)

Çiçeklenme zamanı: Nisan-Mayıs

Yetişme ortamı: Meşe korulukları, 915-1060 m.

Türkiye'deki yayılışı: Güney Anadolu.

Genel yayılışı: Kuzey İran.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Boğazören köyü, 600 m, 02.06.2010, S. Demirci, ISTE 92851, Yenimahalle, 1056 m, 27.07.2010, SD 1121.

Yöresel Adı: Kandak (Yenimahalle).

Kullanılan Kısım: Kök ve toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Tıbbi;

Köklerinden hazırlanan infüzyon dahilen böbrek taşlarının düşürmek amacıyla kullanılır (Yenimahalle).

Diğer;

Bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (Boğazören).

4.56.6. *Eremurus spectabilis* Bieb.

70-150(-200) cm' e kadar, kalın rizomlu bitkiler. Rizomlar ahtapot şeklinde açılmış, gövde 1,5 cm çapında, dik, tüysüz. Yapraklar tabanda rozet, uzun şeritsi ve orta damar boyunca oluk şeklinde katlı, 1-4 mm genişlikte aşağı kısımları dik ve sert. Periant sarımsı yeşil, rasem 15-25 cm uzunluğunda. Meyve kapsül, çok sayıda tohumlu.

Çiçeklenme zamanı: Mayıs-Temmuz

Yetişme ortamı: Stepler, çalılıklar, kalkerli kayalıklar, çağıllık, 1000-2750 m.

Türkiye'deki yayılışı: Orta Anadolu.

Genel yayılışı: İran-Turan elementi, Kırım, Kafkasya, Lübnan, Kuzey Irak, İran, Afganistan, Pakistan, Orta Asya

Şekil 4-151: ***Eremurus spectabilis*** **(www.**picasawebgoogle.com)

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Kayranlı dağı, 1700 m, 09.04.2010, S. Demirci, SD 5001, Geben beldesi; Fevziye mah, 1432 m, 09.04.2010, SD 5002,Çamlıca mah., 1500 m, 09.04.2010, SD 5003, Meryemçil mevkii, 1576 m, 30.07.2010, SD 5004.

Yöresel Adı: Çiriş (Geben)

Şekil 4-152: Yöre halkı tarafından toplanmış *Eremurus spectabilis* yaprakları

Kullanılan Kısım: Genç yapraklar

Kullanılışı:

Gıda;

Genç yapraklar sebze olarak kullanılır (Geben).

Yapacak;

Yörede daha önceleri çiriş köklerinin ezilip unla karıştırılarak "Hızman" ya da "Hazmen" denilen tereyağı saklama kasesinin yapıldığı bilgisi alınmıştır (Geben).

4.56.7. *Muscari armeniacum* Leichtlin ex Baker

10-40 cm boyunda, soğanlı (soğan çapı 1-2,5 cm) bitkiler. Yapraklar linear; darlanseolat, 10-30 cm x 1-5 mm, salkım şeklindeki çiçek durumu yoğun çiçekli. Fertil çiçekler obovoid-oblong urseolat, 3,5-5,5 x 2-3 mm, gök mavisi, loplar beyaz veya tüp kısmında daha açık renkte, 0,5-1 mm. Meyveli çiçek durumu uzun. Stamenler iki sıralı, korolla tüpünün orta kısmının üstünde tüpe bağlı. Steril çiçekler birkaç tane, açık ve tenk renk. Meyveli çiçek gecşek ve daha uzun. Meyve obovat-orbikular, 4-6 x 4-7 mm. Tohumlar 1,8-2,2 mm. 2n= 18.

Şekil 4-153: *Muscari armeniacum* ISTE 92964

Çiçeklenme zamanı: Mart-Mayıs(-Temmuz)

Yetişme ortamı: Kalkerli yamaçlar, *Juniperus* çalılıkları, *Pinus brutia* ve sylvestris ve *Quercus* ormanları, 0-2750 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın

Genel yayılışı: Yugoslavya, Bulgaristan, Yunanistan, Kafkasya, Kuzeybatı İran

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Yenimahalle, 1046 m, 09.04.2010, ISTE 92964, Geben beldesi, 1600 m, 09.04.2010, S. Demirci, SD 2491.

Yöresel Adı: Sümbül, Karga sümbülü (Geben)

Kullanılan Kısım: Çiçek durumları

Kullanılışı:

Diğer;

Çiçek durumları yumurta haşlanırken tencere içine atılarak yumurtaların mor renge boyanması sağlanır (Geben).

4.56.8. *Polygonatum multiflorum* (L.) All.

Şekil 4-154: *Polygonatum multiflorum* ISTE 92953

15-70 cm, tüysüz ve çizgili gövdeli rizomlu otsu bitkiler. Yapraklar alternan dizilişli, geniş ovat, geniş eliptik veya eliptik-lanseolat, 55-110 x 12-45 mm, tüysüz, sapsız veya çok kısa saplı. Çiçek durumunun sapı tüysüz, en alttaki (2-)3-4(-6) çiçekli. Perigon tubular-kampanulat, 17-18 x 3 mm, ortada daralmış, yeşilimsi veya sarımsı beyaz. Filamentler yıldızsı seyrek kısa tüylü. Bakka mavimsi-siyah, 7-9 mm çapında.

Çiçeklenme zamanı: Haziran

Yetişme ortamı: *Castanea sativa* ormanları, çayırlıklar,460-1165 m.

Türkiye'deki yayılışı: Kuzeybatı, Kuzey ve Güney Anadolu.

Genel yayılışı: Ilıman Avrasya, Kuzey Amerika.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Torlar köyü, Karayüce yangın gözetleme kulesi, 1600 m, 10.08.2010, S. Demirci, ISTE 93051, Yeşilyurt köyü, Tırıl dağı, 1900 m., 07.08.2010, ISTE 92953.

Yöresel Adı: Yandak (Karayüce)

Kullanılan Kısım: Rizom

Kullanılışı:

Tıbbi;

Rizomlar ezilip balla karıştırılmak suretiyle cinsel gücü artırıcı ve çocuğu olmayan kadınlarda kullanılır (Tırıl).

4.56.9. *Ruscus aculeatus* L. var. *angustifolius* Boiss.

Dik, sert yapılı, her dem yeşil çalılar. Gövdeler basitçe dallanmış, çizgili, 20-50 cm, dallar alternan dizilişli. Yapraksı gövde (kladot) sert yapılı, lanseolat-akuminat veya ovat-akuminat, genişliğinin 3 katı uzunlukta, alt yüzde belirgin damarlı, tepesi dikenli. Çiçekler eksen üzerinde. Meyve 1-4 tohumlu; kırmızı bir bakka.

Çiçeklenme zamanı: Şubat-Mayıs

Yetişme ortamı: Ormanlık, çalılık ve kayalık alanlar, yamaçlar, 30-1000 m.

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey, Güney Anadolu ve Trakya.

Genel yayılışı: İtalya, Avusturya, Yugoslavya, Macaristan, Kırım, Kafkasya, Kıbrıs, Batı Suriye.

Şekil 4-155: *Ruscus aculeatus* var. *angustifolius* ISTE 92815

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnekler: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Yenimahalle, 1046 m, 02.11.2010, S. Demirci, ISTE 93100, Beşbucak köyü, 300 m, 02.06.2010, ISTE 92815, Camuzluk köyü, 660 m, 14.08.2010, SD 4831, Sumaklı köyü, Berke dağı, 1230 m, 23.08.2010, SD 4832, Hacıveliuşağı köyü, köy çıkışı taşlık alan, 533 m, 09.04.2010, ISTE 92938.

Yöresel Adı: Deve dikeni (Beşbucak), Öküz dikeni, Kızlar turuncu (Hacıveliuşağı), Tavşan memesi (Yenimahalle).

Kullanılan Kısım: Kök ve meyve

Kullanılışı:

Tıbbi; Bitkinin köklerinden hazırlanan dekoksiyon dahilen böbrek taşlarının düşürülmesinde ve idrar yolları enfeksiyonlarında kullanılır (Beşbucak).

Gıda; Bitkinin olgun meyveleri gıda olarak tüketilir (Camuzluk, Hacıveliuşağı).

4.56.10. *Smilax aspera* L.

15 metreye kadar yükselebilen dikenli, tırmanıcı ve kışın yapraklarını dökmeyen dioik, çalı şeklindekibitkiler. Yapraklar 6 x 1,5-4,5 cm,sagittat-kordat-deltoid-lanseolat, derimsi, kısa saplı, kenarları seyrek küçük çıkıntılı. Çiçekler 1-6 adet, sapsız umbella şeklinde. Erkek çiçekler 4-5 mm, sarımsı-krem. Meyve bezelye büyüklüğünde, olgunlukta kırmızı veya siyah, 3 tohumlu.

Çiçeklenme zamanı: Nisan-Haziran

Yetişme ortamı: Maki, çalılık, koyaklar, yamaçlar, plaj yanları, 50-700 m.

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Güney Anadolu.

Genel yayılışı: Akdeniz ülkeleri, Etiyopya, Himalayalar.

Şekil 4-156: *Smilax aspera* ISTE 92939

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahrananmaraş, Andırın; Hacıveliuşağı köyü, 536 m, 09.04.2010, S. Demirci, ISTE 92939.

Yöresel Adı: Zincer (Hacıveliuşağı).

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılışı:

Gıda;

Meyveler gıda olarak kullanılır (Hacıveliuşağı).

Hayvan yemi;

Toprak üstü kısımlar hayvan yemi olarak kullanılır (Hacıveliuşağı).

4.57. Orchidaceae

4.57.1. *Anacamptis pyramidalis* (L.) L.C.M. Richard

Gövde silindrik, 20-50(-80) cm., üst kısımlarda braktelere benzer yapraklar taşır. Taban yaprakları 25 cm' e kadar. Çiçek durumu çok çiçekli spika. Brakteler dar lanseolat, aküminat, nadiren ovaryumun dışına taşmış. Çiçekler canlı kırmızı veya açık kırmızı-pembe, bazen beyaz, 4-6 mm, yandaki çiçekler yatık. Labellum 6-9 mm, yanlarda 2 uzun çizgili, ortada yuvarlak uzun çıkıntılı. Bu çıkıntı ipliksi, 10-13 mm, yatık veya aşağı.

Şekil 4-157: ***Anacamptis pyramidalis***

Çiçeklenme zamanı: Nisan-Haziran

Yetişme ortamı: Makilerde kayalı yamaçlar ve frigana, çayırlık, çimenli orman açıklıkları,zeytinlikler, 0-1750 m.

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın.

Genel yayılışı: Akdeniz ülkeleri, Kuzey ve Orta Avrupa, Rusya, Kırım, Kafkasya, Kuzey İran.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Geben beldesi, Kayranlı dağı, 1700 m, 06.06.2010, S. Demirci.

Yöresel Adı: Çam salebi (Geben)

Kullanılan Kısım: Yumru

Kullanılışı:

Ticari;

Yumrular salep yapımı için toplanıp satılır (Geben).

4.57.2. *Comperia comperiana* (Steven) Aschers. & Graebn.

60 cm' e kadar boylanabilen, tam küresel yumrulu bitkiler. Gövde yaprakları 3-4 adet, oblongveya lanseolat, 1,5 x 4 cm. Çiçek durumu geniş silindirik, nispeten uzun. Brakteler linear-lanseolat. Miğfer zeytin yeşili, genellikle kahverengi-morumsu veya kırmızı, 20 mm. Petallerin kenarları girintili çıkıntılı ve 1-2 küçük ince dişli. Labellum 3 loplu, tabanda kırmızı, mahmuz silindirik, renkli veya beyaz, yandaki loblar uzamış, ovaryumdan az kısa, sarkık segmentli, orta lopiki ayrı segmente bölünmüş, hepsi 8(-10) cm' e kadar boyda. Sütunlar ortalama 5 mm, kahverengimsi-mor. Ovaryum 15 mm' e kadar genişlikte.

Şekil 4-158: ***Comperia comperiana***

(Foto: Alican Ala)

Çiçeklenme zamanı: Nisan-Temmuz

Yetişme ortamı: İğne yapraklı ve yaprak döken ormanlar, 500-1750 m.

Türkiye'deki yayılışı: Türkiye' nin kıyı şeridi.

Genel yayılışı: İran-Turan elementi, Kuzey Irak, Batı İran.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın;Geben beldesi, Kayranlı dağı, 1700 m, 09.04.2010.

Yöresel Adı: Salep (Geben).

Kullanılan Kısım: Yumru

Kullanılışı:

Ticari;

Yumrular salep yapımı için toplanıp satılır (Geben).

4.57.3. *Orchis anatolica* Boiss.

Şekil 4-159: ***Orchis anatolica***

Çok yıllık tam, parçalanmamış, küresel-elipsoid yumrulu bitkiler. Bitki (10-)20-30(-40) cm boyda, gövde silindirik ve uzun. Tabanda 2-4 linear yapraklı; lamina ortalama 8 x 1 cm, benekli. Spika 5-10 çiçekli, brakteler ovaryumla hemen hemen aynı uzunlukta, çiçekler uzun, kırmızı-morumsu beyaz, labellumun ortasında morumsu lekeli; sepaller (5-)7-11 x 3,5-4 mm, yatık veya geriye kıvrık, ovat, labellum ovat, ortalama 10-15 mm, 3 loplu, tabanda kuneat, yan loplar rombik, tepesi düz, orta lop kuneat, oblong, akutveya nadiren tepede girintili.Labellum uzantısı ovaryumdan uzun, silindirik, 3 cm'e kadar.

Çiçeklenme zamanı: Mart-Mayıs

Yetişme ortamı: Maki, çalılık ve *Pinus* ormanları, 0-1650 m.

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Güney Anadolu

Genel yayılışı: Doğu Akdeniz elementi,Yunanistan, Ege, Kıbrıs, Latakya, Kuzey Irak, Kuzeybatı İran.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Geben beldesi, Meryemçil mevkii, 1576 m, 09.04.2010, S. Demirci.

Yöresel Adı: Dağ salebi (Meryemçil)

Kullanılan Kısım: Yumru

Kullanılışı:

Ticari;

Yumrular salep yapımı için toplanıp satılır (Meryemçil).

4.57.4. *Orchis laxiflora* Lam.

Yumruları tam olan dik gövdeli bitkiler. Bitki 80-100 cm kadar boyda, 4-6 kadar yapraklı, yapraklar dik, linear-lanseolat, akuminat, 25 x 2,5 cm, Spika silindirik, genellikle uzun. Çiçekler morumsu, nadiren pembe. Yan sepaller dik-yatık. Labellum değişken, düz, tabanda kuneat, 9-15(-20) x 11-20 mm, genellikle 3 loplu, orta lop beyaz lekeler taşımaz, yan loplar daima geriye kıvrık. Labellum uzantısı ovaryumun yarısı kadar, genellikle düz ve uç kısımda çentikli.

Çiçeklenme zamanı: Nisan-Mayıs.

Yetişme ortamı: Yaş çayırlık ve bataklık, 0-1400 m.

Türkiye'deki yayılışı: Trakya; Türkiye' nin kıyı şeridi.

Şekil 4-160: *Orchis laxiflora* ISTE 92862

Genel yayılışı: Akdeniz elementi, Batı ve Orta Avrupa, Akdeniz ülkeleri.

YÖRESEL BİLGİLER

İncelenen Örnek: C6 Kahramanmaraş, Andırın; Torlar köyü, Mehlepçik obası, çayırlık, 1600 m, 21.06.2010, S. Demirci, ISTE 92862.

Yöresel Adı: Salep (Meryemçil)

Kullanılan Kısım: Yumru

Kullanılışı:

Ticari;

Yumrular salep yapımı için toplanıp satılır (Mehlepçik).

5. TARTIŞMA

Kahramanmaraş ilinin Andırın ilçesine bağlı 52 köyde yapılan bu etnobotanik çalışma sırasında Mart 2010- Kasım 2010 tarihleri arası 500 civarında bitki örneği toplanmıştır. Bu örneklerden 148 taksonun yörede kullanıldığı saptanmıştır. Bunlardan 10 takson endemiktir (Tablo 5-1).

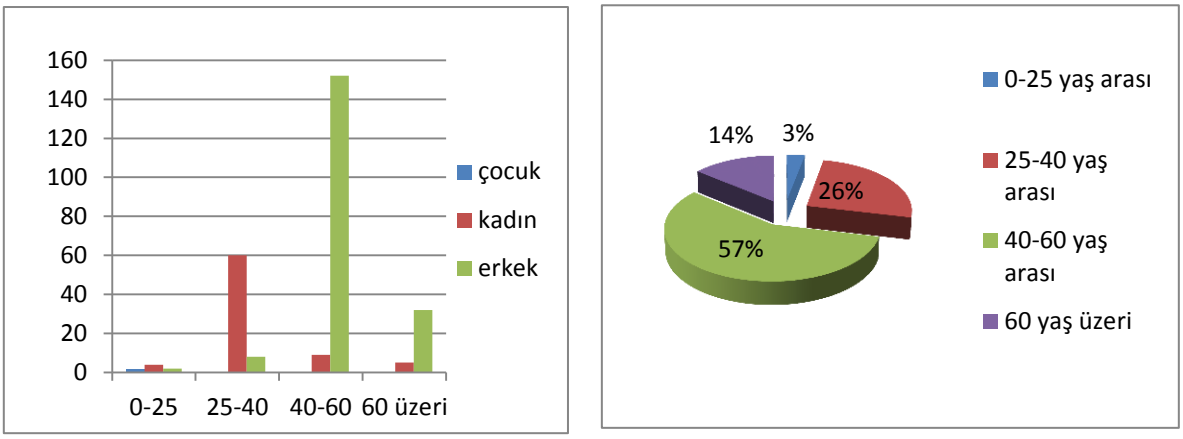
Tablo 5-1: Endemik Taksonlar

Centaurea lycopifolia Boiss. & Kotschy
Ferula longipedunculata Peşmen
Fraxinus ornus L.subsp. *cilicica* (Lingelsh.) Yalt.
Helichrysum arenarium (L.) Moench. subsp. *aucheri*(Boiss.) Davis & Kupicha
Salvia cryptantha Montbret & Aucher ex Bentham
Satureja cilicica P.H.Davis
Scorzonera tomentosa L.
Sideritis libanotica Labill. subsp. *linearis* (Bentham) Bornm.
Teucrium chamaedrys L. subsp. *tauricolum* Rech. fil.
Verbascum pinetorum (Boiss.) O. Kuntze

Toplanan bitkiler bilimsel olarak tayin edilmiş, anket formları ile toplanan bilgiler derlenmiştir.

5.1. Etnobotanik Bilgi Formlarının Değerlendirilmesi

Anket sonuçlarına bakıldığında çalışma alanının yapıldığı bölgede bitkilerin kullanılışları genellikle yaşlı bireyler tarafından bilinmektedir. Bu kullanılış biçimleri konuya ilgi duyan gençlerin sayısının azalmasıyla zaman içinde kaybolacaktır. Yapılan bu çalışmayla toplananetnobotanik bilgilerin kaybolmaması amaçlanmıştır. Bölgede halk hekimi olarak tanımlanabilecek kişilerin sayısı azdır fakat hemenhemen her köyde bitkilere ilgi duyan kişiler bulunmaktadır. Bu kişilerden özellikle Kemal Küpeli (Meryemçil), Murat Sarıbıyık (Yenimahalle) ve Mustafa Temiz (Mehlepçik) ilçede halk hekimliği yapan kişilerdendir.

Şekil 5-1: Bilgi Formlarının Değerlendirilmesi

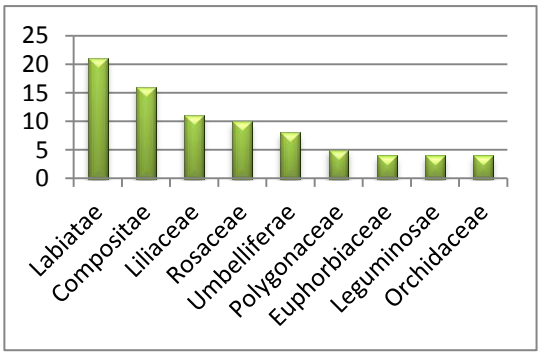
(Toplam Bilgi Formu: 767 (530 Erkek, 235 Kadın, 2 Çocuk. (bir kişinin doldurduğu form sayısı birden fazladır) Anket yapılan kişi sayısı: Çocuk: 2, Kadın: 75, Erkek: 188 (Toplam 265 kişi) (0-25 yaş arası: 8 kişi, 25-40 yaş arası: 68 kişi, 40-60 yaş arası: 152 kişi, 60 yaş üzeri: 37 kişi).

Kullanımı saptanan bitkiler listesi bulgular bölümünde Pteridophyta ve Angiospermae (Dicotyledones ve Monocotyledones) alt bölümleri kapsamında familya, cins ve türlerine göre alfabetik sırada düzenlenerek bitkilerin tanıtımı yapılmış, fotoğrafları, yetişme ortamı, yöresel isimleri ve yöresel kullanımları belirtilmiştir.

Yörede kullanımı olan bitkilerden en çok takson ile temsil edilen familyalar Tablo 5-2' de gösterilmiştir.

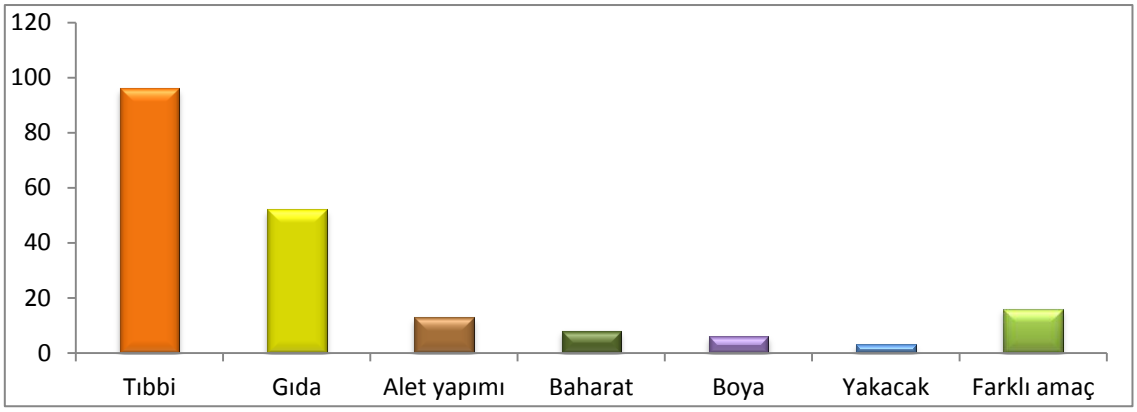
Familya	Takson sayısı
Labiatae	21
Compositae	16
Liliaceae	11
Rosaceae	10
Umbelliferae	8
Polygonaceae	5
Euphorbiaceae	4
Leguminosae	4
Orchidaceae	4

Tablo 5-2: Yörede en çok kullanılan bitkilere ait familyalar

Şekil 5-2: En çok kullanılan bitkilerin familyalarına göre kullanım oranlarını gösteren şema

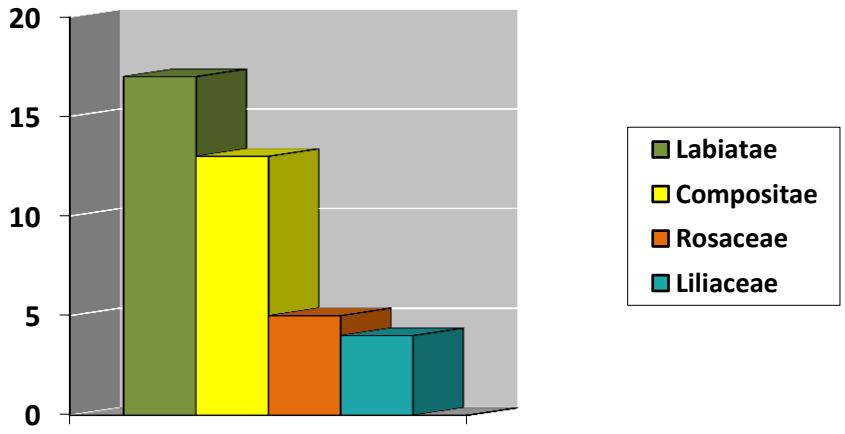
Araştırma bölgesinde halk arasında 95 takson tıbbi, 52 takson gıda, 13 takson alet yapımında, 6 takson boya elde etmede, 8 takson baharat, 3 takson bitki çayı olarak, 3 takson yakacak ve 16 takson farklı amaçlarla kullanılmaktadır (Şekil 5-2).

Şekil 5-3: Bitkilerin Kullanım Çeşitliliği Oranları

5.2. Tıbbi Amaçla Kullanılan Bitkiler

Andırın ilçesinde tıbbi amaçla kullanımı olan 95 takson saptanmıştır. Bu taksonlar Tablo 5-4' te bilimsel adlarına göre alfabetik olarak listelenmiş ayrıca kullanılan kısımları ve kullanılışları da tabloda belirtilmiştir. Buna göre tıbbi amaçla en çok kullanılan familyaların takson sayıları, Labiatae (17 takson), Compositae (13 takson), Rosaceae (5 takson) ve Liliaceae (4 takson) şeklindedir. Bu oranlar Tablo 5-3' te gösterilmiştir.

Şekil 5-4: Tıbbi amaçla en çok kullanılan bitkilerin familyalarına göre oranları

Bölgede tıbbi amaçla kullanılan bitkiler ve kullanılışları bölgeye komşu illerde yapılan etnobotanik çalışmalarla karşılaştırılmış ve bunlar sırasıyla Tablo 5-5, Tablo 5-6 ve Tablo 5-7' de verilmiştir. Yapılan karşılaştırmalar ile kullanımı ortak olan (29 takson), kullanımı farklı olan (88 takson) ve ortak kullanımları dışında kullanımı olan (56 takson) takson saptanmış ve bunlar Şekil 5-4, Şekil 5-5 ve Şekil 5-6' da grafiklerle gösterilmiştir. 16 taksonun (yakın bölgelerde yapılan etnobotanik çalışmalarla yapılan karşılaştırmalara göre) kullanımına ilk kez bu çalışmada rastlanmış ve bunlar tabloda altı çizili olarak belirtilmiştir.

Yakın bölgelerde yapılan etnobotanik çalışmalarla yapılan karşılaştırmalar sonucunda; bitki taksonlarının ortak kullanımının en yoğun olduğu bölgenin araştırma alanının güneyi olduğu (13 taskon), en çok ortak kullanım olan çalışmanın ise Osmaniye (7 takson) ilinde yapılan etnobotanik çalışma olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma alanında tıbbi kullanımı olduğu tespit edilen *Achillea kotchyii, Centaurea lycopifolia* (Endemik), *Danae racemosa, Euphorbia helioscopia, Euphorbia kotschyana, Euphorbia macrostegia, Ferula longipedunculata* (Endemik), *Ferulago cassia, Fibigia clypeata, Fraxinus ornus* subsp. *cilicica* (Endemik), *Inula montbretiana, Lecokia cretica, Onobrychis gracilis, Polygonatum multiflorum, Potentilla speciosa* var. *speciosa, Salvia verbenaca, Satureja cilicica, Verbascum pinetorum* (Endemik) *ve Viola kitaibeliana* türlerine karşılaştırma yapılan yakın illerdeki etnobotanik çalışmaların hiçbirinde rastlanılmamıştır. Bu taksonlar tıbbi kullanımlar tablosunda (Tablo 5-10) altı çizili olarak, kullanılışları ise koyu renkle belirtilmiştir.

Yörede endemik taksonlardan *Centaurea lycopifolia'* nın toprak üstü kısımları yara iyileştirici olarak, *Ferula longipedunculata*' nın kökleri afrodizyak olarak, *Fraxinus ornus* subsp. *cilicica*' nın gövde kabuğu halk arasında tavuk vebası denilen hayvan hastalığında, *Verbascum pinetorum*' un yaprakları ise yara iyileştirici olarak kullanılmaktadır.

Yörede veya yakın yörelerde daha önce yapılmış etnobotanik çalışmalara bakıldığında bazı bitkilerin kullanımlarının hiç değişmeden günümüze kadar geldiği bu çalışmada tespit edilmiştir. Örneğin; *Hypericum perforatum* mide sancısında, *Equisetum ramosissimum* böbrek taşlarını düşürmek amacıyla, *Helichrysum* türleri böbrek taşı düşürmek amacıyla, mide sancısında, *Pistacia terebinthus* yara iyileştirici olarak, *Plantago major* yara iyileştirici olarak, *Teucrium polium* karın ağrılarında (Tuzlacı 2006), *Arceuthos drupacea* kuvvet verici olarak, *Juniperus oxycedrus* subsp. *oxycedrus* yara iyileştirici olarak (Baytop 1984).

5.2.1. Tıbbi amaçlı kullanılan zehirli bitkiler

Yörede tedavi amacıyla kullanılan fakat zehirli oldukları için kullanımlarına dikkat edilmesi gereken 13 takson vardır. Bunlar; *Arum maculatum, Ecballium elaterium, Euphorbia helioscopia, Euphorbia kotschyana, Euphorbia macrostegia, Euphorbia peplus, Ferula longipedunculata, Ferulago cassia, Hedera helix, Hyocyamus niger, Hypericum perforatum, Ranunculus constantinopolitanus, Urtica dioica.* Bu taksonlar listede işareti ile belirtilmiştir.

Tıbbi bitkilerle ilgili bilimsel temele dayanmayan yazılı ve görsel yayınların hızla artması, bir yandan bilgi kirlenmesine neden olurken bir yandan da insanların bitkileri bilinçsizce toplama ve kullanma sonucunu doğurmaktadır. Bitkilerin bilinçsizce ve aşırı toplanması nadir bitkiler açısından büyük tehlike oluşturduğu gibi, bilinçsizce kullanım da insanların sağlığı açısından tehlike oluşturmaktadır. Örneğin yörede zehirli bitkilerden "Çınarcık" yöresel adıyla bilinen ve yaygın olarak kullanılan *Ranunculus constantinopolitanus*' un bilinçsizce kullanımı sonucu bir çok acil durum vakası (kanamalı iltihaplı yaralar gibi) olduğu yöre halkı ile yapılan anketler sonucunda öğrenilmiştir. Yörede kalp rahatsızlıklarında kullanılan *Hedera helix* toprak üstü kısımlarında saponozit (hederin) taşır; bu bileşik zehirlidir, dahilen kullanımı olan bu bitki konusunda yöre halkı bilgilendirilmelidir.

5.2.2. Tıbbi amaçla kullanılan endemik ve tehdit altındaki bitkiler

Yörede tedavi amacıyla kullanılan 10 takson endemiktir.Endemik taksonlar Tablo 5-3' te **End.** işareti ile belirtilmiştir. Bu taksonlara ait liste bilimsel adlarına göre alfabetik olarak Tablo 5-1' de gösterilmiştir.

Yörede endemik taksonlardan *Centaurea lycopifolia'* nın toprak üstü kısımları yaygın olarak yara iyileştirici olarak, *Ferula longipedunculata*' nın kökleri afrodizyak olarak, *Fraxinus ornus* subsp. *cilicica*' nın gövde kabuğu halk arasında tavuk vebası denilen hayvan hastalığında, *Verbascum pinetorum*' un yaprakları ise yara iyileştirici olarak kullanılmaktadır. Bu bitkiler çoğunlukla dahilen kullanıldığı için kullanımlarında dikkatli olmaları ve nadir bitkiler olduğu hakkında yöre insanı bilgilendirilmelidir.

5.2.3. Tıbbi Karışımlar

Karışım 1: *Anthemis tinctoria* var. *pallida, Mentha piperita* ve *Thymus* sp. bitkilerinin toprak üstü kısımları ve *Nasturtium officinalis*' in tohumları ile birlikte elde edilen karışımdan hazırlanan infüzyon dahilen guatr tedavisinde kullanılır (Mehlepçik).

Karışım 2:*Thymus* sp., *Origanum* sp. ve *Lunaria* sp. balla karıştırılmasıyla elde edilen macun haricen kaşıntı tedavisinde kullanılır (Mehlepçik).

Karışım 3: *Peganum harmala* ve *Nigella sativa* tohumları sıcak su ile yumuşatılır, içerisinde *Hypericum perforatum* toprak üstü kısımları ezilerek ilave edilir, karışıma son olarak *Abies cilicica* subsp. *cilicica* bitkisinin kozalak reçinesi ilave edilerek elde edilen macun dahilen gastrit ve ülser tedavisinde kullanılır (Mehlepçik).

Karışım 4: *Inula montbretiana* ve *Potentilla speciosa* bitkilerinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon dahilen kanser tedavisinde kullanılır (Orhaniye)

Karışım 5: Nişasta, süt ve menekşe yaprakları ile hazırlanan lapa biraz ısıtıldıktan sonra yaraların üzerine sarılarak, haricen yara tedavisinde kullanılır (Karayüce).

5.2.4. Bitkilerin Farmakolojik Sınıflandırılması

Afrodizyak: *Ferula longipedunculata, Polygonatum multiflorum, Urtica dioica,*

Ağız yarası: *Cotinus coggrygia, Pistacia terebinhus* subsp. *palaestina, Rhus coriaria*

Ağrı kesici: *Achillea biebersteinii, Abies cilicica* subsp. *cilicica, Achillea kotschyii, Achillea setacea, Bellis perennis, Hypericum perforatum,Helichrysum plicatum* subsp. *plicatum,Helichrysum armenium* subsp. *armenium, Melissa officinalis* subsp. *inodora, Satureja cilicica, Pinus brutia*

Ateş düşürücü: *Teucrium polium*

Bağırsak rahatsizlikları: *Tragopogon dubius*

Balgam söktürücü: *Adiantum capillus-veneris*

Bel fıtığı: *Urtica dioica*

Boğaz iltihabı: *Hyoscyamus niger*

Böbrek taşı ve kum düşürücü: *Adiantum capillus-veneris, Asparagus acutifolius, Ceterach officinarum, Cynodon dactylon* var. *dactylon, Danae racemosa, Equisetum ramosissimum, Helichrysum plicatum* subsp. *plicatum, Helichrysum arenarium* subsp. *aucheri, Helichrysum armenium* subsp. *armenium, Ononis spinosa* subsp. *leiosperma, Polygonum bellardii, Ruscus aculeatus* subsp. *angustifolius, Tribulus terrestris, Verbena officinalis,Viscum album* subsp. *album,*

Bronşit:*Alcea pallida, Arceuthos drupacea, Bellis perennis, Cichorium intybus,Salvia cryptantha,Tussilago farfara*

CİLT HASTALIKLARI (Mantar, Siğil, çıban, vs.): *Euphorbia helioscopia, Euphorbia kotschyana, Euphorbia macrostegia, Euphorbia peplus, Ficus carica* subsp. *carica, Juncus inflexus, Juniperus oxycedrus* subsp. *oxycedrus, Plantago major* subsp. *major,Pinus brutia, Salvia verbenaca*

DAMAR TIKANIKLIĞI: *Cichorium intybus***,** *Melissa officinalis* subsp. *inodora, Plantago major* subsp. *major, Sambucus ebulus*

GÖĞÜS YUMUŞATICI: *Tussilago farfara*

GÖZ AĞRISI: *Ferulago cassia*

GRİP: *Asparagus acutifolius, Sideritis libanotica* subsp. *linearis, Sideritis perfoliata,*

HAYVAN HASTALIKLARI: *Fibigia clypeata, Fraxinus ornus subsp. cilicica*

HEMOROİT: *Ajuga chamaepitys* subsp. *chia* var. *chia***,** *Arum maculatum, Sambucus ebulus, Paliurus spina-christi, Teucrium chamaedrys subsp. tauricolum,*

İDRAR YOLLARI RAHATSIZLIKLARI: *Adiantum capillus-veneris, Asparagus acutifolius, Bellis perennis, Equisetum ramosissimum, Ceterach officinarum, Paliurus spina-christi, Ruscus aculeatus subsp. angustifolius*

İLTİHAP SÖKÜCÜ: *Ceterach officinarum, Hyosyamus niger*

KADIN HASTALIKLARI: *Abies cilicica* subsp. *cilicica,Achillea biebersteinii, Achillea kotschyi, Achillea setacea,Satureja cilicia*

KADINLARDA KISIRLIK: *Polygonatum multiflorum*

KALP-DAMAR RAHATSIZLIKLARI: *Cichorium intybus, Melissa officinalis* subsp. *inodora, Verbena officinalis*

KAN DİNDİRİCİ: *Mentha longifolia* subsp. *typhoides* var. *typhoides,Plantago major* subsp. *major*

KAN YAPICI: *Morus nigra*

KANSER: *Inula montbretiana, Potentilla speciosa subsp. speciosa, Verbena officinalis*

KARACİĞER HASTALIKLARI: *Cichorium intybus*

KARIN AĞRISI: *Achillea biebersteinii, Achillea kotschyi, Achillea setacea*

KAŞINTI GİDERİCİ: *Echium italicum, Scorzonera tomentosa*

KEMİK ERİMESİ: *Rheum ribes*

KOLESTEROL DÜŞÜRÜCÜ: *Rosmarinus officinalis,Viscum album* subsp. *album*

KULAK AĞRISI: *Helichrysum plicatum* subsp. *plicatum, Helichrysum armenium* subsp. *armenium*

KUVVET VERİCİ: *Allium ampeloprasum*

MİDE AĞRISI: *Abies cilicica* subsp. *cilicica, Bellis perennis, Hypericum perforatum, Pinus brutia*

MİDE RAHATSIZLIKLARI (Ülser, bulantı vs.): *Abies cilicica* subsp. *cilicica, Hypericum perforatum, Paliurus spina-christi, Pinus brutia, Teucrium polium*

ÖKSÜRÜK KESİCİ: *Adiantum capillus-veneris, Alcea pallida, Arceuthos drupacea, Cerasus mahaleb* var. *alpina, Juniperus oxycedrus* subsp. *oxycedrus, Cichorium intybus, Salvia cryptantha, Tussilago farfara, Viola kitaibeliana*

PROSTAT RAHATSIZLIKLARI: *Phylomis russeliana*

ROMATİZMA: *Ranunculus constantinopolitanus***,** *Sambucus ebulus*

SİNÜZİT: *Ecballium elaterium*

SOĞUK ALGINLIĞI: *Anthemis tinctoria* subsp. *pallida, Artemisia absithium,Bellis perennis, Micromeria fruticosa subsp. brachycalyx, Morina persica var. persica, Nepeta flavida subsp. flavida, Onobrychis gracilis, Origanum syriacum, Sideritis libanotica* subsp. *linearis, Sideritis perfoliata, Thymus sipyleus subsp. rosulans, Ziziphora capitata*

SÜT ARTIRICI: *Ferulago cassia*

ŞEKER HASTALIĞINA KARŞI: *Cornus mas, Cerasus mahaleb var. alpina, Fumaria officinalis, Malva neglecta, Myrtus communis, Prunus divaricata subsp. divaricata, Teucrium polium, Viscum album subsp. album*

TANSİYON DÜŞÜRÜCÜ: *Lecokia cretica, Malva neglecta, Nasturtium officinale, Valeriana dioskoridis*

ÜST SOLUNUM YOLU ENFEKSİYONLARI (Astım, bronşit vs.): *Arceuthos drupacea Adiantum capillus-veneris Bellis perennis, Smyrnium connatum, Plantago major* subsp. *major,Teucrium polium*

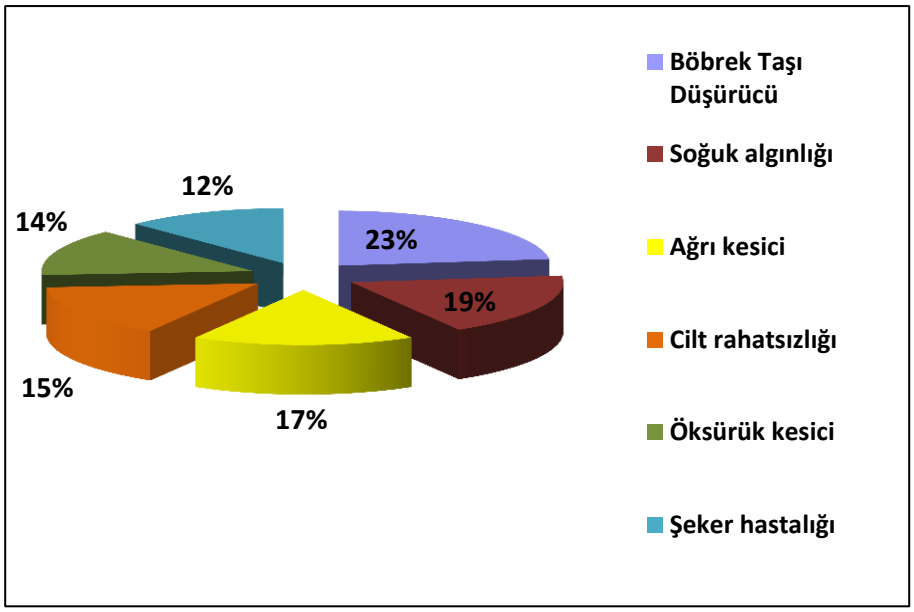
VEREM: *Pinus brutia*

YARA VE YANIK İYİ EDİCİ: *Centaurea lycopifolia, Hypericum perforatum, Plantago major* subsp. *major, Michauxia campanuloides, Pinus brutia, Verbascum pinetorum, Viola kitaibeliana*

ZAYIFLATICI: *Crateagus aronia* var. *aronia, Rosa canina*

Araştırmaalanında tıbbi amaçlı kullanıldığı tespit edilen bitkilerin kullanımlarına göre dağılımları grafik halinde verilmiştir (Şekil 5-5).

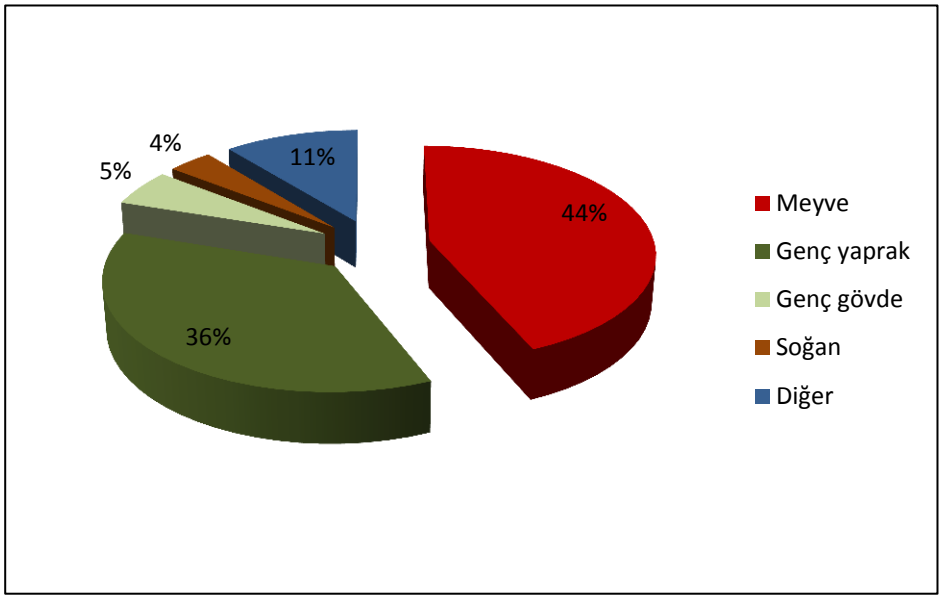
Tedavi amacıyla kullanılan bitkilerin en sık kullanıldığı rahatsızlıklar; Böbrek taşı düşürücü, soğuk algınlığı, ağrı kesici, cilt rahatsızlıkları öksürük kesici ve şeker hastalığı şeklindedir.

Şekil 5-5: Tıbbi Amaçlı Kullanılan Bitkilerin Kullanılışlarına Göre Oranları

5.1. Gıda Olarak Kullanılan Bitkiler

Bölgede gıda olarak kullanımı olan 52 takson tespit edilmiştir. Bu taksonların alfabetik olarak bilimsel isimleri, kullanılan kısımları ve kullanılışları Tablo 5-8' de gösterilmiştir. Bitkilerin en sık kullanılan kısımları meyveleri (24 takson), genç yaprakları (20 takson) ve gövdeleridir (3 takson) (Şekil 5-8). Genç yapraklar büyük oranda pişirilerek, gövdeler ise çiğ olarak tüketilmektedir.

Şekil 5-6: Gıda olarak kullanılan bitkilerin kullanılan kısımlarına göre dağılımı

5.2. Baharat ve Çay Olarak Kullanılan Bitkiler

Bölgede baharat olarak kullanılan 8 takson, çay olarak kullanılan 3 takson bulunmuştur. Bu taksonlar Tablo 5-9' da bilimsel adlarına göre alfabetik olarak gösterilmiştir.

5.3. Boya Elde Etmek İçin Kullanılan Bitkiler

Bölgede boya elde etmek amacıyla kullanılan 6 takson tespit edilmiştir. Bu taksonlar Tablo 5-10' da alfabetik olarak verilmiştir.

5.4. Alet Yapımında ve Yakacak Olarak Kullanılan Bitkiler

Bölgede alet yapımında kullanılan 13 takson ve yakacak olarak kullanılan 3 takson tespit edilmiştir. Bu taksonlar Tablo 5-11' de bilimsel adlarına göre alfabetik olarak verilmiştir.

5.5. Ticari Amaçla Toplanan Bitkiler

Yörede ticari amaçlı toplanıp satılan 5 takson vardır. Bu taksonların bilimsel isimleri ve kullanılan kısımları Tablo 5-12' de belirtilmiştir. Bunların 4 tanesi halk arasında salep adıyla bilinen Orchidaceae familyasına ait türlerdir, yöre halkı tarafından dondurma üreticilerine satılmak üzere toplanmaktadır.

Toplanan taze küçük kök yumrular, soğuk suyla yıkanarak temizlenir, süt, peyniraltı suyu veya ayranda, enzimatik faaliyetleri durdurmak, yumuşatmak ve dış kabuğunu gevşetmek için, 15 dk. haşlanır. İpe dizildikten sonra da tercihen gölgede 7-10 gün kurutulur. Bu işlemler sırasında yumrular ağırlığının 9/10'unu kaybeder. Bu yumrular daha sonra birkaç kez düşük devirli değirmende, son yıllarda makinelerde, öğütüldükten sonra toz haline getirilir ve ince eleklerden geçirilerek kaba parçacıklarından ayrılır. Salep yumrularının ortalama 1000 tanesinden 1 kg toz salep elde edilir.

Salep türleri yumrularıyla ürerler, bu nedenle bilgisizce salep toplanması bu bitkiler için giderek azalma ve kaybolma tehlikesini taşımaktadır. (Tanker v. ark., 2007)

Yörede ticari amaçlı toplanan bir diğer yumrulu bitki ise *Ranunculus ficaria* subsp. *ficariformis*' tir. Bu bitki bünyesinde saponin (ficarin) ve fenolik glikozit barındırmakta ve bileşim olarak da diğer salep türlerinden ayrılmaktadır. Çalışmada bu bitkinin yumrularının toplanıp diğer salep türleriyle karıştırılarak satıldığı görülmüştür. Bu durumun gıda sağlığı açısından tehlike oluşturduğu yöre halkına bu konuda bilgi verilmelidir.

MARAŞ ORKİDESİ EFSANESİ

"Dünyanın eşi benzeri olmayan Geben yaylasında, adı Orkis olan, beyaz kadife tenli, zarif bir kız yaşarmış. Orkis, köydeki ahalinin gözleri uykuya banınca, uçar adımlarla Geben'in gökyüzüne en yakın dağındaki yalçın kayalıklara koşarmış. Oturdu mu etekleri dağı kaplar, upuzun saçlarının eşsiz kokusu bütün yaylayı sararmış. Tılsımlı rüzgâr eksik notalı bir şarkı gibi serenada başladığında, Orkis rüzgârın sevdasına karşı o upuzun saçlarını çözer ve gün doğasıya dek tararmış. Günlerden bir gün Orkis'in dağlardan ovalara inen eteklerine, göklerden süzüle süzüle gelen leylekler

konuvermiş. Leylekler, Orkis'in sarıçiçekli eteklerinin üzerinde öyle güzel duruyorlarmış ki, Orkis, gözlerini ayırmadan leylekleri izlemeye başlamış. Oysa vakit öyle hızlı geçmiş ki Gün akşama dönüvermiş. Sırrı açığa çıkar korkusuyla telaşlanan Orkis, eteklerini hızla dağın eteklerinden çekivermiş. Çekmiş çekmesine de, eteklerinde bekleşen leylekleri unuttuğundan, göçe geride kalan en yorgun leyleğin kanadını da kırıvermiş. Orkis, yaralı leyleğin başında saatlerce gözyaşı dökmüşse bile kanadı kırık leylek bir türlü gözlerini açmamış. Orkis, saçlarından bir kaç tel koparıp yaralı leyleğin kırık kanadını şefkatle sarıverince, leylek birdenbire silkinip dünya güzeli bir delikanlı oluvermiş. Delikanlıyı görünce soluğu sepeti kesilen Orkis'in o an nutku tutulmuş, zaten söylemez dili hepten lal olmuş. Derken delikanlının yaylayı çınlatan sesi duyulmuş: "Asırlar var ki ben, dağ taş diyar diyar dolaşıp, nice gökyüzü eskitip seni arıyordum " Deyince, Orkis, kendisi bu dağa çeken şeyin ne olduğunu işte o an anlamış. Delikanlı ve Orkis, konuşmadan, hal diliyle nice vakit öylece dağlarda kalmışlar. Gelgelelim mutlu vakit tez geçmiş, havalar soğumaya başladığında, delikanlı Orkis'e dönüp; "seninle uzun yıllar yaşayabilmem için şimdi gitmem gerek, mutlaka döneceğim" dedikten sonra, silkinip karbeyaz kanatlı bir leylek olup uçup gitmiş. Orkis, bir kuş gibi uçup giden sevdiğinin ardında öylece kala kalmış. Titrek ellerini toprağa koymuş. Dermansız ayakları çözünüverince, saçları kendinden evvel yığılıvermiş toprağa… Orkis dağların kızıymış artık. O günden sonra gözlerinin biri güler, diğeri ağlar olmuş. Biri umut eder, diğeri sızlanırmış. Kar beyaz kanatlı leylek niçin gelmemiş bilinmez ama günlerin yıllara dönmesi çok sürmemiş. Rüzgâr her zamanki vaktinde gelip, Orkis'e: " Haydi, yine çöz bana saçlarını, kokusunu dağlara salacağım" dediyse de sevdiğini yıllar yılı bekleyen Orkis'in saçları orada çoktaan toprağa kök salmış bile. Orkis'in bir gözündeki yaştan; sevdası, diğer gözündeki gülüşten; umudu, toprağa iki inci damlası gibi dökülüvermiş. Sevdiğinin geleceğinden iyice umudu kesilen Orkis bu sevdayla günden güne erirken, rüzgâra son kez seslenmiş: "Beni götürüp şu dağlara serper misin?" Rüzgâr: " Sana olmaz diyemem ama seni taşımaya gücüm yetmez ki" diye karşılık vermiş Orkis'e… Orkis içli bir sesle: " Ben bende değilim ki, zaten zerrem kaldı, zorlanmazsın. Sen bir es hele " Demiş. Rüzgâr estiğinde gerçekten de Orkis rüzgârın içinde bir toz misali erimiş ve kaybolmuş. O an bütün bir dağı mis gibi bir koku kaplamış. Orada yaşayanlar o günden sonra, Orkis 'in kendini rüzgâra verdiği yerde bir çiçek buluvermişler. Çiçeğin beyaz kadife teni üzerinde, inci gibi mor damlalar varmış. Köklerinde ise, iki damla gözyaşından doğmuş biri gülen biri ağlayan iki yumru. Dünyada sadece Geben Yaylası'nda yetişen bu çiçeğe Maraş Orkide'si adını vermişler. Maraş Orkidesi'nin, ağlayan yumrusu toprakta kalmış, gülen yumrusu Maraş dondurmasına

lezzetini vermiş. Çünkü; orkideye adını verenler derler ki; ağlayan yumru topraktan çıktığında, hem orkidenin çiçeği hem de yetiştiği topraklar ağlarmış. O günden sonra, Geben Yaylası'na gelenler, bilimsel adına Orchis anatolica denen Maraş Orkidesinin, bu aşkın mevsimi her geldiğinde Geben'de filizlendiğini görmüş. Bilenler bu aşkı dünyada tatmayan kalmasın diye, salebin gülen yumrusundan, o dünyaca ünlü Maraş dondurmasını yaratmış Bu yaylayı ziyaret edenler, Orkis'in sesini de duyar gibi olmuş. Çünkü Orkis bir zerre gibi uçup giderken bundan sonraki bütün ziyaretçilerine şöyle seslenmiş: "Ey dünyanın cümle yolcuları ! Sevdiğimin aşkına ve benim sadakatime Geben'de şahit olun" Gidip görene, duyup anlayabilene aşk olsun vesselam. O günden sonra Maraş Orkidesi; sadakatin ve aşkın çiçeği olmuş. İşte Maraş Orkidesinin salebiyle yapılan dondurmayı yiyenler de bu aşkın lezzetine varıp sadakatine erenler olmuş. Leyleklere, ne mi olmuş? Bilenler bilir, leylekler, o günden sonra her göçte Geben yaylasına uğramışlarsa da orkide çiçeğinin açtığı vakti bir türlü yakalayamamışlar. Yine de, bu dağın eteklerine konup, Orkis'in rüzgâra sinmiş mis gibi kokusunu almadan uzak diyarlara göç ettiklerini de hiç gören olmamış (Okumuş, 2009).

5.6. Farklı Amaçlarla Kullanılan Bitkiler

Araştırma alanında farklı amaçlarla (temizlik, arıcılık, hayvan yemi, böcek önleyici, oyuncak gibi) kullanımı olan 16 takson tespit edilmiştir. Bunlar Tablo 5-12' de bilimsel isimleri ve kullanım şekilleri açıklanarak gösterilmiştir.

5.7. Bitkilerin Yöresel İsimleri

Araştırma alanında halk arasında kullanımı olan 147 taksonun yöresel isimleri saptanmış ve bunlar Tablo 5-12' de yöresel isimlerine göre alfabetik olarak verilmiştir. Ayrıca yörede kullanımı olmayan fakat bilimsel ismi tespit edilen taksonlardan bazıları şunlardır;

Dana kuyruğu ⇨ *Verbascum cheiranthifolium* Boiss. var. *asperulum* (Boiss.) Murb.

Gelincik, Haşif ⇨ *Cercis siliquastrum* L. subsp. *siliquastrum* L.

Köpek dili ⇨ *Anchusa azurea* Miller.var. *azurea*

Ayı gülü ⇨ *Paeonia arietina* (G.Anderson) Cullen & Heywood

Hayıt ⇨ *Vitex agnus-castus* L.

Ayrıca yörede bitkiler isimlendirilerken tür farkı gözetmeksizin farklı taksonlar aynı isimle bilinmektedir. Örneğin *Lecoki cretica – Smyrnium connatum* (Baldıran); *Rubus*

canescens subsp. *canescens – Rubus sanctus* (Böğürtlen), *Achillea biebersteinii – Achillea kotschyii – Achillea setacea* (Erkurtaran); *Marrubium vulgare – Origanum syriacum* var. *bevanii – Satureja cilicica* (Kekik); *Salvia cryptantha – Tussilago farfara* (Öksürük otu); *Orchis anatolica – Orchis laxiflora – Comperia comperiana* (Salep); *Rhus coriaria – Cotinus coggrygia* (Sumak); *Euphorbia helioscopia - Euphorbia kotschyana – Euphorbia peplus* var. *peplus – Euphorbia macrostegia* (Sütleğen); *Inula montbretiana – Potentilla speciosa* var. *speciosa* (Kök çayı); *Helichrysum arenarium* subsp. *aucheri – Helichrysum armenium* subsp. *armenium – Helichrysum plicatum* subsp. *plicatum* (Mantuvar).

Ayrıca yörede bir bitkiye birden fazla ismin verilebildiği de saptanmıştır. Bunlar Tablo 5-12' de yöresel adlarına göre alfabetik olarak verilmiştir.

5.8. Tablolar

Tablo 5-3: Tıbbi Amaçla Kullanılan Bitkiler:

Altı çizili olarak belirtilen taksonlar: Karşılaştırmalara göre kullanımına ilk kez rastlanan taksonlar

 : Zehirli bileşikler içeren taksonlar

End. : Endemik taksonlar

Taksonlar	**Kullanılan Kısmı**	**Kullanılışı**
Abies cilicica subsp. *cilicica*	Sakız	Mide ülseri , mide ağrısı, grip, bronşit, antiseptik, çıban
	Kozalakları	Kadın hastalıkları
Achillea biebersteinii	Toprak üstü kısımları	Karın ağrılarında, adet sancısında
Achillea kotschyii	Toprak üstü kısımları	Karın ağrılarında, adet sancısında
Achillea setacea	Toprak üstü kısımları	Karın ağrılarında, adet sancısında
Adiantum capillus-veneris	Toprak üstü kısımları	Böbrek taşı düşürücü İdrar yolu enf. Nefes açıcı, balgam söktürücü, öksürük kesici
Ajuga chamaepitys subsp. *chia* var. *ciliata*	Çiçekleri	Hemoroit
Alcea pallida	Çiçekleri	Öksürük kesici, bronşit
Allium ampeloprasum	Soğanı	Yeni doğum yapan kadınlarda süt artırıcı
Anthemis tinctoria subsp. *pallida*	Toprak üstü kısımları	Grip ve nezlede
Arceuthos drupacea	Kozalakları	Öksürük, bronşit, astımda
Artemisia absinthium	Toprak üstü kısımları	Soğuk algınlığında
 Arum maculatum	Yumruları	Hemoroit
Asparagus acutifolius	Toprak üstü kısımları	Böbrek taşı düşürücü, idrar yolu enfeksiyonları, grip
Bellis perennis	Kapitulumları	Bronşit, nefes açıcı, mide ağrısı, idraryolu enfeksiyonları

End. *Centaurea lycopifolia*	Toprak üstü kısımları	Yara ve kesiklerde
Cerasus mahaleb var. *alpina*	Meyvesi	Öksürük kesici, şeker rahatsızlığında
Ceterach officinarum	Toprak üstü kısımları	Böbrek taşı düşürücü, İltihap sökücü
Cicorium intybus	Toprak üstü kısımları	Kalp ve Karaciğer rahatsızlıkları, öksürük kesici, bronşit
Cornus mas	Meyvesi	Şeker rahatsızlığında
Cotinus coggyria	Meyvesi	Ağız yaraları
Crataegus aronia subsp.*aronia*	Meyvesi	Kilo verdirici, mide ülseri
Cynodon dactylon	Kökleri	Böbrek taşı düşürücü
Danae racemosa	Kökleri	Böbrek taşı düşürücü
Ecballium elaterium	Meyve usaresi	Sinüzit
Echium italicum	Toprak üstü kısımları	Deri rahatsızlıkları
Equisetum ramosissimum	Toprak üstü kısımları	İdrar yolu enfeksiyonları
Euphorbia helioscopia	Lateksi	Siğillerde
Euphorbia kotschyana	Lateksi	Siğillerde
Euphorbia macrostegia	Lateksi	Siğillerde
Euphorbia peplus	Lateksi	Siğillerde
End. *Ferula longipedunculata*	Kökleri	Cinsel gücü artırıcı
Ferulago cassia	Tohumları	Göz rahatsızlıkları, yeni doğum yapan kadınlarda süt artırıcı
Fibigia clypeata	Toprak üstü kısım	Atlarda sancı kesici
Ficus carica subsp. *carica*	Lateksi	Siğillerde
End.*Fraxinus ornus* subsp. *cilicica*	Gövde kabuğu	Tavuk vebasında
Fumaria officinalis	Toprak üstü kısım	Şeker hastalığında
Hedera helix	Yaprakları	Kalp rahatsızlıklarında
End.*Helichrysum arenarium* subsp. *aucheri*	Kapitulumları	Böbrek taşı düşürücü
Helichrysum armenium subsp. *armenium*	Kapitulumları	Böbrek taşı düşürücü, bebeklerde kulak ağrısında
Helichrysum plicatum	Kapitulumları	Böbrek taşı düşürücü, bebeklerde

subsp. *plicatum*		kulak ağrısında
 Hyosyamus niger	Tohumları	Akciğer, boğaz ve göz iltihaplarında
 Hypericum perforatum	Çiçekleri	Mide sancısı, mide ağrısı, yanık
Inula montbretiana	Toprak üstü kısımları	Kanserde, soğuk algınlığında
Juncus inflexus	Çiçek durumları	Ayak kaşıntısı, uyuz, böbrek taşı düşürücü
Juniperus oxycedrus subsp. *oxycedrus*	Kozalakları	Öksürükte
	Katranı	Sedef rahatsızlığında
Lecokia cretica	Kökleri	Tansiyon düşürücü
Malva neglecta	Yaprakları	Tansiyon düzenleyici, şeker düşürücü
Melissa officinalis subsp. inodora	Toprak üstü kısımları	Damar açıcı, baş ağrısı, kalp rahatsızlıkları
Mentha longifolia subsp. thyphoides	Yaprakları	Kan dindirici
Michauxia campanuloides	Yaprakları	Yara ve yanık iyi edici
Micromeria fruticosa subsp. *brachycalyx*	Toprak üstü kısımları	Soğuk algınlığı
Morina persica	Çiçekleri	Soğuk algınlığı
Morus nigra	Meyvesi	Kansızlıkta
Myrtus communis	Meyvesi	Şeker düşürücü
Nasturtium officinale	Toprak üstü kısımları	Tansiyon düşürücü
Nepeta flavida subsp. *flavida*	Toprak üstü kısımları	Soğuk algınlığı
Onobrychis gracilis	Toprak üstü kısımları	Soğuk algınlığı, grip
Ononis spinosa subsp. *leiosperma*	Kökleri	Böbrek taşı düşürücü
Origanum syriacum var. *bevanii*	Toprak üstü kısımları	Soğuk algınlığında
Paliurus spina-christi	Tohumları	Mide ülseri, idrar yolu enfeksiyonları, hemoroit
Phlomis russeliana	Yaprakları	Prostat
Pinus brutia	Kök ve gövdesi	Hayvanlarda deri hastalıklarında
	Katranı	Yara iyileştirici

	Kabuk ve gövde zarı	Mide ağrısı, verem
Pistacia terebinthus subsp. *palaestina*	Kökleri	Ağız yaralarında
Plantago major subsp. *major*	Yaprakları	Yara iyileştirici, astım, kan dindirici
Polygonatum multiflorum	Rizomları	Cinsel gücü artırıcı, çoğucu olmayan kadınlarda
Polygonum bellardii	Toprak üstü kısımları	Böbrek taşı düşürücü
Potentilla speciosa var. *speciosa*	Toprak üstü kısımları	Kanserde
Prunus divaricata subsp. *divaricata*	Meyvesi	Şeker düşürücü
 Ranunculus constantinopolitanus	Yaprakları	Romatizma, ayak yaraları
Rheum ribes	Kökleri	Kemik erimesi
Rhus coriaria	Tohumları	Ağız yaraları
Rosa canina	Meyvesi	Zayıflatıcı
Rosmarinus officinalis	Yapraklar	Kolestrolde
Ruscus aculeatus subsp. *angustifolius*	Kökleri	Böbrek taşı düşürücü, idrar yolu enfeksiyonları
End. *Salvia cryptantha*	Toprak üstü kısımları	Öksürük kesici, bronşit
Salvia verbenaca	Yaprakları	Mantar
Sambucus ebulus	Tohumlar	Basur, damar tıkanıklıkları
	Kökleri	Romatizma
End.*Satureja cilicica*	Yaprakları	Adet sancısı, karın ağrısı
End.*Scorzonera tomentosa*	Yaprakları	Kaşıntı
End.*Sideritis libanotica* subsp. *linearis*	Toprak üstü kısımları	Soğuk algınlığı, grip
Sideritis perfoliata	Toprak üstü kısımları	Soğuk algınlığı
Smyrnium connatum	Gövde	Nefes darlığı
End.*Teucrium chamaedrys* subsp. *tauricolum*	Toprak üstü kısımları	Hemoroit
Teucrium polium	Toprak üstü kısımları	Akciğer rahatsızlıkları, mide ülseri, şeker düşürücü, ateş düşürücü
Thymus sipyleus subsp. *rosulans*	Toprak üstü kısımları	Soğuk algınlığı

Tragopogon dubius	Toprak üstü kısımları	Bağırsak rahatsızlıkları
Tribulus terrestris	Toprak üstü kısımları	Böbrek taşı düşürücü
Tussilago farfara	Toprak üstü kısımları	Öksürük kesici, göğüs yumuşatıcı, bronşit
 Urtica dioica	Toprak üstü kısımları	Bel fıtığında
Valeriana dioscoridis	Çiçekleri	Tansiyon düşürücü
End.*Verbascum pinetorum*	Yaprakları	Yara iyi edici
Verbena officinalis	Toprak üstü kısımları	Kalp rahatsızlıkları, kanser, böbrek taşı düşürücü
Viola kitaibeliana	Çiçekleri	Öksürük kesici
	Yaprakları	Yara iyi edici
Viscum album subsp. *album*	Yaprakları	Şeker düşürücü, kolestrol, böbrek taşı düşürücü
Ziziphora capitata	Toprak üstü kısımları	Soğuk algınlığı

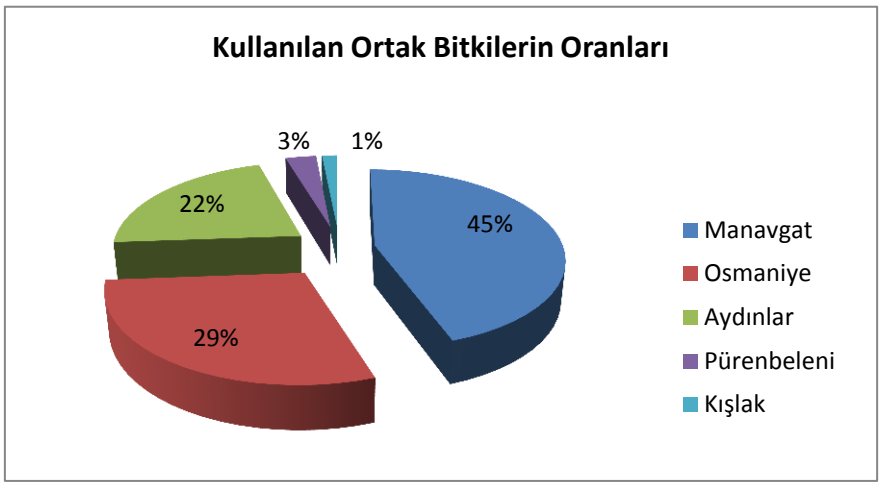
Tablo 5-4: Çalışma alanının güneyinde yer alan; Antalya, Mersin, Osmaniye, Hatay illerinde yapılan etnobotanik çalışmalarla tıbbi kullanışı olduğu saptanan taksonların karşılaştırılması

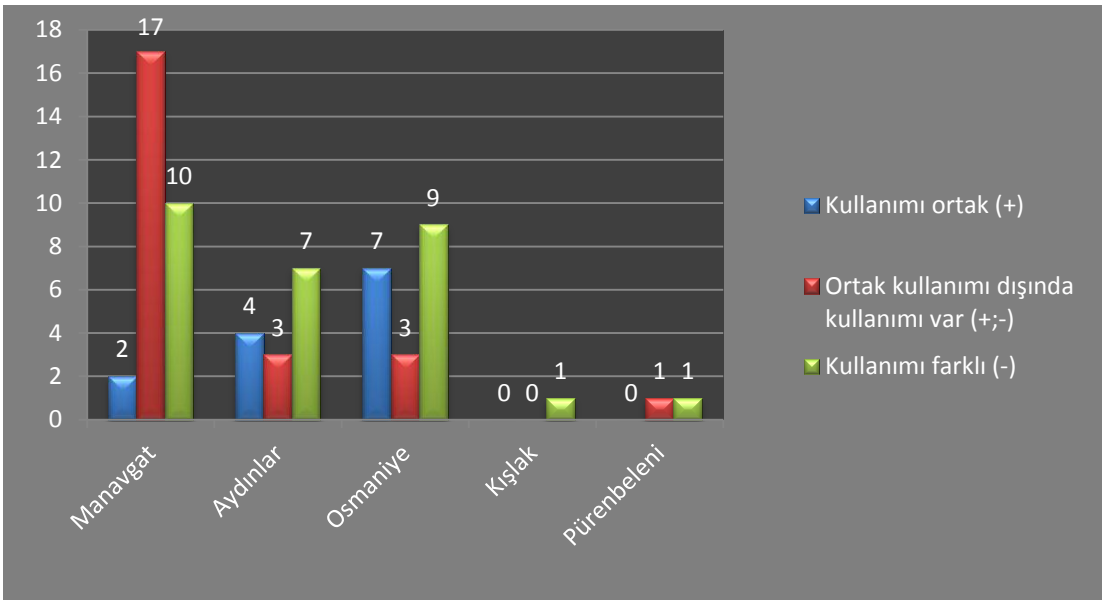
- **Kullanımı farklı**
+ **Kullanımı ortak**
+;- Ortak kullanımı dışında da kullanımı var

Taksonlar	**Manavgat (Antalya) (Bulut 2006)**	**Aydınlar (Mersin) (Eşen 2008)**	**Osmaniye (Mart 2006)**	**Kışlak (Hatay) (Keskin ve Alpınar 2002)**	**Pürenbeleni (Mersin) (Abay ve Kılıç 2001)**
Achillea biebersteinii			-		
Adiantum capillus-veneris			-		
Ajuga chamaepitys subsp. *chia*	+;-	-	+		
Alcea pallida	+	+;-			
Anthemis tinctoria			-		
Arceuthos drupacea	+;-	-			
Artemisia absinthium	+;-				
Arum maculatum		+			
Asparagus acutifolius	-		-		
Bellis perennis					
Ceterach officinarum	+;-				
Cichorium intybus	+;-				
Cornus mas	+;-				
Cotinus coggyrgia				-	
Ecballium elaterium		+			
Equisetum ramosissimum			+		
*Ficus carica*subsp. *carica*	+;-				
Hedera helix	-				

Helichrysum arenarium subsp. *aucheri*			+		
Helichrysum plicatum subsp. *plicatum*			+		
Juniperus oxycedrus subsp. *oxycedrus*		-	-		
Malva neglecta	+;-				
Melissa officinalis	+;-				
Mentha longifolia	-				
Michauxia campanuloides			-		
Micromeria fruticosa subsp. *brachycalyx*			-		
Morus nigra	+;-	+			
Myrtus communis subsp. *communis*	+;-				-
Origanum syriacum var *bevanii*			+		
Paliurus spina-christi	+	-	+		
Pinus brutia	-	+;-			+;-
Plantago major subsp. major	+;-				
Rosa canina	-	-			
Rosmarinus officinalis	-	-			
Ruscus aculeatus var. *angustifolius*		+	+		
Sambucus ebulus	+;-		+;-		
Teucrium chamaedrys	-				
Teucrium polium	+;-	+;-	+;-		
Tribulus terrestris	+;-		+;-		
Tussilago farfara	-				
Urtica dioica	-	-	-		
Valeriana dioscoridis	-				
Viscum album	+;-				

Ziziphora capitata			-		

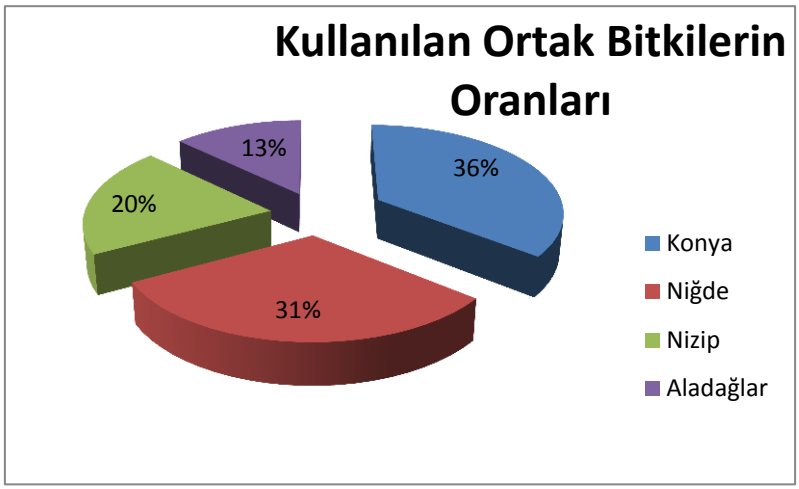
Şekil 5-7: Kullanılan Ortak Bitkilerin Oranları (Manavgat, Osmaniye, Aydınlar, Pürenbeleni, Kışlak)

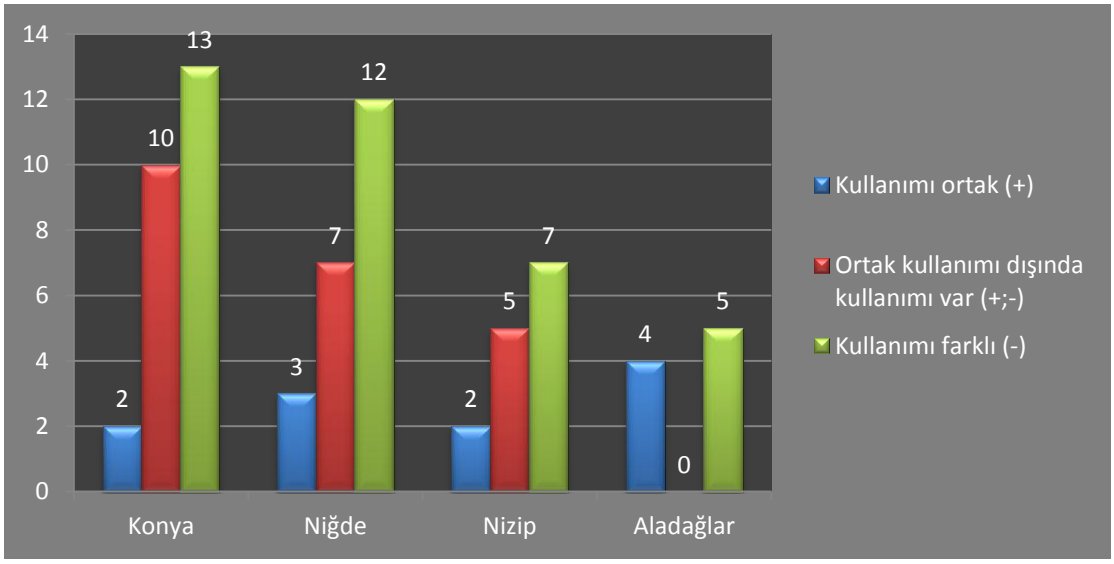
Tablo 5-5: Çalışma alanının batısında yer alan; Aksaray, Kayseri, Konya ve Niğde illerinde yapılan etnobotanik çalışmalarla, tıbbi kullanışı olduğu saptanan bitkilerin karşılaştırılması

- **Kullanımı farklı**
+ **Kullanımı ortak**
+;- **Ortak kullanımı dışında da kullanımı var**

Taksonlar	**Nizip (Aksaray) (Öztürk ve Dinç 2005)**	**Aladağlar (Kayseri) (Bağcı 2000)**	**Konya (Çimen 2007)**	**Niğde (Özdemir 2005)**
Abies cilicica		+		
Achillea biebersteinii			+;-	-
Achillea setacea			+;-	
Ajuga chamaepitys subsp. *chia*	+			-
Alcea pallida		+	-	
Anthemis tinctoria				-
Artemisia absinthium			-	
Cerasus mahaleb var. *mahaleb*	+;-			
Ceterach officinarum			+;-	
Cichorium intybus	-			
Cotinus coggrygia		+		
Crataegus aronia var. *aronia*			-	
Cynodon dactylon			+;-	
Ecballium elaterium	+		-	
Echium italicum			-	
Fumaria officinalis	-		-	
Helichrysum arenarium subsp. *aucheri*				+
Helichrysum plicatum subsp. *plicatum*			+;-	+;-
Hyosyamus niger				-

Hypericum perforatum			+	+;-
Juncus inflexus				+;-
Juniperus oxycedrus subsp. *oxycedrus*			-	+
Malva neglecta	-	-	-	-
Melissa officinalis			+;-	
Mentha longifolia subsp. *thypoides*				-
Morus nigra		-	-	
Ononis spinosa subsp. *leiosperma*	-			
Plantago major subsp. *major*			-	
Polygonum bellardii				-
Rosa canina	-		-	-
Salvia cryptantha	-			-
Scorzonera tomentosa		-		
Sideritis libanotica		+		+;-
Smyrnium connatum				-
Teucrium chamaedrys			+;-	+;-
Teucrium polium	+;-	-	+;-	+
Thymus sipyleus subsp. *rosulans*	+;-	+	-	
Tribulus terrestris	+;-		+;-	
Tussilago farfara				+;-
Urtica dioica	-	-	-	+;-
Viscum album subsp. *album*	+;-		+;-	
Ziziphora capitata				-

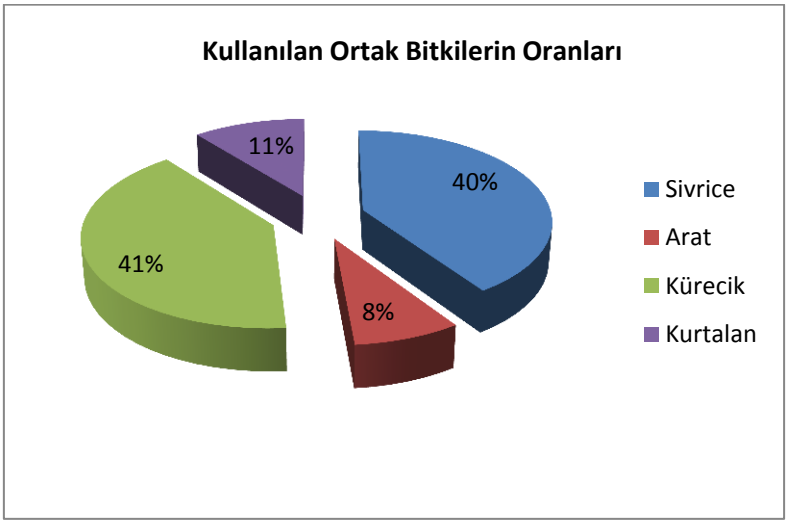
Şekil 5-8: Kullanılan Ortak Bitkilerin Oranları (Nizip, Aladağlar, Konya, Niğde)

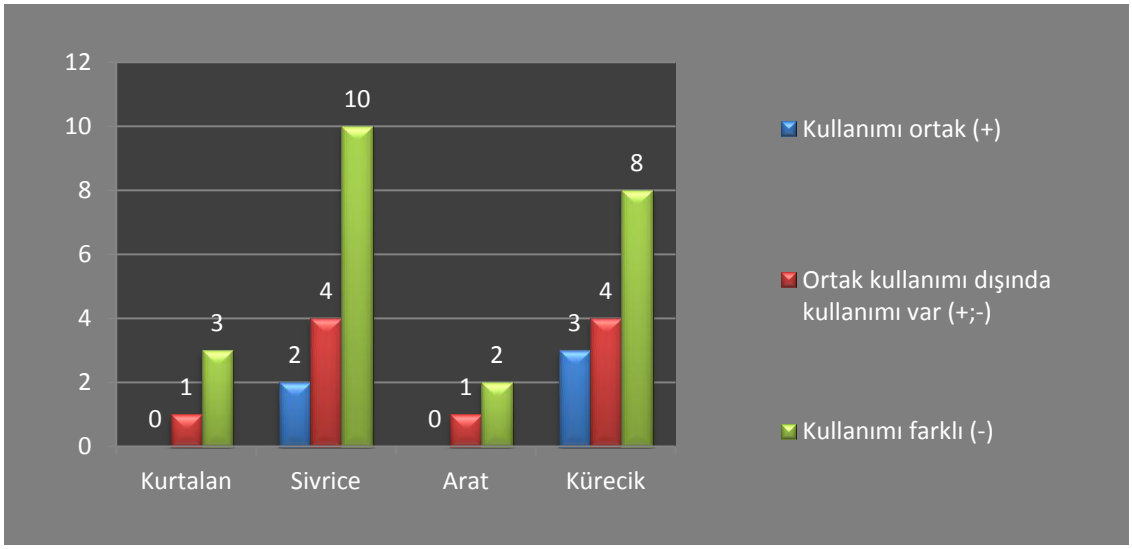
Tablo 5-6: Çalışma alanının kuzeyi ve doğusunda yer alan, Siirt, Malatya, Urfa ve Elazığ illerinde yapılan etnobotanik çalışmalarla, tıbbi kullanışı olduğu saptanan bitkilerin karşılaştırılması

- **Kullanımı farklı**
+ **Kullanımı ortak**
+;- **Ortak kullanımı dışında da kullanımı var**

Taksonlar	**Kurtalan (Siirt) (Yapıcı ve ark. 2009)**	**Sivrice (Elazığ) (Cakilcioglu ve Turkoglu 2010)**	**Arat (Şanlıurfa) (Akan ve ark. 2008)**	**Kürecik (Malatya) (Yesil ve Akalın 2009)**
Achillea biebersteinii				**+**
Achillea setacea				**+**
Ajuga chamaepitys	-			
Bellis perennis		**+;-**		
Cerasus mahaleb var. *mahaleb*		**+;-**		
Echium italicum		-		
Helichrysum plicatum subsp. plicatum		-		**+;-**
Hyosyamus niger			-	-
Hypericum perforatum		-		
Inula montbretiana				-
Juniperus oxycedrus subsp. oxycedrus		-		
Malva neglecta		-		-
Mentha longifolia subsp. thypoides		-		-
Ononis spinosa subsp. leiosperma		-		
Paliurus spina-christi	-	**+;-**		
Plantago major subsp. major				**+;-**
Rheum ribes		-		
Rhus coriaria		+		
Rosa canina	-			-
Scorzonera tomentosa				-

Sideritis libanotica subsp. linearis				+
Teucrium polium	+	+;-	+;-	+;-
Thymus sipyleus subsp. rosulans				+;-
Tussilago farfara		+;-		
Urtica dioica		-	-	-
Verbena officinalis		-		
Viscum album subsp. album				-

Şekil 5-9: Kullanılan Ortak Bitkilerin Oranları (Kurtalan, Sivrice, Arat, Kürecik)

Tablo 5-7: Tıbbi amaçla kullanılan bitkilerin araştırma bölgesindeki ve yakın illerdeki etnobotanik çalışmalarda saptanan kullanımlarının karşılaştırılması

Taksonlar	**Andırın (2010)**	**Aladağlar, Arat, Kurtalan, Kürecik,Osmaniye,**	**Aydınlar, Kışlak, Konya, Manavgat, Niğde, Nizip,Pürenbeleni, Sivrice**
		Benzer tıbbi kullanımı	**Farklı tıbbi kullanımı**
Abies cilicica subsp. *cilicica*	Mide ağrısı, ülserde	-Mide ağrısı ve ülser (Bağcı 2000)	
Achillea biebersteinii	Karın ağrısı, adet sancısında	-Adet sancısında (Yeşil ve Akalın 2009)	-Mide şişkinliği ve rahatsızlıklarında (Çimen 2007) -Soğuk algınlığında (Mart 2006)
Achillea setacea	Karın ağrısı, adet sancısında	-Adet sancısında (Yeşil ve Akalın 2009) -Karın ağrısında (Çimen 2007)	
Adianthum capillus-veneris	Böbrek taşı düşürücü		-Mide ve bağırsak ağrılarında (Mart 2006)
Ajuga chamaepitys subsp. *chia*	Hemoroit tedavisinde	-Hemoroit tedavisinde (Öztürk ve Dinç 2005, Mart 2006)	-Yara iyileştirici (Özdemir 2005) -Yara iyileştirici, terletici (Yapıcı 2009) -Karın ağrısı ve iltihap kurutucu (Eşen 2008) -Kuvvet verici, ateş düşürücü (Bulut 2006)
Alcea pallida	Öksürük kesici	-Öksürük kesici (Bulut 2006, Eşen 2008, Bağcı 2000)	-Cilt lekelerinde (Eşen 2008) -Göz iltihabı, mide ağrısı ve ishalde (Çimen 2007)
Athemis tinctoria subsp. *pallida*	Grip ve nezlede		-Çay olarak (Mart 2006) -Ateş düşürücü, iltihap söktürücü (Özdemir 2005)

Arceuthos drupacea	Öksürük, bronşit, astım tedavisinde	-Öksürük kesici, balgam söktürücü, nefes darlığında (Bulut 2006)	-Hayvan sancılarında (Bulut 2006) -Kan, mide, kıl kurdu ve hemoroit hastalıklarında (Eşen 2008)
Artemisia absinthium	Soğuk algınlığında	-Soğuk algınlığında (Bulut 2006)	-Sindirim ve safra rahatsızlıklarında (Bulut 2006) -Midevi, kuvvet verici, ateş düşürücü, kurt düşürücü, adet söktürücü (Çimen 2007)
Arum maculatum	Hemoroit tedavisinde	-Hemoroit tedavisinde (Eşen 2008)	
Asparagus acutifolius	-Böbrek taşı düşürücü, idrar yolu enfeksiyonları, grip tedavisinde		-Kuvvet verici (Bulut 2006) -Kalp rahatsızlıklarında (Mart 2006)
Bellis perennis	Bronşit, mide ağrısı, astım, idrar yolu enfeksiyonlarında	-Soğuk algınlığı ve gripte (Bulut 2006) -İdrar yolu enfeksiyonlarında (Cakılcıoglu ve Turkoglu 2010)	-Saç dökülmesinde (Bulut 2006) -Karın ağrısı ve ishalde (Cakılcıoglu ve Turkoglu 2010)
Cerasus mahaleb subsp. *alpina*	-Şeker hastalığı tedavisinde	-Şeker hastalığı tedavisinde (Cakılcıoglu ve Turkoglu 2010, Öztürk ve Dinç 2005)	-Boğaz ağrılarında (Cakılcıoglu ve Turkoglu 2010) -Solunum yolu rahatsızlıklarında (Öztürk ve Dinç 2005)
Ceterach officinarum	Böbrek taşı düşürücü, iltihap söktürücü	-Böbrek taşı düşürücü (Bulut 2006, Çimen 2007)	-Mayasıl, ishal ve karın ağrısında (Bulut 2006) -Hemoroit, ishal, astım ve ülserde (Çimen 2007)
Cichorium intybus	Kalp ve karaciğer rahatsızlıkları, öksürük ve bronşitte	-Balgam söktürücü (Bulut 2006)	-Hemoroit, idrar artırıcı, iştah açıcı, kuvvet verici (Öztürk ve Dinç 2005) -Sarılık, süt artırıcı, diş temizleme, idrar söktürücü (Bulut 2006)

Cornus mas	Şeker tedavisinde	-Şeker tedavisinde (Bulut 2006)	-İshal, ateş düşürücü, ağız yaralarında, kuvvet verici, yara ve çıbanda (Bulut 2006)
Cotinus coggyrgia	Ağız yaralarında	-Yara iyileştirici (Bağcı 2000)	-Öksürük kesici (Keskin ve Alpınar 2002)
Crataegus aronia var. *aronia*	Zayıflatıcı, mide ülserinde		-Şeker tedavisinde, C vitamini olarak (Çimen 2007)
Cynodon dactylon	Böbrek taşı düşürücü	-Böbrek taşı düşürücü (Çimen 2007)	-Prostat, kısırlık, damar yumuşatıcı, gaz giderici, idrar söktürücü (Çimen 2007)
Ecballium elaterium	Sinüzit tedavisinde	-Sinüzit tedavisinde (Eşen 2007, Öztürk ve Dinç 2005)	-Nezle, grip, iltihaba karşı sıtmada (Eşen 2007)
Echium italicum	Hayvanlarda deri rahatsızlıklarında		-İdrar yolu enfeksiyonlarında (Cakılcıoglu ve Turkoglu 2010) -Yara tedavisinde (Çimen 2007)
Equisetum ramosissimum	İdrar yolu enfeksiyonlarında	-İdrar yolu enfeksiyonlarında (Mart 2006)	
Eriolobus trilobatus var. *trilobatus*	Kalp ve damar rahatsızlıkları, şeker hastalığı ve nefes darlığı	-Kalp rahatsızlığında (Bulut 2006)	-Barsak bozukluğu, şişmanlığa karşı, romatizmada (Bulut 2006)
Ficus carica subsp. *carica*	Siğil tedavisinde	- Siğil tedavisinde (Bulut 2006)	-Yaşlanma lekelerini gidermede (Bulut 2006)
Fumaria officinalis	Şeker tedavisinde		-Egzama, karaciğer rahtsz. ve kaşıntıda (Çimen 2007) -Sindirim sistemi rahatsızlıklarında (Öztürk ve Dinç 2002)

Hedera helix	Kalp rahatsızlıklarında		-Kurt düşürücü olarak (Bulut 2006)
Helichrysum arenarium subsp. *armenium*	-Böbrek taşı düşürücü	-Kum ve taş düşürücü (Özdemir 2005, Mart 2006)	
Helichrysum plicatum subsp. *plicatum*	Böbrek taşı düşürücü, bebeklerde kulak ağrısında	-Böbrek taşı düşürücü (Yeşil ve Akalın 2009, Çimen 2007)	-İdrar yolu enfeksiyonlarında (Cakılcıoglu ve Turkoglu 2010) -Sancı kesici, şeker düşürücü (Yeşil ve Akalın 2009) -Kolestol ve şeker düşürücü (Çimen 2007)
Hyosyamus niger	Akciğer, boğaz ve göz iltihaplarında		-Kurt düşürücü (Yeşil ve Akalın 2009) -Yatıştırıcı, uyutucu (Özdemir 2005)
Hypericum perforatum	Mide sancısı, mide ağrısı, yanık tedavisinde	-Sancı kesici (Özdemir 2005) -Yara, yanık ve mide ağrılarında (Çimen 2007)	-Kurt düşürücü, sakinleştirici (Cakılcıoglu ve Turkoglu 2010) -İshal, mayasılda (Özdemir 2005)
Juncus inflexus	Kaşıntı, egzamada, böbrek taşı düşürücü	-Böbrek taşı düşürücü (Özdemir 2005)	-İltihap söktürücü, öksürük kesici (Özdemir 2005)
Juniperus oxycedrus subsp. *oxycedrus*	Öksürük ve sedef tedavisinde	-Cilt hastalıklarında (Özdemir 2005)	-Şeker düşürücü (Cakılcıoglu ve Turkoglu 2010) -Astım ve bronşitte (Eşen 2008) -Hayvan ilacı olarak (Mart 2006)
Malva neglecta	Tansiyon düzenleyici, şeker düşürücü	-Tansiyon düşürücü (Bulut 2006)	İdrar yolları enfeksiyonlarında (Cakılcıoglu ve Turkoglu 2010) -Mayasıl, çocuk düşürücü, kısırlık tedavisi, iltihaplı yara ve yara iyi edici (Yeşil ve Akalın 2009) -Çıban ve yara iyileştirici, adet sancılarında (Bulut 2006) -Çıban olgunlaştırıcı

			(Öztürk ve Dinç 2005) Yara iyileştirici, solunum, sindirim sistemi rahatsızlıkları, çocuk düşürücü (Özdemir 2005) -İltihap söktürücü, göğüs yumuşatıcı, bademcik iltihaplarında (Çimen 2007)
Melissa officinalis subsp. *inodora*	Damar açıcı, baş ağrısı tedavisinde	-Baş ağrısı, kalp kuvvetlerici (Bulut 2006)	-Mide ve bağırsak ağrılarında, hazımsızlıkta (Bulut 2006)
Mentha longifolia subsp. *thyphoides*	Kan dindirici		-Spazm çözücü (Cakılcıoglu ve Turkoglu 2010) -Gaz giderici, bağırsak rahatsızlıkları (Yeşil ve Akalın 2009) -Sindirim kolaylaştırıcı (Özdemir 2005) -Mide ağrısı, kusma, bulantı, grip ve nezlede (Bulut 2006)
Michauxia campanuloides	-Yara ve yanık tedavisinde		-Mantar tedavisinde (Mart 2006)
Micromeria fruticosa subsp. *brachycalyx*	Soğuk algınlığında		-Mide rahatsızlıklarında (Mart 2006)
Morus nigra	Kansızlıkta	-Kan yapıcı (Bulut 2006, Eşen 2008)	-Ağız yaralarında (Bağcı 2002, Çimen 2007, Bulut 2006) -Şeker hastalığı tedavisinde (Bulut 2006)
Myrtus communis	Şeker tedavisinde	-Şeker tedavisinde (Bulut 2006)	-Kolestrolde (Bulut 2006)

*Origanum syriacum*var. *bevanii*	Soğuk algınlığında	-Soğuk algınlığında (Mart 2006)	
Ononis spinosa subsp. *leiosperma*	Böbrek taşı düşürücü		-Sedef ve egzamada (Öztürk ve Dinç 2005) -Antiseptik ve yara iyi edici, cilt rahatsızlıklarında (Özdemir 2005) -Yara iyileştirici (Cakılcıoglu ve Turkoglu 2010)
Paliurus spina-christi	Mide ülseri, idrar yolu enfeksiyonları, hemoroit	-İdrar söktürücü (Cakılcıoglu ve Turkoglu 2010) -Mide ağrısında (Bulut 2006) -Mide rahatsızlıklarında (Mart 2006)	-Ateş düşürücü (Yapıcı 2009) -Kabızlıkta (Cakılcıoglu ve Turkoglu 2010) -Böbrek taşı düşürücü (Eşen 2008)
Pinus brutia	Yara iyileştirici, hayvalarda deri rahatsızlıklarında	-Yara iyi edici (Eşen 2008)	-Astım, kuvvet verici (Bulut 2006) -Öksürük kesici (Eşen 2008)
Plantago major subsp. *major*	Astım, yara iyi edici, kan dindirici	-Yara iyi edici (Yeşil ve Akalın 2009, Bulut 2006)	-Yanık iyi edici, midevi (Yeşil ve Akalın 2009) -Kalp damar rahatsızlıklarında (Çimen 2007) -Stres ve yorgunlukta (Bulut 2006)
Polygonum bellardii	Böbrek taşı düşürücü		-Bronş açıcı (Özdemir 2005)
Rheum ribes	Kemik erimesinde		-Üriner sistem enfeksiyonalarında (Cakılcıoglu ve Turkoglu 2010)
Rhus coriaria	Ağız yaralarında	-Ağız yaralarında (Cakılcıoglu ve Turkoglu 2010)	

Rosa canina	Zayıflamada		-Soğuk algınlığında (Yapıcı 2009, Yeşil ve Akalın 2009, Özdemir 2005, Eşen 2008) -Hayvan hastalıkları, mayasıl (Yeşil ve Akalın 2009) -Şeker rahatsızlığı, böbrek taşı ve kumunda (Öztürk ve Dinç 2005) -Nezle, astım, bronşitte (Çimen 2007) -Mide ağrısı (Eşen 2008, Bulut 2006) -Kemik erimesi, öksürük, şeker, kalp rahatsızlığı, böbrek taşı, nefes darlığı, romatizma, nefes darlığında (Bulut 2006)
Rosmarinus officinalis	Kolestrolde		-Hazımsızlık, kalp çarpıntısı, baş ağrısında (Bulut 2006) -Ödem giderici, ağrı kesici (Eşen 2008)
Ruscus aculeatus subsp. *angustifolius*	Böbrek taşı, idrar yolu enfeksiyonlarında	-Böbrek taşı ve kum düşürücü (Mart 2006) -İdrar söktürücü, kum dökücü (Eşen 2008)	
Salvia cryptantha	Öksürük kesici		-Mide ağrısı (Öztürk ve Dinç 2005) -Soğuk algınlığında (Öztürk ve Dinç 2005, Özdemir 2005)
Sambucus ebulus	Hemoroit, damar tıkanıklıkları, romatizmada	-Romatizma (Bulut 2006, Mart 2006)	-Çıban tedavisi, kemik rahatsızlıkları ve baş ağrısı (Bulut 2006) -Sızı rahatsızlıkları (Mart 2006)
Scorzonera tomentosa	Kaşıntı tedavisinde		-Fıtık tedavisinde (Bağcı 2000) -Midevi, yara iyi edici (Yeşil ve Akalın 2009)
Sideritis libanotica subsp. *lineraris*	Soğuk algınlığı ve gripte	-Soğuk algınlığında (Yeşil ve Akalın 2009) -Gribal enfeksiyonlarda (Çimen 2008)	-İshal kesici, mide rahatlatıcı, sindirim sistemi rahatsızlıklarında (Özdemir 2005)

Smyrnium connatum	Nefes darlığında		-Sakinleştirici, uyutucu (Özdemir 2005)
Teucrium chamaedrys subsp. *tauricolum*	Hemoroitte	-Hemoroitte (Özdemir 2005, Çimen 2008)	-Mide ve baş ağrısında (Bulut 2006) -Mide rahatsızlığı, şeker, sancılarda (Özdemir 2005) -Mide yanması, karın ağrısı, ishalde (Çimen 2008)
Teucrium polium	Akciğer rahatsızlıkları, mide ülseri, şeker, ateş düşürücü	-Şeker düşürücü (Öztürk ve Dinç 2005, Özdemir 2005, Bulut 2006, Eşen 2008, Mart 2006, Akan ve ark. 2008, Yeşil ve Akalın 2009) -Mide hastalıklarında (Çimen 2007, Bulut 2006, Yapıcı 2009) -Ateş düşürücü, midevi, şeker düşürücü (Cakılcıoglu ve Turkoglu 2010) -Tüberkülozda (Yeşil ve Akalın 2009)	-Solunum, sindirim sistemi rahatsızlıkları (Öztürk ve Dinç 2005) -Nefes ve iştah açıcı (Bağcı 2000) -Karın ağrıları, mide ve barsak çalıştırıcı (Çimen 2007) -İştahsızlık, ishal, sıtma, basur, sindirim ve boşaltım sistemi rahatsızlıkları (Bulut 2006) -Kadın hastalıkları, ağrı kesici (Eşen 2008) -Altını ıslatan çocuklarda (Mart 2006) -İştah açıcı, tansiyon düzenleyici (Yapıcı 2009) -Sindirim rahatsızlıkları, kurt düşürücü, yeni doğum yapan kadınlarda, hayvan hastalıklarında (Akan ve ark. 2008) -Doğum sancısı, karın ağrısı, mayasılda (Yeşil ve Akalın 2009)
Thymus sipyleus subsp. *rosulans*	Soğuk algınlığında	-Soğuk algınlığında (Yeşil ve Akalın 2009, Öztürk ve Dinç 2002, Bağcı 2000)	-Şeker hastalığında, karın ağrılarında (Yeşil ve Akalın 2009) -Zayıflamada, kolestrol, şeker tedavisinde (Öztürk 2005) -Sinüzit, baş, mide ve karın ağrısında (Çimen 2007)

Tribulus terrestris	Böbrek taşı düşürücü	-Böbrek taşı (Bulut, 2006, Mart 2006, Öztürk ve Dinç 2005, Çimen 2007)	-İdrar söktürücü, şeker hastalığına karşı (Bulut 2006) -Kalp rahatsızlığında (Mart 2006) -Damar tıkanıklığında (Öztürk ve Dinç 2005, Çimen 2007 -Yara, çıban, iltihap dağıtıcı (Çimen 2007)
Tussilago farfara	Öksürük kesici	-Öksürük kesici (Özdemir 2005, (Cakılcıoglu ve Turkoglu 2010)	-Kaşıntı, üst solunum yolu hastalıklarında (Özdemir 2005) -Göğüs yumuşatıcı (Cakılcıoglu ve Turkoglu 2010) -Barsak gazlarını giderici (Bulut 2006)
Urtica dioica	Bel fıtığında	-Afrodizyak (Özdemir 2005)	-Öksürük, soğuk algınlığı, barsak ağrısı, mide yanması, böbrek sancısı (Bulut 2006) -Romatizma (Bulut 2006, Çimen 2007, Yeşil ve Akalın 2009) -Kansızlık, idrar arttırıcı, iltihap söktürücü, (Eşen 2008) -Kanser (Bulut 2006, Eşen 2008, Mart 2006, Bağcı 2000, Akan ve ark. 2008, Özdemir 2005) -Kalp rahatsızlıklarında (Mart 2006) -Hemoroit (Bağcı 2000) -Karaciğer rahatsızlıklarında (Akan ve ark. 2008) -Şeker tedavisinde (Cakılcıoglu ve Turkoglu 2010) -Kabızlık, ülser, idrar yolu iltihapları (Özdemir 2005)
Valeriana dioscoridis	Tansiyon düşürücü		-Sinir yatıştırıcı, yara iyileştirici, spazm giderici (Bulut 2006)

Verbena officinalis	Kalp rahatsızlıkları, kanser, böbrek taşı düşürücü		-Karın ağrısı, süt salgısını artırıcı (Cakılcıoglu ve Turkoglu 2010)
Viscum album subsp. *album*	Şeker düşürücü, kolestrol, böbrek taşı düşürücü	-Şeker düşürücü (Öztürk ve Dinç 2005, Çimen 2007, Bulut 2006)	-Baş ağrısında (Yeşil ve Akalın 2009) -Tansiyon düzenleyici (Öztürk ve Dinç 2005, Çimen 2007) -Kanser (Çimen 2007, Bulut 2006) -Basur, astımda (Çimen 2007) -Kabızlıkta (Bulut 2006)
Ziziphora capitata	Soğuk algınlığı		-Midevi (Özdemir 2005) -Öksürük, boğaz ağrıları (Mart 2006)

Tablo 5-8: Gıda Olarak Kullanılan Bitkiler

Taksonlar	**Kullanılan Kısmı**	**Kullanılışı**
Allium ampeloprasum	Soğanı	Çiğ veya pişirilerek yenir
Allium scorodoprasum subsp. *rotundum*	Skapusu	Çiğ olarak yenir
Amaranthus retroflexus	Genç yaprakları	Pişirilerek yemeği yapılır
Ampelopsis orientale	Meyvesi	Olgunlukta yenir
Apium nodiflorum	Genç yaprakları	Çiğ veya pişirilerek yenir
Arbutus andrachne	Meyvesi	Olgunlukta yenir
Arceuthos drupacea	Kozalakları	Pekmezi yapılır
Arum maculatum	Genç yaprakları	Pişirilerek yemeği yapılır
Asphodeline globifera	Genç yaprakları	Çiğ olarak yenir
Beta trigyna	Genç yaprakları	Pişirilerek yemeği yapılır
Bunium paucifolium var. *junceum*	Yumrusu	Çiğ olarak yenir
Celtis australis	Meyvesi	Olgunlukta yenir
Cerasus mahaleb var. *alpina*	Meyvesi	Şurubu yapılır
Ceratonia siliqua	Meyvesi	Olgunlukta yenir
Chenopodium album subsp. *album* var. *album*	Genç yaprakları	Pişirilerek yemeği yapılır
Cornus mas	Meyvesi	Kurusu, ekşisi, pekmezi, şurubu yapılır
Crataegus aronia var. *aronia*	Meyvesi	Olgunlukta yenir
Eremurus spectabilis	Genç yaprakları	Pişirilerek yemeği yapılır
Eriolobus trilobatus var. *trilobatus*	Meyvesi	Olgunlukta yenir
Eryngium campestre var.*virens*	Genç gövdesi	Çiğ olarak yenir
Ficus carica subsp. *carica*	Meyvesi	Olgunlukta yenir
Fumaria officinalis	Genç yaprakları	Pişirilerek yemeği yapılır

Gundelia tournefortii var. *armata*	Genç gövde Sakızı	Çiğ olarak yenir Çiğnenir
Juglans regia	Meyvesi	Kurutularak yenir
Juniperus oxycedrus subsp. *oxycedrus*	Kozalakları	Pekmezi yapılır
Lamium truncatum	Nektarı	Çocuklar tarafından nektarı emilir
Malva neglecta	Genç yaprakları	Pişirilerek yemeği yapılır
Morus nigra	Meyvesi	Pekmezi yapılır
Myrtus communis subsp. *communis*	Meyvesi	Olgunlukta yenir
Nasturtium officinale	Genç yaprakları	Pişirilerek yemeği yapılır
Physalis alkekengi	Tohumları	Süt mayalamada kullanılır
Pistacia terebinthus subsp. *palaestina*	Meyvesi Genç sürgünleri	Kahve yapımında kullanılır Çiğ olarak yenir
Portulaca oleracea	Yaprakları	Çiğ olarak veya pişirilerek yenir
Primula vulgaris subsp. *vulgaris*	Genç yaprakları	Haşlanarak sarma yapılır
Prunus divaricata subsp. *divaricata*	Meyvesi	Olgunlukta yenir
Punica granatum	Meyvesi	Ekşisi yapılır, olgunlukta yenir
Raphanus raphanistrum	Genç yaprakları	Pişirilerek yemeği yapılır
Rheum ribes	Genç gövdesi	Çiğ olarak yenir
Rosa canina	Meyvesi	Pekmezi yapılır
Rubus canescens var. *canescens*	Meyvesi	Olgunlukta yenir, reçeli yapılır
Rubus sanctus	Meyvesi	Olgunlukta yenir, reçeli yapılır
Rumex pulcher	Genç yaprakları	Pişirilerek yemeği yapılır

Rumex sanguineus	Genç yaprakları	Pişirilerek yemeği yapılır
Rumex tuberosus subsp. *horizontalis*	Genç yaprakları	Pişirilerek yemeği yapılır
Ruscus aculeatus var. *angustifolius*	Meyvesi	Olgunlukta yenir
*Silene vulgaris*var. *vulgaris*	Genç yaprakları	Pişirilerek yemeği yapılır
Smilax aspera	Meyvesi	Olgunlukta yenir
Sorbus torminalis var. *pinnatifida*	Meyvesi	Olgunlukta yenir
Sorbus umbellata var. *umbellata*	Meyvesi	Olgunlukta yenir
Symphytum brachycalyx	Genç yaprakları	Pişirilerek yemeği yapılır
Tragopogon dubius	Genç yaprakları	Pişirilerek yemeği yapılır
Urtica dioica	Genç yaprakları	Pişirilerek yemeği yapılır

Tablo 5-9: Baharat ve Çay Olarak Kullanılan Bitkiler

Taksonlar	Kullanılan Kısmı	Kullanılışı
Crataegus aronia var. *aronia*	Yaprakları	Çay
Laser trilobum	Meyvesi	Baharat
Marrubium vulgare	Yaprakları	Baharat
Myrtus communis subsp. *communis*	Yaprakları	Çay
Ocimum basilicum	Yaprakları	Baharat
Origanum syriacum var. *bevanii*	Yaprakları	Baharat
Pinus brutia	Gövde ve kabuk arasındaki zar	Çay
Rhus coriaria	*Meyvesi*	Baharat
Rosmarinus officinalis	Yaprakları	Baharat
Satureja hortensis	Toprak üstü kısımları	Baharat
Thymus sipyleus	Yaprakları	Baharat

Tablo 5-10: Boya elde etmek için kullanılan bitkiler

Taksonlar	Kullanılan Kısmı	Elde Edilen Renk
Allium cepa	Soğanı	Bordo
Fraxinus ornus subsp. *cilicica*	Çiçekler	Krem
Juglans regia	Meyve kabuğu ve yaprakları	Bordo
Punica granatum	Meyve kabukları	Kırmızı
Quercus cerris var. *cerris*	Kökleri	Siyah
Quercus cocciferae	Kökleri	Siyah

Tablo 5-11: Alet Yapımında ve Yakacak Olarak Kullanılan Bitkiler

Taksonlar	**Kullanılan Kısmı**	**Kullanılışı**
Arceuthos drupacea	Tohumları	Tesbih yapılır
Artemisia absithium	Toprak üstü kısımları	Süpürge yapılır
Buxus sempervirens	Gövde ve dallar	Kaşık, bıçak yapılır
Clematis vitalba	Toprak üstü kısımları Çiçekler	Sepet yapılır Sabun yapılır
Cornus mas	Gövde ve dalları	Balta, yünçubuğu yapılır
Eremurus spectabilis	Kökleri	Kase yapılır
Fontanesia phillиraeoides subsp. *phillиraeoides*	Toprak üstü kısımları	Süpürge yapılır
Fraxinus ornus subsp. *cilicica*	Gövdesi	Tarım aletleri yapılır
Morus nigra	Gövdesi	Bağlamayapılır
Pinus brutia	Gövdesi Kozalakları	Tarım aletleriyapılır Yakacak olarak kullanılır
*Quercus cerris*var. *cerris*	Kuru yaprak ve kupulalar	Yakacak olarak kullanılır
Quercus cocciferae	Toprak üstü kısımları	Yakacak
Sorghum halepense var. *halepense*	Toprak üstü kısımları	Süpürge yapılır
Spartium junceum	Toprak üstü kısımları	Çardak yapılır
Styrax officinalis	Tohumları Gövde dalları	Sabun yapımında Süpürge yapımında

Tablo 5-12: Farklı amaçlarla kullanılan bitkiler

Taksonlar	**Kullanılan Kısmı**	**Kullanılışı**
Alcea pallida	Toprak üstü kısımları	Çamaşır suyuna katılır
Anacamptis pyramidalis	Yumrusu	Ticari amaçla toplanır
Clematis vitalba	Bitki	Arı kovanları bitkinin çevresine konur
Comperia comperiana	Yumrusu	Ticari amaçla toplanır
Danae racemosa	Toprak üstü kısımları	Hayvan yemi olarak kullanılır
Erica manipuliflora	Bitki	Arı kovanları bitkinin çevresine konur
*Helichrysum armenium*subsp. *armenium*	Toprak üstü kısımları	Yılan girmesini önlemek amacıyla kapı üstlerine asılır Bebek yastığı yapılır
Helichrysum plicatum subsp. *plicatum*	Toprak üstü kısımları	Bebek yastığı yapılır Kapı üstlerine asılır
Lamium truncatum	Çiçekleri	Arı kovanları bitkinin çevresine konur
Laurus nobilis	Yaprakları	El kremi yapılır
Muscari armeniacum	Çiçekleri	Yumurta boyanır
Orchis anatolica	Yumrusu	Ticari amaçla toplanır
Orchis laxiflora	Yumrusu	Ticari amaçla toplanır
Quercus cerris var. *cerris*	Pelitleri	Hayvan yemi olarak kullanılır
Ranunculus ficaria subsp. *ficariformis*	Yumrusu	Ticari amaçla toplanır
Smilax aspera	Toprak üstü kısımları	Hayvan yemi olarak kullanılır

Tablo 5-13: Bitkilerin Yöresel Adlarına Göre Alfabetik Listesi

Yöresel ismi	Bilimsel ismi
Acı ot	*Centaurea lycopifolia*
Adaçayı	*Sideritis perfoliata*
Alıç	*Crataegus aronia* subsp. *aronia*
Altın otu	*Ceterach officinarum*
Ameliyat otu	*Centaurea lycopifolia*
Andız	*Arceuthos drupacea*
Ardıç	*Juniperus oxycedrus*
Aslan pençesi	*Inula montbretiana*
At çıtlığı	*Cichorium intybus*
At elması	*Eriolobus trilobatus* subsp. *trilobatus*
At madımağı	*Polygonum bellardii*
Ayı boğan	*Sambucus ebulus*
Ayrık otu	*Cynodon dactylon*
Baldıran	*Lecokia cretica*
Baldıran	*Smyrnium connatum*
Basur otu	*Ranunculus ficaria subsp. ficariformis*
Biberiye	*Rosmarinus officinalis*
Boğumlu ot	*Equisetum ramosissimum*
Boruk	*Spartium junceum*
Boz ot	*Silene vulgaris*
Bozkulak otu	*Scorzonera tomentosa*
Böğürtlen	*Rubus canescens subsp. canescens*
Böğürtlen	*Rubus sanctus*
Cerrah otu	*Centaurea lycopifolia*
Ceviz	*Juglans regia*
Cırtatan	*Ecballium elaterium*
Cirbilti	*Fontanesia phylliroides*
Çağşır	*Ferula longipedunculata*
Çakal bağırsılığı	*Clematis vitalba*
Çam salebi	*Anacamptis pyremidalis*
Çınarcık	*Ranunculus constantinopolitanus*
Çırbıltı	*Fontanesia phylliroides*
Çıtımık	*Pistacia terebinthus* subsp. *palaestina*
Çakır dikeni	*Eryngium campestre*
Çiriş	*Eremurus spectabilis*
Dağ çayı	*Sideritis libanotica* subsp. *linearis*
Dağdan	*Celtis australis*
Dağ kekiği	*Satureja cilicica*

Dardağan	*Celtis australis*
Demirçik	*Fraxinus ornus* subsp. *cilicica*
Demirdelen	*Asparagus acutifolius*
Deve çökerten	*Tribulus terrestris*
Deve dikeni	*Ruscus aculeatus var. angustifolius*
Dikenli adaçayı	*Morina persica*
Dut	*Morus nigra*
Ebegömeci	*Malva neglecta*
Ebelik	*Rumex sanguineus*
Ebelik	*Rumex tuberosus* subsp. *horizontalis*
Eğrelti	*Quercus cerris*
Erkek kekik	*Thymus sipyleus* subsp. *rosulans*
Erkurtaran	*Achillea biebersteinii*
Erkurtaran	*Achillea kotschyii*
Erkurtaran	*Achillea setacea*
Eşek turpu	*Raphanus raphanistrum*
Gağcak	*Ranunculus constantinopolitanus*
Gariptos	*Eucalyptus camaldulensis*
Gavurdedengili	*Verbascum pinetorum*
Gazyağı	*Apium nodiflorum*
Gelin feneri	*Physalis alkekengi*
Gelincik	*Cercis siliquastrum*
Geyik elması	*Sorbus umbellata* var. *umbellata*
Gılik	*Styrax officinalis*
Göveldek	*Viscum album subsp. album*
Gurmut	*Sorbus torminalis* subsp. *pinnatifida*
Gül hatmi	*Alcea pallida*
Gümüştopuk	*Juncus inflexus*
Güvey feneri	*Physalis alkekengi*
Har ağacı	*Laurus nobilis*
Harnup	*Ceratonia siliqua*
Hartlap	*Arbutus andrachne*
Haşif	*Cercis siliquastrum*
Hebil	*Hedera helix*
Hindiba	*Cichorium intybus*
Irahan	*Ocimum basilicum*
Isırgan	*Urtica dioica*
Ispatan	*Nasturtium officinale*
Işgın	*Rheum ribes*
İncir	*Ficus carica* subsp. *rupestris*
İrefe otu	*Adiantum capillus-veneris*
Kamalak	*Cedrus libani*

Kamun	*Laser trilobum*
Kandak	*Danae racemosa*
Kantaron	*Hypericum perforatum*
Karabaş otu	*Stachys cretica* subsp. *anatolica*
Karaçalı	*Paliurus spina-christi*
Karaçam	*Pinus nigra*
Karadal	*Fraxinus ornus* subsp. *cilicica*
Karadut	*Morus nigra*
Karapancar	*Beta trigyna*
Karga sümbülü	*Muscari armeniacum*
Kaşıntı otu	*Echium italicum*
Kaya sarımsağı	*Allium ampeloprasum*
Kayışkıran	*Ononis spinosa* subsp.*leiosperna*
Keçibiciği	*Michauxia campanuloides*
Kedikuyruğu	*Asparagus acutifolius*
Kekik	*Marrubium vulgare*
Kekik	*Organum syriacum* var. *bevanii*
Kekik	*Satureja hortensis*
Kemin	*Laser trilobum*
Kenger	*Gundelia tournefortii* subsp. *armata*
Kesme ağacı	*Quercus cocciferae*
Kıl çirişi	*Asphodeline globifera*
Kırksinir otu	*Plantgo major* subsp. *major*
Kıyışak	*Silene vulgaris*
Kızılbacak	*Amaranthus retroflexus*
Kızılcık	*Physalis alkekengi*
Kızılcık kirazı	*Cornus mas*
Kızılçam	*Pinus brutia*
Kızlarturuncu	*Ruscus aculeatus var. angustifolius*
Kök çayı	*Inula montbretiana*
Kök çayı	*Potentilla speciosa* var. *speciosa*
Körmen	*Allium scorodoprasum* subsp. *rotundum*
Kumacık otu	*Hyosyamus niger*
Kuşburnu	*Rosa canina*
Kuyruk yaran	*Onobrychis gracilis*
Kuzukulağı	*Rumex pulcher*
Laden	*Phylomis viscosa*
Mahlep	*Cerasus mahalep subsp. alpina*
Mantuvar	*Helichrysum arenarium* subsp. *aucheri*
Mantuvar	*Helichrysum armenium* subsp. *armenium*
Mantuvar	*Helichrysum plicatum* subsp. *plicatum*
Mayasıl otu	*Ajuga chamaepitys* subsp. *chia* var. *chia*

Mayasıl otu	*Teucrium chamaedrys* subsp. *tauricolum*
Melham	*Cerasus mahalep subsp. alpina*
Menekşe	*Viola kitaibeliana*
Menengiç	*Pistacia terebinthus* subsp. *palaestina*
Mezla	*Abies cilicica subsp. cilicica*
Mezda	*Abies cilicica subsp. cilicica*
Mezdeği	*Abies cilicica subsp. cilicica*
Mine çiçeği	*Verbena officinalis*
Murt	*Myrtus communis*
Nar	*Punica granatum*
Oğulotu	*Melissa officinalis* subsp. *inodora*
Öğürtmek	*Allium scorodoprasum* subsp. *rotundum*
Öksürük otu	*Salvia cryptantha*
Öksürük otu	*Tussilago farfara*
Öküz dikeni	*Ruscus aculeatus var. angustifolius*
Palıt	*Quercus cerris* var. *cerris*
Papatya	*Anthemis tinctoria* subsp. *pallida*
Pelin otu	*Artemisia absinthium*
Pelit	*Quercus cerris* var. *cerris*
Periyavşan	*Artemisia absinthium*
Peryavşan	*Teucrium polium*
Pıtık ardıcı	*Juniperus oxycedrus*
Pirpirim	*Portulaca oleracea*
Pisik otu	*Valeriana dioscoridis*
Püren	*Erica manipuflora*
Püsü kuyruğu	*Nepeta flavida* subsp. *flavida*
Rezene	*Ferulago cassia*
Salep	*Comperia comperiana*
Salep	*Orchis anatolica*
Salep	*Orchis laxiflora*
Sancı otu	*Fibigia clypeata*
Sandal	*Arbutus andrachne*
Saplıcan otu	*Ziziphora capitata*
Sinirli otu	*Plantago major* subsp. *major*
Sirken	*Chenopodium album*
Soğukluk otu	*Portulaca oleracea*
Somruk	*Symphytum brachycalyx*
Somurtlak	*Lamium truncatum*
Su biberi	*Polygonum persicaria*
Su teresi	*Nasturtium officinale*
Sumak	*Rhus coriaria*
Sumak	*Cotinus coggyria*

Susam	*Primula vulgaris subsp. vulgaris*
Süpürge darısı	*Sorghum halepense* subsp. *halepense*
Sütleğen	*Euphorbia helioscopia*
Sütleğen	*Euphorbia kotschyana*
Sütleğen	*Euphorbia macrostegia*
Sütleğen	*Euphorbia peplus*
Şahtere	*Fumaria officinalis*
Şalba	*Salvia verbenaca*
Şeker dikeni	*Eryngium campestre*
Taş nanesi	*Micromeria fruticosa*
Tavşan topucu	*Bunium paucifolium*
Teleme otu	*Physalis alkekengi*
Tesbi çalısı	*Styrax officinalis*
Tetri	*Rhus coriaria*
Tetiri	*Rhus coriaria*
Tevek	*Clematis vitalba*
Tirşik	*Arum maculatum*
Tosak	*Buxus sempervirens*
Turunççuk	*Melissa officinalis* subsp. *inodora*
Ulama otu	*Equisetum ramosissimum*
Yabani sarımsak	*Allium ampeloprasum*
Yabani çiriş	*Asphodeline globifera*
Yabani tevek	*Hedera helix*
Yapuk	*Clematis vitalba*
Yarpuz	*Mentha longifolia*
Yemlik	*Tragopogon dubius*
Yir otu	*Sambucus ebulus*
Yoğurt çiçeği	*Bellis perennis*
Yonuz eriği	*Prunus divaricata* subsp. *divaricata*
Zincer	*Smilax aspera*

KAYNAKLAR

1. Abay G, Kılıç A. Pürenbeleni ve Yanıktepe (Mersin) yörelerindeki bazı bitkilerin yöresel adları ve etnobotanik özellikleri. *Ot Sistematik Botanik Dergisi* 2001; **8**(2): 97-104.
2. Akalın E, Alpınar K. Tekirdağ' ın Tıbbi ve Yenen Yabani Bitkileri Hakkında Bir Araştırma. *Ege Üniversitesi Eczacılık Fak. Derg*. 1994;**2**(1): 1-11.
3. Akan H, Korkut Mustafa M, Balos Maruf M. Arat Dağı ve Çevresinde (Birecik, Şanlıurfa) Etnobotanik Bir Araştırma. Fırat Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bil. Dergisi 2008; **20**(1),67-81.
4. Ataç A, Yıldırım V. Osmanlı Hekimleri ve Dioskorides' in De Materia Medica' sı.*Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi;* 2004;**15** (1):257-269.
5. Bağcı Y. Aladağlar (Yahyalı, Kayseri) ve çevresinin etnobotanik özellikleri, *Ot Sistematik Botanik Dergisi* 2000; **7**(1): 89-94.
6. Baytop A. *Botanik Kılavuzu İngilizce-Türkçe*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayınları, No: 70; 1998.
7. Baytop T. *Türkiye'nin Tıbbi ve Zehirli Bitkileri*. İstanbul: İsmail Akgün Matbaası; 1963.
8. Baytop T. *Farmakognozi Ders Kitabı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları; 1983.
9. Baytop T. *Türkiye'de Bitkiler İle Tedavi*. İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yay., İstanbul.1984.
10. Bulut B. Manavgat (Antalya) Yöresinin Faydalı Bitkileri. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, Isparta, 2006.
11. Cakilcioglu U, Turkoglu I. An Ethnobotanical survey of medicinal plants in Sivrice (Elazığ-Turkey). *Journal of Ethnopharmacology* 2010; Vol. **131**: 229-510
12. Çimen Oral D. Konya İlinde Kullanılan Halk İlaçları Üzerinde Etnobotanik Araştırmalar. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Eilimleri Enstitüsü, Fitoterapi Programı, Ankara, 2007.
13. Davis PH et al. *Flora of Turkey and the East Aegean Islands*. Vol. **1-9**, Edinburgh: University Press; 1965-1985.

14. Davis PH, Mill RR, Tan K. *Flora of Turkey and the East Aegean Islands*. Vol. **10** (Suplement I), Edinburgh: University Press; 1988.
15. Eşen B. Aydınlar Köyü ve Çevresinin (Erdemli/Mersin) Etnobotanik Özellikleri. Yüksek Lisans Tezi, Konya Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji anabilim Dalı, Konya 2008.
16. Ecevit Genç G, Özhatay N. An Ethnobotanical Study in Çatalca (European Part of İstanbul) II. *Turkish J. Fac. Pharm.* İstanbul 2004; **37**:67-74
17. Güner A, Özhatay N, Ekim T, Başer KHC. *Flora of Turkey and the East AegeanIslands*. Vol **11** (Supplement II). Edinburg: University Press; 2000.
18. Karakısa İ. *Dibek Dağları ve Çevresi (K.maraş) Florası Üzerine Bir Ön Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji anabilim Dalı, Van 1997.
19. Keskin M, Alpınar K. Kışlak (Yayladağı-Hatay) hakkında etnobotanik bir araştırma, *Ot Sistematik Botanik Dergisi* 2002; **9**(2): 91-100.
20. Koçyiğit M, Özhatay N. Wild Plants used as medicinal Purpose im Yalova (Northwest Turkey). *Turkish J. Pharm. Sci, 2006; **3** (2), 91-103.*
21. Kültür Ş. Medicinal Plants Used In Kırklareli Province (Turkey). *Journal ofEthnopharmacology* 2007; **111**: 341-364.
22. Mart S. Bahçe ve Hasanbeyli (Osmaniye) Halkının Kullandığı Doğal Bitkilerin Etnobotanik Yönden Araştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, Adana 2006.
23. Melikoğlu G. Giresun İli Halk İlaçları Üzerinde Farmakognozik Ön Araştırmalar. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmakognozi Anabilim Dalı, İstanbul. 1987.
24. Okumuş İ. http://www.alaturka.info/tuerkische-riviera/kahramanmaras/maras-orkidesi-efsanesi.2009.
25. Özdemir E. Niğde-Aladağlar'ın Batısında Etnobotanik Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul 2005.
26. Özhatay N, Ok T. *Doğanın Penceresinden Kahramanmaraş*, Kahramanmaraş Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, İstanbul 2008.
27. Özhatay N, İlçim A, Ok T. *Ahır Dağı' nın Sessiz Güzelleri "200 Yabani Çiçek"*, Kahramanmaraş Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, İstanbul 2009.

28. Öztürk M, Dinç M. Nizip (Aksaray) bölgesinin etnobotanik özellikleri. *Ot Sistematik Botanik Dergisi* 2005; **12**(1): 93-102.
29. Öztürk M, Özçelik H.*Doğu Anadolu'nun Faydalı Bitkileri*, Siirt İlim Vakfı Yay., Ankara 1991.
30. Rechinger HK. *Flora des Iranischen Hochlandes und der Umrahmenden Gebirge*, Vol **1-175**, Akademische Verlagsgesellschaft, Salzburg, 1963-2001.
31. Saya Ö, Ertekin, A S, Özen H Ç, Hoşgören H, Toker Z.*GAP Yöresindeki Endemikve Tıbbî Bitkiler,* Türkiye Çevre Vakfı Yay., Ankara 2001.
32. Tutin TG, Heywood VH, Burges VA, Valentine DH, Walters SM, Webb DA. *Flora Europea*, Vol **1-4**, Cambridge at the University Press, 1964-1976.
33. Tuzlacı E. *Şifa Niyetine Türkiye'nin Bitkisel Halk İlaçları*. AlfaBasım Yayım Dağıtım; İstanbul 2006.
34. Yapıcı Ümit İ, Hoşgören H, Saya Ö. Kurtalan (Siirt) İlçesinin Etnobotanik Özellikleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 2009; **12**: 191-196.
35. Yeşil Y, Akalın E. Folk Medicinal Plants in Kurecik Area (Akçadağ/Malatya-Turkey). *Turk J Pharm Sci* 2009; 6(3): 207-220.
36. Yıldırımlı, Ş. Etnobotanik ve Türk Etnobotaniği, *Kebikeç*2004;**17**, 175-193.
37. Yıldız B, Kahramanmaraş, 241-264, N Özhatay (Edt). Türkiye' nin BTC Boru Hattı Boyunca Önemli Bitki Alanları, (Important Plant Areas along the BTC Pipeline in Turkey) BTC Şirketi İstanbul.2006.
38. http://www.andirin.gov.tr/

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı	SERPİL	**Soyadı**	DEMİRCİ
Doğ.Yeri	ZİLE	**Doğ.Tar.**	10.11.1984
Uyruğu	TC	**TC Kim No**	13076751752
Email	haziran.srpl@hotmail.com	**Tel**	05346659086

Eğitim Düzeyi

	Mezun Olduğu Kurumun Adı	**Mez. Yılı**
Yük.Lis.	İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Farmasötik Botanik Ana Bilim Dalı	-
Lisans	Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi	2008
Lise	Gaziosmanpaşa Plevne Lisesi	2001

İş Deneyimi (Sondan geçmişe doğru sıralayın)

	Görevi	**Kurum**	**Süre (Yıl - Yıl)**
1.	Bursiyer	Tubitak	2010-
2.	Proje Çalışanı	Yıldız Dağları Biyosfer Rezerv Alanı ;Projesi, AB, Çevre ve Orman Bakanlığı	3 ay (2009)
3.	Stajer	Ankara Anadolu Lisesi	1,5 yıl (2006-2008)

Yabancı Dilleri	**Okuduğunu Anlama***	**Konuşma***	**Yazma***	**KPDS/ÜDS Puanı**	**(Diğer) İ.Ü. Yabancı Diller Bölümü Dil Sınavı Puanı**
İngilizce	İyi	İyi	İyi	-	90
Almanca	Çok iyi	İyi	Çok İyi	88.750	-

***Çok iyi, iyi, orta, zayıf olarak değerlendirin

	Sayısal	**Eşit Ağırlık**	**Sözel**
LES Puanı			
(Diğer) ALES Puanı	74	72	68

Bilgisayar Bilgisi

Program	**Kullanma becerisi**
MS Office	Çok iyi

Yayınları/Tebligleri Sertifikaları/Ödülleri

1. **Demirci S**, Özhatay N, Akalın E. A Turrıll's Species: *Veronica turrilliana* Stoj. & Stef. in European-in Turkey. 5th Balkan Botanical Congress, p. 40, Belgrade-Serbia, 07-11 September 2009.
2. Akalın E, **Demirci S**, Yeşil Y, Özhatay N. Yıldız Dağları (Demirköy, Kırklareli) Biyosfer Projesi Alanında Ekonomik Değeri Olan Yabani Bitkiler Ve Mantarlar . 19. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Mersin, 27-30 Ekim 2010, s. 98.
3. Akalın E, Yeşil Y, **Demirci S**, Özhatay N. Yıldız Dağları Biyosfer Projesi Alanının Nadir Habitatları Ve Temsil Edilen Türleri. 19. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Mersin, 27-30 Ekim 2010, s. 96.

Özel İlgi Alanları (Hobileri):

Doğa yürüyüşü yapmak, okumak, film izlemek.